

PAPI + LELKISÉG

KIADVÁNY SZOROZAT

1. szám.

negyedik év

1944/45.

A PAPI LELKISÉG

kiadványsorozat

az iskolaév folyamán négyszer jelenik meg: az iskolaév elején, karácsony táján, húsvét táján, iskolaév végén.

Célkitűzéseit lásd az I. évfolyam 1. száma 6—12. lapjain.

Összeállítja Hunya Dániel S. J. teológiai tanár, a szegedi Egyházmegyei Papnevelőintézet lelki igazgatója.

Kiadásért felel Magyar Károly lelkész.

Levelezések, megrendelések címzendők: Papi Lelkiség, Szeged, Dóm-tér 2.

Postatakarékpénztári csekkszámola száma: 51,576.

*

A Papi Lelkiség köteteinek ára 6.— P. (A legelső köteté 7.— P.)

Ezt az árat nem akarjuk ismételtelen emelni, főleg a fiatal papokra való tekintettel. Minthogy azonban ezzel az árszabással a nyomdai költséget sem lehet fedezni, nagyon megkérjük a tehetősebb papokat, legyenek szívesek legalább 10 P-t számítani egy-egy kötetre. Ezt a nagyobb összeget természetesen nem fogjuk senkin követelni. Amint eddig is Isten különös segítsége tartotta fenn a kiadványt, ezután is ugyanez lesz fennmaradásunk alapja.

*

Jelen iskolaévben főtémánk a **jellem** lesz.

Ez a kötet a **természetes és keresztény jellemmel foglalkozik.**

A következő kötet tárgya a **papi jellem** lesz.

*

Egyházi jóváhagyással.

Nagy idők, nagy emberek.

Egyesek szerint a nagy embereket a nagy idők termik, mások szerint szólítják, követelik. Akárhogyan is van, az kétségtelen, hogy különleges biológiai és pszichológiai feszültségek szokták a nagy emberi teljesítményeket kipattantani. A nagy történelmi feszültségek ugyanazt teszik. Márpedig akkor a mai idők ugyancsak alkalmasak arra, hogy nagy embereket termeljenek, illetve szólítsanak. Mert alig volt, vagy egyáltalán nem volt még a történelemnek olyan feszültsége, mint a mai.

A mai idők nagy idők! Egyben nagy *papi* idők. Mert nem kétséges, hogy a mai nagy feszültségek elsősorban világnézeti, sőt egyenesen a hit és természetfölötti síkján vannak. Akkor pedig csak papok oldhatják föl. Erőlködhetnek mások is, de föloldva csak akkor lesznek, ha papilag oldódnak föl.

A papi „nagy emberek”, akik a mai feszültségek oldására igazán alkalmasak, lehet, hogy történelmi vajúdsból születnek. De nem kerül semmibe azt gondolni, hogy a feszültségek szólítják őket az élők sorából.

A feszültségek pedig épp elég nagyok ahhoz, hogy ordítva és szinte erőszakosan szólítsanak. És ki tagadhatná, hogy vannak képességek, amelyeket előhívni lehet. Hiszen már maga a papi kegyelem, vagyis a hivatás, a fölszenteltség és küldetés olyan erőadottságok és egyben erőforrások, hogy alkalmas körülmények között igazán előállíthatják a papi nagy embereket.

A mai nagy idő a mi időnk. A papoké. Látszik a történelmi feszültségek irányából, amely erősen a papokra megy. S az a határozott benyomásunk, hogy Isten is így gondolja.

Meg kell értenünk az időt, a történelmet. És a szólítás irányában készséget kell tanúsítanunk. Az lesz a közreműködés a papi kegyelmekkel. S abból kelnek életre a papi nagy emberek.

Melyek ezek a közreműködési készségek?

1. *Nagy papi lelkiismeretvizsgálat.* — Multra és jelenre nézve. Őszinte, becsületes, bátor. Amely következtet is, elveket is hoz le.

Ennek távoli és közeli szempontjait szeretné szolgálni a Papi Lelkiség jelen évfolyama, éspedig a jellemiség látószögéből.

Lehet, hogy életkörülményeink, esetleg a nyilvánosságtól visszavonulni kényszerülő életünk bővebb alkalmat is ad jellembeli eszmélődésre.

2. *Komoly vezeklés.* — Ehhez bizony hozzá kell fogni! Akár tesszik, akár nem. És esengve kérjük, adjanak ebben példát vezető papjaink. Mert addig semmi sem indulhat komolyan, amíg ők ebben is nem vezetnek. S majd meglátják, hogyan követi őket az alsó papság zöme. Nem volt még magyar földön olyan papi egység, mint akkor lesz.

Részletei ennek nem is olyan nehezek, mint képzeletünk sejteti, — ha akaratunk mélyén igazán rászántuk magunkat.

3. *A legvégső áldozat vállalása.* — Szívből. Vállalása pontosan annak az áldozatnak, amelyet a történelem s benne Istennek legalábbis megengedő akarata szabott ránk. Ha ez az áldozat véres lesz, adja akkor az Isten, hogy egyben vértanúi is lehessen. Hogy vetés legyen a magyar talajban. A legfölségesebb és legtermékenyebb vetés, amely valaha belekerült: *vértanúi papi vér!* Magyarányú jóvátétel lesz ez a magyar néppel és a szentistváni örökséggel szemben elkövetett mulasztásokért. Magyarányú, sőt ha tisztaszívű és nagylelkű is, akkor esetleg pazar jóvátétel lesz és megnyitja az isteni irgalom zsilipeit. Mert mi papok tartjuk azokat lezárva. Népünk soraiban nagy áldozatokat hoznak sokan, nagy vezeklések folynak, sok ima ostromolja az eget. De ezek egyelőre csak az irgalom medreit vájják. Ha a papok nem állnak élükre és nem nyitják meg a zsilipeket, az irgalom nem árad ki, a medrek nem telnek meg.

Ez ma a legsúlyosabb szólítás a papok felé.

4. *Határtalan bizalom a gondviselő Istenben a Szűzanya által.* — Úgy, mint Szent István bízott, amikor országát a Szűzanya kezébe tette és így ajánlotta Istennek.

Alig van nekünk papoknak sejtésünk arról, hogy a zavartalan, lelkes, nagylelkű, ingadozástól mentes bizalom micsoda kapcsolatot jelent a végtelen erővel, az isteni Jósággal és Gondviseléssel.

S olyan egyszerű ez, ha lelkünk van hozzá.

A legvégső áldozat vállalása szerzi meg nekünk papoknak azt a kegyelmet, hogy tudunk majd *teljesen* bízni.

5. *A nagy tervezés.*

Halálosan komolyan kell vennünk Krisztus Király mai történelmi programját. Ennek halk szavait hallatja Róma. De e szavak inkább csak időjelzések akarnak lenni, hogy kezdjünk. Imádkozva, bőjtölve, gondolkozva, tanulmányozva, tanácskozva kell kiérlelnünk a cselekvés programját. Tiszta szándékkal és egész odaadással.

E röviden körvonalazott közreműködések által bontakoznak majd a mai nagy emberek, a mai nagy papi emberek, akik a jelen történelem szörnyű feszültségeit életté oldják föl, miután saját életüket hősiiesen nemesítették bele a mai vaderők alanyába.

A modern karakterológia tudományos és világnézeti jelentősége.

A karakterológia, a jellem tudománya ma divatos tudomány. Az emberek szívesen olvasnak népszerűsítő karakterológiai műveket. Íráselemzéssel, jellemkutató kísérletekkel lázba lehet hozni a társaságot. A modern művelt ember örömmel beszél jellemtani kérdésekről és mohó kíváncsisággal figyeli mindazt, amit a karakterológus róla írása, testi alkata, mozgásai, beszédmódja vagy lélektani kísérlet alapján mondhat. Ami divatos és népszerű, könnyen lejárhatja magát. Komoly emberek hajlamosak egy kézlegyintéssel elintézni a karakterológiát. Komolytalan játék az egész. Unatkozó emberek kávéházi szórakozása. Mások talán kezükbe vesznek egy-egy karakterológiai művet. De ha meg is győződnek arról, hogy a karakterológiában nem lehet mindent komolytalan játéknak minősíteni, újabb nehézségre bukkannak. A karakterológia „veszedelmes” tudomány. Tanítása aláássa a keresztény erkölcs és nevelés alapjait. A determinizmus és fatalizmus csíráit szórja szét, nem veszi figyelembe a természetfölötti világot és valami kiábrándító racionalizmus bélyegét viseli önmagán.

Mindezen nehézségek és aggályok ellenére a karakterológiai tudomány ma tény, amelyet nem lehet nemlétezőnek tekinteni. A legveszedelmesebb és legaggasztóbb jelenség sem szűnik meg létezni azáltal, hogy nem veszek róla tudomást. Bármilyen kényelmes is lenne ez az álláspont, nem lenne méltó az évezredek keresztény tudományos hagyományhoz, amely mindig bátran szemébe mert nézni a tényeknek, akármilyen kockázatot jelentettek is a gondolkodás és az élet számára. A katolikus tudomány nem mehetett el becsukott szemmel egy ilyen jelentős ténycsoport mellett.

Tanulmányom célja az lenne, hogy bemutassam, melyek azok a tudományos eredmények, amelyek ma már a karakterológiai-lélektani kutatás többé-kevésbé kiforrott eredményeinek tekinthetők. A karakterológiák eredményeit egybevetjük a keresztény bölcselet és teológia által rajzolt emberképpel, megkérdezzük, milyen követelményeket állít a keresztény világnézet a karakterológiával szemben és megvizsgáljuk, vajjon képes-e a karakterológia a követelményeknek megfelelni. Az így leszűrt eredményekből némi fény vetődik arra a kérdésre is, mi a karakterológia jelentősége a lelkipásztori és nevelői munka szolgálatában. Nem vállalkozhatom természetesen arra, hogy a jelen keretben bemutassam és kritikailag értékeljem a modern karakterológia sokfelé ágazó irányait. Csak a legjellegzetesebb irányokra szeretnék rámutatni. Szeretnék elosztatni néhány félreértést, de szeretném komolyan hangsúlyozni a keresztény állásfoglalás alapvető feltételeit is. Nem törekedhetek végérvényes és döntő jelentőségű megállapításokra. Csak gondolatokat vethetek fel, amelyeknek kapcsán talán elindul egy-egy gondolatsor ezeknek a nagy problémáknak mélyebb megvilágítására. Úgy érzem, hogy a katolikus tudomány és a lelkipásztori gyakorlat tartozik magának annyi felelősséggel, hogy az újkor e legmodernebb problémakötege mellett nem halad

el a felszínes nemtörődés vagy gyáva aggodás érzelmeivel. Gondoljunk az Udvözítő szavaira, amelyeket útnak induló apostolaihoz intézett. „Íme, én elküldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé. Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és egyszerűek, mint a galambok.” A modern apostolnak is el kell indulnia az élet útvesztői felé, hogy elvigye a tudomány és az élet minden zugába Krisztus világosságát. Sokszor úgy érezzük, hogy jó lenne visszavonulni, örökre meghúzódni a templom mélyén, a tabernákulum árnyékában. Krisztus azonban küld a sötét és titokzatos jövő felé. Aki erősen fogja a küldő kezét, aki a hit fátylóját mindig újra lobbantja a Mesterrel együtt töltött magános órák csendes áhítatában, annak nem kell félnie, hogy kialszik a tűz és a farkasok úrrá lesznek a bárány felett.

A karakterológiai tudományok.

Szándékosan beszélek többes számban. Ma még nem lehet egységes karakterológiáról beszélni. Könnyű azt mondani, hogy a karakterológia az a tudomány, amelynek tárgya az egyéni, egyedi ember jelleme. Rögtön homályossá válik ez az egyszerűnek látszó tényállás, amint megkérdezem: Mi a jellem? Első pillantásra még erre is könnyű válaszolni. A jellem az ember jellegzetes tulajdonságainak foglalata. A bonyodalmak akkor kezdődnek, mikor tovább kérdezek: mi a legjellegzetesebb az emberben? Az értelmi képességek, tehetségek? A képzeletvilág sajátosságai, az érzelmi fogékonyság foka vagy az ösztönös törekvések iránya? A vérmérséklet, az akarat vagy az emberekhez, a valósághoz való viszony? Eszmék és eszmények vagy gyakorlati értékelés? Két embernek lehetnek egészen azonos eszményei, mégis tartozhatnak különböző jellemtípusokba. Mások az eszmények különbözősége ellenére egyazon jellemtípushoz tartoznak. Asszisi Szent Ferenc és Aquinói Szent Tamás bizonyára egyetértettek a végső emberi eszmények kérdésében, akaratuk egyaránt az örök isteni Jóság felé irányult, mégis milyen nagy a különbség e két nagy szent jellemében. Könnyen elképzelhető eset az is, hogy két egyforma hangoltságú lélek közül az egyik Krisztus apostola lesz, a másik felcsap szociális agitátornak.

A jellem fogalma nem olyan egyszerű dolog. Tárgya az ember, a legbonyolultabb valóság az általunk ismert világban. Magában hordja a különböző létsíkokat az anyag sötét és homályos lehetőségeitől a szellemi lét kristálytiszta magaslatáig. Világnézeti előfeltevések vagy szaktudományos egyoldalúság szabja meg a legtöbb esetben, ki mit tart az emberben a legjellemzőbbnek, a jellemnek. Mondjunk le tehát egyelőre a jellemfogalom pontosabb meghatározásáról. Fogadjuk el karakterológiai tudománynak mindazt, ami az egyéni ember jellegzetességeivel és fejlődésével, sorsával foglalkozik.

Most már megértjük azt is, miért lehetséges annyiféle karakterológia? A karakterológiák elkülönülnek a szerint, hogy ki milyen mozzanatot tart az emberben kizárólagosan jellemzőnek. Az emberi egyoldalúság és korlátoltság hajlamos arra, hogy egy-egy kutatási terület eredményeinek kizárólagos jogot biztosítson . . . és íme, készen van egy-egy újabb karakterológia. Ellentmond a másiknak, pedig talán

mindkettő igaz a maga síkján, és mindkettő téves, ha kizárólagos uralomra törekszik. A karakterológia eredményeinek tudományos értékéről tehát csak akkor dönthetünk, ha a jelesebb karakterológiák főbb problémáit és eredményeit megismerjük. Ez a kritikus vizsgálat módot fog nyújtani arra is, hogy a jellemfogalom főbb jegyeit összefoglalhassuk.

A karakterológia helye a modern gondolkodásban.

A fogalmi meghatározásoknál mélyebben vezet a modern karakterológiai kutatás szívébe, ha feltárjuk azt a történeti helyzetet, amelyben a jellemkutatás kibontakozott. Az emberrel való tudományos foglalkozás egyidős a bölcseleti gondolkodással. Mint minden kulturális területen, úgy a lélek megismerésének útjain is már a régi görögök megtették az első lépéseket. Valljuk be, ezek a lépések olyan alaposak és komolyak voltak, hogy nyomaikban járt az egész keresztény középkor és hozzájuk tér vissza — mellét verdesve — a tudomány, amikor a képzelet merész szárnyain új utak felé kalandozik. Platon és Aristoteles lélektani fogalmai útmutatók maradtak az egész középkoron keresztül. A keresztény teológiai elmélkedés, melynek természetyszerűen jelentős témaköre volt az ember, gazdagon merített ezekből a kiapadhatatlan forrásokból. A középkori és jórészt még az újkori lélektani vizsgálódások tárgya azonban nem az egyedi, hanem az egyetemes emberi. Egyéni különbségekre gyakran történik utalás, a misztikusok írásai az egyéni lelki élet leheletszerű finomságait tárják fel, de mindez a középkor folyamán nem lehet önálló kutatás tárgya. A szorosán vett karakterológiai kutatás csak a századforduló táján indult meg. Különösen a következő tényezők mozdították elő a jellemtudomány fellendülését.

Az első és a legfontosabb okot a modern ember szellemtörténeti beállítottságában kell keresnünk. A modern ember individualista. Elszakadt a nagy közösségi értékektől és az egyéni embert állította a lét középpontjába. Ezért vonzza és érdekli mindaz, ami ennek az emberi egyéniségnek belső életére vonatkozik. Ez az érdeklődés azonban nem pusztán teoretikus. A 19. század modern embere csalódott ember. Hitt az anyagi kultúrában, az ész mindenhatóságában és azt remélte, hogy vasakarátának erejével maga alá gyűri a természetet és megteremti a földi paradicsomot a világon. Keservesen kellett megtapasztalnia, — és ennek a leckének most tanuljuk, talán az utolsó, de minden eddiginél keserűbb lapjait — hogy hatalma korlátolt. A fejlődés csődbe jutott és az anyagi kultúra, a technika merész csodái és a felfedezések mámoros szédületében árván és elhagyottan maradt a föld nagy magánosa, az emberi lélek. Nietzsche, Bergson, Klages, Kierkegaard és Heidegger, keresztény részről pedig Prohászka adtak megrendítő módon kifejezést ennek a csődbe jutott, kiábrándult modern lelkeségnek. Bármennyire különböző világnézeti utakon jártak is ezek a nagy gondolkodók, ugyanaz a történeti életérzés ihlette őket. Megérezték, hogy az ember nem éri be az elvont tudományos fogalmakkal, száraz matematikai formulákkal és technikai valósággal, hanem a teljes életet szomjazza. Ennek az életkutatásnak gyermeke a karakterológia: a modern ember öneszmélete.

A karakterológiai kutatás fellendülésének második gyökere a szorosan vett tudományos területbe mélyed. A modern szellemtudományos irány, amelynek megindítója és főképviselője W. Dilthey, a kiváló német történész és bölcselelő, megállapította, hogy korának lélektani áramlatai, a természettudományos, elemeket boncoló lélektan képtelen a történeti tudományok segítségére lenni a letűnt idők korszakainak és embereinek megértésénél. Ezért sürgette az új lélektan megindulását. Az új lélektan az egyéni ember sajátos jellegzetességeit ragadja meg, megéri és értelmezi az emberi egyed jelentőségét. Így lett a szellemtörténeti megértő lélektan hatékony előmozdítója a jellemteni vizsgálatoknak.

Végül igen jelentős indítást nyert a modern karakterológia az orvostudomány, főleg az orvosi lélektan és pszichiatria, a kóros lelki jelenségek tudományának részéről. A karakterológia igen jeles képviselői és irányai az ideggyógyászok köréből kerültek ki. Ez a tény mélyebb bepillantást enged a modern karakterológia sajátos kutatási módszereibe. Különleges következményei miatt érdemes vele kissé behatóbban foglalkozni. Nemcsak az a körülmény adta az orvosok kezébe a karakterológiát, hogy az orvosi kezelésnek alkalmazkodnia kell a beteg egyéniségéhez és ezért az orvosnak ismernie kell az egyén sajátos jellegzetességeit. Az összefüggésnek mélyebb okai vannak.

Kretschmer orvosprofesszor, a modern karakterológia és orvosi lélektan egyik legkiválóbb művelője mondja, hogy az idegbetegségek tana az emberi szív érzelmvilágának legremekebb pszichológiája. Miért? Mert ami az egészséges embernél az egész egyéniség egységébe fonódva, másirányú tényezők által módosítva jelentkezik, az a betegnél felnagyítva, az összefüggésből kiszakítva vizsgálható. Az egészséges ember félelmét korlátozza a környezet, az ész, az akarat befolyása. A hisztériás félelem vagy az epilepsziás dühroham ezeket az indulatokat gátlásmentesen, mintaszerűen felnagyítva mutatja be. A modern karakterológusok, akik különös gondot fordítanak az egyéniség irracionális, ösztönös összetevőire, igen gyakran indulnak ki a beteg állapotok jellemzéséből. Terminológiájukat a beteg lelki jelenségek világából merítik és a beteges állapotok megfigyelése alapján alkotott fogalmaikat átvizszik az egészséges lélek és jellem leírására. A mondottak alapján érthető és bizonyos szempontból hasznos is ez az eljárás. Nem valószínű ugyanis az a korábbi feltevés, hogy a lelki elhajlások, rendellenességek, betegségek az egészségestől független önálló tényezőkben gyökereznek, mint ahogy a baktérium okozza a fertőző betegséget. A beteges jelenség a normális összetevőnek az elhajlása. Tévedés volna azonban az egészséges állapotot a betegből megmagyarázni. A helyes szemlélet, ha fel is használja a beteges jelenségeket a lelki tények mélyebb megismerésénél, azt tartja, hogy a beteget kell a normálisból megérteni. A karakterológia csak nyerne, ha sikerülne a pszichopathológiából vett fogalmaktól megtisztulnia. A modern karakterológia egyik nagy feladata lenne, hogy a betegségek jellemző tényezőinek egészséges gyökereit felkutassa és ezek alapján dolgozza ki a normális ember jellemtanát.

A modern karakterológia főbb irányai.

A modern karakterológiák* sokféleségében két főbb irányzattal találkozunk. Az egyik csoport a jellemnek a közvetlen tapasztalásban megnyilatkozó vonásait vizsgálja és rendszerezi. Célja a típusalkotás. A típus a tulajdonságok egységes csoportja, amelynél az egyik tulajdonság jelenlétéből nagy valószínűséggel következtethetünk a többi típus jelenlétére is. A másik csoport mellékesnek tartja a jellem tapasztalati adottságait. A tipológia kérdése is alig érdekli. Keresi a mélyebb gyökereket, amelyekből a jellem beteges vagy egészséges tulajdonságai kisarjadnak. Az emberi egyéniség fejlődése, sorsa érdekli. Fel akarja tárni azokat a belső tényezőket, amelyek az embert választásaiban, cselekvéseiben irányítják, azaz sorsának belső alakulását meghatározzák. Ezeket a lélektani irányokat nevezik mélypszichológiáknak. Módszerük a lélekelemzés, analízis. A karakterológiák első csoportjának nincs ilyen összefoglaló neve. Nevezhetnők ezeket „felszín”-pszichológiáknak, de ennek az elnevezésnek lebecsmérlő mellékíze volna. Talán helyesen nevezhetnők ezeket sztatikus karakterológiáknak, a mélypszichológiákat pedig dinamikus karakterológiáknak.

Számtalan kísérlet történt a karakterológiai tipológia felállítására. A legjelentősebb az alkati lélektanok tipológiája, Spranger életformáinak tipológiája. Az analitikus Jung is állított fel egy nagyon értékes tipológiát. Mélyen a karakter gyökereire tapint L. Klages karakterológiája.

1. Az *orvosi tipológiák* általában a testi alkat vizsgálatából indulnak ki. Magyarázó elvük a biológiai alkat, amelyből egyik irányban a testi, másik oldalon a lelki jegyek kötege sarjad ki. A testi-lelki alkatban különleges szerepet játszanak a belső kiválasztási mirigyek váladékai, a hormonok, bár ezeknek karakterológiai szerepe még nem eléggé tisztázott. De ez nem is fontos. Lényeges a tulajdonságok megfigyelése és a típusok felfedezése. Egészen tiszta típusokról nem beszélhetünk. A típusok csak ideális esetek, amelyek a valóságban sokféleképpen keveredetten, ötvényezett formában jelentkeznek. Az alkati lélektanok főképviselei az olasz Viola és Pende, a német Ewald, E. R. Jaensch és a legnagyobb hírnévre szert tett E. Kretschmer. Az ő példáján mutatom be röviden az alkati lélektanok módszerét és legfontosabb eredményeit.

Kretschmer azt tapasztalta, hogy az embereket testalkatilag három nagy csoportba lehet osztályozni. Ez a három típus a törékeny, gyenge csontú, sovány leptosom, aszténiás, — az erős izomzatú, erős csontú atléta és a hízásra hajlamos, kövérkés, lágytestű, középtermetű piknikusok csoportja. *Kretschmer* azt tapasztalta, hogy az elmebetegségek két nagy klasszikus körének tagjai közül a schizofréniások túlnyomó többségben az atléta, illetve az aszténiás csoportba, míg a cirkuláriusok a piknikus alkat körébe tartoznak. Az aszténiás atléta, illetve piknikus testi alkatnak a normális emberek között is két jól elhatárolható típus felel meg, amelyek nagy lélektani hasonlóságot árultak el a schizofrén, illetve a cirkuláris betegséggel. A betegek

lelki tulajdonságai a normálpszichológiai jelenségek kóros elváltozásaiként jelentkeznek. Ezen megfontolások alapján állította fel Kretschmer két híres típusát: a schizothym és ciklothym embertípust, illetve a kóros jelenségek határán járó schizoid és cikloid típusokat.

A ciklothym ember közvetlen kapcsolatban áll a világgal. Minden érdekli, ami körülötte történik, figyelmét leköti a mindennapos tapasztalás. Igényli a társaságot és könnyen megtalálja a kapcsolatot környezetével. Az embereket általában szereti, melegszívű, könnyen barátkozó. A hangulat, a kedély embere. Sokat és könnyen beszél, szereti az élet érzékelhető kis örömeit. Egyesek inkább lehangoló-dásra, nyomottabb kedélyre hajlamosak. Az ilyen emberek nagyon pontosak, lelkiismeretesek, pedáns és megbízható munkaerők, de önálló kezdeményezésre nem alkalmasak. A felelősséget nehezen viselik. A másik csoportba, a hypomániások közé az ingerlékeny, lobogó hangulatú, könnyen lelkesedő emberek tartoznak. Tetterős kezdeményezők, ügyes gyakorlati emberek, vállalkozók és szervezők, — de nem egyszer könnyelműek és lelkiismeretlenek. — A schizothym ember a maga belső világában él. Emberektől és dolgoktól mindig távolság választja el. Nehezen alkalmazkodik, környezetébe beleolvadni nem tud. Csak szűk, belső világának megfelelő környezetben érzi jól magát vagy pedig egészen magános. Egyesek gátoltak, merevek érzéseikben és gondolataikban egyaránt, és ez a merevség külső viselkedésükben is megnyilatkozik. Mások szívós kitartással képesek egyirányban haladni. Egyesek nagyon érzékenyek, mások tompa, érzéketlen lelkületűek. Némelyek tompa, üres, érzéketlen ürességük miatt állanak egyedül a világban, mások lelkében eszmék, vágyak kavarnak és az eszmei megszállottság szigeteli el őket az emberi társaságtól.

Kretschmer karakterológiájának legnagyobb erőssége az intuitív biztonság és lélektani érzék, amellyel típusait megragadja. Aki műveit olvassa, csiszolódik, gazdagodik a lélektani meglátások számára. Pedig a kép, amelyet az emberről rajzol, nagyon lehangoló. A biológiai determinizmus és fatalizmus köde lebeg emberei felett. Érezzük, hogy Kretschmer alakjai tehetetlen eszközök a sors kezében. Értékelési irányukat is többé-kevésbé meghatározza alkatuk. A ciklothym inkább az élet érzékelhető javai iránt fogékony, míg a schizothymek között több olyan csoport található, amely a szellemi javak irányában is érzékeny. Kretschmer ezeket az értékelési problémákat alig sűrolja. Pusztán karakterológiailag is ebben rejlik elgondolásának alapvető hiánya. A jellem meghatározására nem elégséges az egyén érzelmi és ösztönös akarati reakciós módjainak megfigyelése. Ebben a keretben figyelembe kell venni a különböző értékirányokat is, amelyek az egyes emberek állásfoglalását jellemzik. Kretschmer a tapasztalati síkban igen értékes meglátásokat nyújt az emberismeret számára, de elgondolását teljes értékű jellemmagyarázatnak el nem fogadhatjuk.

2. Minthogy az ember kibontakozásában rászorul „más” dolgokra, — ezeket egészen általánosan nevezhetjük értékeknek — jellemére kétségtelenül jellegzetes az, amit állandóan értékesnek tart. Az értékvilágra való állandó ráirányulás alapján állítja fel az emberi típusokat Spranger emelkedett szellemű karakterológiája.

Spranger a szellemtörténeti iskola megalapítójának, Dilthey-nek tanítványa. Lélektanában határozottan szembefordul a természettudományos, lelki jelenségeket felboncoló felfogással. Semmit sem tudunk meg a lélek igazi életéről, ha a lelki egészet részekre szaggatjuk és anyagi folyamatok segítségével értelmezzük. Beethoven lángelméjét nem magyarázom meg, ha azt mondom, hogy valamilyen hormon túltermelése „okozta” alkotó képességét. Az anyagi előfeltételeket nem szabad figyelmen kívül hagyni, viszont önmagukban ezek semmit meg nem magyaráznak. A lelki életet egységes egészként kell kezelni és arra kell törekedni, hogy az egyes jelenségeket a szellemi lét összefüggéseiben értelmezzük. Minden ember természetszerűen ráirányul valamely objektív értékre. Különleges fogékonysággal bír a szellemi lét egyik vagy másik értéktartománya iránt. Spranger hat ilyen értéktartományt különböztet meg: az elméleti igazságértéket, a művészi szépségértéket, a gyakorlati gazdasági értéket, a szociális jószágot, a társadalmi vezetőképeséget és a mindent átfogó vallásos értéket. A szerint, hogy valakiben egyik vagy másik értékirány játssza a vezető szerepet, hat embertípust különböztethetünk meg: a teoretikus, az esztéta, az ökonomikus, a hatalmi, a szociális és a vallásos embert. Aki Spranger *Lebesformen* c. főművét olvasgatja, érzi, hogy itt egy rendkívül mélyen látó, emelkedett erkölcsi magaslaton mozgó lélek szólal meg, aki kiváló lélektani érzékkel rajzolja meg az emberi lélek tipikus különbözőségeit. Nagy jelentősége, hogy az értékelési szempontot bevezeti a karaktert jellemző jegyek közé. A szellemi értékirányok azonban kissé a levegőben lógnak és kiegészítést kívánnak éppen arról az oldalról, ahol az irracionális ösztönvilág hajlandóságai a lélek tudatos állásfoglalásaival találkoznak.

3. A görög és keresztény gondolkodók egyaránt látták már, hogy az emberi élet csak a szellem és az ösztönös élet kettősségének helyes megragadása által értelmezhető kielégítő módon. Döbbenetes erővel, szinte prófétai ihlettől fűtve jelentkezik ez a kettősség mint karakteralkotó tényező *L. Klages* karakterológiájában. Klagest szeretik egyes körök a modern karakterológia atyjaként ünnepelni és tanítványai benne látják a „karakterológust”, az egyedüli és versenytársat nem tűrő jellemkutatót. Pedig Klages nem is annyira szorosán vett karakterológiai eredményei, hanem embertani felfogása által szerezte meg magának a hírnevet. Fogalmai sokszor homályosak, okfejtése nehézkes és nem rendelkezik a konkrét jellemfestésnek azzal a természetes frissességével, mint Spranger vagy Kretschmer. Bölcséleti elgondolása azonban minden egyoldalúsága ellenére is az emberi lét legmélyebb rétegeit érinti és értékes útjelzéseket nyújt a keresztény szellemű karakterológia számára is.

Klages annak a szellemi áramlatnak gyermeke és ihletett szavú látnoka, amely az élet értékeinek védelmében fellázadt korunknak mechanisztikus, technikát imádó, anyagi kultúrája ellen. Az emberi lét ősi alapeleme az élet. Az élet a biológiai ösztönös élet, amely öntudatlanul áramlik és ösztönösen bontakozik ki az élőlényekben. Az öntudatlan boldogság paradicsomi állapotába tört be kívülről, nem tudjuk, honnan, miért és mikor a Szellem. A Szellem a tudatos, fogalmakat alkotó, a valóságot szétdaraboló értelem, valamint a cselekvő

akarát hordozója. A szellem és az Élet kapcsolata az ember. A szellem pusztító hatalom. Uralma megöli az élet egyszerű, boldog áramlását. „Der Geist als Widersacher der Seele” — Klages főművének címe. A fogalmi gondolkodás és az akarás elsorvasztja az élet ősi erőit és megalkotja a technikai kultúrát, az igazi életkultúra temetőjét. Az európai kultúrát a 16. századtól kezdve jellemzi a szellem beteges túltengése. A haldokló élet vergődő tehetetlenségében bosszút áll a szellemen. Pusztulása által megszűnik a létalap a Szellem számára. Az ember sorsa a pusztulás, a feltartóztathatatlan romlás. A bölcs nem tehet mást, mint felismeri a végzet döntését és belenyugszik az elkerülhetetlen pusztulásba.

Klages karakterológiája is erre a szellem-élet metafizikára épül fel. Igen használható gondolatokat nyújt Klages a karakterológia módszerére vonatkozóan, sok értékes indítást a jellemfogalom kiépítéséhez. Az emberi lét két főtípusa a szellem és az élet kettősségén nyugszik. Az önámító emberben a szellem, az önátadóban az élet jut uralomra. Ez a kép azután sokszínű csoportokra tagozódik.

Ha el is kell vetnünk Klages szellemellenes metafizikáját, a karakterológiai kutatás mégis értékes eredményként könyvel el ennek a kettősségnek a felfedezését. Az ösztönös élet kér szót azokban a lélektani irányokban, amelyeket közös néven mélylélektanoknak nevezünk.

4. *A mélylélektanok* a sztatikus karakterológiák merev jellemfogalma helyére a rugalmas és hajlékony sorsfogalmat állítják. Nem azt nézik, milyen állandó osztályokba sorozható az ember, hanem keresik azt a tényezőt, mely lelki alakulását belülről irányítja, sorsát a lélek mélyéről meghatározza. Ezt a tényezőt az ösztönökben találják meg. Zseniális egyoldalúsággal kísérlik meg az ösztönök segítségével az egész emberi személyiség magyarázatát. Freud, Adler, Jung és már erősen javított kiadásban Szondi ennek az iránynak főképviselei.

A mélypszichológiák alaptétele, hogy az emberi személyiség alapvető és sorsdöntő rétege tudattalan. A felfogó értelem nem tud azokról a tényezőkről, amelyek cselekvéseinket ténylegesen befolyásolják, elhatározásainkat motiválják. A tudatalatti világ legfontosabb tényezője az ösztön. Tudatvilágunk alatt él az elfojtott vagy kielégüléshez soha nem jutott ösztönök világa. Freud az első helyet a nemi ösztönnek biztosítja, bár számol az énes ösztön, azaz az önfenntartási ösztön szerepével is. Adler a velünk született csekélyértékűség-tudat kiegyensúlyozását célzó hatalmi érvényesülésben látja az alapvető emberi ösztönt, míg Jung általában csak lelki energiáról, libidőről beszél. Az ösztönöknek a külvilággal való ütközésében alakul ki az ember sorsa. Freud szerint maga az én is az ösztönök terméke. A külvilág nem engedi az ösztönök korlátlan kielégülését. Vallásos, erkölcsi, esztétikai normákat állít az ösztönök elé. Az ösztönvilág megsejti, hogy sorsa a pusztulás, ha nem képes alkalmazkodni a külvilág követeléseire. Ennek az alkalmazkodásnak terméke az én. Az én megkísérli az ösztönök irányítását, elfojtását és korlátozását. Az ösztön mégis mindig megtalálja a maga számításait. Kerülő úton, akár betegség, akár szociálisan értékes formában, szublimáltan érvénye-

sül. Adler is a csekélyértékűségi érzelmek leplezéséből (kompenzáció) magyarázza mind a betegségeket, mind a kulturális jelenségeket. A mélypszichológiák szerint az emberi egyéniség lényege az ösztön. Az ösztön sorsa az ember sorsa: az ösztönök határozzák meg végső fokon az ember jellemét, betegségét, sorsának alakulását. Az analitikus módszer a felszínre hozza, tudatosítja a mélyben lappangó, kórokozó, kielégületlen ösztönigényeket. Az eredeti analitikus elgondolás szerint ez a tudatosítás egyúttal meghozza a megoldást az ösztönkonfliktusok rendezésére és megszünteti az egyén kóros tüneteit.

Nem könnyű dolog az analitikus iskolák eredményeinek elbírálása. A „tények” itt beteges állapotok, illetve bizonyos jellemtulajdonságok. A többi: magyarázat vagy hipotézis. A tudatalatti nem tapasztalható, csak kikövetkeztethető, ha bizonyos jelenségek arra kényszerítenek, hogy feltételezzünk a jelenség létrejötténél olyan okot is, amely a cselekvés pillanatában nem állt a tudatmező előterében. Az analitikusok azt állítják, hogy senki sem jogosult eredményeik megbízhatóságát kétségbe vonni, aki maga nem gyakorolta az analízist. Míg tehát analitikus részről a beleolvasás, a „tudattalan” hamisítás veszedelme fenyeget, addig a nem analitikust a hozzá nem értés vádja illetheti. Jung szerint senki nem írhatja elő a lélektan számára, milyen legyen a lélekről vallott felfogása. Ezt csak a tények, az elfogulatlan tapasztalás állapíthatja meg.

Az analitikus elméletek sarkalatos pontja a tudatalatti léte és helyes értelmezése. Minden komoly lélektan elismeri valamilyen formában a tudattalan fennállását. Emlékképeinket „tudattalanul” őrzi meg az emlékezet és újítja fel, sokszor szándékunk és tudatos törekvéseink ellenére. Nagy kérdés azonban, hogyan lehet elfogadható értelmezést adni a tudattalan ösztönök világának. Minden ösztön kielégülést keres. Ez a keresés dinamikus erő: forrása érzelmeinknek, irányítja képzeletünket és hatékony motívumokat szolgáltat akaratumk számára. Mármost tudatmezőnknek olyan a szerkezete, hogy a világos figyelmi központ körül igen sok minden lehet jelen, amire nem vagyunk közvetlenül figyelemmel, de észrevehetnők, ha figyelmünket feléje fordítanók. Hasonlóképpen maradhat a kielégületlen ösztönös törekvés igazi mivoltában a tudatmező szélén, sőt ha tetszik, alatta, és hatékony lehet a nélkül, hogy észrevennők. Az ösztönnek, úgylátszik, kedves szokása, különösen, ha alantasabb ösztönről van szó, hogy iparkodik álcázott formában érvényesülni. Az őszinte önkritika mégis képes lenne leleplezni. Hányszor gondoljuk, hogy önzinte buzgóság, az igazság szeretete vezet, pedig talán csak az önkeresés, a szimpátia vagy antipátia érzései hajtának. Sok mély igazság rejlik a nem analitikus Kretschmer megállapításában: Cselekedeteinknél az ösztönös motívumok rendelkeznek a legnagyobb hatóerővel, míg a tudatmező középpontjában az etikai motívumok állanak. Nietzsche nagy érdeme, hogy a modern gondolkodás eszközeivel mutatott rá az önámítás, az élethazugság, az álcázott gonoszság szomorú tényeire. Olyan tényekre, amelyeket a keresztény erkölcsstan és pedagógia már ősidők óta ismert. A lelki életnek legkeservesebb korszaka, amikor az embernek szét kell tépnie az önámítások hálóját és szembe kell néznie valódi énje meztelen képével. Oly nagy ez a feladat,

hogy tökéletesen nem is sikerülhet, ha a Szentlélek tisztító tüze ki nem égeti lelkünkéből a hamis önismeret erjesztő gyökereit.

Ha az ösztönök, a kielégületlen ösztönök jelentőségét el is ismerhetjük lelki életünkben, nem szabad figyelmen kívül hagyni az analitikus iskolák két tagadhatatlan egyoldalúságát. Az első hiány onnan ered, hogy a legtöbb analitikus elgondolás kevés számú ösztönös tényezőt akarja megmagyarázni az egész emberi ösztönéletet. Igaz, nem tagadják más ösztönös tényezők létezését, de ezeknek alárendelt szerepet juttatnak. A nemi ösztön szerepének túlhangsúlyozását Freudnál csak az menti némiképpen, hogy Freud elsősorban a tényeket vizsgálja. Lehetséges, hogy az ő orvosi gyakorlatában ez a tényező ilyen nagy szerepet játszott. Ebből azonban nem következik, — amit Freud nem is állít — hogy az egész emberi ösztönélet a nemi ösztön megnyilatkozása. Éppily egyoldalúság Adler elgondolása, amely az érvényesülési törekvésnek juttat majdnem kizárólagos szerepet az emberi személyiség sorsának alakulásában. Ennél a biológiai egyoldalúságnál azonban sokkal súlyosabb a mélypszichológiák lélektani egyoldalúsága. A cselekvés rendjében minden lelki megnyilvánulást az ösztönökre vezetnek vissza. Freud beszél ugyan én-ről, de az én-t is az ösztönökből eredezteti. Még a felettes én, a lelkiismeret is az ösztönös világnak a lecsapódása. Elismerhetjük az ösztönök nagy jelentőségét az emberi életben, elgondolhatjuk, hogy ösztönös mozzanatok szerepet játszanak magasabb szellemi életünk alakulásában is. De az emberi személyiség és a jellem csak akkor magyarázható tudományosan is kielégítő módon, ha elismerjük a szellemi erőket, az értelmet és akaratot, amelyek az ösztönök közreműködésével ugyan, de mégis legfőbb vezetőként irányítják az ember lelki életét. A pusztán lélektani tapasztalás megköveteli a szellem jogainak elismerését. Semilyen átalakulás, szublimálás nem magyarázhatja meg a szellemi és kulturális jelenségeket, ha az ösztönök felett nem ismerjük el az ösztönöktől független szellemi tényezők szerepét.

5. Az egyoldalúság elkerülése következtében emelkedik ki az analitikus iskolák közül a *Szondi-féle sorsanalízis*. Szondi génbiológiai megfontolások és ösztönlélektani kutatások alapján állította fel ösztönrendszerét, amelyben a nemi ösztön mellett helyet kapnak az énes, tárgykötdési és indulati ösztönkörök is. Elismeri ezenfelül, hogy az ösztönös Én fölött áll a szellemi Én, aki a végső döntő szót kimondja ösztöneink sorsának alakulásában.

Régen ismeri már a modern átörökléstan azt a tényt, hogy az ember öröklés útján nyert testi és lelki tulajdonságai a szülők átöröklési anyagának, a géneknek különbözősége folytán általában különböző irányú meghatározó tényezőkből szövődnek össze. Az ellentétes irányú gének az utódban rendszerint nem keverednek, hanem az egyik megnyilatkozik, míg a másik a lappangás állapotában marad és az utódokban kedvező környezet esetén újra felszínre juthat. Szondi óriási kísérleti anyag (családkutatás, Szondi-teszt) feldolgozása után úgy találta, hogy a lappangó gének is hatékonyak. Irányítják az embert ösztönös választásaiban, élettárs, pálya, eszmények, esetleg megbetegedések választásában, a jellemtulajdonságok kialakításában. A lappangó gének alkotják a tudatalatti világ biológiai alapjait. Az

emberi élet mély lelki rúgói gyökereznek ezekben, amelyek bizonyos irányokban hajlamosítják az emberi egyéniséget.

Az ösztönök megnyilatkozása, illetve hatékonysága történhetik a természetes biológiai lét síkján. Az indulati ösztön például kielégül egy heves dühkitöréssel vagy félelemrohammal. Ha azonban a kielégülés bármily oknál fogva nem lehetséges, az ösztön kerülő útra tér. Ez lehet szociálisan értékes: jellemtulajdonság, pályaeérdeklődés, eszményválasztás, de lehet szociálisan értéktelen is: betegség vagy bűnözés. Szondi kísérleti beállítottsága ellenére is állandóan hangsúlyozza a szellemi tényezők hatékonyságát az ösztönök sorsának alakulásában.

Karakterológiai alapon még sok feladat vár megoldásra, ha a sorsanalízis eredményeit figyelembe vesszük. Mégis úgy érzem, hogy a felsorolt karakterológiák közül ez lát a legmélyebbre és ez nyújtja a legbiztosabb alapot nemcsak a tudományos kutatásra, hanem a karakterológiák bölcséleti és teológiai megalapozására is.

Kutatásaink eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy az eddigi karakterológiák a jellemfogalom egy-egy vonását tárták fel előttünk. Teljes értékű jellemfogalomhoz csak akkor juthatunk, ha figyelembe vesszük mindazt, ami értékes megállapításként leszűrődik az eddigi megfontolásokból. A jellem nem képzelhető ösztönös hajlandóságok, érzelmi visszahatási lehetőségek nélkül, de nem küszöbölhetjük ki a jellem fogalmából a szellemi értékirányokat, az akarat állásfoglalást sem. Méltán mondhatjuk: a jellem az ösztönös hajlandóságok és a szellemi értékirányok kölcsönhatásának eredője. Vagy: a jellem a szellemi én kibontakozása az ösztönös áramlások közvetítésével az értékek irányában. Erről a tudományos alapról vetünk most egy pillantást a karakterológia világnézeti előfeltevéseire.

A karakterológia világnézeti értéke.

Aquinói Szent Tamás zseniális éleslátása azáltal biztosította a hit és az ész, a teológia és a filozófia harmóniáját, hogy pontosan elhatárolta e két nagy tudásterület sajátos tárgyát és módszereit. Ez a megkülönböztetés útmutatásul szolgál, amikor egy szaktudomány eredményeit szándékozunk a világnézeti mérlegre tenni. A karakterológia tapasztalati szaktudomány. Eredményeinek igazsága tehát a tapasztalás értékétől, illetve az elméletek igazolhatóságától függ. A bölcsélet és teológia tehát semmiképpen sem jogosult arra, hogy a karakterológia módszereit előírja és az eredményeket előre meghatározza.

Mint minden szaktudomány, a karakterológia is hallgatólagosan feltételez bizonyos bölcséleti alapelveket. A kinyilatkoztatott igazság pedig — tudjuk — negatív normája minden bölcséleti és szaktudományos vizsgálódásnak: minthogy minden igazság végső forrása az örök isteni Igazság, a tapasztalás és az ész eredményei nem lehetnek ellentétben a kinyilatkoztatott igazsággal. Különös jelentőséggel bír ez a kettős összefüggés éppen a lélektani tudományok esetében. A konkrét ember a jelen üdvrendben bele van állítva a természetfölötti világ

rendjébe. Nem lehet tehát közömbös a keresztény bölcselet és teológia előtt, milyen eredményeket, főként pedig milyen elméleteket állít fel a karakterológia. A kérdés tehát következő megfontolásaink számára ez: milyen bölcseleti és teológiai előfeltevéseket kell minden karakterológiai elgondolásnak elismernie és vajjon a modern karakterológiák eredményei összeegyeztethetők-e ezen feltételekkel?

A keresztény bölcselet és teológia emberképe.

A bölcseleti emberkép nem a képzelet szülötte, hanem a tények alapos ismeretére építő, elmélyedő megfontolások gyümölcse. Mi az ember? Örök probléma, amely ősidőktől fogva foglalkoztatta a gondolkodókat. A válasz valóban sorsdöntő. Mi az ember? Véletlenül összeverődött atomcsoport, amely beleröppent a létbe, hogy itt vergődjék néhány évtizeden keresztül, hogy azután visszazuhanjon a semmibe? Különleges állatfajta, amely kitermelte magából a tudást és az akaratot? Talán éppen beteg állat, amelyet megszabt a szellem gyilkos nyila? Az örök fejlődés hordozója, vagy pedig elérhetetlen álmok reménytelen álmodója, aki az elmúlás irtózatossága elől menekül a képzelet világába? Vagy talán előkelő idegen, másvilágról földre szállott szellem, akinek vezekelnie kell a múltért, amíg vissza nem röpülhet az ideák napsugaras birodalmába? Mindegyik elgondolásban felcsillan egy szemernyi igazság. Aristoteles nyomán Aquinói Szent Tamás adta meg a legteljesebb választ az alig oldozható emberi misztérium magyarázatára.

Az ember két világ gyermeke. Megvalósul benne a nagy csoda: az élő anyag. Anyagi teste van, porból, atomból, éppúgy, mint a havasok hallgató szikláinak vagy a rónák homokszemcséinek. Az anyagban éltető lélek lakozik, mint a növényben és az állatban. De az anyagi élet mellett egy még titokzatosabb és mérhetetlenül mélyebb világ képe bontakozik ki az emberben: a szellem világa. A lélek nemcsak az életjelenségek, hanem a szellemi élet hordozója. Az emberi lélek felismeri önmagát mint önálló személyiséget, rádöbben arra, hogy kitörölhetetlen vonások hívják a Végtelen, az Abszolútum felé, és megérti, hogy sorsának irányát saját kezében tartja. Szabadságában áll, hogy átadja életének kicsiny hajóját a magasságok vonzásának, de el is akadhat a múló anyagi világ, a korlátolt Én szolgálatának sekélyes zátonyain.

Az ember a test és a lélek egysége. Test és lélek különböző jellegű tényezők, mégis a legszorosabb személyes egységet alkotják. Harmónia és hierarchia jelzik ezt a kapcsolatot. A testi élet a szellem szolgálatára van rendelve, a szellem viszont a testi élet nélkül képtelen emberi feladatait megoldani. A szellemi lélek alakítja az egész embert, de működésében függ az alárendelt rétegek szolgálataitól. A szellemi világ felsőbbségéből következik, hogy az emberi élet beteljesedése, boldogsága csak az abszolút értékek bírásában következhet be. De ennek a beteljesedésnek útja a földi lét útvesztőin keresztül vezet és nem jut el a célhoz, aki nem tanulja meg az alárendelt tényezők helyes használatát.

A természetfölötti élet érintetlenül hagyja az ember termé-

szetes adottságait. A szellem lehetőségeit azonban oly magaslatokra emeli, amely elképzelhetetlen és elérhetetlen a pusztá természeti erők közreműködésével. Magasabb életcsírárt olt a lelkekbe a kegyelem által. Isten színről-színre való látása és szeretete a cél, amelyben a természetfölötti lét kiteljesedik. Az út marad a régi. A testi világ, a szellemi kultúra megszentelése által szárnyal a lélek az örökkévalóság partjai felé. De ha volt már feszültség az élet és a szellem között, még jobban kiéleződik a helyzet a természet és a kegyelem világa között. Annál is inkább, mert az ideális harmóniát, amelyet különben is csak Isten rendkívüli kegyelme biztosíthatott volna, megbontotta az eredeti bűn. A természet lényegi szerkezete ugyan nem romlott meg, de a szellemi erők meglazultak, az alantas vonzások erősebbek, hatékonyabbak lettek és az ember Isten kegyelmét feltételezve is csak verejtékes munkával juthat el örök céljának elérésére.

A keresztény embereszmény és a modern karakterológia emberképe.

Szabad, szellemi személyiség, az Isten kegyelme előtt meghajló természet: ezek azok a feltételek, amelyeket a keresztény embereszmény minden embertani elgondolástól méltán elvárhat. Mit nyújt ebből a szempontból a modern karakterológia?

Ha a szorosan vett szaktudományos eredményeken túl a modern karakterológiák embereszményét vizsgáljuk, lehangoló képet nyerünk. Az alkati lélektanok és az analitikus iskolák emberképét általában három vonással jellemezhetjük: determinizmus, fatalizmus, naturalizmus. Kretschmer orvosi lélektanában világosan kimondja: tudatos eszmélésünk előtt úgylátszik, mintha bizonyos esetekben szabadon döntenénk. Amit mi szabad választásként élünk át, az nem más, mint a biológiai leghatékonyabb motívum érvényesülése. Freud kijelenti, hogy az emberi büszkeség három nagy csapást kapott az újkor történetében. Az elsőt a fizikától, amely kimutatta, hogy a föld nem középpontja a világnak, a másodikat Darwintól, aki bebizonyította, hogy az ember is csak az állatvilágnak egyik tagja, a harmadikat Freud adta, mikor letaszította az Ént trónjáról és igazolta, hogy az ember saját házában sem úr, hanem ki van szolgáltatva a tudatalatti világ kiszámíthatatlan szeszélyének. Az ember a karakterológiák többsége szerint ki van szolgáltatva a biológiai lét, a hormonális működések, az ösztönvilág vak áramlásainak. Saját sorsának csak látszólagos irányítója, mert ténylegesen lelki tényezői vakon sodorják az élet országútján. A vak sors kiszámíthatatlan ereje sodorja az emberi életet a bölcsőtől a sírig, míg az életcsíra vissza nem süllyed a ködbe, amelyből a véletlen szeszélyes hulláma felszínre vetette. A vallás és az erkölcs ebben az elgondolásban csak konvencióknak, lelki kényszereknek, nagyzási eszméknek szövédménye. A vallás a lemaradtak, a nem sikerültek kárpótlására kialakuló fantáziatermék. A természetfölötti rend természetesen csak súlyosabb esete a természetes vallási rögeszméknek, amelyek lehetnek igen hasznosak a társadalom számára, de komolyabb valóságértékkel nem rendelkeznek. Az embert adottságai, ösztönei hajlamosítják ilyen vagy olyan irányban. A tudomány csak tudomásul veszi ezeket a különböző lehetőségeket, de az

emberi sorsba belenyúlni irányítólag senkinek sem lehet. Betegség-ből esetleg ki lehet gyógyulni, de az emberi lét értelmetlen homályán változtatni mitsem lehet.

A keresztény bölcselet és lélekbúvár nehéz helyzetbe sodródik. A karakterológiai tényeket alig lehetne tagadásba venni. A karakterológiák többségének metafizikai álláspontja nem fér meg a keresztény világnézet keretében. Hol itt a kiút? Feltehetjük a kérdést: vajjon a karakterológiák pozitív eredményei feltétlenül megkívánják-e a jelzett filozófiai magatartást? Másszóval: elfogadva, hogy az egyéni ember tulajdonságait bizonyos irányban meghatározzák biológiai adottságai, ösztönös hajlamai, bele kell-e nyugodnunk a determinizmus, a fatalizmus, a naturalizmus sivár világnézetébe vagy pedig nyílik út a szabadság, a gondviselés, a természetfölötti rend biztosítására?

Induljunk ki a keresztény filozófia szabadságfogalmából. Mit mond és mit nem mond ez a szabadságfogalom? A szabadakarat tétele azt állítja, hogy az ember a tapasztalati lét rendjében végső gyökere azoknak az elhatározásoknak, amelyeket az értelem megfontoló munkája készített elő. A szellemi természetű lélek értelme és akarata az egyetemes értékek felé irányul. Az egyetemes értékigénylés csak az abszolút Értékben, az Istenben találhat megnyugvást. Ezért minden más, ami nem bírja magában az Abszolút lét teljességét, sőt a földi lét tökéletlen megismerésében maga az Abszolútum is képtelen arra, hogy az akaratot magához vonja, meghatározza. A végső döntés előtt, amikor minden motívum jelen van, mindig lehetséges a kérdéses jónak valamilyen más szempontból történő értékelése. Az akarat meghatározatlan marad, a végső szó az ő kezében van. Az emberi személyiség legmélyebb gyökere szólal meg a döntésben: nem a motívumok, nem az ösztönök, nem a hajlandóságok döntenek, hanem az Én szabad állásfoglalása. A mondottakból is nyilvánvaló azonban, hogy az akarat elhatározás nem vak önkényesség és szeszély. A megfontolás és a végső döntés az értelem irányító szerepe mellett folyik le. Az akarat észszerű motívumok alapján választ. Egészen természetes, hogy ezek közé a motívumok közé belekerülhet minden, ami az ember számára valamilyen értéket jelent. A hajlamok, ösztönös igények alkalmasak arra, hogy ilyen vagy olyan irányban befolyásolják az akaratot. Nagyon gyakran enged az akarat a hajlamosításnak. A végső döntés mégis a kezében van és ha ezen esetben nem is teszi meg, de általában megtehetné, hogy magasabbrangú motívumok által cselekedjék. Következik azonban a mondottakból az is, hogy az akarat szabadsága nem is korlátlan képesség. Bizonyos keretek gátat szabnak a szabadság gyakorlásának. Mindenki fogékony elvileg az örök értékek irányában, de egy-egy részletkérdésben nagyon különböző lehet az egyes emberek fogékony-sága. Nem lehet például szabadakarat alapon eldönteni, hogy valaki érdeklődjék a zene vagy az irodalom után, amikor természetes hajlandóságai a gazdasági élet vagy a tudomány felé terelik.

Mínt hogy az embert természetes beállitottsága irányítja az Abszolútum felé, az Abszolútum pedig bizonyos követelményekkel lép

fel az emberi cselekvéssel szemben, azt kell mondanunk, hogy elvileg a szabadság lényegileg erkölcsi szabadság. Az ember képes szabadon teljesíteni vagy nem teljesíteni az erkölcsi jó követelményeit. Az ember Istenre irányul, az emberi természet sajátos fogékonysággal rendelkezik az isteniek iránt akkor is, ha sokakban ez a fogékonyság elferdül vagy eltűnik. Az Isten felé vezető utak azonban nagyon különbözőek. Egy-egy részletérték iránt már nincs meg mindenkiben egyenlően a fogékonyság. Nem függ tőlünk az a keret, amelyben életünket le kell élnünk, nem áll hatalmunkban megszabni azt a módot, ahogy lelki tényeink végbemennek. Embertársainkhoz, a teremtett értékekhez való vonatkozásaink jórészt adva vannak számunkra. Onnevelés ugyan sokat tehet, de bizonyos külső és belső keret kétségtelenül sorsszerűen adva van számunkra. Következik-e ebből a fatalizmus pesszimiztikus állásfoglalása? Semmiképen. Az a keret, amelyben életünket leéljük, azok a belső képességek, hajlandóságok, fogékonyságok, amelyek életünk konkrét alakulását megszabják, a gondviselő Isten tervének megvalósulásai. Amint Isten a természet rendjében úgy éri el céljait, hogy belső, legyőzhetetlen hajlandóságokat olt a dolgokba, úgy szabja meg az emberi lét kereteit is, beleállít egy meghatározott környezetbe, ellát bizonyos hajlandóságokkal, hogy ebben a keretben valósítsuk meg emberi tökéletességünket. Amint a sorsanalízis tanítja, az emberi ösztönök különböző értékű sikokban bontakozhatnak ki. Nem térhetünk ki az elől, hogy ez vagy az az ösztönkör rajzolja meg életünk külső keretét. De már az akarati állásfoglalástól és saját belső munkánktól függ, hogy adományainkat szociálisan értékes vagy értéktelen módon kamatoztatjuk. Még a betegség is bent van a Gondviselés tervében. Feladat, amelyet meg kell oldanunk, legalább azáltal, hogy türelemmel és alázattal elviseljük. A szellemi én számára hatalmas távlatok nyílnak akkor is, ha le kell mondanunk a korlátlan akarati érvényesülésről.

A Gondviselés távlatába állítva világosodik meg a természetfölötti lét problémája is. Az ember adottságai éppúgy szolgálják Isten természetfölötti céljait, mint a pusztán természetes rendben szolgálnák. Már a természetes etikai tökéletesedés is nagy áldozatokat kíván az embertől. Ez az áldozat még teljesebbé válik a természetfölötti rendben. A kegyelem egy olyan többletet jelent a természettel szemben, amelyet a természeti erőkből kibontakoztatni nem lehet. A természet erőinek tisztulása a természetfölötti rendben még keményebb munkát jelent, mint az etikai világrendben. Nem elég azonban ez a tisztulás. A természeti képességeket a kegyelem által meg kell szentelni és ez a megszentelés nem egyszer nagy lemondásokat és áldozatokat kíván. Ami az ember természetes jellemtulajdonsága volt, megmarad a természetfölötti rendben is, de megtisztul, megnemesül és különleges áhítatot, szentséget nyer a kegyelmi élet kibontakozásában.

A karakterológia igazolt eredményei tehát nem mondanak ellent önmagukban sem a keresztény etika szabadságfogalmának, sem a Gondviselés és a természetfölötti rend követelményeinek. Az Isten csodálatos gazdagsága nyilatkozik meg az emberi természetek sokféleségében. Az egy Alkotót az emberi egyedek milliói hivatottak

dicsőíteni. Mind más, de mindegyiken rajta csillog az örök Isten képmása. A karakterológia metafizikája feltárja és megvilágítja ennek az isteni tervnek a szépségét és megsejteti Annak a gazdagságát, akit az egymástól annyira különböző embermilliók tökéletessége is csak haloványan képes megjeleníteni. Csak az egész részletekbe menő karakterológiai kutatás és a vele párhuzamos bölcselő elmélyedés lenne képes ennek a tételnek egész szépségét feltárni. Akkor lehetne eloszlatni azokat a felhőket, amelyek önkénytelenül ráborulnak lelkünkre, amikor a modern karakterológia világnézeti következményei felett elmélkedünk. Ezek a következmények csak látszatkövetkezmények. Aki egészen mélyére néz a dolognak, felismeri, hogy a tudományos eredmények nem zárják ki, hanem megkövetelik a keresztény világnézet által történő kiegészülést.

A karakterológia gyakorlati értékelése.

Az emberismeret az emberekkel való helyes bánásmód egyik alapvető feltétele és hatékony eszköze. A nagy lélekvezetők, pedagógusok mindig nagy emberismerők is voltak. Isten különös adománya az a képesség, amellyel mintegy belelátunk embertársunk lelkébe, megértjük lelki folyamatait, vágyait, nehézségeit, felfigyelünk a lélek mélyén működő kegyelem halk és finomszavú munkájára. Isten különös adománya az a képesség, amellyel helyes irányítást, útbaigazítást tudunk adni embertársainknak külső és belső problémáik oldozgatásánál. Be kell vallanom: a legtökéletesebb karakterológiai tudás sem pótolhatja az emberismeret és emberekkel való bánásmódi velünk született, ösztönös képességét. Olyan „karaktertulajdonság”, adottság ez, amely kívül esik egyéni szabadságunk keretein. Amint nem lehet mindenki nagy festő vagy költő, feltaláló vagy hadvezér, úgy nem lesz mindenki nagy emberismerő és lelkivezető sem.

Az ember adottságai, lelki képességei azonban nem osztatlan, változatlan matematikai egységek. Általában mindenkiben szunnyad valami mindenből. A tanulás, a gyakorlat sok mindent felszínre hozhat, ami másként örökre rejtve maradt volna még a képesség birtokosa előtt is. A nevelő, a lelkipásztor hivatásánál fogva kötelezve van arra, hogy másokkal foglalkozzék, másokat irányítson. Rászorul tehát az emberismeretre. Igaz, ez elsősorban a gyakorlat és a tapasztalat dolga. A szellemi életet élő ember számára azonban mindig értékes lehet képességeinek tudatos, szakszerű fejlesztése. Ebben a munkában lehet segítségünkre a karakterológia. Túlzás volna azt állítani, hogy e nélkül nincs lelkipásztorkodás, nincs nevelés. Évszázadok megvoltak és talán nálunk jobban megvoltak tudományos karakterológiai ismeretek nélkül. Mégis sokat csiszolódik tudásunk, érzékünk, ha tudományosan is hozzányúlunk ezekhez a kérdésekhez. Ugyanilyen szempontból segítségünkre lehet a karakterológia a saját nevelésünk szempontjából. Az önismeret minden nevelésnek és önnevelésnek alapvető feltétele. Nem állítom, hogy tudományos, még kevésbé, hogy direkt analitikus önismeret szükséges volna minden önmagát komolyan művelő lélek számára. Aki őszintén törekszik az önismeretre, azt Isten megvilágító kegyelme bizonyára felemeli arra az ön-

ismereti fokra, amelyre tökéletességének elérésére rászorul. A kegyelem azonban általában nem zárja ki, sőt feltételezi emberi munkánkat. Az önismeret és önnevelés művében is. A karakterológiai eredmények ebből a szempontból is sok félreértést eloszlathatnak. Az okosság, hozzáértő lelkivezető tanácsa hivatott megmondani, mennyire kívánatos egyéniségünk összetevőinek tudatosítása. A modern karakterológiának egyik veszedelme a racionalizmus. Nemcsak abban az értelemben, hogy a pusztá ész világánál akarja megoldani az emberi lét problémáit. Hasonlóképpen veszedelmes az a törekvés, amely minden lelki folyamatot tudatosítani akar, minden összetevőt felszínre akar hozni, minden hajlandóságot kianalizál. Az egészséges embernek nincs mindig szüksége ezekre a módszerekre. Könnyen megeshetik, hogy úgy szétszedi lelki életét, hogy többet képtelen lesz egybeilleszteni. Másokkal szemben különösen óvatosnak kell lennünk: soha nem szabad senkit illetéktelenül és erőszakkal belevinni az önismeret mélyebb útjaiba. De nyugodtan állíthatom: sok-sok lelki ferdeség, rendellenesség, társadalmi feszültség volna megszüntethető, ha az emberek egy kicsit jobban ismernék magukat. Áll ez még olyanokra is, akik egyébként komolyan törekszenek magasabbrendű emberi életet élni.

A karakterológiának ma még ugyan sokszor kiforratlan tételei is arra engednek következtetni, hogy az önismeret, az emberek megismerése és a nevelés szempontjából még sokat várhatunk a karakterológiától. Komoly, keresztény érzékű, hozzáértő emberek áldozatos együttműködésére lenne szükség, hogy kiaknázhassuk mindazon értékeket, amelyek a karakterológiában rejlenek. Ma még sok nehézséget és előítéletet kell leküzdenünk. Néhány évszázaddal ezelőtt bizalmatlan volt az emberiség az orvostudomány próbálkozásaival szemben, például még a 16. században is szörnyűségszámba ment az emberi hulla felboncolása. Ma már senki sem gondolkodik azon, hogy szabad-e a vakbelét kivágnak, ha egyszer vakbélgyulladás van. Valami hasonló módon állunk a lélek problémáival is. Mivel azonban a lélek a természetfölötti élet hordozója, kétszeresen fontos, hogy éppen a természetfölötti élet őrei tudjanak majd hozzányúlni az emberi lélekhez akkor, amikor a lélektudomány eljutott a magasabb tökéletesség állapotába. Innen fakad az a súlyos felelősség, amely a katolikus tudomány művelőire nehezedik a modern lélektani eredmények oldaláról. A lélektan itt van, eredményeit kétségbe vonni nem lehet. Ha mi nem foglalkozunk vele, majd foglalkoznak mások, akiknek nem lesz szívügyük a tudományos eredmények mellett a keresztény világnézet biztosítása. De ez a biztosítás nem történhetik a tények ismerete nélkül. A középkorban is mutatkozott hasonló helyzet. Aristoteles tanításai megjelentek a nyugati gondolkodás kapujában. Aquinói Szent Tamásnak és társainak volt bátorságuk, hogy szembenézzenek e tanokkal, pedig ugyancsak torz köntösben jelentkeztek. Mélyére néztek a kérdéseknek és az eredmény: Aristoteles beépítése a keresztény világnézetbe. Ha elzárkóztak volna, Aristoteles akkor is érvényesül, talán a pogány panteista köntösben. Mindenképpen a keresztény tudomány szegényebb lett volna egy olyan szilárd alappal, amelyet ma már megszentelt az Egyház évszázados gyakorlata. A keresztény gondolat csak

akkor érvényesülhet a modern lélektanban, ha a keresztény tudósok pontosan ismerik a lélektani tanításokat, de tudnak még ennél sokkal többet: ismerik a keresztény szellemű metafizika és a teológia el nem múlt igazságait is. E sorok írójának többször volt alkalma eszmecserét folytatni lélektani kérdésekről a keresztény világnézettől nagyon eltérő felfogású egyénekkal. Meglepő volt a szomjúság, amellyel metafizikai eredmények után vágyódtak. De e vágy felkeltésének feltétele volt, hogy az ő nyelvükön szóljunk hozzájuk és megmutassuk: mi is ismerjük azokat a problémákat, amelyek őket érdeklik.

Dr. Zemlén György S. O. Cist.

Függelék: Kritikai tájékoztató a karakterológia irodalmáról.

A karakterológia tanulmányozását legjobb valamilyen jó összefoglaló munkával megkezdeni. Igen alapos tájékoztatást nyújt az elméleti kérdésekről *Schütz: A bölcselet elemei*-nek Karakterológia fejezete (VII. rész, II. fejezet). Világnézeti kérdéseket nem érint, de színes és eleven összefoglalást nyújt a karakterológia kiforrott rendszereiről *Mátrai László: Jellemtan*-a (Nemzetnevelők könyvtára, IV. 4.). A karakterológia rendszereiről kitűnő összefoglalás: *Paul Helwig: Charakterologie* c. műve. Magyar nyelven is megjelent. *Szöllősy Győző* fordításában *H. Rohracher Karakterológiája*. Egyoldalúan csak a sztatikus karakterológiákat tárgyalja részletesen, de ezekről nagyon világos képet ad. *Pál Antal: Bevezetés a modern Karakterológiába*: röviden összefoglalja az összes jelesebb irányokat, állásfoglalása a klagesi karakterológia szellemében. Ugyanebben a szellemben mozog *H. Prinzhorn Charakterkunde der Gegenwart* c. műve, amely elsősorú tájékoztatásul szolgálhat a karakterológia főbb irányaira és problémáira vonatkozóan. Hatalmas irodalmi tájékoztató teszi nélkülözhetetlenné ezt a munkát mindazok számára, akik behatóan óhajtanak foglalkozni jellemtani kérdésekkel. A karakterológiai típusalkotás problémáival foglalkozik: *Noszlopi: Jellemlátás és jellemigézés*; inkább gyakorlati ugyanezen szerzőtől: *Az emberek megismerése és az emberekkel való bánásmód*. A tipológiákat kiváló kritikai érzéssel ismerteti *Schreider: Les types humaines*. *Müller Freienfels* műve: *Menschenkenntnis und Menschenbehandlung* összehord mindent, amit népszerűsítő formában az emberismeretről el lehet mondani. A thomista bölcselet világánál vizsgálja a karakterológia problémáit: *Schütz Antal: Karakterológia és arisztotelesi metafizika*; — *Zemlén György: Karakterológia és szenttamási etika, Existenciális karakterológia, Sors és jellem a modern Karakterológiában*.*

A karakterológiai részletkérdések tárgyalása már komolyabb lélektani felkészültséget és alapos keresztény bölcseleti és teológiai felvérteztséget igényel. Természetesen csak az eredeti szerzők műveinek ismerete vezethet el komoly karakterológiai meglátásokhoz, hiszen az ismertetésekben, összefoglalásokban éppen a tapasztalati anyag eredeti frissége szenved csorbát. *Kretschmer* művei közül a legelterjedtebb és a legkiválóbb is a *Körperbau und Charakter*, amelyben híres tipológiáját részletesen kifejti és szemléletes példákon bemutatja. Igen jó lélektani tájékozódást nyújt és a lélektani érzék fejlesztésére hasznos *Medizinische Psychologie* c. másik műve, amely magyar nyelven is megjelent. Sivár és elszomorító filo-

* Nagyon jó elméleti bevezetés a *Handbuch der Philosophie*-ben: *F. Seifert, Charakterologie*.

zófiai állásfoglalása, amely az emberi élet legmagasabbrendű jelenségeit is az orvosi lélektan eszközeivel akarja megmagyarázni. Ugyancsak komoly és szép munkája, de megfelelő óvatossággal élvezendő: *Geniale Menschen*, amelyben a zseniproblémát remek lélektani elemzések kíséretében világítja meg.

A pszichoanalitikusok művei még az előzőeknél is komolyabb felkészültséget kívánnak. Nagyon elidegenítőleg hat a szexuális kérdés állandó előtérben tartása. Nem tagadható azonban, hogy a lélektani tapasztalás szempontjából rendkívül értékesek. Freud művei közül a gyakorlatilag jelentősebbek: *Psychopathologie des Alltagslebens*, — *Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse*, — *Das Ich und das Es*. (Az első és a harmadik magyarul is.) Adler főműve: *Individualpsychologie*. Nem olyan ragyogó tollal, kissé nehézkes gondolatmenettel megírt munka. Kevésbé osztozik a fentemlített nehézségekben. Jung lélektanáról igen jó és mindenkinek ajánlható összefoglalás: *J. Jacobi: Die Psychologie des C. G. Jung*. Művei közül legfontosabb a *Psychologische Typen*. Jung sokkal emelkedettebb szellemi nivót képvisel, mint Freud. Kár azonban, hogy gondolatai roppant homályosak, fogalmai bonyolultak, csak nagy fáradság árán lehet tanításait valami módon felfogni. *Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewussten c. műve* elméletének legmélyebb alapjait tárja fel.

A sorsanalízis tanulmányozása az irodalom hiánya miatt alig lehetséges. Szondi elmélete csak csekélyszámú litografált jegyzetből ismerhető meg. Jó tájékoztatás: Szondi: *Ösztön és nevelés (Lélektani tanulmányok, III.)*. A sorsanalízis alap gondolatait fejti ki *Benedek István: Ösztön és bűnözés* című műve, amely egyúttal kiváló kísérlet a sorsanalitikus ösztönelmélet karakterjellemző értékesítésére.

A karakterológiában ma jelentős szerepet játszanak a lélektani próbák, az úgynevezett tesztek. Az egyes tehetségvizsgálatokról nem beszélve, az egész jellem kutatására irányulnak a Szondi, Rohrschach és Wartegg tesztek. A Szondi teszt tipikusan jellemző tulajdonságokkal rendelkező egyének fényképére adott szimpátia- vagy antipátia-reakciók útján következtet az ösztönök alkatára, a lélek beteges vagy egészséges beállítottságára. A Rohrschach-próba értelmetlen tintafoltok értelmezéséből következtet főként a szellemi, értelmi képességek jellegzetességeire. A Wartegg-próba megkezdett rajzokat nyújt befejezés végett, amelyeknek vonalvezetéséből állapít meg jellemző tulajdonságokat. Ezekkel a próbákkal egyenértékű a grafológia, az íráselemzés. Jó bevezetés: Klages: *Handschrift und Charakter* és Biró József: *A modern grafológia*. A tesztek és a grafológia közös alapfeltevése, hogy belső lelki folyamataink valami módon külsőleg megnyilatkoznak. Ha tehát ismert esetek kifejezési módjait megfigyelhetjük, összeállíthatunk olyan kísérleti módszert, amely ismeretlen egyén lelki világára is fényt derít. Nyilvánvalóak ezeknek a kísérleteknek a korlátai. Az emberi egyéniség sokkal mélyebb, mintsem hogy egy-egy ilyen vetülettel tökéletesen visszaadható lenne. A tesztek helyes kezelés mellett mégis igen hasznos szolgálatokat tehetnek a lélekbúvár számára. Útmutatásul szolgálhatnak, amely a tapasztalati megfigyeléssel karöltve nagyban elősegítheti a jellem megismerését.

Spranger munkái közül ajánlható a *Lebensformen*, valamint a ragyogó tollal és emelkedett lelkülettel megírt *Psychologie des Jugendalters*, amely az ifjúkor jellemzésére használja fel az értelmező lélektan módszereit. Klages tanításának alapjait jól összefoglalja a *Vom Wesen des Bewusstseins*, valamint a *Persönlichkeit c. műve*. Karakterológiai főműve: *Die Grundlagen der Charakterkunde*. Nehéz olvasmány.

Test, lélek, jellem.

Az ember, az anyagi és a szellemvilág érintkezési pontja nem pusztán test, sem tiszta lélek, hanem *test-lélek*, vagyis a test és a lélek, az anyag és a szellem legszorosabb kapcsolata. Ezért akik a testet figyelmen kívül hagyják, éppúgy hibáznak, mint akik a lelket hanyagolják el. Amint a lélek a testnek éltető, szervező, mozgató elve, éppúgy a lélek működése is bizonyos testi adottságoktól függ, miként ezt az újabb biológiai, pszichológiai és természetbölcseleti vizsgálatok mind nyilvánvalóbbá teszik. És így, miként testileg nem vagyunk egyformák és nem is válhatunk azokká, lelki alkatunk sem egyforma és nem lehet egyformává.

Ma már végleg túlhaladottnak tekinthetjük a felvilágosodás korának azt a véleményét, mely szerint a lélek eredetileg „*tabula rasa*”, üres lap, mindenkinél egyformán alakítható, nyers adottság, melyet pusztán a tapasztalás, a nevelés, az egyéni élettörténet alakítanak különbözővé. E szerint egyforma körülmények között, egyforma nevelés, környezethatás útján mindenki egyformán válhatnék ugyanazzá, lángésszé vagy félkegyelművé, szentté vagy notórius bűnözővé. Ennek azonban minden komoly nevelői tapasztalat nyilvánvalóan ellene mond. Egyforma körülmények között sokszor igen különböző egyéniségek alakulnak ki, és éppen nem igazolható, hogy a kedvezőbb körülmények között fejlődő egyének lesznek mindig a kiválóbbak. Ezért a teljes emberi egyenlőségre és az egyéniség egységesítésére, uniformizálására való törekvés egyenest természetellenes és sohasem vezethet sikerre.

Nem magyarázható az eltérő egyéniségek kialakulása pusztán az *akarattal*, a külső behatások felvételéhez való különböző szándékos hozzájárulással sem. Hiszen különben az szorulna további magyarázatra, hogy miért mutatkozik oly különbözőnek az akarat már első megnyilvánulásától kezdve? Miért hajlik az akarat az egyiknél inkább ebbe, a másiknál inkább abba az irányba? Miért majdnem lehetetlen az egyik akarat számára ugyanaz, ami a másiknak szinte elkerülhetetlen? Az akaratot irányító, befolyásoló motívumok tehát már eleve lényeges különbségeket mutatnak.

Lelki életünket befolyásoló testi adottságaink közül mindennek előtt az *idegrendszer* említendő meg. Főleg az *agyvelő* alkata, egyes fejlődési rendellenességei, bizonyos betegségei vagy sérülései lényegesen befolyásolják a lelki alkatot is. Ez az összefüggés az agyvelő és a lelki alkat között természetesen nem oly egyszerű, mint azt a *frenológia*, a koponyatan naívvul gondolta, és korántsem lehet a koponya alkatából biztosan következtetni a legbonyolultabb lelki hajlamokra is, mindamelllett az az elgondolás, hogy lelki alkatunk szorosan összefügg agyvelőnk alkatával, éppen nem alaptalan.

Másrészt azonban az agyvelő és az idegrendszer teljes anatómiai egyenlősége mellett is lehetnek a lelki alkatok lényegesen eltérők. Gondoljunk csak arra, hogy ugyanaz az egyén is mennyire másnak mutatkozik józan állapotban, mint ittasan, amikor agyvelejébe a vérpálya útján bizonyos mennyiségű alkohol került. Ugyancsak régóta ismeretesek egyéb anyagok, narkotikumok különféle izgató vagy megnyugtató hatásai. Mármost könnyen elképzelhető,

hogya ilyesféle anyagok állandóan adagolódnak a vérpályába és ezen keresztül az idegrendszerbe, az agyvelőbe, akkor ez lelki alkatunknak is állandó jelleget adhat. Vagyis a vérpályán keringő vérnedv összetétele — legalábbis az idegrendszerre gyakorolt hatás útján — szintén befolyásolja lelki alkatunkat.

Már a Kr. u. 2. században *Galenus* a temperamentumok különfeleségét a testnedvekre iparkodott visszavezetni és a négy hippokratési testnedv, a vér (*sanguis*), a nyálka (*φλέγμα*), az epe (*χολή*) és a fekete epe (*μέλαινα χολή*) valamelyikének túlsúlya szerint megkülönböztetett *szangvinikus*, *flegmatikus*, *kolerikus* és *melankólikus* temperamentumot. E felosztás azóta is gyakorlatilag használhatónak bizonyult, bár a hippokratési nedvekkel való magyarázat természetesen csak naív elgondolás volt. Annyi alapja a galenusi elméletnek azonban mégis van, hogy temperamentumunk, egyéniségünk, jellemünk valóban függ a vérpályán keringő vérnedv összetételétől, mely egyénileg különbözik.

A vérnedv ugyanis sokféle szerv váladékából tevődik össze. Az újabb biológiai vizsgálatok pedig mindjohban kimutatták, hogy a szervezetben eddig figyelemre sem méltatott, feleslegesnek tartott egyes mirigyek váladékainak mily döntő szerepe van testi és lelki alkatunk kialakulásában. Ezeknek az ú. n. *belső elválasztású mirigyeknek* váladékai, a *hormonok* a vérpályába kerülnek és ezúton a szervezet különböző részeibe eljutva azok működésére serkentőleg vagy gátlólag hatnak és így az egész szervezet harmonikus együttműködését, arányos fejlődését biztosítják. Vannak közöttük természetesen olyanok is, melyek közvetlenül vagy közvetve az idegrendszerre hatnak és így a lelki életre is hatást gyakorolnak.

Közismert az ivarmirigyek hormonjainak döntő szerepe a másodlagos nemi jellegeknek és a lelki alkat nemi differenciálódásánál kialakulásánál. A pubertás korától, vagyis a nemi hormonok erősebb termelésének megindulásától kezdve a testi és a lelki alkat s jelentékenyen átalakul; a kasztrált gyermekek más egyénekké fejlődnek, mint egyébként lettek volna. Ugyancsak rendkívül fontos a lelki élet szempontjából is a pajzsmirigyek hormonja, amelynek elégtelensége a kretinizmust, túltengése pedig a Basedow-kór néven ismert idegbetegséget okozza. Az agyfüggelék, a mellékvese és egyéb mirigyek váladékai is befolyásolják az idegrendszer működését, illetve a lelki életet, bár sok mirigynek szerepe még tisztázatlan. De nemcsak a mirigyek hatnak váladékaik útján az idegrendszerre, hanem ez is hat a mirigyek hormonkiválasztó tevékenységére, sőt mondhatjuk, hogy szervezetünknek úgyszólván minden része minden más részével valamilyen — közvetlen vagy közvetett — kölcsönhatásban van. Vagyis az egész testalkat összefügg a lelki alkattal, bizonyos testalkathoz megfelelő lelki adottságok is tartoznak.

A *testalkat* és a *jellem* összefüggésének tudományos vizsgálata terén újabban főleg *Kretschmer* szerzett nagy érdemeket.¹ A kiváló tübingeni pszichiáter hivatkozik arra, hogy már a népies elképzelésben, valamint a színdarabokban is bizonyos jellemet csak bizonyos testalkatú egyén személyesíthet meg. Lucifer csak magas, szikár termettel, keskeny arccal, hegyes állal képzelhető el, ugyanígy a

¹ Kretschmer: Körperbau und Charakter. J. Springer, Berlin, 1926. (5—6. kiad.)

nyugtalanul fürkésző Faustok vagy a hóbortos, rajongó Don Quijottok magas, nyulánk természettel jelennek meg képzeletünkben. Viszont a kedélyes, megelégedett nyárspolgárok, a gyakorlatias háziasszonyok, a nehézkes Pató Pálok, a tehetetlen Oblomovok inkább alacsony, zömök természetűek.

Kretschmer a testalkatnak három főtípusát különbözteti meg: a nyulánk *aszténiás*, a csontos, izmos *atléta* és a zömök *piknikus* típust. A lelki alkat terén viszont a pszichopatológiai megfigyelések alapján kétféle főtípust vesz fel, a ridegebb, zárkózottabb *schizothymet* és a kedélyesebb, közvetlenebb *cyklothymet*, mindkettőnek számos válfaját sorolva fel mind az egészséges, mind a beteges lelki alkatok körében. Az aszténiás testalkat rendszerint schizothym lelki alkattal, a piknikus testalkat pedig a cyklothym lelki alkattal kapcsolatos, az atléta testalkat viszont mindkét lelki alkattal egyformán gyakran párosul.

Ezekután könnyen érthető, hogy az *emberfajok* szintén nemcsak testi vonásokban, hanem lelki alkat terén is mutatnak bizonyos különbségeket, mint ezt az újabb fajpszichológiai vizsgálatok igyekeznek részletesen megállapítani. Régóta ismeretes, hogy az egymástól távoli fajkörökhöz, pl. az európaihoz és a négerhez tartozó embercsoportok átlagos lelki sajátosságai jelentékeny különbségeket mutatnak. Az idevágó részletes vizsgálatoknál azonban nagy nehézségeket jelent főleg az egymáshoz közelebb álló fajok pontos elkülönítése, továbbá az a körülmény, hogy az emberfajok a történelem folyamán egymással sokszorosan összekeveredtek, úgyhogy ma fajtiszta egyének — legalábbis a kultúremberiség körében — alig léteznek. De nem csekély nehézséget okoz az objektivitást gátló gyakori faji előítélet és elfogultság is.²

Mivel pedig a testi hajlamok legalábbis csíraszerűen kezdettől fogva, létünk első pillanatától kezdve megvannak bennünk, elődeinktől a csírasejtek állományával örököljük, így lelki hajlamaink, jellemünk bizonyos alapelemei szintén már kezdettől fogva megvannak bennünk. Ezek alkotják a mi ősi, eredeti, ösztönös, *elsőleges jellemünket*, mely függetlenül a környezettől, függetlenül akaratunktól, végzettszerűen öröklődik velünk, sőt ezen elemek egyrésze ugyanilyen végzettszerűséggel örökíthető át az utódokra is.³

Elsőleges jellemünket tehát érdemünkön vagy hibánkon kívül ingyen, istenadományként kapjuk. Azért senki sem felelős és senk sem dicsekedhet vele. Elsőleges örökölt jellemünk ennyiben a természeti világ körében bizonyos analógiát mutat a természetfeletti világ *első segítő kegyelmével*, amelyet szintén ingyenes isteni indíttésként kapunk és semmivel ki nem érdemelhetünk. Csakhogy míg a kegyelem egyedül a jóra serkent, az örökölt jellemvonások közül némelyek jóra, mások rosszra sarkallnak. Mert nem áll Rousseau optimizmusa, hogy az ember születésénél fogva csak jó hajlamokkal rendelkezik. A velünk született természetsszerű rossz hajlamok szintén bizonyos analógiát mutatnak a természetfeletti élet terén az *eredeti bűnnel*, mely hasonlóképpen személyes hibánkon

² V. ö. Somogyi: A faj. Athenaeum. Budapest, 1940.

³ V. ö. Somogyi: Tehetség és eugenika. Eggenberger. Budapest, 1934.

kívül sujt bennünket és amelynek lényege a megszentelő kegyelem hiánya. Míg azonban az eredeti büntől a keresztség szentsége megszabadít, az átörökölt természetes rossz hajlamokat nem lehet ily egyszerű módon teljesen megsemmisíteni. Ez a természet törvényeivel ellenkező csoda volna.

Az örökölt elsődleges jellem mindenesetre döntő jelentőségű az egyénre, jellemének további alakulására nézve. Mindamellett nem jelent végső, teljes determináltságot, nem jelenti végleges, megváltozhatatlan jellemünket. Hiszen akkor minden nevelés is csak szemfényvesztő kuruzslás volna és minden nevelésről szóló könyv csak ósdi babonát terjesztene. És akkor nem volna értelme a jutalmazásnak vagy büntetésnek sem, amivel a jellemet iparkodunk helyesebb irányba terelni. Az örökölt hajlam mindenesetre sokat jelent és ezzel szemben nagy megértéssel kell lennünk, de mégsem határoz meg mindent, mint azt az örökléstani determinizmus hívei hirdetik.

Az örökölt hajlamok csak nagyvonalú, halvány körvonalai bizonyos jellemnek. Ennek részletesebb kidolgozásánál már kétségtelenül nagy szerepe van a nevelésnek a környezethatásnak, az akarat önnevelő tevékenységének is. És e tényezők, bár csak bizonyos határokon belül, de mégis lényegesen irányíthatják a jellem további alakulását. Ezt igazolja a nevelésnek ha nem is mindenható, de kétségtelenül jelentékeny hatása. Vagyis nemcsak az örökölt hajlamok, hanem a „gyermekszoba“, a nevelés, az iskola, a környezet, az életviszonyok is kétségtelenül maradandó nyomot hagynak jellemünkön. Így alakul ki *másodlagos jellemünk*.

A másodlagos jellem nem csupán élesebben kirajzolt, differenciáltabb, fejlettebb mása az eredeti, elsődleges jellemnek. Eredeti jellemvonásaink a maguk érintetlen természetességükben legfeljebb akkor fejlődhetnének ki, ha minden civilizációtól menten, minden kultúrhatás nélkül, vadállatok módjára élnénk. Alacsonyabb fejlettségi fokon az eredeti jellemvonások nagyobbbrészt még ösztönös természetességükben nyilvánulnak meg. A kisgyermek eltulajdonítja, amit megkíván, társának egyszerűen nekimegy, ha rá valamiért megharagszik. Szeretetét, gyűlöletét, örömét, fájdalmát, gondolatait, vágyait minden kertelés, kendőzés, gátlás nélkül, spontán nyilvánítja. A primitív, műveletlen ember is meglehetősen őszinteséggel jelzi eredeti hajlamait, gondolatait, érzelmeit, vágyait, jót és rosszat egyaránt. A fejlettebb közösség hatására nevelés, önnevelés, gyakorlás következtében azonban lassankint megszokjuk, hogy eredeti jellemünk ösztönszerű, spontán megnyilvánulásait bizonyos mértékben gátoljuk, álcázzuk, kendőzzük, módosítuk. Ez nem megy mindig könnyen; az eredeti hajlamok érvényesülő törekvése újból és újból jelentkezik. Idővel azonban az ellenkező magatartás megszokottá, maradandó, szilárd hajlammá, másodlagos jellemvonássá alakulhat. Így lehet az eredetileg féktelen, indulatos gyermekből is bizonyos mértékig nyugodt, megfontolt egyén, az eredetileg önző, kapzsi természetet szociális, altruista hajlamok válthatják fel, a neveletlen, faragatlan fickóból előkelő modorú gentleman válhatik. Így fejlődik ki bennünk az eredetileg szinte állatias természetességű primitív ember helyébe a kultúrember. És minél magasabb szellemi fejlettségi fokra jutunk,

a kultúra és tudomány minél magasabb színvonalán állunk, annál jobban különbözhetik másodlagos jellemünk az elsőlegestől.

Fejlettebb közösségi élet csakis azáltal lehetséges, hogy az egyénekből hasonló közös hajlamok alakulnak ki, még az eredetileg esetleg igen eltérő hajlamok mellett is. Ez adja meg egyúttal bizonyos közösségeknek sajátos jellemvonásait, melyek a közösség tagjainak átlagában felismerhetők, mint pl. valamely nemzetet, társadalmi osztályt vagy hivatást jellemző vonások. Hasonlóságok, közösségi vonások tehát nem csupán a közös vér alapján, hanem a szellemi közösség hatásaként is kialakulhatnak (pl. egy szerzetesrendben). És ilyen, az elsőleges hajlamoktól eltérő, másodlagos hajlamok kialakulásának lehetősége jelzi egyúttal a nevelés jelentőségét, valamint a szellem hatalmát, a szellemi hatások erejét a pusztán „vérhez”, testi adottságokhoz kötött öröklődő hajlamok felett.

Egyébként minden emberben, mint tulajdonképpen az egy, közös emberi fajhoz tartozó és végeredményben közös ősökre visszavezethető egyedekben nagyrészt hasonló főbb emberi hajlamok öröklődnek. Az egyéni különbségek inkább abban mutatkoznak, hogy bizonyos hajlamok az egyik egyénben erősebben vannak meg, a másikinál gyengébben és helyettük inkább az ellenkező hajlamok uralkodnak. Ennyiben „*nihil humani a me alienum*”. Semmi emberi hajlam sem lehet oly fajidegen számunkra, mint pl. a madarak költözési ösztöne.

Elsőleges jellemünk, eredeti hajlamaink azonban nem semmisülnek meg, nem tűnnek el végkép a másodlagos jellem mellett, hanem csak mintegy háttérbe szorulva lappanganak. Másodlagos jellemünk nem irtja ki, nem olvasztja magába az elsőleges vonásokat, hanem csak mintegy befedi azokat. Ilymódon elsőleges jellemképünk fölé egy másodlagos rajzolódik, úgyhogy teljes jellemünk végeredményben kettős rétegből áll, egy jobban a testhez kötött, örökölt, velünk született, eredeti rétegből és egy e fölé rakódott, szerzett, szellemi hatásokból kialakult másodlagos rétegből.⁴

E két, elsőleges és másodlagos jellem között általában nagyfokú megegyezés mutatkozik. Hiszen nagyrészt elsőleges, alapvető hajlamaink szabják meg a másodlagos jellemvonások lehetőségét és határait is. Így, bár sok lényeges és tartós módosulást enged meg elsőleges jellemünk, többé-kevésbé ehhez igazodik a másodlagos is. Eredeti természetéből egészen és tartósan nem lehet kiforgatni az egyént. „*Naturam expellas furca, tamen usque recurret*” — mondja egy bölcs latin közmondás. Tehát nem sok eredménnyel kecsegtető és nem észszerű fáradozás valakit eredeti hajlamaival sarkalatosan ellentétes egyéniséggé kényszeríteni. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy egyeseknél sok, erős, eredeti hajlamot tartósan, egy egész életre el lehet nyomni és vele szemben az ellentétes hajlamot szilárd másodlagos jellemvonássá lehet kifejleszteni. Sőt kétségtelenül minden kultúrembernél egy sereg olyan tartós másodlagos jellemvonás van, mely többé-kevésbé ellenkezik bizonyos elsőleges hajlamaival.

Hogy jellemünk e két rétege között bizonyos eltérések fenn-

⁴ V. ö. Somogyi: A jellem kettős rétege. Athenaeum. 1939. 5—6. sz.

állhatnak, a kissé tudatosabb önmegfigyelés, reflektáló szemlélődés tagadhatatlanul mutatja. Néha egészen megbor zadunk önmagunktól, ha őszinte önmegfigyelés alapján észrevesszük, hogy eredeti hajlamaink szerint mi minden szörnyűségekre volnánk képesek, melyektől csak a kellően megszilárdult másodlagos jellemvonásaink, gátlásaink tartanak vissza. Gondoljuk csak el, milyenné válnék pl. társadalmi érintkezésünk, szexuális életünk, mivé lenne a magántulajdon tisztelete, általában a jobbiztonság, a becsületesség, megbízhatóság, kötelességteljesítés, ha őszintősen engednénk velünk született hajlamainknak és nem korlátoznák azokat másodlagos kialakult erkölcsi jellemvonásaink. Egyes hajlamoknak, erényeknek, jellemvonásoknak, amilyenek pl. az őnuralom, türelmesség, nemes bosszú, békétűrés, csak a kétféle, egyidejűleg fennálló jellemréteg eltérései mellett van értelmük. Hiszen ezek mind általában a nemtelenebb hajlandóságaink megtagadására irányuló állandó készséget jelentik.

Az elnyomott elsőleges hajlamok tehát ott leselkednek a lélek mélyén, hogy adott alkalommal előtörjenek. Ez pedig könnyen megtörténhetik azoknál, akiknél a másodlagos jellem még csak vékony, eléggé meg nem szilárdult, friss réteg, amely könnyen letörlődik, lepattogzik, főleg akkor, ha az eredeti és a másodlagos jellemvonások között nagy eltérés áll fenn. Gyakran megtörténhetik, hogy az ilyen egyének — legalább átmenetileg — megszokott jellemükkel ellentétes magatartást tanúsítanak, „megfelekednek magukról”, sőt jellemük esetleg tartósan, állandóan is megváltozik eredeti hajlamaiknak megfelelőbb irányban. A másodlagos jellemvonásokkal, gátlásokkal egyideig fékentartott eredeti hajlamok egyszerre csak levetik korlátjaikat és eredeti ösztönösségükben jelentkeznek. Ezzel magyarázható, hogy olykor teljesen korrekt, megbízhatónak ismert egyének egyszer csak minden elfogadható külső ok nélkül hirtelen megváltoznak, lezül lenek, eredeti rosszabb hajlamaikhoz visszatérnek. Megfordítva, az alaptermészetükben jó, de rossz környezetben elzüllött, kedvezőtlen jellemvonásokat elsajátított egyéneknél is előfordulnak olykor hirtelen megtérések, pálfordulások, a jobb alaptermészet újraeredése. E természetes magyarázat azonban nem zárja ki, hogy egyes nagy megtéréseknél különleges isteni beavatkozás, természetfeletti kegyelmi aktus is érvényesül.

Jellemileg frissen mázolt, parvenű egyéneknél természetesen könnyen megtörténik a felszínes jellemréteg hirtelen lepattogzása, viszont a régi, megszilárdult másodlagos réteg sokszor mindvégig kitart. Ugyanígy, minél inkább megegyeznek valakinél a jellem két rétegének fő vonásai, vagyis minél inkább ösztönösen is megalapozott valakinél a másodlagos jellem, annál kevésbbé várhatunk az illetőnél meglepő jellemváltozást.

Kivételes helyzetek, megrendítő események, válságos lelki állapotok különösen alkalmasak arra, hogy az eltakart eredeti jellemvonások ismét felbukkanjanak. Így ittas állapotban az elfojtott gyűlölet, bosszúvágy, kegyetlenség, kapzsiság, az elrejtett vágyak, gondolatok gyakran leplezetlenül nyilvánulnak meg (borban az igazság). Az alkohol feloldja a gátlásokat és így felszabadítja az eredeti gátolatlan ösztönt. Álomban, főleg hipnotikus állapotban szintén gyakran leplezetlenül nyilvánulnak meg eredeti hajlamaink.

Hasonlóképpen életveszedelem, pánik alkalmával az elsősleges hajlamok, ha csak átmenetileg is, könnyen ledobhatják magukról a föléjük rakodott, rájuk nézve idegen, eltérő, másodlagos hajlamokat és a csiszolt modorú kultúremberből előtör az eredeti, elnyomott, sokszor állatias ösztön, a csak magával törődő fenevad. Bizonyos lelki betegségek szintén letörölhetik az eredeti hajlamokat elfedő másodlagos vonásokat.

Mindezek arra mutatnak, hogy a másodlagos kialakult, szerzett jellemvonások nem semmisítik meg az elsőslegeseket. Ezek tovább is léteznek, bár csak szunnyadó állapotban, amelyből azonban bizonyos alkalmakkor felébredhetnek. Egyébként érthetetlen volna, honnan tűnnek ezek olykor egész hirtelen elő, amikor esetleg már rég megszűntnek véltük őket. E hajlamok nem alakulhatnak ki egyszerre a semmiből, hanem igenis felébredhetnek, levethetik kötelekeiket, fedő rétegüket, gátlásaikat pillanatok alatt, de csak akkor, ha már előzőleg is megvoltak.

Ezért a másodlagos jellemet nem elég az eredetivel szemben csak egyszer kialakítani, hanem azt állandóan fenn is kell tartani, ami hosszú és sokszor nehéz munkát, állandó kemény küzdelmet igényel. Az eredeti hajlamok állandó természetes áramlást jelentenek és ezzel szemben csak úgy tarthatunk meg bizonyos helyzetet, ha állandóan az ár ellen úszunk, egyébként mindig fenyeget az a veszedelem, hogy az ár magával sodor. Viszont megszokott, megrogzított hajlammá válhat bennünk az is, hogy bizonyos áramlások ellen úszunk.

Másrészt azonban a kultúrembernél az eredeti hajlamok sem érvényesülhetnek szabadon, hanem folytonos gátlásokkal küszködve, a másodlagos jellemvonások által emelt gátak, korlátok között. Ilyen erkölcsi jellemünkből fakadó gátlás készlet bennünket önérdünk, önfenntartásunk ösztönös keresésével szemben kötelességteljesítésre akkor is, ha tudjuk, hogy ez ránk nézve súlyos kárral, esetleg életveszedelemmel jár. Ilyen gátlások kényszerítenek lemondani valamely megkívánt idegen tárgyról vagy személyről, avagy készletnek udvarias magatartásra gyűlölt személlyel szemben is. A kultúrember élete tele van természetes hajlamaival többé-kevésbé ellenkező különféle gátlásokkal, s ezek életünket bizonyos értelemben természetellenessé, mesterkéltté teszik.

Néha egyes gátlások következtében bizonyos egyének magatartása túlságosan mesterkéltté, félszeggé, modorossá, szinte érthetlenné válik. Így pl. a kisebbségtértség érzete súlyos gátlásokat idézhet elő, melyek túlkompenzálásra, észszerűtlen vakmerőségekre, oktalan, értelmetlen hatalmaskodásra, beteges törtetésre vezethetnek, és főleg sikertelenség esetén különféle lelki bajok forrásává lehetnek, mint erre főleg Adler individuál-pszichológiája hívta fel a figyelmet. Hasonlóképpen a túlságosan, illetve félszeg módon gátolt nemi ösztön is álszeméremre, prűdériára és egyéb fonák, sőt beteges megnyilvánulásokra vezethet, mint ezt különösen Freud hangsúlyozza. Ezzel természetesen nem tesszük magunkévá e két irányzatnak ama túlzásait, melyekkel minden lelki megnyilvánulást egyoldalúan az önérvényesülési vágyra, illetve a nemi ösztönre iparkodnak visszavezetni.

Legtöbb cselekedetünket nem külön megfontolás és szándékos elhatározás alapján, hanem hajlamból, szokásból tesszük. Ámde hajlamaink, mint láttuk, nem mind velünk születettek, sőt néha éppen a született hajlandóságainkkal ellentétben alakulnak ki. És a nevelésnek, önnevelésnek szintén az a célja, hogy minél erősebb hajlamokat fejlesszünk ki a jó cselekvésére még az esetleg ellenkező eredeti hajlamokkal szemben is.

Kant az akaratra épített formalisztikus etikájában minden erkölcsi értéket megtagad a hajlamból elkövetett cselekedetektől. Kantnak igaza van abban, hogy az ellenkező hajlam ellenében elkövetett jócselekedeteknek nagyobb az egyéni értékük, szubjektív beszámíthatóságuk. Annyanban mégis téved a Königsbergi bölcsele, hogy nem veszi észre a velünk született, ösztönös hajlamok mellett a gyakorlás, szokás alapján és sokszor hosszú, fáradságos önmegtagadás eredményeképp kialakult erkölcsi hajlamokat, melyeket fentebb másodlagos jellemvonásoknak jeleztünk. E kettő pedig olyasféléképp viszonylik egymáshoz, mint a hozzájárulásunk nélkül, ingyen örökölt és a fáradságos, becsületes munkával szerzett vagyon. Ha valamely jócselekedetet először csak valóban nehezen, ösztönös hajlamainkkal folytatott erős küzdelem mellett tudunk is véghezvinni, ez később gyakorlás, megszokás folytán mind könnyebbé válhatik, sőt az elsővel, az eredetivel ellentétes másodlagos hajlam alakulhat ki bennünk, mely már könnyűvé, magától értetődővé, hajlamossá teszi azt a cselekedetet, melyet először csak nehezen tudtunk véghezvinni. Ekkor már könnyen költekezünk erkölcsi tökének kamataiból, noha a tőkét magát sokszor csak keserves fáradsággal, nehéz önmegtagadások útján tudtuk megszerezni. Ez a hajlamosság azonban nem foszthatja meg cselekedeteinket erkölcsi értéküktől, hiszen akkor semmiféle erkölcsi cselekedetet sem tudnánk gyakran, tartósan ismételni úgy, hogy el ne veszítse erkölcsi értékét éppen az állhatatos gyakorlás és az ezáltal kifejtett hajlam következtében. Az egyén pedig, aki az erkölcsi tökéletesség olyan fokára emelkedett, hogy csupa jó hajlamok alakultak ki benne, Kant szerint képtelen lenne tovább erkölcsös cselekedetre. Pedig sokszor mennyi küzdelembe került az ilyen jellem kialakítása! Mert vannak Szent Ágostonok is, akiknek jelleme hosszú belső harcok árán alakult ki.

Felmerülhet azonban az a gondolat, hogy nem felesleges-e, sőt nem káros-e jellemünket eredeti természetességéből kiforgatva mesterkeltté, természetellenessé tenni? Nem kell-e éppen a kultúra legfőbb átkának, végzetes bűnének tekintenünk, hogy az emberek mesterkeltt álarcban jelennek meg egymás előtt és ezáltal egész társadalmi életünk is mesterkeltté, hazuggá, képmutatóvá válik? Nem kell-e minden társadalmi bajunk legfőbb orvosságát éppen e rousseau-i jelszóban keresnünk: *Vissza a természethez!*

Kétségtelen, hogy társadalmunkban van sok helytelen, kivetendő természetellenesség, hazug képmutatás is. Ámde nem minden feltétlenül rossz, ami természetellenes, amint hogy nem is minden jó, ami természetes. Ami tehát a természetes rosszal szembe helyezkedik, az nyilván jó. Ezért a tökéletes ember mintaképe, az emberi ideál nem a természetes ember, hanem a természetes hibáit leküzdő,

a gyarló emberi természetet megjavító ember. A Rousseau-féle elmélettel szemben, mely az embert született angyalnak tekinti, szembeállíthatjuk Lombroso elméletét a született gonosztevőről. És sohasem tekintett őszintén önmagába, sohasem tartott igazi önvizsgálatot az, aki nem találja meg saját magában is Rousseau elméletének cáfolatát. És vajjon mivé lenne az emberi társadalom, ha szabad folyást, érvényesülést engednénk minden természetes gonosztevő-hajlamnak is?!

A másodlagos jellem kialakítása tehát egyenest szükséges, nélkülözhetetlen, mégha természetellenesnek tartjuk is. Hiszen a természetesség legfeljebb ontológiai érték, de nem mindjárt erkölcsi érték is. Jellemünkre nézve pedig nem az a fontos, hogy természetes, hanem hogy erkölcsileg jó legyen. Ezt követeli egyébként egyéni lelkiismeretünk természetes szava és az emberiség természetes közmeggyőződése is. Tehát a természetes, ösztönös jellemmel szemben egy erkölcsösebb másodlagos jellem kialakítása erkölcsi természetünk kötelező szava, még ha ez egyes természetes hajlamaink megtagadását követeli is.

Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy mindaz feltétlenül erkölcsösebb, ami bennünk másodlagos jellemvonásként kialakul. Ezek között is lehetnek helytelen, rossz vonások, melyek éppen jobb természetes hajlamainkat nyomják el. Miként tehát nem minden jó, ami természetes, éppúgy az sem mind jó, ami a természettel ellenkezik. Ez teszi a test és a lélek, a lét és az erkölcs küzdelmét sokszor oly bonyolulttá.

Dr. Somogyi József

Karakterológia és élet.

Karakter vagy jellem?

A karakterológia sokkal több, mint elméleti emberismeret, vagy mint a jellegzetes emberi adottságok, értékek kutatása, földerítése, rendszerezése és megfejtése. A karakterológia nem kerülheti meg az életet mint föladatot. A valódi karakterológiából ki kell jönnie a jellemalakításra való rávezetésnek, rásegítésnek.

A jellem a legnagyobb emberi érték, az összes egyedi adottságok csúcserkéje, az összes képességek csúcsteljesítménye. S ugyanakkor a természetfölötti, kegyelmi kibontakozásnak is legbiztosabb alapja.

Természetes tehát, amennyiben hivatásunk és feladatunk a karakterológiát tanítani, kötelességünk is annak realizmusát és életrevalóságát nagy gonddal biztosítani. Nem elégedhetünk meg olyan karakterológiákkal, amelyek mint a vidáman induló patak, a problémák sivatagában hálnak el, vagy az elvont okoskodások útvesztőiben akadnak fön.

Ezt csak azért említem meg, mert a mostani karakterológiák túlnyomó része ilyen. A mélyreásott örökléstani, élettani és lélektani alapokon — amelyek mélyítése még mindig tart — nemigen akar egyelőre fölemelkedni az építmény: a jellem. A kellő érzéket is

elvesztik ezek a mélyreásó irányok az építés iránt. Boldogok az ásásnál tett fölfedezésektől. Igaz, segíti őket ebben a név is: karakter, karakterologia. A művelt népek ezt a szót használják. Ez pedig görög eredetije szerint is és a népek szóhasználata szerint is megállapodott jelleget, szilárd veretet jelent, és első jelentésében elvonatkozik annak a jellegnek, veretnek értékfajtajától. Ilyen értelemben minden létezőnek van jellege, vagyis sajátos mivolta, meghatározottsága, sőt egyedisége, egysége és bizonyos egész-jellege is. Ez már hozzátartozik a létezők lényegéhez. Ez az így induló karakterológia felöleli tehát a lét egész rendjét Istennel együtt.

Beláthatatlan időkig és részletekig osztható, darabolható, kutatható terület ez. Az ismeretek tömkelegét tárhatja föl. A gyakorlati irányú élettan, lélektan stb. örül is az anyaghalmaznak, mert folyton új és új ismeretek birtokába juthat. S ezeket élvezi. A bölcseletileg tájékozódó, tehát összefoglalásra, elrendezésre, befejezésre, végső értelemre törekvő karakterológia azonban gyötrődik a tömkelegben, mint mikor egy építkezésnél mindig több lesz a földből kiemelt és máshonnan odahordott anyag, és az építkezést még el sem lehet kezdeni.

Ha a külföldnek módja lett volna a magyar szókincsből kiindulni, amely nem a karakter szón tájékozódik, hanem a jellem szón, nem jutott volna ebbe a helyzetbe. És ha a magyar nyelven írt karakterológiák nem a külföldi művek szerint igazodtak volna (csaknem kizárólag azokat ültették át vagy magyarálták), könnyebben megtalálták volna a kristályosodás útját és szempontját.

A jellem szó magyarul tudó embert, még egyszerűbbet is, alig hagy kétségben az iránt, hogy miről van szó. Nem mondom, ha írásbelileg kísérletezünk — amint magam is tettem többször csoportokkal — arra nézve, hogy egy-egy személy mit ért pontosan jellemen és hogyan fejezi ki szabatosan azt, amit jellem szón hétköznapilag, vagyis megfontolás nélkül ért, akkor a fogalmazások elég változatosak. De mindenki biztos a lényeges tartalomban, csak éppen szabatosan kifejezni nem tudja. Egyik távolabb, másik közelebb jár a lényeghez.

A jellem szó a jellegek, a veretek mérhetetlen világát egészen szűk körre határolja, egy sajátos érték-körre, arra a körre, amely az *ember legfőbb értéke*. Nem úgy természetesen, hogy egyéb emberi jellegeket figyelmen kívül hagy, sőt inkább úgy, hogy azokat is kellő figyelemre méltatja. Mindent azonban a legfőbb érték egységes szemzőge alatt.

Akinek gondolkodását a külföldi karakterológiák nem befolyásolják és nyelvérzéke biztos, az — ha komolyan beszél — ezt az ítéletet: „ez jellem”, „ez aztán jellem”, „ez valódi jellem”, csak olyan emberre vonatkoztatja, akit kifogástalannak, egészen értékesnek, az emberi legfőbb értékjelleg szempontjából beérkezettnek tart. Nem akármilyen karaktert, meghatározottságot, veretet állapít meg ezzel az ítélettel, pl. azt, hogy az illető valódi esztétikai vagy hatalmi stb. típus (Spranger karakterológiája szerint), illetve sikerült ciklotim (Kretschmer szerint). Hanem ezeken messze túlmenően többet, azt, hogy az illető egyén *az emberi értékjelzés felső fokán olyan, amilyennek ott az embernek lennie kell*.

A „jellemes” szó jelentése már enyhébb a teljesség szempontjából. Nem állítja az egyén ilyen *befejezettségét*, hanem csak ilyen *vonásnak* vagy *vonásoknak* mint tulajdonságoknak birtoklását.

Ez az alapvető szemlélet csodálatosan *egységes* jellemtant terem meg. Itt nincs helye, sem lehetősége százféle, illetve számtalan karakterológiának, célba sohasem jutó szétágazásoknak és okoskodásoknak. Legföljebb arról lehet szó, hogy jobban vagy kevésbé jól tudja valaki meglátni és kifejezni ugyanazt.

De fölmerül itt mindjárt egy súlyos aggodalom, melyet el kell oszlatnunk: mi lesz így a mai karakterológiák rengeteg anyagával és sok értékes megállapításával? Mert azt csak nem akarjuk állítani, hogy ezek lomtárba való értéktelenségek?! Sőt, ha a karaktert magasabbrendűen a magyar jellem szó tartalma szerint fogalmazzuk is meg, nem lehet azt egyszerűen és kisarkítottan akaratkérdésnek és erkölcsi problémának tekinteni, amint tekintették régebben katolikus írók. A modern karakterológiák sajátos és újszerű értéke éppen az, hogy föl tárja az egyedi jellegzetességeket és az embert mint az ilyen jellegzetességek szerves egyedi foglalatját mutatja be. Ezekre az egyedi jellegzetességekre és az embernek ilyen irányú, sajátos, minden más egyedtől és személytől különálló jelleges mivoltára mutat rá a modern karakterológia, a jellem régi erkölcsi fogalmazásában pedig hiányzott ez a szemlélet.

A kifejezett aggodalom indokolt. A jellemet valóban nem lehet olyan egyszerűen venni, mint a régiek vették. A jellemkérdés sokkal nagyobb és mélyebb. S ennek megértéséhez igen jól jön a modern karakterológia hatalmas munkája, adathalmaz, sok értékes megállapítása. És nemcsak azért jön jól, mert ezáltal egyben-másban fény derül a régebbi szűkreszabott jellemfogalomra. Nem. Itt többet kell mondani. A kutatások minden igaz megállapítása fontos és szervesen bele kell építeni a szorosán vett jellemtanba is, mert odatartozik. Be kell vonni a szorosán vett jellem téma- és problémakörébe. A jellem értékszempontja alatt kell megteremteni a nagy anyag-halmaznak elrendezését, szerves összetételét és egységét.

Ma még be sem látható, mit nyer majd az így előálló totális jellemtan ezzel. Mit nyer a régi jellemfogalom is, és mit nyer a modern karakterológia is. A jellemtan csúcstudománnyá és az élet legfőbb értékeinek gyakorlati tudományává és segítőjévé fejlődik.

S ha ez meglesz, jórészt a modern karakterológia ernyedetlen művelőinek köszönhetjük, akik kutató és gyűjtő munkájukkal és eredményükkel rákényszerítettek arra, hogy igazság-halmazukat beleépítsük katolikus keresztény világnézetünk jellemtanába, illetve magát a teljes jellemtant e világnézet alapján felépítsük.

A valóság szentsége.

A modern karakterológia egy nagy tanítását akarom kiemelni, amelyet így talán ki sem mondott, de szinte minden fejezetéből kiált felénk. Nem ismeretlen nekünk ez a tanítás, de életértékét nem fogtuk fel kellően, pedig mérhetetlenül fontos.

Ez a tanítás így hangzik: Tiszteljük a valóságot és igazodjunk hozzá.

A létnek legelső mozzanata és jellege az ő valósága. Ez a való-

ság egyben igazság is, mert a valóságnak legbelső és legvégső tételző elvével megegyezik. Az Abszolút Lény maga az Abszolút Igazság, a relatív lények, a teremtmények az Abszolútból vett igazságok. Amennyi bennük a valóság, annyi az igazság. De ez az igazság mindig a Végtelen Igazság kis sugara. — Ebben van az értelme és indítóoka annak, hogy a valóságok iránt, a véges valóságok iránt is mindig tiszteletet kell tanúsítanunk azért, mert valóságok, és pedig a teljes hódolattal tisztelendő Istenből származó valóságok. Az Istenből-valóság szent jellegét hordják magukon. Tehát a legkisebb valóságokat is meg kell becsülnünk létfokozatuk szerint. (Amit a lét belső törvényszerűsége szerint nem lehet megbecsülnünk, az már nem lét, hanem annak hiánya, pl. a bűn.)

Fölmérhetetlenül fontos elv következik ebből nemcsak jellemtanilag, hanem egész cselekvésvilágunk számára is. Ez pedig: *A valósághoz kell igazodnunk mindig.* Ami nem igazodik, méginkább, ami szembe kerül vele, elvesztette igazoltságát, talán létjogát is.

Cselekvéseinkre nagy befolyással vannak képzeletünk, értelmünk és érzéseink. Mindhárom képességben nem csekély rugalmasság van távolodni a valóságtól és szubjektív, önalkotta, önkényes tudattartalmak és cselekvési szempontok felé haladni. Még a legszentebb területen, a vallás területén is tág lehetősége van a szubjektívizmusnak.

Az utolsó évtizedek karakterológiai erőlködéseiben nagy valóság-törekvést látunk. Föl akarja deríteni a mi emberi legbelső valóság-jellegünket. Minthogy pedig a lét csodálatos gazdagságában két ember sincs teljesen egyforma, föl akarja deríteni az egyedi valóság-jelleget is s azokat egyediségükben is meg akarja érteni és értetni, de összességükben is át akarja fogni. Rengeteg szorgalmat és munkát fordítottak erre. Az eredmény is tekintélyes. Pedig a munka tovább folyik.

Fő baja ennek az erőlködésnek természetesen az, hogy nem foglalkozik az Abszolút valósággal és következésképpen a lények, az egyedek viszonyával sem az Abszolúthoz. Így természetesen csak fölszínes tájékozódás lehetséges és már abban is mindjárt a tévedés csirájával. Ha pedig az Abszolúttól való elvonatkozás elvi, akkor a tévedés is elvi irányú lett. Milyen kár! Hiszen értelmünk amúgy is kicsi és homályos; hol van attól, hogy a lét igazságtartalmát kimerítse! Mennyire kellene vigyázni, hogy működéséből kiküszöböljük a tévedés elvi irányát!

Ez a fölszínesség és tévedés azonban nem rontja meg a közvetlen észleléseket. Az ilyen szemlélő a közvetlen valóságokat ugyanúgy érzékeli, mint bárki más. Az ember neki is ember és nem állat vagy növény; a 2 méter neki is 2 méter; a szín neki is szín. Ezzel az egyszerű és biztos alapigazodással dolgozik a modern ember a karakterológián. S észleléseit rendezgeti. Nem is igen megy tovább. Talán jól is teszi, ha tájékozódása úgysem biztos a továbbiakban.

Nekünk azonban igen sokat használnak ezek az ő megállapításai. Egészen meglepő ismereteknek jutunk birtokába az emberről. A tapasztalati emberről. Vagyis megismerésünk számára az *első valóságról*. A test, a tenyészélet, a tudatélet csodálatos világa tárul elénk rengeteg adottságával, nagy rendjével és törvényszerűségével.

De roppant befolyásával is mindarra, amit az ember magasabbrendű életének nevezünk. A test nemcsak „börtöne” vagy lakása a léleknek, sokkal több. A legszorosabb szerves közösségben, életközösségben van vele. Világos az is, hogy minél lejjebb megyünk az adottságok vonalán, annál megállapodottabbak ezek az adottságok és annál kevésbé függnek az ember lélektani, tudati hullámmozgásától, elhatárolásától, befolyásától. (Pl. alak, csontozat, agy, hormonképződés, idegalkat, vérösszetétel, protoplazma, kromoszómák stb.) Ugyanakkor magasabbrendű életünk igen nagy mértékben függ ezektől. Pl. a sok hormonfajta közül csak egyetlen fontosabb hormonnak nem is elakadása, hanem csupán megfogyatkozása testi vagy szellemi zavart idéz elő, fontosabb szervi, mirigy- vagy idegközpont sérülése halált okoz.

Egyéniségünk egész életjellege, szellemisége oly nagy függést mutat ezektől az alacsonyabbrendű adottságoktól, hogy komoly karakterológusok akadtak, akik sok kísérlet és tapasztalat után egész tudat-életünket egyszerűen testünk függvényének tekintették. Bölcséleti alaposabb műveltség hiányában tették ezt, de kétségtelenül adathalmazok birtokában.

Ez a kutatás javában folyik és meglepő eredményekre fog még vezetni. Emberi test, öröklés, testi és lelki élet még sok titkot tartalmaz.

Vajjon sokat jelent-e ez a kutatás és fölfedezés az ember érzéki és szellemi életének ismerete és alakítása szempontjából? Nagyon sokat. A szabadakarat ténye és tana ugyan sohasem fog meginogni, de mindinkább látjuk majd, hogy mennyi és milyen mély meghatározottságok dolgoznak bennünk és egy-egy tettünkben mint eredőben mennyi az összetevő.

Kicsit módosulnak majd adott esetekkel kapcsolatban régi egyszerű és határozott ítéleteink szabadságról, felelősségről, bűnről, tökéletességről, emberi nagyságról stb. — Viszont sokkal realisabb lesz tájékozódásunk egyéni adottságokról, hivatásról, nevelésről, aszkétikus kívánalmakról, közösségi követelményekről stb.

S mindezekben összegezve egy nagy dologról lesz szó: a *valóság szentségéről*. Kiindulunk abból, ami bennünk biztosan felismerhető valóság, és azt megbecsülve hozzámérjük magatartásunkat, cselekvésvilágunk kiépítését. Több realitást biztosít majd ez az emberi élet, igények és célkitűzések számára. Kevesebb lesz az a csalódás is, amely irreális igények és célkitűzések következménye.

Természetesen csak akkor van igazán nagy jelentősége ennek, ha az emberi adottságok legmélyebb és legmagasabbrendű vonatkozásaival és főleg céljellegével is sikerül tisztába jönnünk. Ezek nélkül mindig csak részletvalóságokról és részletigazságokról lehet szó. Cselekvésvilágunk akkor lesz egészen valós jellegű, igaz és helyes, szervesen bontakozó és lényünket kiteljesítő, ha az *egész emberi valóság szentségéhez* igazodik.

Komoly teendők várnak itt ránk, mert a mai karakterológusok legtöbbje világnézetileg nem felkészült erre a feladatra.

Jellemmag, jellemegész.

Legnehezebb és meg nem oldott feladata a karakterológiának a jellemmag és jellemegész kérdése. A jellemmag (esetleg jellemgyökér) volna az a valami, amelyben magszerűen lehetne birtokolni a jellemet, amelyben szervesen együtt volna az egész, de csak csírájában, mintegy magban, amelyből megfelelő körülmények között kifejlődik a jellemegész. Jellemfókusznak, sugárközpontnak is mondhatjuk abban az értelemben, hogy belőle árad lényünk egészére a jellemalakító erő és hatás. A jellemegész pedig kétségtelenül az egész ember egységes, a magra összpontosított értékrendi fejlettsége. A sugárközpontnak érvényesülése az egész emberen. A jellemmag tehát ennek virtuális, fejlődési képességgel felruházott és fejlődést igénylő, sürgető foglalat, elővételezése.

Mi mármost ez a mag, amely a szoros értelemben vett jellemet birtokolja csírájában, tehát nemcsak távoli lehetősége, mintegy anyaga a jellemnek, hanem már formálisan is jellem — csak nem kibontakozva?

És mi a jellemegész, vagyis az előbbinek kibontakozottsága?

Az kétségtelen, hogy jellemen az egész embert értjük, nem valamely darabját, pl. testi alkatát, értelmét, akaratát, érzületét vagy elveit. És az egészet sem úgy értjük, mint részeinek összegét, hanem mint egységes, sőt egyetlen egészet. Éspedig: én-egészet. A jellem a legsajátosabb, legkifejezettebb én, az énesített egész ember, nemcsak tudati értelemben, hanem önbirtokló és cselekvő értelemben is. Sőt legfőképpen abban a cselekvő értelemben, hogy önmagát tételezi (vagyis eltulajdoníthatatlanul birtokba veszi), valósítja (vagyis azzá teszi, amivé lennie kell) és érvényesíti (vagyis viszonylatai között eligazítja, akadályain átsegíti és célba juttatja).

Ezek a legénibb mozzanatok egyéniségünk legénibb részében keresendők, ott, ahol szellemi erőink: értelmünk, akaratunk és magasabbrendű érzelmeink összpontosulnak s ez: a liberum arbitrium, a mi szabad önelhatározó, önrendelkező képességünk. Itt igazolódhatnak a jellem-mozzanatok és másutt sehol egyéniségünkben. Ez a képességünk uralkodói jogokkal emelkedik a többiek fölé s ugyanakkor szervesen illeszkedik a többi közé és a többi fölé — annyira, hogy ha szellemi erőink jóval nagyobbak volnának, annak sem volna nehézsége, hogy a legutolsó sejt legutolsó munkája is tudatos legyen és a szabad önrendelkezés függvényeként szerepeljen.

Intézzük el mindjárt azt a kérdést, hogy a sok jellegzetes adottságnak, amelyek bennünk vannak, főképp a testi adottságoknak mi közük ehhez az éni központisághoz? Vagyis hogyan lesz abban az én-központban egységesen az egész ember? Úgy, hogy a testi alapokon épül föl minden, az éniség is. Egészen szervesen él a testi adottságokban maga a különállagú lélek is. Az éni funkciók pedig, még a legmagasabbak is, egyenkint is igen szorosan függenek ezektől az alacsonyabb funkcióktól. Valósággal szervi csúcs az a magasabb éniség az éntudattól át nem járt alapokon. Ez éppen az „ember” egységének bámulatatos valósága. Jóllehet az anyag lényegénél fogva képtelen éniségre, mégis az emberben a legszorosabb szerves egységbe jut a szellemmel s abban éni öntudatra ébred.

De vajjon ez az önrendelkező és önelhatározó éni központ már

jellem is vagy mondjuk „jellemmag”? Igen, akkor, ha nemcsak tudati értelemben, hanem a jelzett önbirtokló, önvalósító és önérvényesítő értelemben is éni központ.

Hogyan lehetséges ez? Hiszen ez csak akkor látszik lehetségesnek, ha a jellemmag önmagát kifejtette az egész egyén és az egész élet fölött.

A szellemi akaratban csodálatos elővételezés lehetséges az ő úgynevezett *készségében*. — Az akarat legbelső mivolta: jóra-irányzottság, a jónak igénye, vágya, kereső, megszerző, illetve megvalósító képessége. Ez lényege szerint egyforma minden akaratban. Az emberi akaratnak ez a lényeges képessége első mozdulásait és készségi alapjellegét tekintve egyedenként igen különböző. Minden akaratban van készség mint természet. Az egyed összadottsága szerint ez igen különböző. Sok alanyi tényező befolyásolja minőségi fokát. Annál nagyobb fokú és annál értékesebb, minél szerencsésebb idegalkata van valakinek, minél erősebb valakiben a szellemiség az érzéki természet fölött, minél nagyobb az egyéni képességek között az összhang s így minél szilárdabb az élettani és lélektani egyensúly és minél kevesebb valakiben a rosszra hajló érzélem, szenvedély, amely főképen az akaratni készség rovására megy.

Minél értékesebb ez az alapkészség, annál több lehetősége van a jellemnek. A szorosán vett jellemmag azonban nem ez a készség, hanem ennek fejlett tudati és belső tevékenységi állapota a jelzett önbirtokló, önvalósító és önérvényesítő értelemben.

Csodálatos képessége az embernek ez a fejlett készség, főleg ha eljut a hősiesség fokára, amikor az egyéniség fölötti uralma biztos. Bámulusat összefoglalása az egyéni értékeknek és viszont azoknak saját legmagasabb értékrendiségével való áthatása.

Ez a készség teljes becsületességgel vállalja az élet egész jellem munkáját. Ez az ő nagy megszerű funkciója. Pedig nem is nehéz neki, mert mi könnyebb az ilyen készségnek, mint érvényesülni! Ez kizárólag az ő elhatározásán múlik. A készség ezzel a funkcióval: ez a jellemmag. Ebben együtt van virtuálisan a jellem egésze, és meg is valósul, ha akadályok nem lépnek föl. Ez a készség a belső jószág cselekvési fölkészültsége, elszántsága, bátorsága, rugalmassága, vállalkozó kedve, mely a (legfőbb tekintéllyel jóváhagyott) cselekvési szabályok szerint csak a teendőt és annak időpontját várja, hogy aktív legyen, erőit kifejtse. Ez az életerős jóakarát nem tévesztendő össze semmiféle fogyatékos „jóakarattal“, amelyből oly sok van az életben. Nem tévesztendő össze az általános „akaraterővel“ sem, még kevésbé magával az akarattal. A jellem, de még a jellemmag sem az akarat vagy akármilyen akaraterő.

A keresztény világnézetnek roppant vigasztaló igazsága van a fejlett készséggel kapcsolatban. Ezt a százszázalékos jóakarátot, amely az életnek Isten akaratából ráháramló bármily föladatát vállalja: Isten nagyon értékeli, szinte már úgy fogadja, mint a föladat betöltését; sőt később a föladat aktuális betöltése idején is ez a fontosabb, ez a lényeg. Elveti az Isten a betöltött feladatot is, ha ez a belső magatartás elváltozik. Talán a legfontosabb teremtményi jelszó: kész az én szívem, Isten! (Paratum cor meum, Deus. Zsolt. 107, 2.) Az egész megváltási mű ezzel a mondattal indult el: „Ime az Úr szolgáló-

leánya, legyen nekem a Te igéd szerint!" Krisztus is így kezdte pályafutását: „Íme eljövök . . . hogy megcselekedjem, ó Isten, a Te akaratodat.” (Zsolt. 39, 8. 9; Zsid. 10, 7. 9.)

Ennek a készségnek fészke az akarat, de mint említettük, nagy befolyással vannak rá a szellemi és érzéki, sőt testi képességek. Ha ezekben, főleg az érzéki képességekben ősi mótely (diszharmonia és ellenszegülés) nem volna, a teljes készség az akaratnak könnyed műve volna. Jelen helyzetünkben nem az. Az érzelmek, szenvedélyek erőszakosan eltéríteni igyekeznek attól, hogy ezt a fölkészültségi helyzetet elfoglalja és békében birtokolja. Viszont az is igaz, hogy az erős, kemény készség az ellentétes érzelmekkel, szenvedélyekkel vívott harcban magas hősiességi, szentségi jellemfokra juthat.

A *jellem-egész* problémája kisebb is meg nagyobb is ennél. Kisebb elméletileg, nagyobb gyakorlatilag.

Elméletileg annyiban egyszerű a dolog, hogy a jellem-egész nem más, mint az előbbi jellemmag teljes kifejtődése, áthatása az egész emberen. Kérdés, milyen fokban kell az egész embert birtokba vennie, saját magasabbrendűségével átnemesítenie, mígnem az ember minden vonatkozásában kiérdemli a jellemi *érettség* minősítését? Mínthogy az emberben sok olyan vonás van, amely jellemi nemesítésre szorul, a jellemegészhez legalább azt kívánjuk, hogy a jellemközpontnak olyan hatóereje legyen az egész emberre, hogy tudatosan ne vonhassa ki magát alóla egy személyi tény sem. Tehát legyen mintegy kizárva a tudatos jellemtelenségi tény. Ez lenne a jellem-egész alsó foka. Felsőfoka pedig bizonyos *megállapodott nemes jelleg*, amely a központ hatása folytán adottságainkon uralkodik és külsőnkön, megnyilvánulásainkon is előmlik. Még akkor is, ha nem vagyunk mások szeme előtt.

Gyakorlatilag ennek rendkívüli nehézsége abban van, hogy sok és hatalmas bennünk az ösztönerő, amelynek nincs készsége arra, hogy alávesse magát a jellemközpont uralmának. Sőt épp az alól akarja magát mindenképen kivonni. Az ádámi bűnbeesés folytán úrrá lett az embertermészetben a diszharmonia, megzavarodott a képességek összhangja. Ez olyan mély, megállapodott, szívós és erőszakos jelleg az emberben, hogy részeiben is csak roppant küzdelmekkel győzhető le és vethető a jellemi én uralma alá. Ezért volt és lesz mindig az emberiség történelmének legnagyobb és legnehezebb feladata: se ipsum vincere, az önlegyőzés, vagyis az alacsony és rendetlen ösztönök megfegyverzése.

A nevelés történelme azt mutatja, hogy az egész embernek *teljes megnemesítése* mégoly szakértő gonddal is alig lehetséges — legföljebb egészen kivételes, szerencsés esetben, amikor erre már a személyi alapadottságok lehetőséget nyújtanak. De ezek a kivételes esetek is inkább a kereszténységben vannak, ahol — mint tudjuk — a kegyelem, a gratia sanans, sokat tehet.

A jellemproblémák megoldása.

Ha valamelyes világosságra el akarunk jutni, élesen különböztessük meg a jelleget és a jellemet, a jellegproblémákat és a jellemproblémákat, aztán derítsünk egy kis fényt a két kérdéscsoport összefüggésére, illetve egységére.

És már eleve nyugodjunk abba bele, hogy az egész valóságot *teljesen* sohasem fogjuk átlátni. A legutolsó porszem is oly fönséges világ, annyira magán viseli egész összetételében a végtelen Bölcsesség és Mindenhatóság alkotó nyomait, hogy teljes valóságát még a porszemnek sem lesz képes teremtettt értelem soha kimerítően fölfogni. Képesek leszünk azonban (extenzíve) mindig több és több részletet, jelleget megismerni. Az intenzíve mélyebb és mélyebb megismerés már sokkal nehezebb, az összefüggések, végső jellegek, végső vonatkozások és értelmek ismerete pedig a legnehezebb, sőt szinte elzárt annak, aki a Végtelen Fénnyel nincs aláztatos és imád-ságos kapcsolatban.

a) A *jelleg* nem más, mint határozott és saját veret. A dolgok, a lények egyedi mivolta, természete. A lét rendjében nincsenek absztrakciók; ezek a gondolkodás folytán állnak elő. A létben csak biztos adottságok, egyedi különvalóságok, elkülönült és különböző jellegek vannak.

Jellege tehát minden létezőnek van: Istentől le az utolsó anyagi alkatelemig. Számlálhatatlan változatban és a részletek kielemezhetetlen rendszereiben. A létezők pazar világa ez.

Sőt Istenben a lehetőségek is mind határozott jellegek. Pedig az a világ összemérhetetlenül nagyobb és változatosabb, mint az Istenen kívül létező világ.

Az emberi jelleg szintén az ember mivolta, sajátos verete, minden más lénytől különböző meghatározottsága. Rengeteg részletnek, emberi ésszel soha teljesen ki nem tanulmányozható részletjellegeknek összetétele és egysége.

E mindig tovább elemezhető és mindig nagyobb számban fölfedezhető jellegek, azok egymáshoz való viszonya, az egészben elfoglalt helye és abban való értelme: ez a mai karakterológia nagy probléma-világa. Kétségtelenül probléma-özön ez. És mindig több lesz. Hiszen pl. csak a kisujjam körmével kapcsolatban játszva fölvehetek egy sereg karakterológiai részletkérdést, ha jártas vagyok az idevonható különféle tudományokban (anatómia, fizika, kémia, élettan, lélektan stb.). Egyetlen hajszál folyton új és új probléma-fölvétést enged meg az éles és fölkészült ész számára.

Az *emberi jelleg* tehát ezzel a részletező módszerrel mindig több és több problémát vet föl, természetesen mindig többet, mint amennyit meg tud oldani.

Ez a részletező és problématiszáló irány az újabb kor tudományának egyik fő jellegzetessége. Ilyen szükségképen a modern karakterológia is. Van ennek értékes valóságjellege és sok figyelemreméltó megállapítása. Az emberi értelem gyöngye erőit azonban lefoglalja, kimeríti és a sokkal értékesebb, egész emberi létünk számára sokkal fontosabb igazságokra nem marad sem idő, sem erő. Pedig ezek az értékesebb valóságok azok, melyek közvetlenül fényt tudnak deríteni az alacsonyabbakra és azoknak értelmét megadják. — Mikor jut el a mai tudomány oda, hogy éberem őrt tud állni saját munkája mellett és helyesen meg tudja szabni irányát és mértékét, aminek folytán kijöhet a nagy eredmény: az *egész igazság* egy-egy valóság-körzetben; más szóval: a részletkutatásban el ne vesszen a valóság egész-jellege.

A mai karakterológiák szinte kizárólag ilyen *jelleg*-tudományok s elvesztették a legfőbb emberi jelleget: a jellemet. — Hogy mennyire hibásak ebben, ki tudja? Vajjon segítették-e őket nagy gonddal azok, akiknek biztosan feladatuk, éspedig súlyos feladatuk a jellem-tudomány kiépítése is.

b) *A jellem.* A legmagasabbrendű emberi jelleg. Az összes egyéb emberi jellegek célja és csúcsteljesítménye. Nem adottság, hanem eredmény. Az összes képességek közös és folytonos munkájának eredménye. Nem egyenlően vesznek részt e munkában a képességek, hanem ahány emberi képesség van, annyiféleképen kapcsolódik e munkába. Egynek munkája sem közömbös. Az alacsonyabb (testi) képességek a jellemhez közvetve építőleg járulnak hozzá, főleg egzisztenciális közreműködést folytatnak: ők adják az életalapot, ők tartják fenn az életet rengeteg munkával. A magasabb (lélektani) képességek közvetlenül építőleg működnek közre a jellemalakulásban. A jellem azonban nem szükségszerű mű, vagyis e képességek munkájából nem kényszerűen áll elő. A sok képesség anyagot ad, lehetőséget biztosít. A magasabb képességek csúcán, az éni öntudat legfelső rétegében, a szellemiség legfejlettebb tevékenységében bontakozik ki a jellem. Az értelmes akarat önelhatározásában, szabad, független magatartásában. Ha ez a magatartás egészen emberhez méltó, ha készségesen vállalja és állja az ember lényével és hivatásával körülhatárolt összes feladatokat: akkor *jellem az ember.*

Nagyszerű teljesítménye az embernek a jellem. A legnagyobb emberi kincs. Senki el nem veheti tulajdonosától. Kard és bomba nem fogja. Rozsda és moly meg nem emészti. Tolvaj ehhez nem férközik. Csak azzal a szabad önelhatározással, amellyel valósította az ember, azzal ronthatja le, veszítheti el, semmisítheti meg.

Ebbe a jellembe, mint említettük, beledolgozik minden, ami az emberben van, sőt az is, ami vele valaha is kapcsolatba jutott (táplálék, körülmények, nevelés stb.). De nem egyformán, hanem igen különböző módon és fokban. És még a legmagasabb és legközvetlenebb hatás: az értelem, képzelet, érzelmek, érzéki törekvő képesség működése sem elhatározóan. Az akaratnak megmarad bizonyos szuverénitása, amely Isten legnagyobb adománya az ember számára, legbelső mivoltában általunk kikutathatatlan. Ez a *mysterium libertatis.*

Ez a nagyfokú heterogenitas a jellemépítő tényezők hatásában, befolyásában és a végső döntésnek kizárólagos fenntartása a szabad-akarat számára igen megnehezíti a karakterológia egyik legfőbb feladatát, az adottságok *értelmezését*, illetve karakterológiai jelentményeinek felismerését. Sokkal egyszerűbb volna a dolog, ha homogenitas állna fenn, bizonyos egyöntetűség a jelentményekben; ha például a koponyaalkatból vagy a haj színéből a következtetés egyenes vonala vezetne a szorosan vett jellemig. Erről azonban szó sem lehet. A koponya és a haj jellege marad ugyanaz, ha az ember jellemét elvesztette is. Mert teljesen el is veszítheti a szorosan vett jellemet, vagyis a legmagasabb, legsajátosabb emberi értéket. Ugyanakkor maradt az ember összes egyéb adottságaival szinte

változatlanul, mint mikor egy ország marad tovább mindenestül, mikor vezére öngyilkos lett.

A totális jellem, illetve jellemtan magában foglalja a teljes emberi jellegét, illetve jellegtant is, vagyis az egész modern karakterológiát. Mert bármennyire szuverén is az emberi szabadakarat végső jellemvalósító magatartása, szorosan összefüggnek vele és roppant befolyásokat gyakorolnak rá a többi képességek. Más és más lehet az alacsonyabb képességek szerint a legfelső réteg tudatköre, tudati élessége, szabad önrendelkezési alkalmassága, rugalmassága, életkedve, cselekvő lendülete, küzdelmi szívóssága.

Nagyon sokat adhat tehát alacsonyabb ismeretekben a modern karakterológia, viszont a tisztult jellemfogalmak sokat segíthetnek a modern karakterológia rendszerében, egységében, a tények magyarázatában és jelentésének kiépítésében. A kettőnek szoros összedolgozása, vagyis a teljes jellemtan vezethet csak igazi eredményre. És vezet is majd nagyértékű megállapításokra, főleg pedig igazi életrevalóságra.

Minden lehetséges problémát ez sem fog megoldani, de az élet számára fontos problémákat jól meg fogja oldani.

Kitérek itt egy komoly problémára, mert az előbbieken után ezt kissé meg kell világítani. A modern karakterológia gyönyörködik a karakter szilárdságában, az adottságok többé-kevésbé változhatatlan jellegében. Szerinte minden ember hordja a maga eredeti, jellegzetes változhatatlanságát (ha nem is abszolút ez), melynek függvénye lesz egész élete és sorsa. Erre a szilárdságra épül a karakterológia nagy reménysége a jelek és jelentésük rendszerének kiépítésében és az emberismeret nagy jövőjében. Minden ember egy-egy öntvény, benne minden egyértelmű valóság, csak még ennek belső mivoltát kell jól megfogni és az egymástól eltérő egyedi jellegeket valami egységes, érthető szintézisbe hozni. — Ezt a nagyszerű kilátást lecsökkenti, sőt szinte megtöri annak a bizony elég ingatag „jellem”-nek léte és szerepe, amely pedig minden karakterológiai értéknek végső minősítője és összefoglalója akar lenni.

Ez probléma, de nem olyan, amilyenek így kiélezhető. Számoljunk le azzal, hogy az ember nem mechanizmus, megértéséhez nem elég a fizika, kémia, biológia a pszichológiával együtt sem. És az ember nemcsak valóság, hanem valósítandóság is. Nemcsak érték, hanem egy még magasabbrendű célértéknek megoldandó feladata. Vagyis az ember már elindulásában sokkal több, mint a benne lévő meghatározottságok összege, illetve egysége. Ez a többlet az, ami az embert igazán magasabbrendű értékévé teszi. Ez az, ami az emberi életnek igazán nagy értelmet ad, ami mindenkit megvigasztal, mindenkinek reménységet ad a magasabbrendű kibontakozás felé. Hogy valaki jellem legyen, nem kell föltétlen sem ilyen, sem olyan típusú embernek lennie. Ahhoz mindegy, akár szkizotim, akár ciklotim, erős vagy gyöngy, egészséges vagy beteg, fiatal vagy öreg, megbecsült fajta vagy lenézett, okleveles ember vagy csekély műveltségű a műveltség szó mai értelmében. Fontos, hogy lélektanilag egészséges, illetve beszámítható legyen és készséges jóakarát az ő biztos emberi feladatai irányában lehetőleg maradéktalanul érvényesítse.

Sokkal magasabbrendű így az ember, mint ha ennek híján csupa meghatározottság volna. És egészen más arca van az életnek, ha ő abba szabad állásfoglalásával döntően beleszólhat, saját ideiglenes és főleg örök sorsáról dönthet. Egészen más értéke és íze van így a „sors“-nak is, főleg az örök sorsnak.

Mérhetetlen jelentősége pedig az ilyen emberi összetételnek az Isten felé, az örökkétartó boldogságban való érvényesülésben van.

A rendszer.

A különféle karakterológiák nagy keresztje a rendszer. Nemcsak abban az értelemben, hogy a részletismereteket végül is össze kell rakni s egy elfogadható áttekintésben kell bemutatni, hanem abban az értelemben is, hogy a rendszer fényt sugározzon az egésznek részleteire. Mert a valódi rendszer, méginkább a lényeges rendszer ezt teszi. Az egyes részek mélyebb értelmüket az egésznek megértésében kapják.

Mennyivel más például az értelemről és annak ismereteiről alkotott nézetem, ha világosan tudom, mi az értelem és hol van az értelmi ismeretek helye, szerepe abban az adottság- és értékrendszerben, amit embernek nevezünk. De megtisztulna ilyen látásban a tudásnak értékelése, a tanításnak, nevelésnek és az egész mai képzésnek és szellemi kultúrának iránya!

A rendszer tehát, mint a részletek helyes elrendezése, egységes értelmi összefogása akkor igazi, ha a valóságot tükrözi. És minél inkább lényegénél fogja meg a valóságot, annál igazibb s annál inkább betölti szerepét. A valós rendszereknek tehát a dolgok egészét lényeges egységükben kell megfogniok. Vagyis az igazi rendszer egészen objektív rendszer: magában a dologban levő rendet tünteti fel, amelynek rendszere.

Ma a karakterológiákban legnagyobb hírre és — legalábbis orvosi — jelentőségre tett szert Kretschmer rendszere, amely az orvosi gondolkozásba máris beleépült világszerte. Tájékozódása a következő. Kretschmer mint orvos, tübingeni egyetemi tanár és az idegklinikai igazgatója, kísérletei alapján rengeteg orvosi anyag fölött rendelkezett. Mi legfontosabb az orvosnak? A diagnózis. Az ideggyógyásznak pedig ez igen nehéz. Kéznél van a meglátás: neki legjobb karakterológiai rendszer az, amelyik diagnózisát megkönnyíti. Rendszerének kiindulópontja lett az emberi kiismerhetőség idegbetegség szempontjából. Két főcsoportba osztotta az összes embereket: könnyen kiismerhetők és nehezen vagy alig kiismerhetők. Görög neveket adott e csoportoknak. Előbbiek a ciklotim csoport (*κύκλος*: kör; *θυμός*: lélek; a kör vonala ugyanis magába tér vissza, könnyen érthető, szabályos). Ezek a kereklelkűek (Schütz „kerekesekeknek” nevezi őket), akiknek testi és pszichés alkatát, jellegét részletesen megrajzolja és megnyilatkozásait feltárja. A nehezen vagy alig kiismerhetők a szkizotim csoport (*σχίζω*: hasít; képlete körszerűleg kiinduló, de az ismeretlenbe elfutó vonal; nem tudni, hol és hogyan végződik). Ezek a hasadtlelkűek, akiknek rendszerét ugyanúgy megadja, mint az előbbiekéét.

Ennek a rendszernek csúcspontja érthetően az elmebaj, illetőleg a teljes idegbetegség, amely e kétféle csoportnál jelentősen kü-

lönbözik. — E rendszerben helyezi el Kretschmer a szimptomákat a legegyszerűbbtől a legvégsőig. Szerinte állapítja meg a gyógykezelés fokát, módját. Minthogy pedig az idegbajok e vonalain szinte csakis pontos meghatározottságokat, szükségszerűségeket észlelt, rendszerének alapelve lett a testi determinizmus. Szerinte tehát a testi konstitúcióból, vagyis alapadottságokból ered minden.

Ez a rendszer (eltekintve alapelvétől és attól, hogy még az idegzetileg indikált egyedeket sem lehet rajta mind jól elhelyezni) reális az emberi élet egy jelentős, de mégis csak részletterületén, tudniillik az idegbaj, illetve az arra való hajlamosság és annak gyógyítása terén. Tévedés azonban egy ilyen rendszert teljes emberismereti rendszerként odaállítani és elfogadni. Lehet ugyan azt is mondani, hogy ma már kevés az idegileg ép és normális ember, de ez a kijelentés nem valós. Azonban bármennyire igaz lenne is, az ember sokkal több, mint testileg meghatározott és többé-kevésbé beteg idegképlet. — Természetesen Kretschmer nemcsak beteg jelenségekről beszél. Körperbau und Charakter c. híres művében egészséges emberekkel is foglalkozik. Psychobiogrammjának kérdőívében is (lásd e kötet későbbi helyén) kitér az életnek egészséges területeire. A cél azonban természetesen egységesen ugyanaz, hogy tudniillik mindeme területeken észlelt egyedi jelenségek alapján biztosabban állapíthassa meg a testi konstitúciót és annak ideggyógyászati jellegét.

Gyökerében és lényegében csak azért mutattuk be ezt a rendszert, mert jól megvilágítja a rendszerek képződésének lélektani folyamatát és fogyatkozását.

Térjünk át ezután saját mondanivalónkra, amelyről eleve megállapíthatjuk, hogy nem ad teljes rendszert, de legalább szeretné megközelíteni a *lényeges* rendszert.

Ehhez ki kell indulnunk a legfontosabból: mi az ember? Ezernyi ezer feleletet adtak, adnak és fognak adni erre a kérdésre és mégsem mondják meg sohasem *egészen*, mi az ember. Egészen csak az tudja, aki alkotta, aki minden részét tervszerűen elgondolta. Hogy az ember tervszerű alkotás, az kétségtelen előttünk. A legkisebb sejt legcsekélyebb működése is bámulatos tervszerűséget mutat. Hát még az összes képességek és működések egysége!

Az adottságok és működések sajátosságai világosan arra mutatnak, hogy mindezek nem önmagukért vannak és dolgoznak, hanem egy sokkal nagyobb célért, célkomplexumért, amelyet valósítva, amelyhez beérkezve az ember eléri lénye kiteljesedését. Ez a célirány és célvalósítás az ember feladata. Hatalmas szövevény a közvetlen célok, a távolabbi célok és a végcél rendszere. Pedig bámulatos egység is van benne. Hierarchikus egység, mindig magasabbrendű a további cél és uralkodik az alacsonyabb célokon. E célok minél magasabbra mennek, annál kevésbé *szükségszerű* eredményei az emberi képességeknek. A Végcél pedig már teljesen a szabadon rendelkező jellemiségelérendő tárgya. Ahol az emberben az alacsonyabb rétegek öntudatba mennek át, ott mindinkább elmaradnak a *szükségszerű* célok és szabadon vállalandó célok csillagai kelnek föl a lélek egén, melyek egyedi feladatokat világítanak meg. Nincs két ember sem, akiknek képességei és közbeeső céljai teljesen azonosak volnának. De mindezeknek az egyedeknek képességei arányban van-

nak az objektív célokkal. Mert ezek a közbeeső célok is objektívek, pontosan eszközei a végcélnak, amelyben egybefut minden ember minden objektív célja.

Ki tudja saját célszillagzatát könnyedén felfedezni életében és mindig világosan látni! Ha értelmünknek roppant fénye volna, talán ki tudnánk ezeket olvasni testi-lelki adottságainkból is, hiszen ezek teljesen a célok számára vannak teremtvé. Tökéletesen céljellegű valóságok. Azt mondtam: *talán* ki tudnánk olvasni. Mert jelen értelmünkkel, hozzá a bűnbeesés homályával, csak arról lehet szó, hogy értelmünket mindig alkalmasabbá tegyük célszillagzatunk, hivatásunk, feladataink megismerésére, egész törekvésvilágunkat pedig ezek valóstítására. Mert ebben van legmélyebb értelme egész lényünknek.

Legnagyobb szerepe itt a már említett jellem-magnak van. Ott dől el a tájékozódások és beindítások minden mozzanata. Ott dől el az egész ember igaz vagy hamis életiránya. A többi már csak ennek függvénye.

Mi tehát a mi jellemteni rendszerünk lényege?

1. Ki kell indulni az ember teljes tárgyi valóságából (rendszeréből), melynek három nagy eleme van: a) a célszillagzat, b) az összes emberi képességek és c) e kettőnek szoros tárgyi kapcsolata.

A jellemtennek a három nagy tárgycsoportot mindig behatásban kell fölismernie és föltárnia.

Igy kristályosodik ki a jellem *mivolta*.

Ha felfogtuk a jellem tárgyi rendszerét, főleg a központi magban, vagy mondjuk sugárközpontban való értelmét, akkor vált számunkra lehetővé a helyes egyedi *jellemfölismerés és jellemképzés*. Ez lenne a teljes jellemten első része.

2. A jellemfölismerés jel- és jelentéstana, eszközei, módszertana és kielemezett gyakorlati szabályzata: szintén hatalmas feladat és ez lenne a teljes jellemten második része.

3. A jellemalkítás feladata, lehetősége, eszközei, módszere: a legvégső és gyakorlatilag mindenképen a leg súlyosabb jellemterület. S ez lenne a teljes jellemten harmadik, befejező része.

Egységesen alkotják a *jellemtant*.

E három rész földolgozási iránya nagyon különböző lehet azok szerint, akik földolgozzák, hiszen még a legvilágosabban és egyformán észlelt külső tényt sem mondja el vagy írja le két személy sem teljesen azonosan.

Csak a kiindulásban ne legyen tévedés és az alapirányra ügyeljünk nagyon a földolgozásban.

Jellem és testvéri közösség.

A karakterológia mint az emberi, és pedig főképen egyedi, típusbeli, nemzeti és faji jellegzetességek tana arra irányul, hogy minél világosabban és pontosabban fölfogja a részlet-jelleget, az elkülöníthető sajátosságokat. Az egyéniségek különállását, megismételhetetlen egy-valóságát értékeli és hirdeti.

Valóban, minél lejjebb megyünk a lét fokain, annál változatosabbá válik az egyedi lét. Egy-egy lényegesen emelkedő létfoknak ismerjük a növényt, állatot, embert. Micsoda változatosság a növé-

nyekben és az állatokban az emberhez képest! Az angyalok világában pedig kiváló hittudósok is úgy gondolták, hogy minden egyed külön species.

A jellegek erős részletezése és a részletek éles szétválasztása, szorgos kutatása sok értékhez és szépséghez vezet, amelyek szemlélete vigasztal. Nem is volna ebben hiba, ha az értékek nagy szintézise is sikerülne. De nagy baj lehet belőle, ha a részleteken fönnakadunk és a megittasult szemlélet a részletek imádatává válik. A karakterológiák mai irányában ez komoly veszély. A legkisebb valóságoknak is majdnem abszolút jellegekként való kezelése az egyedek, nemzetek, fajok szinte abszolút önértékeléséhez vezet. Ezzel kapcsolatos a magasabbrendűség öntudata, az életigények és életjogok túltengő megfogalmazása és követelése, esetleg kiharcolása.

Korunk egész szellemisége és tudományossága, sőt ipara, kereskedelme, egész gazdasági irama a részletek lázas munkálásában meríti ki erejét.

Úgy fest ez, mint a centripetális erő alól kiszabadult centrifugális rohanás: valahová, a bizonytalanba, a világűrbe.

Ezzel szemben csodálatos összefogást, egységesítést, centripetális erőt biztosít a jellem. Nemcsak azért, mert a legmagasabbrendű értékek s ezeken át az Abszolút, az Egyetlen Központ felé van lényeges iránya, hanem azért is, mert a szorosán vett jellemben, főleg a jellemmagban elhalványodnak az egyedi jelleg-különbségek. Csak fokozati különbségek maradnak s ezek is eltűnnek ott, ahol érett jellemiségről van szó. Az érett jellemek meglepően összhangzók, egyetértők, együttérzők, egyetakarók. Megmarad egyéniségükben a totális jellem egyedi jellegzetessége, sőt szebben és fejlettebben virul, mint a még nem érett jellemekben, de ezek alig érintik már a jellemiség legközpontibb és legfőbb értékét.

Igy bontakozik ki az értékek és szépségek nagy és tarka világában valami csodálatos hasonlóság, testvériség, az emberi szívek és lelkek fönséges találkozása.

S talán ebben van a helyesen fogalmazott jellemiségnek legnagyobb földi küldetése és teljesítménye. Az egyéni és közösségi kiteljesedésnek sikere és összhangja ez.

Mi hiányzik ma leginkább az emberi társadalomban? Ez a szintézis.

Valami — már nem is normális — kiteljesedési törekvés hullámzik végig az egész világon, a legsúlyosabb formáig a hatalmi tébolyban. De mivel ez az iram a központtól elszakadt és a pályáról kiugrott centrifugalizmus, azért sohasem juthat el az embertestvériséghez, sőt attól mindíg távolabb kerül.

A hibáitól megtisztult jellemiségben van egyetlen biztosítéka az emberiség kölcsönös megértésének és az igazságos világképének.

Amíg ezt be nem látjuk és rá nem törjük magunkat, elsősorban az emberiség vezetői, addig csak arról lehet szó, hogy változó hullámokban gyűlöljük és gyilkoljuk egymást.

Befejezésem mégis a reménység szava. Itt is, ott is felbukkannak az új világ ígéretei: isteni indításokban és jellemi emelkedésekben. Ezen az új emberarcon már nincsenek sátáni vonások. Isteni fény dereng rajta.

Hunya Dániel S. J.

Jellem és kegyelem.

1. Jellemkutatás — jellemépítés.

Napjainkban alig van közkedveltebb tudomány, mint a *karakterológia* s ennek különböző ágai. Egyik fiatal plébánosbarátom egy kis faluban szabadidejét a grafológiának szenteli. Egy másik káplánbarátom az iskolásgyermekek jellemalkatát tanulmányozza. A hit-tanárok is szeretik értékesíteni a nevelésben a jellemtan típus-osztályozó elméleteit. A lelki vezetők pedig aszketikus irányban szokták értékesíteni azokat.

A modern nyelvek egyik legjellemzőbb és legváltozóbb szava a *jellem*. Majdnem minden nép a közhasználatban mást ért alatta s merőben különböző e fogalom árnyalata a különböző nyelvekben. Mít ért egy nép *jellemen*: ennek a fogalomfölismerésnek finom jelentésbeli különbségeit fölmérni s megérezni máris mély betekintést ad valamely nemzet sajátos jellegébe. A magyar nyelvhasználatban szinte egyértelmű a *becsülettel*, az olaszban inkább *különcséget*, eredeti, művészi megnyilatkozást, a franciában *stílust*, a németben *csökönnyösséget* (elvhűség a tévedésben is) jelent. Viszont a becsület fogalma (gloire, Ehre) egészen más színezetű a Lajtától nyugatra és délre.

Klasszikus görög gyökében a *karakter* (*χαρακτήρ*) szó nem volt egyéb, mint egy *ismertető jel*, amellyel az egyesek magántulajdonát, szántóját, legelőjét jelölték meg. Később a művészetekben éppúgy, mint a latinban az etruszk eredetű „persona”, a típus-adó álarc neve lett.

Mai tudományos jelentése nem ily általános, nem típust jelöl, hanem *egyéniséget* jellemez: egy emberi egyednek sajátos vonásait, fellépését, cselekvésmódját stb. foglalja magában. A jellem immanens hordozója és alakítója, amint már említettük, maga a személyiség. A személy lényegében mindig ugyanaz, változatlan. A jellem fejlődik, tökéletesedik, de meg is romolhat, át is alakulhat. Ilyen jellemváltozások a nagy megtérők (Szent Ágoston, Szent Ferenc) és aposztaták (Júdás, Luther, Nyírő) életében nyilván megfigyelhetők. A jellemkutatók külön foglalkoznak a pszichoterápiás kezelés nyomán beállott változásokkal is.

A modern karakterológiában a jellemet elsősorban lélektani szempontból tárgyalják, ezt a szempontot egyre jobban kiegészíti a biológiai, embertani értékelés. Általában ez a tudomány eddig csak az *empirikus jellem* kutatását tűzte ki céljául. A közönséges szóhasználatban pedig inkább az erkölcsi és pedagógiai szempontok lépnek előtérbe, a nevelők érdeklődése is inkább az *etikai jellem* felé irányul. A bölcsélet azonban nem elégszik meg e két szemponttal, hanem a jellem alkatának vizsgálatán túl keresi azt, ami a változható és nevelhető jellem létalapját alkotja, a metafizikai való-

ságot, amely a *metafizikai jellem* végső természetes törvényeit tárja elénk. E bölcseleti magaslatról úgy látjuk, hogy a jellem empirikus vagy etikai vizsgálata önmagában nem kielégítő.

Miért? Egyszerűen azért, — hogy itt csak a gyakorlati indokolásra utaljunk — mert épp a *jellem* és *erkölcs* lehetőségeit látjuk megnyirbálva ilyen egyoldalú szemlélet által. Ha ugyanis az emberi jellem kutatását az *empirikus* jelenségekre szorítjuk, akkor csak azt tudjuk meg, hogy „a mindennapi életben, a közönséges és általánosabb esetekben *milyen* a típus”, — holott azt is föl kellene ismerni, hogy „*mivé* lehetne, mire vihetné az egyén a típusában”.¹ Ehhez szükséges a karakterológia kiszélesítése (főképp biológiai, társadalomtudományi és néprajzi irányban), valamint aláépítése (metafizikával és teológiával). Nemrég még két szomszédvárként állott egymással szemben a karakterológia és embertan, ma már az orvosi alkattan képviselői is kezdik belátni, hogy az úgynevezett konstitúciós típusok (Kretschmer, Jaensch, Jung C. G.) ideál-típusok, amelyek nincsenek sehol tisztán, hanem keverednek egymással és ezt a sajátos ötvözetet épp egyéni, faji, társadalmi tényezők hozzák létre.

De az *etikai szempont* sem elégséges. Az úgynevezett érték-típus-mozzanatok ismét csak azt fedik föl, hogy ténylegesen „melyik póluson van, illetőleg melyikhez van közelebb” az egyén, vagyis milyen értékeket helyez előnybe más értékekkel szemben.² Ez a polaritás azonban járuléki jelenség, inkább csak azt mutatja, amit változtatni lehet és kell a jellemem. Egyik modern írónk Spranger típusait „az emberi változatokra kivetett tudományos hálók”-nak nevezi³, de ugyanez vonatkozik Dilthey, Jaspers, Jánosi, Ribot, Allers és Noszlopi típusképleteire is. Nem az a mérvadó ugyanis, hogy szellemi s alkati fejlődésének jelenlegi fokán milyen értékzsinór alapján irányítja cselekedeteit valamely egyén, hanem az, hogy az értékek metafizikai rendje milyen tényleges normákat ír elő s hogyan *kell neki* személyesen *egyéni* és *jellemi* módon beleilleszkednie ebbe az érték-hierarchiába. Az igazi személyiség egyik leglényegesebb eleme az a tudat, hogy bár egyéni minőségben, de tartozik az értéknek *azzal* a tisztelettel (értékfelelettel), amely azt minden esetben *megilleti*. Ehhez a meglévő lelki és szellemi képességek helyes és egészséges kifejlődése szükséges: tisztelet, éberség, diszkréció, önzetlenség és alapvetően a tisztánlátás, az előítéletek áttörése. Mindezek olyan készségek, amelyeket mindenki saját egyéniségének és alkatának körén belül elsajátíthat s elsajátítani épp a jellem követelménye.⁴

2. A jellem teleológiája.

Marad ezek után a *metafizikai szempont* mint egyedüli biztos alap a jellemkutatás és jellemépítés célszerű folytatására. Ezzel nem akarjuk a metafizikát a jellemtan egyetlen zsinórmértékévé szabványozni, sőt a metafizikát leghatározottabban elvető dialektikus teológia

¹ Róth, Új szempontok a típuskutatásban, 4. lap.

² „Das individuelle Wertvorzugsgesetz” Allers, Das Werden der sittlichen Person, 28. lap.

³ Németh László, Minőség forradalma. II. 76.

⁴ Schütz, i. m. 510. lap. Részlegesen Helwig, Charakterologie, 57. k.

szemléletétől a másik végletbe vonuló metafizikai kizárólagosságot is elítéljük.

Talán e két véglet helyzetképe elősegíti fölfogásunk könnyebb megértését, azért szemlét tartunk harcállásaik felett.

1. A dialektikus teológia oldalán besáncolt jellemkutatók elvetik az emberi jellem természetes alapjait. Bizonyos joggal mutatnak rá a modern civilizáció jellemromboló hatásaira és azt követelik, hogy az ember vetközzék le minden emberi jelleget magáról s pőrén, saját semmiségének tudatában álljon Isten színe elé. „Az evangélium mértéke szerint az emberek között — önmagunkat önmagunkban tekintve — nincs különbség, de azért nincs, mivel az isteni mérték alatt valamennyi elégtelennek, rossznak, bűnösnek bizonyul. Isten előtt meztelenül áll minden ember és le kell tennie a magára aggott rendjeleket. A különbség csak azután kezdődik, ha ez a rendjel-levetés bevégeződött. Ekkor nyílhatik meg előttünk az emberrélel útja azáltal, hogy mind teljesebben felöltjük azt a lelkületet és életté tesszük azt a jellemet, mely Krisztusban kijelentetett nekünk.”⁵

Ezt az egyoldalú felfogást megcáfolni nem nehéz. Hiszen épp az Evangéliumból tudjuk, hogy a kegyelem a természetet nem rombolja le, hanem arra épít, s amint már korábban fejtegettük, mindenkinek egyéniségét, nemzetiségét formálja krisztusi valósággá. Mindazt, ami az emberben nem bűnös, hanem igazán emberi, természetes, lényeges, azt erősíti, segíti, ha kell, gyógyítja és természetfölötti erővel megtermékenyíti. Így az egyéni és faji jelleg értékes tulajdonságait mindenkor tiszteletben tartja az Egyház s nem azok ellen, hanem azokkal közreműködve alakítja ki a Szentlélek az *alter Christus* alakját mindegyikünkben.⁶

2. A metafizikai kizárólagosság a másik végletet képviseli olyanformán, hogy a természet törvényeit nemcsak sérthetetleneknek ismeri, hanem végleg lezárt, új teremtést kizáró tényeknek; következőképp nem fogad el kinyilatkoztatást, mely a természetünkbe ojtott vallási érzést irányíthatná s valamilyen szervezetbe bekapcsolhatná, új közösségbe vonhatná; a jellem szempontjából pedig nem ismer természetfeletti újjászületést, amely a genotípus képességein túl magasabb életformát alakíthatna bennünk. Ennek a túlzott metafizikai álláspontnak valamelyes lecsapódását véljük átcsillanni a következő sorokon: „Az élet már nem ad semmit a velünk született tehetséghez, hanem csak kibontja, ami már megvan. Az ember akár-mennyit tanul, nem lesz eszesebb, tehetségesebb, csak okosabb olyan értelemben, hogy jártasságra tesz szert a gondolkozásban; eligazodik

⁵ Makkai Sándor, Az élet kérdezett. I. 237. lap.

⁶ A protestantizmus kezdetől fogva összevétette a természetes emberi értéket a mechanisztikusan ráaggatott járulékokkal vagy természetellenes szennyfoltokkal. Ezért nem csupán járulékaiban, hanem lényegében romlottnak látja a természetet. Következőképp nem a természetre építi a kegyelmet vagy a jellemet, sem a természetes kultúrát nem becsüli, a nemzeti jelleget pogánynak nevezi és igazi kereszténylévét is csak nélküle s kívülre tud elképzelni. Azért áll idegen és értetlen ámulattal a nagyszerű szintézis előtt, melyet egyedül a katolicizmus tudott a nemzeti és krisztusi valóságból megépíteni. Ennek az értetlenségnek szinte tragikomikus megnyilatkozása Szende, „Megszentelt magyar pogányság” c. cikke (Magyar Út 1944. 34. szám).

egy tudományban; kibontja, amit már születésével kapott." Ezt az állítást nem kell külön megcáfolnunk, mert maga az idézett szerző mutat rá más helyen azokra a „szédületes lehetőségekre”, amelyek az eszményi alaknál is teljesebb jellem képét mutatják a keresztény szkétika és misztika világában.⁷

A mult század racionalista hittudósai azt vélték ugyan, hogy a kegyelem, mint virág a tőből, a természetből sarjad evolúciós alapon (Hermes, Günther, Kuhn). Nem tagadták ugyan, hogy a kegyelem Isten műve, de azt gondolták, hogy Isten magából a természetből alkotja, mint agyagból a testet. Az isteni kegyelem *természetfölötti* jellegét téveszti szem elől ez a téves felfogás. Igaz ugyan, hogy a kegyelem lehetősége (potentia obedientialis) megvan az ember természetében, mint a korszóban a beléje tölthető bor lehetősége. De nem belőle érik, hanem beléje öntik felülről épp e lehetőség és belső alkat természetére szerint.

3. Ebből az éles szembeállításból láthatjuk, milyen a jellem fejlődésének és épülésének célirányos, Isten-szabta útja. A *célszerűség*, mely Isten műveit mindenben jellemzi, itt is csodálatos távlatokat nyit meg előttünk.

A Mindenható az emberben egy olyan lényt teremtett, aki nemcsak lélekben, hanem a test-lélek egységében tükrözze az Isten arcát, vagyis egyszerre legyen kifejezője a teremtett világnak (mikrokozmosz) és a teremtő Istennek (imago Dei). Az egész teremtés magán hordja Alkotójának kezevonását, a műből mindenkor valamiképp a Művészre ismerünk. Mégis oly messze áll alkatára nézve is e kettő, hogy Isten egy közbeeső lényt (mediator-t) állított maga és világa közé, akiben *egyszerre a Végtelen s a véges arca tükröződjék*. Két képet hordozunk magunkban, nemcsak lelki alkatunkban, hanem egész valónkban, testünkben s lelkünkben: az örök Isten képét s az Isten-alkotta mindenségnek képmását. Oly nagy feladat ez, amelyet tökéletesen csak egy Ember valósíthatott meg, az alkatánál fogva legfőbb Közvetítő, az Istenember, Jézus Krisztus.

Világos tehát, hogy mi is annál közelebb jutunk a reánk mért nagyszerű feladat megvalósításához, minél hasonlóbbak leszünk Krisztushoz. S mivel e *feladat teljesítésében teljesül a jellem*: így a jellemépítés betetőzése is a Krisztus-követésben találja meg útját. Az ember Krisztus nélkül nem azért képtelen a végső cél megvalósítására, mert természete értéktelen volna, hanem azért, mert a Mindenható úgy akarta, hogy természetet meghaladó célt is elérjen. A természet önmagában értékes, s épp ezért magasztalta Isten ilyen nagyra és tartotta érdemesnek a világ legszebb eszményének megvalósítására.

Oly nagyszerű ez az isteni tervszerűség, hogy megéri a fáradságot, amit a részletekkel való megismerkedés a szellemi kutatásnak elent. Aquinói Szent Tamás már fejtegeti azt a gondolatot, hogy az Isten által kitűzött ember-eszmény oly magasztos, hogy azt mi pusztán emberek csak *együtt* — végeredményben a Krisztus-test közösségében — valósíthatjuk meg. Vagyis minden ember csak *egyik változata* a hatalmas világ- és Isten-képnek. Mikor Vágó Gábor Mailáth

⁷ Róth, i. m. 16. és 41. lap.

püspök szobrát mintázta, előbb több felvételt készített a püspökről, mindenik más oldalról, más megvilágításban rögzítette arcát. E sok kép összességéből alakult ki az élethű ábrázolás. A szentek arc-kifejezése oly gazdag, tekintetük oly sok lelket sugároz, hogy azt képen, szoborban kifejezni nem is lehet. X. Piusról egyetlen kép sincs, amely egyéniségét hűen megmutatná. Isten egyéniségét és a Szentháromság titkát mégoly tökéletes kép, mint az élő ember, sem tudja teljesen visszaadni. Minden véges személy csak egyik „oldalát” tükrözi a Végtelennek s épp azért, mert nem tudja az egészet a maga teljességében visszaadni, azért kell *egyéni módon* kifejezni és képviselni az örök Szépséget. Saját végességünkre alapozza az Úr saját nagyságunk törvényét, személyi hivatásunk és egyéniségünk külön értékét.

Ezekután most már könnyen felismerhetjük, hogy életcélunk egyik legszebb feladata: *megtalálni és megvalósítani az istenképiségnek azt az egyetlen módját, amelyet Isten akarata szerint egyedül nekem lehet és nekem kell valóra váltanom.* A jellemépítésnek a fenséges művét végül Isten határozza meg, de a *tervrajzot* belevéste egyrészt saját természetembe, alkatomba, másrészt a kegyelem sugallataiban kiegészíti.

Bernanos írja a Falusi plébános naplójában, hogy minden ember a Krisztus-út valamelyik meghatározott pontján találkozik a Mesterrel, s azt a Krisztus-képet, melyet ott lát, azt kell kiteljesítenie egész életében. Vannak, akik a betlehemi jászolban, akik a Boldogság Hegyén, a keresztúton vagy a Föltámadás reggelén találkoztak vele, s a szerint a Kisded Jézus, a Mester, a szenvedő vagy a diadalmas Közvetítő képét formálják magukban. Ez a költői elgondolás szimbolikusan festi meg azt az igazságot, hogy a *természetes* képességek és adottságok figyelembevételével, azokkal tökéletes összhangban jelöli ki nekünk a Szentlélek a Krisztus-testben azt a sajátos helyet (mintegy hazát), amelyről legjobban tükrözhetjük vissza *természetfölötti* szépségben a Krisztus-arc reánk sugárzó képét, a mi egyéniségünk és a nekünk adott kegyelmek sajátos színeiben kialakuló változatát. (Isten a természet rendjében is kiszabta a lélek egyéniségének illő *testet* és *hazát*; a természetfölötti rendben is kijelöli a Krisztus-*testben* és Egyház-*közösségben* azt a helyet és szerepet, amelyet betölteni hivatva vagyunk.)

3. A természetes és természetfölötti jellem.

A jelenlegi üdvrendben az emberi *jellem* három elmaradhatatlan vonása: *egyéni, népi és krisztusi*. A jellemépítés szempontjából döntő jelentőségű, hogy pályaválasztásom és világnézeti tájékozódásom mindhárom irányba nyitott kapukat tárjon és járható utakon vezessen, nehogy eleve olyan korlátok közé szorítsuk életünket, amelyek a *jellem* kifejlődését és betetőzését meggátolhatják.

A jellem minden népnél sajátos, minden személynél új és egyedülálló. A természetes — egyéni és faji — jelleg színtézise a krisztusival: az emberi személy előtt álló cél. Ezt az egyetlen, ezt a sajátosan egyénit megalkotni: feladat, melynek gyümölcse a *kiérett jellem*.

Elméletben elképzelhető egy olyan buzgó lélek, aki saját lelki

alkatának teljes mellőzésével, saját természetes értékeinek oktalan letörésével szolgálai módon akar utánozni egy vele ellentétes jellegű jó keresztényt vagy szentet. Tegyük föl, hogy sikerül neki a rosszul választott mintaképhez hasonulni, — bár nem tartom lehetségesnek — úgy ez a lélek megérdemelné a „jó keresztény“ nevet, de nem volna a szó igazi értelmében jellem.

Vagy tegyük föl a másik hipotézist: képzeljünk el egy olyan jámbor lelket, aki őszintén s egyéni módon törekszik ugyan az élet-szentségre, de elveszti nemzeti jellegét. Elméletben ez is „jó keresztény“ volna, de még nem jellem. A szentek és nagy hithirdetők jellemnagyságát épp abban csodáljuk, hogy még idegenben is vagy a misztika csúcsein oly tökéletesen emberek és magyarok voltak (Szent László, Szent Margit), a spanyolok spanyolok (Nagy Szent Teréz, Szent Ignác Rómában, Xavéri Szent Ferenc Indiában), a flamandok flamandok (Berchmans Szent János, Pater de Smedt), az olaszok olaszok (Kapisztrán, Don Bosco), a franciák pedig franciák (Jeanne D'Arc, Depaul Szent Vince, Szalézi Szent Ferenc stb.). Számomra a legszebb példa mégis Szent Erzsébet asszony, kinek magyaros nőiesége Thüringia kertjében oly gyönyörű Krisztus-virággá sarjadt.

A katolicizmust még ésszel senki sem vádolhatta olyan címen, hogy nem tartaná tiszteletben az *egyéni* és a *népi* értékeket. Sőt ellenkezőleg, Luther óta azt szeretik kifogásolni, hogy pártját fogja az önszeretetnek és pogány népi elemeket vegyít az Evangélium tiszta borába. — A katolikus moralisták valóban részletesen tárgyalják a *helyes önszeretet* módozatait s talán nem mindig szerencsés az a megfogalmazás, ahogy az önszeretet és a krisztusi szeretetparancs kapcsolatait kifejtik. Tény azonban, hogy az Evangélium nemcsak az adott esetben szükséges öngyűlöletről, hanem a magunk helyes szeretetéről is beszél. A katolikus erkölcsstan tehát nem tér le az Evangélium útjáról, hanem a teljes kinyilatkoztatás értelmében tanít s még erőteljesebben is kidomboríthatná az egyéniség erkölcsi értékét és az etikai jellem metafizikai és teológia gyökerét.⁸ A másik félreértés a *szinkretizmus* vádját hányja szemünkre. Legújabbban Kerényi szövekezett egy karakterológussal (Jung C. G.), hogy az eleusi-misztériumok foltját rávarrja a kereszténység tépetlen köntösére. Ezek a filológiai pepecselések azonban — amint Lubac mondja — nagyon naív kísérletek, botfűlűek kritikája az angyalok énekén. Tévedésük forrása az, hogy a Krisztus-előtti jelenségeket megkülönböztetés nélkül „pogánynak“ minősítik. Ilyen módszerrel nemcsak a népek történetében, hanem az egyén lelki életében is pogánynak címkézhetnénk mindent, ami nem közvetlenül egyházi irányítás alatt történik. Ha tehát a pápa asztali imát mond, Pauler bölcséleti érvekkel kimutatja Isten létét, Tamási költői eszközökkel leírja a székelyek vallásos életét, az óvóhelyen letérdelnek az emberek, ez mind hasonló téves értelmezés alapján „pogánynak“ nevezhető.⁹ Már Newman bíboros így válaszolt egy angol filológus hasonló naivitására: Te azt mondod, hogy ami a pogányok-

⁸ Ilyen tökéletes szemléletet ad *Tillman* hatkötetes új erkölcsstana, mely nemcsak a lélektani és metafizikai alapokat építi ki erősen, hanem elsősorban arra törekszik, hogy az erkölcsstani teljesen biblikus alapokra helyezze.

⁹ V. ö. *Szabédi*, Tamási novellái. (Ész és bűbáj, 1943.)

nál is megtalálható, az nem lehet keresztény. Én pedig azt mondom, hogy épp fordítva, ami a kereszténységben megvan, az nem lehet pogány.”¹⁰

Pogány az, ami ellentétben van a természettel és a kinyilatkoztatással; ezt rendszerint a torz civilizáció termeli ki a bűbájosság sámáni eljárásával vagy az eredeti hagyományok elferdítésével. Természetes ezzel szemben mindaz, amit a népi kultúra az igaz, jó és szép törvényei szerint alkot.¹¹ Ez utóbbit sohasem rombolja le a keresztény lelkiület, Isten művét tiszteli benne s ezért keresi az összhangot, mely a nemzeti kultúrát az evangéliumival betetőzze. Ez a *szintézis* az Egyház életterejének legszebb bizonyysága most is éppúgy, mint a középkor vagy az őskereszténység idejében. A *szinkretizmus* pedig haldokló intézmények — főkép szekták — megalkuvásának egyik ismert tünete.

Az eddigiekben fölismertük, hogy a természetfölötti jellem mindig feltételezi a természetet, vagyis a nemzeti és egyéni jelleg ki nem törölhető vallásos életünkből. Fordítva hogyan áll a helyzet: lehetséges-e pusztán természetes alapon *jellemet* építeni a természetfölötti betetőzés nélkül?

Ezzel a kérdéssel nemrég P. Horváth Sándor behatóbban foglalkozott, mikor rámutatott arra, hogy a bűnszeny (privatio nitoris gratiae) lélektanilag a „jellem romlását” jelenti a bűnbeesett emberben. Elméletileg a természet körében is lehetséges a jellem; hiszen kialakulásának minden előfeltétele „megtalálható a természeti adottságok hatókörében”. Ténylegesen azonban természetfölötti célra rendelte Isten az embert, kegyelmi életre hívta, s amíg a kegyelem szépsége be nem sugározza lelkünket, addig az értelem és az akarat nem képes a *teljes értékű jellem* kialakítására. „A bűn következtében valami központi erő megbénul. Ebből folyik a másodrangú, vezetett erők rendellenes működése. Magukra hagyatva, egységes, központi indítás és irányítás hiányában minden képesség az öntörvényűség útján jár. A cselekvő személyben mint ilyenben, nem az egység, hanem a széthúzás, nem az egységes összetartás, hanem beteges bomlás jelentkezik. A Szentírás szava: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat — tökéletesen megvalósul a bűnös lélekben.”¹²

A megváltás rendjében élünk mindnyájan és egész erkölcsi, egyéni és közösségi életünknek szüksége van a megváltás kegyelmére. A jellem örök eszményképe maga a Megváltó, a Közvetítő, aki nemcsak kegyelmével áraszt el, hanem személyesen is bennünk akar lenni. Míg a jellemtelen lelket a bomlás tölti be (horror inhabitat), addig a megigazult lélekben Krisztus Lelke lakik (inhabitatio Spiritus Sancti) és jelenlétével sugározza reánk az Isten-arcot, melyet tükrözünk, s alakítja a Krisztus-képet, melyet meg kell valósítanunk. A jellem „*az istenképűség megvalósulása*” bennünk, ami nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a jellemes embert „ugyanazok az erők

¹⁰ Newman, Milman's Christianity.

¹¹ Csak sajnálni tudjuk, hogy *Bálint Sándor*, Hungaria Sacra c. nagyszerű könyvében nem választja el szabatosan e kettőt s olykor a természetes jelenségeket a mesterkéltnél mítoszok nevével illeti (mágia stb.).

¹² Horváth, A bűnszeny (Theologia 1944, 214).

mozgatják, mint Istent, és így egész cselekvésmódja Istenhez hasonul".¹³

4. Erkölcs és jellem.

Az erkölcs és a jellem fogalma nem fõdi egymást. Ami nem jelenti azt, hogy az erkölcsiség nélkülözheti a jellemet vagy a jellemtelen erkölcsös lehet. A gyakorlatban ugyanis a kettõ szorosan összefügg és egymásba kapcsolódik. A jellem mintegy „az erkölcsi erõk összessége“, rendezõ elve, mely azoknak formát, irányt és feladatot szab. Innen érthetõ, hogy a közhasználatban nemigen különböztetünk erkölcs és jellem között. Egészen hasonló jelenség, mikor az erkölcsösség fogalmát a tisztaság fogalmával azonosítjuk. A nép nyelvén, aki tisztátalan, az erkölcstelen (nem más). Pedig ez sem szabatos beszéd. Lehet valaki tiszta, mégis erkölcstelen, bár nem fordítva. Nagy Szent Gergely klasszikus meghatározása szerint: *Duo sunt quae iubentur: ut et munditia sit castitatis in corpore, et lumen veritatis in operatione.*

Ha röviden jellemezni akarjuk a különbséget: az *erkölcs* figyelme csak arra terjed, hogy követjük-e Krisztust, a *jellem* azonban azzal törõdik, hogy milyen a Krisztus-követésünk, megfelel-e annak a *sajátos módnak*, amelyre Isten rendelése szerint én vagyok hivatva? A teológus azt a sajátos módot egyenesen Istenbõl vezeti le. A filozófus, a lélekbúvár és jellemkutató pedig az egyéni és faji jelleg adottságaiból, valamint a kegyelem indításaiból igyekszik kiolvasni az isteni tervrajzot. Ezen az úton is arra a következtetésre jutunk, hogy a *jellem* az összes egyéni, társadalmi, kegyelmi tényezõk összhangjából épül föl. A jellemépítés tulajdonképpen az elvesztett eredeti összhang (*integritas originalis*) visszaállítása önmagunkban. Test és lélek, ész és szív, ösztön és akarat, erõ és szellem állandó feszültségben viaskodnak egymással. Ezt a feszültséget nem közömbösíteni, hanem a villanyáramhoz hasonlóan *energiává* váltani a jellemépítés belsõ feladata. Nem lehet jellem az, aki a feszültséget egyszerűen megszünteti azáltal, hogy az egyik pólus felé elzárja az élet ereit: csak a test vagy csak a lélek, csak az ösztön vagy csak az ész áramába kapcsolja életét. Az ilyen egyoldalúság nem jellemtypust hoz létre, hanem a jellemhiány figuráit. A modern karakterológia úgynevezett értéktípusai többnyire ilyenek, nem azt mutatják, hogy milyen jellemet kellene a különbözõ lelki alkatoknak teremteni, hanem csak azt, hogy ennek hiányában milyen torzképpé fejlõdnek. Prohászka különösen ádáz harcot folytatott minden ilyen egyoldalú beállítás és specializálódás ellen. Természetellenes állapotnak ismerte föl és ebben látta a modern ember betegségének és tragédiájának gyökerét. „A modern szellemi élet akaratgyöngeségének s jellemszegénységének, nemkülönben a közerkölcsök hanyatlásának az oka nem is annyira új eszmékben s teóriákban, mint inkább a *szellemi élet egyensúlyának* s ezáltal higiéniájának megzavarodásában keresendõ.“¹⁴

¹³ U. o. 213. lap.

¹⁴ Az én filozófiám. (Összegyűjtött M. XIV. 183.)

A szellemi harmóniát nálunk Széchenyi is állandóan szorgalmazta, hasonlóképp Eötvös József; mindkettő kevésre becsülte a költőt, a filozófust, a politikust, aki nem volt „egész ember”.¹⁵

Az eredeti bűn azonban nemcsak a belső összhangot bontotta meg, hanem a külsőt is. Ennek következményeit a gondolkodó elme tapasztalati úton is fölmérheti. Így kutatja Tamási Áron a modern ember válságának okait. „És a keresésben — mondja — olyan eredményre jutottam, hogy az emberek az ő egyéni és közösségi életükben letértek arról az útról, amelyet a természet törvénye Isten kezével számunkra kijelölt . . . Az Istenhez, a természethez és a társadalomhoz való kapcsolatát mindenkinek rendezni kell, ha azt akarja, hogy aránylagos nyugalom és összhang uralkodjék az életben. A mi korunkat mindennél jobban jellemzi, hogy az emberiség csak társadalomban él. Megfeledkezett a természetről és az Istentől . . . S miközben Isten és a természet fölött is uralkodóvá tette a társadalmat, lassan megölte a közösségi lelki otthont benne, mert az együttélés marakodássá vagy hazugsággá lett. Azzá kellett válnia, mert Isten és a természet mellőzésével az összhang megbomlott, az emberek milliósámmá meghasonlottak, az élet számukra teherré változott és céltalanná.”

Ime a józan ész is ugyanazon fölismerésre jut, mint a teológia. Csakis a természethez és a természet Alkotójához visszatérve találhatjuk meg magunkban is, a társadalomban is, a rendet, az Istenakarta összhangot, a kiegyensúlyozott jellem nyugalmát.

A külső és a belső disszarmónia végeredményben következménye az Istentől való elszakadásnak. Amint az ember megbontja a természetes összhangot Urával és fellázad ellene, azonmód megindul a lázadási folyamat körülötte és benne: a társadalomban és az egyéniségben. Aki fölbontja Istenhez fűző tiszteletének szálait, az egyúttal eltépi a tisztelet kötelékét embertársai felé és fölszabadítja az alacsonyabb erőket önmagában, azok megtagadják a szolgálatot az irányító értelem és az irányított akarat uralmával szemben. — A teljes értékű jellem pedig, amint láttuk, épp ennek az összhangnak fölépítése magunkban: az összes egyéni, faji, testi és szellemi erők sajátos egybeszervezése a legteljesebb személyiség kialakítására. Világos tehát, hogy ez az összefogás is csak úgy lesz lehetséges, ha a legfőbb egybefogó erőt megtaláljuk és minden disszarmónia eredőjét, az Istentől való elfordulást megszüntetjük. Ha ismét helyre tudjuk állítani Istennel a tökéletes összhangot, akkor a bomlás többi elemét is leküzdhetjük és állandó nemes küzdelem árán harmóniát teremthetünk magunkban és magunk körül. Ez a legfőbb egybefogó erő a megváltás rendjében a *krisztusi kegyelem*, az a szent ajándék, melyet már a keresztségben lelkünkbe öntött a Mindenható, s amely a Szentlélek állandó jelenlétének alapja a megigazult emberben. Ez a kegyelem a jellemépítő léleken állandóan növekedik és egyre teljesebb összhangba szervezi egyéniségünk összes energiáit. A kegyelemmel közreműködve mindjobban kiérik a jellem. „Hozzáidomulnak a lélek összes készültségei, amelyek a nagy cél szolgálatába állítják azokat, úgyhogy a cselekvő személy

¹⁵ Eötvös, Gondolatok, 49. lap.

igazi, belülről származó önuralommal mozgatja és kormányozza élet-megnyilvánulásait, rányomva mindegyikre, már nemcsak az értelmes létezés (esse secundum rationem), hanem az egyedi elgondolás és célirányosság bélyegét.”¹⁶

Mint gyermekkoromban, most a nyáron ismét gyakran mentem el egy kis falusi malom mellett. Egyik reggel csodálkozva látom, hogy a nagy malomkereket kivették a vízből és a kertben a földre fektették, ott dolgoztak rajta a molnárok. Még sohasem láttam így a malomkereket. Néztem és úgy találtam, hogy tökéletes kerék, mégis furcsa volt ebben a helyzetben. Ezt a malomkereket nem azért csinálták, hogy a porban heverjen, hanem hogy acéltengelyen forogjon. És ekkor eszembe villant egy kép. Az ember is tökéletes ember egymagában, tengely nélkül. De mivel Isten eleve arra rendelte, hogy természetfölötti magasságba gördüljön életünk, kell a tengely, mely összpontosítja küllőink mozgását a kitűzött cél felé. Ez a tengely a *megszentelő kegyelem*. Összefogja és rendezi bensőnket, irányítja és indítja képességeinket, s így körötte kialakíthatjuk egyéni, népi és krisztusi hivatásunk tökéletes összhangját, azt az egyedüli Isten-arcot, melyet csak én viselhetek, melyet mindenkinek magának kell megvalósítania s melynek valósága az igazi jellem.

Dr. Erőss Alfréd.

¹⁶ Horváth, i. h. 211. lap.

A mennyei Atya lelki életünkben.

Mindent egybefoglaló lelkiség.

A mi krisztusi lelkiségünk nem töredékekből, nem mozaikdarabokból áll, nemcsak erre vagy arra a részletszempontra épül, hanem mind eredetében, mind fejlődésében, célkitűzésében és beteljesedésében mindent átfogó eleven szervezet. A mi lelkiségünk nem húzódik meg és nem zárkózik be az evangéliumi gondolatvilág egyik sarkába sem, nem merül el kizárólagosan egyik kinyilatkoztatott igazságba sem, nem vonja ki magát a többi életet adó isteni igazság hatása alól. A mi lelkiségünk nem korlátozza éltető hatását életünknek csak erre vagy csak arra a területére, hanem *mindenre* kiterjed, *mindent* átfog, áthat, átsugároz és *mindennek* megadja a legfőbb irányítást. Mert Istenünk sem csak életünknek ezt vagy azt a darabját és részletét kívánja magának, hanem *mindent*, mert mindenben és minden által őt kell megdicsőítenünk. Isten *mindent* ideadott nekünk, önmagát is, de *mindent* megkíván tőlünk, önmagunkat is mindenestül. „Aki nem mond le *mindenről* . . . nem lehet az én tanítványom . . .” — Szeretetünknek is *mindenre* ki kell terjednie, mert teljes szívünkéből, teljes lelkünkéből és minden erőnkéből kell Istent szeretnünk és Istenen kívül *mindenkit*, akit ő szeret, még ellenségünket is. „*Mindenkinek mindenévé*” tesz minket a szeretet, hogy mindenkit megnyerjünk Istennek. És ő „az őt szeretőknek *mindent* javukra fordít”, hogy minden által megdicsőítsük őt.

A mi lelkiségünknek *mindent* átfogó jellege legmagasztosabban abban nyilvánul meg, hogy általa belekapcsolódunk a „*minden teljességei*” magába foglaló Istennek, a teljes Szentháromságnak belső életébe. A mi lelkiségünk nem áll meg kizárólagosan egyik isteni személynél sem, mert mi nemcsak az egyik vagy másik, hanem mind a három isteni Személy életében részesedünk. *Ezért nem unitárius, hanem trinitárius a mi lelkiségünk.* És ennek a mi mindent átfogó szentháromságos lelkiségünknek kiindulópontja és kezdete, beteljesedése és végső állomása a mennyei Atyánál van.

Lelkiségünk ősforrása.

A mi mindent egybefoglaló lelkiségünk ősforrása a mennyei Atya. Isten atyaságából mint első és örökkévaló ősforrásból árad ki reánk a teremtő isteni szeretet minden adománya és ajándékainak koronája: az istenfiúi élet. Isten atyaságához mint ősforráshoz jutunk el, ha hálát adunk, hogy szent Fiát nekünk adta, hogy szent Fiának testébe oltott minket, általa pedig önmagába és a teljes Szentháromságba. Isten atyaságához mint ősforráshoz jutunk el, ha elmélyedünk istenfiúi életünk szent titkaiban és hitigazságaiban, mert azok leg-

mélyén mindenütt ott fényeskedik az Atya. A Megtestesülés és Megváltás szent titkában az Atya adja nekünk Megváltóul és váltás-gunkért szent Fiát. A Fiú is úgy ismerteti meg velünk saját isteni és istenemberi életének titkait, hogy azokat állandóan az Atyára mint ősforrásra vonatkoztatja, mert a Fiú *mindent* az Atyából merít. A Szentlélek eredetének is az Atya az első forrása. Az Oltáriszentségről is azt mondja az Isten Fia, hogy „az én Atyám ad nektek igazi mennyei kenyeret”. (Jn. 6, 32.) Az Atya minden kegyelmi életünk első és ősforrása, mert „*senki sem jöhet hozzám — mondja az Isten Fia — hacsak Atyámtól nem adatik neki*”. (Jn. 6, 66.)

Isten Fián keresztül árad belénk az Atya élete. Azért mondhatjuk mi is mennyei Atyánknak az ő szent Fiával együtt: „*mindenem, amit adtál nekem, tetőled van.*” (Jn. 17, 7.)

Lelkiségünk beteljesedése.

A mi isteni Mesterünk nem állította önmagát elének sem mint a mi lelki életünk ősforrását, sem pedig mint annak beteljesedését és végső állomását. Nem arra tanított minket, hogy állapodjunk meg az ő isteni személyénél és másra ne tekintünk, hanem arra, hogy ő a mi Közvetítőnk és Utunk az Atyához, mert az Atyában találjuk meg lelki életünk fokozatos és végső beteljesedését.

Krisztus mint Isten Fia éppen oly végtelen isteni fölségű Személy, mint az Atya és a Szentlélek, éppen azért Krisztust is éppenúgy imádjuk, mint a másik két isteni Személyt. Krisztus ezt az őt megillető imádást nem hártja el önmagáról, de mégis elsősorban arra tanított minket, hogy az ő imádandó istenemberi Szívével egyesülve, gyermeki bizalommal és szeretettel eltelve az ő Atyjához imádkozunk, aki a mi Atyánk is.

Hogy tökéletes legyen a mi istentiszteletünk és áldozatunk, Krisztusnak istentiszteletével és áldozatával kell egyesülnünk, amelyet az Atyának dicsőítésére, engesztelésére és hálaadásul mutatott be és mutat be szüntelen újra az Egyházban, vagyis az ő titokzatos testében, amelynek tagjai vagyunk. Egyháza által is folyton arra tanít minket, — a szentmise liturgikus imádságaiban — hogy a szentmise imádságos és áldozatos megdicsőítése az Atyának a Fiú által és a Fiúban egyesült fogadott gyermekek által. És ebben az Atya iránti áhítatban éri el a mi istentiszteletünk a maga teljességét és tökéletességét.

Az a nagy élő templom, Krisztus titokzatos teste is egy nagy isteni szeretettel, vagyis a Szentlélekkel vezérelt közös imádságos istentiszteleti és áldozatos élet, egy nagy közös tevékeny istenszeretet, amellyel Isten Fia és mi az ő testvérei és testének tagjai megdicsőítjük az Atyát. Hogy beteljesedjék mibennünk a krisztusi, isten fiúi élet, együtt kell élnünk, együtt kell dolgoznunk Isten Fiával az Atya dicsőségére. A mi szeretetünk is csak akkor érheti el tökéletességének teljességét, ha a Szentlélekkel, a Szeretettel eltelve, a Fiúval egyesülve szeretjük Atyánkat. „*Mert kiválóbb tisztelet és kiválóbb szeretet az, ha Istent mint Atyánkat tiszteljük és szeretjük, mint ha őt csak Teremtőnknek és Urunknak tiszteljük.*” (S. Thom. 2, 2, 121, ad 2.)

Minél tökéletesebb valamely szellemi élet, annál inkább egységes és összhangos. A szellemi élet legnemesebb formája, a vallásos élet is keresi az egységet és az összhangot. Különböző áhítatformáinknak egybe kell hangolódniuk. És mi az, ami egységesíti és összehangolja azokat? A keresztény lélek *vezér-áhíata*, mondhatnánk: *vezér-szólama*. Melyik az? Az, amelyik az Istenember Szívét mindekelőtt és mindenekfölött eltöltötte: a mennyei Atya iránt való áhítat. Ezt a legelső és legrégebb keresztény áhítatot oltotta Krisztus a mi szívünkbe, amikor Istennel való társalgásunkat, imádságos életünket a mennyei Atyára irányította. Ezzel az irányítással pedig egyszerismindenkorra megadta számunkra azt a vezető áhítatot, amellyel összhangba kell hoznunk a mi keresztény életünkéből kisarjadt minden más áhítatot.

Az Oltáriszentség iránt való áhítatunkban egybeforrunk Isten Fiával mint a mi életünk eledelével, az ő és a mi áldozatunkkal, hogy kialakuljon bennünk az Isten Fia élete, szelleme és áldozatos szeretete az Atya dicsőségére.

Jézus szent Szíve iránt való áhítatunk is csak a mennyei Atyában érheti el tökéletes formáját. Aki Jézus Szívének hű követője, az követi őt abban, amire elsősorban irányult Jézus minden törekvése, vagyis az Atya mindenekfölött való szeretetében. Az áldozatos és engesztelő szeretet, amely éppen a Jézus Szíve-tisztelet főcélja, csak akkor lehet tökéletes, ha olyan, mint Jézus engesztelő szeretete, amelyet a mennyei Atyának bemutat. Hogyan is járhatnánk Jézus engesztelő szeretetének iskolájába, ha azt nem tanulnánk meg tőle, ami az ő Szívét folyton foglalkoztatja, állandóan hevíti, amivel Szíve telis-tele van és aminek teljességéből úgy áradozott ajka, amidőn köztünk járt, hogy semmiről sem beszélt annyiszor, mint a mennyei Atyáról és az ő megdicsőítéséről?

Nagyon kicsinyes és Jézus Szíve érzelmeihez nem méltó aggodalom volna az, ha a mennyei Atya iránt való áhítatunktól a Jézus Szíve-tisztelet virágzását féltlenők. Hogyan is szerethetnők jobban Isten Fiát, hogyan érezhetnénk vele jobban együtt, mint éppen azáltal, hogy azt tesszük, ami neki a legkedvesebb, vagyis övele egyesülve imádjuk, dicsőítjük, engeszteljük és tevékeny, áldozatos szeretettel szeretjük Atyánkat. Hiszen egyik vagyunk Isten Fiával. *Sumus filii in Filio*.

A mi krisztusi lelkiségünket nem választja el a Szentlélek iránt való áhítat sem a Fiútól, sem az Atyától. Mert minél *öntudatosabbá* válik bennünk Isten Fiával együttérző szeretetünk Atyánk iránt, annál inkább tudatos lesz bennünk az áhítat a harmadik isteni Személy, a Szentlélek iránt, hiszen ő maga a Szeretet, vagyis az Atya és a Fiú szeretete. A Szentlélek egy személyben az Atya szeretete a Fiú iránt és a Fiú szeretete az Atya iránt. A Szentlélek — a Szeretet — indítja az Atyát, hogy Fiát és vele együtt mindent nekünk adjon. A Szentlélek — a Szeretet — indítja a Fiút, hogy önmagát az Atya dicsőségére értünk adja, hogy nekünk az istenfiúi élet kegyelmét ajándékozza.

A Szentlélek élete és személyének szerepe elválaszthatatlanul egybe van kapcsolva az Atyával és Fiúval, nemcsak a Szenthárom-

ság benső életében, hanem a kifelé való vonatkozásaiban is, mireánk vonatkozólag is. Hiszen a Szentlélek minden reánk árasztott kegyelme és ajándéka csak azt az egy célt szolgálja, hogy minket Isten Fiával minél bensőségesebben egybeforrasztva egyesítsen az Atyával, hogy így mindnyájan tökéletesen egyek legyünk az isteni szeretetben. A Szentlélek, amikor a szeretet szellemével irányítja és alakítja lelkünket, akkor az istengyermeki életet alakítja ki bennünk Isten Fia mintájára, hogy az Atyának mindig jobban kedve teljék bennünk, fogadott gyermekeiben is, minél inkább egyek legyünk az ő Fiával.

Igy kapcsolódik a krisztusi lelkiségben az egyik isteni személy iránt tanúsított áhítatunk a két másik isteni személyhez. Az egyik iránt való áhítatunk szükségképen elvezet a másikhoz és összhangzóan kifejleszti bennünk a teljes Szentháromság iránt való áhítatot.

Mit kíván tőlünk mennyei Atyánk?

Gyermeki lelkületet.

Ha nemcsak szóval nevezzük Atyánknak, hanem szívvel-lélekekkel valóban annak is tartjuk, — amint ő sem csak szóval nevez minket gyermekeinek, hanem valóban azokká is tesz minket — akkor mi sem természetesebb, mint hogy gyermeki lelkületet kell iránta tanúsítanunk, gyermekded egyszerűséggel és őszinteséggel kell feléje fordulnunk és bizalommal és szeretettel vele együtt élnünk. Hiszen ő a mi életünk ősforrása, őtőle van mindenünk, ő ad nekünk mindent, önmagát, a teljes Szentháromságot, saját szentháromságos életében részesít minket, szent Fiával együtt isteni életközösségébe, mondhatjuk: családi közösségébe kapcsol, az ő otthona a mi otthonunk, az ő világot átfogó családjá, Isten gyermekeinek nagy családjá a mi családunk.

Mindez egyszerűen és világosan következik abból, hogy ő a mi Atyánk. Mindez könnyen érthető. És mégis sokan nem akarják megérteni. Ugyanezek nem akarják megérteni az Úrnak azt a sokszor hallott vagy olvasott szavát sem, amelyet apostolaihoz intézett és amelyben azt követeli tőlük, meglett férfiaktól, hogy változzanak meg és legyenek hasonlók a kisgyermekekhez, mert különben nincs bemenet számukra a mennyei Atya otthonába. Azért állítja mindnyájunk elé példaképpül a gyermeket, hogy az abban még hamisítatlanul meglévő egyszerűséget, őszinteséget, alázatot, bizalmat és szeretetet kövessük, mert ez elengedhetetlenül szükséges nekünk ahhoz a gyermeki lelkülethez, amely nélkül nem lehetünk igazi gyermekei mennyei Atyánknak.

Akik nem akarják megérteni, miért legyen bennünk gyermeki lelkület mennyei Atyánk iránt, azok magát a gyermekséget, a *gyermekség lényegét* sem értik meg. Az ilyen meg nem értők túlságosan csak emberi módon gondolkoznak és nem nyitották meg lelküket az isteni világosságban való szemlélethez, nézéshez és látáshoz.

A gyermekség — csak emberileg nézve — sok gyöngeséget és korlátoltságot is jelent. Ha valaki gyöngé és nagyon rászorul mások segítségére, akkor azt mondják róla, hogy gyámoltalan és tehetetlen, mint a gyermek. Innen van az, hogy ha némelyek a gyermeki lelkületről hallanak, abban is valami ilyesfélét sejtenek és magabizó kevelységük elfordul tőle. Pedig mily felületes és tökéletlen

az ilyen felfogás. Hiszen a gyermekség lényege nem az erőtlenségben és gyámoltalanságban van. Nem azért van gyámoltalanság, hanem azért, hogy életét másnak életéből meríti. És ha ez az életforrás tele van korlátoltsággal és tökéletlenséggel, akkor a belőle fakadó gyermeki élet is korlátolt és tökéletlen. De ha az életet adó szülő csupa tökéletesség, erő és szentség, és ha ez az élet egészen átárad a gyermekbe, akkor nincsen benne semmi korlátoltság, hanem a tökéletesség és erő teljessége. Ilyen gyermek az Isten Fia. És őhöz kell hasonlónak lennie Isten minden fogadott gyermekének, az ő lelkületével kell eltelnie, mert ez az a gyermeki lelkület, amelyet mindnyájunktól kíván mennyei Atyánk.

Az így felfogott gyermeki lelkület az egyetlen útja annak, hogy kifejlődjék bennünk az isteni élet teljessége, egészen az Isten-ember tökéletes férfiúi eszményének mintájára.

Akik tehát a mennyei Atya által kívánt gyermeki lelkületben valami idillikus, lágy, érzelmes és gyámoltalan lelkiséget vagy valamiféle férfiatlan szellemi kiskorúságban való megrekedést szimatolnak, azoknak szégyenletesen felületes és téves fogalmuk van az isteniülségről. Az a gyermeki lelkület, amelyet az Atya kíván tőlünk, nem tétlen pihengetés gyermekségünk boldogító tudatában, nem gondtalan sütkérezés mennyei Atyánknak folyton reánk áradó végtelen jóságában és szeretetében, hanem együttérzés, együttélés és életközösség a tökéletes Gyermekkel, Isten Fiával. Az együttélés és életközösség legelső műve pedig az, hogy átalakulunk Isten gyermekeivé, belenövünk Isten Fia titokzatos testébe, egy szív és egy lélek leszünk Ővele, magunkévá tesszük Isten Fia érzéseit, vágyait és szándékait. Éljük az Ő életét, folytatjuk az Ő művét, folytatjuk az Ő áldozatát, kiegészítjük, ami hiányzik az Ő szenvedéseiből és az Ő megváltói munkájából. Együtt imádkozunk Isten Fiával, együtt dolgozunk vele és együtt áldozunk fel önmagunkat az Atya dicsőségére, hogy az egész emberiséget magához vonzza, az Atyának világot átfogó nagy családjába vezesse, Isten gyermekeivé tegye. Ha az Isten Fiával együttélő istengyermeki lelkület tölt el minket, akkor együttérez a mi szívünk az Ő Szívével, amikor most ennek a tervezett nagy isteni testvériségnek kálváriáját látjuk, mert akik hivatva vannak, hogy mint egy mennyei Atya gyermekei az egy nagy isteni szeretetben egyesüljenek, azok gyűlölik egymást...

Gálffy László S. J.

Gyermeki lelkület.

Jó multkorában említette egy férfiismerősöm, mennyire rosszul esett neki, amidőn heti gyónását ismeretlen főtisztelendő úrnál végeztén, az csak egészen sablonos intelmet adott a föloldozás után, vagy pedig éppen semmit sem szólt hozzá. „Hát nem tudja a főtisztelendő úr a lelkét *frissen tartani?*” — fűzte hozzá egészen spontán, nem ítéletképen — „hiszen nekem is jól esnék Isten ígését hallani . . .”

Megfógtak ezek a szavak: nem tudta lelkét *frissen tartani?*

Bizony büntudattal forgattam azokat magamban, visszagondolva nem egy száraz, lélektelen gyóntatásomra. Néha bizony szikkadt föld a pap lelke, — sokszor nem is tehet róla — pedig a lelkek szomjasak. Hogyan lehetne nekünk is, akik olyanok vagyunk gyakran, — Vass József kifejezése szerint — mint a kirakatba tett könyv: naptól kiszittak, elnyűttek, elhasználtak: hogyan lehetne nekünk papoknak is *frissen tartani* a lelkünket?

Csakis a gyermekség szellemének gyakorlása által.

És ezért olyan sajnálatos, hogy Kis Teréz szelleme a papság között oly kevéssé hódít, hogy annyi averzióval, meg nem értéssel kezeljük ezt az utat. Jobban esik, megnyugtatóbb sok más, talán nehezebb vértetű lelkiség, biztosabbnak érezzük a Góliát páncélját, mint Dávid parittyáját. Még most is, Kis Teréz, P. Mateo és annyi más lelki író könyváradata után: ritka lélek, aki egészen a bizalom útján halad.

Pedig ebből nemcsak magunknak van kárunk, — *lucrum cessans* — hanem Jézus Szívének is kára van. Nem kap annyi szeretetet, amennyit az emberi szívből kioldani lehetne, mert csak a bizalom fejlődhetik ki szabadon szeretetté, az képes kiváltani csupán a szeretet maximumát abból a bizonyos csodálatos, rejtelmes emberi szívből. Néha messze kószálunk, egészen a kétségbeesés, az Isten-távolság határáig, — pedig a külső segítő gondolat, a gyermeki lelkület kéznél volna.

Nem kell megvédeni a korábbi lelkiségeket; megvédi azok saját magukat. Kis Teréz szerény virág, „paquerette“, százsorszép; ő nem akar győzni, elől járni, vitatkozni. Arról van szó, hogy manapság mégis az ő tanítása a legmegfelelőbb. Szent borzalommal olvassuk a breviáriumban egy Szent Patrik önmegtágadásait, egy Szent Celesztin hősiességét; a nyakig hideg vízben elimádkozott zsoldárokat, azt a száz meg ezer térdhajtást, keresztvetést stb., — s bár ma sem hiányoznak az Egyházból az ilyen hősök — például P. Doyle S. J. — mégis általában erre képtelennek érezzük magunkat. Pedig szentek, Isten előtt kedves emberek akarunk lenni mi is.

Jeremiás próféta, mikor népe bőségben és a hatalom mámorában úszott, nyakába jármot vett és pusztulást prófétált, bűnbánatot hirdetett. Mikor azonban eljött a büntetés ideje, a mérhetetlen szenvedés: ő az álprófétákkal szemben megnyitotta a jövő boldogság vízióját, vigasztalt, ígért, kitartásra buzdított. A mai szívek sem érezhetik magukat jól más légkörben — és talán nem is érik el az istenközelségnek azt a fokát egyebütt, mint a bizalom légkörében.

Mindenekelőtt Kis Teréz *istenlátásába* kell magunkat beleélnünk. Az evangélium Jézusát szemlélve, az akarata ellenére megtett csodákat, azt a tényt, hogy bizalomnak ő nem tudott ellenállni, hanem elhatározását mindig legyőzte saját határtalan szeretete, — nem is szólva keresztéről, Eucharisziáról — fölfedezte ismét egyszer a kis Szent, hogy *Isten a szeretet*, a végtelen Jóság, az Irgalom. Mi korlátozhatná akkor bizalmunkat? Hogyne fordulnánk Jézushoz, még bűneinkben, szellemi és lelki szegénységünkben, nehéz sorsunkban is Hozzá — és pedig saját szavainkkal, saját érzelmeinkkel? Nem tűnik fel sok minden gyakorlat akkor értelmetlen formaságnak, mint napfényen égő gyertya? „Legyen bennetek az Isten iránt bizalom, —

mondja ő Márk evangéliumában — ne zavarodjatok meg: mert Én vagyok." Kicsinyhitűek, miért kételkedünk, miért süllyedünk? A kételkedés, a gyávaság elsodor Istentől. Jézus olyan jó. Ne félj, csak bízzál; Jairus leánykájának feltámasztása után még arra is van figyelme Jézusnak, hogy enni adasson neki.

A mellett át kell élnünk mind bensőségebben Kis Teréz emberlátását is. Legjellemzőbb erre talán az Onéletrajz befejező részének hasonlata a gyöngé kis madárfiókáról. Képtelen nagy, sasos vállalkozásokra, mégis bizonyos tekintetben a verébfióka is hasonlíthat királyi sasra: *szeme és szárnya* lehetnek a saséi. Szentünk tehát nagymértékben realista: a ma emberét — a kis lelkeket — nem értékeli túl, nem tulajdonít nekik nagyságot, heroikus erőket és eredményeket. De *bizalma és vágyai* lehetnek nagyméretűek és ez elég bármilyen magas emelkedésre is, Isten kegyelmi hozzájárulásával. Bizalom és jószándék — íme a szárnypár, amely bennünket szentté tehet akár a legnagyobb fokban is, de ez legyen aztán őszinte, kitartó, nem megtört és gátlásokkal teli bizalom és vágy. „Ha hiszel, minden lehetséges a hívőnek.” Aki ebbe fekteti bele erénygyakorlatának legnagyobb részét, lendülni, haladni fog másban is. Ime a kettős út: erényekkel megszerezni a szeretetet vagy szeretettel az erényeket. A kis lélek az utóbbit választja. Nem mondja-e a múlt század egyik legnagyobb lelkivezetője, P. Gin hac S. J.: Foglalkozzék Istennel és hibái el fognak tűnni!

Kétségtelen, a papi lélek is friss marad, ha bizalma és Jézus után való vágyakozása révén állandó kapcsolatban marad az élő vizek forrásával. Máskülönben kiszárad vagy pedig a ciszterna-víz, az álló vizek poshadása érzik meg majd egész lelkiségén, minden szaván. Nem ad életet. A gyermek is azért friss, mert mintegy még azon melegében jött ki Isten kezéből, nem korlátozza még ezernyi konvenció: mer ő maga lenni, nem betanult egyéniség. Hozza eszecs-kéjében az igazságot, szívében a természetes jószágot, hajlamaiban a széphez — a szenthez való titokzatos vonzódását, amint ezt oly szépen írta meg dr. Nyitrai Ferenc a Magyar Kultúra egyik cikkében. Az Istentől kapott felszerelés még nem kopott el. A mindig való újrakezdés állandó kapcsolatban tart bennünket is a Végtelennel — ez a mi gyermekségünk, a mi frissességünk. Aki Jézussal beszélget, akinek a fehér Mester mindene, — feltéve, hogy alázatos és állandóan, bátran bizakodó — az nem tokosodhatik be sohasem.

Páratlanok a lelki gyermekség gyümölcsei. Mindenekelőtt *élet* lesz bennünk; — mennyire túlcsoorduló az élet a gyermekben! Vannak papok, akik már semmi iránt sem érdeklődnek. Vannak, akik maguk építette gondolatvárba falazták el magukat. Pedig a papnak elevennek kell lennie: Jézus barátjának, az emberiség közvetítőjének. Hogyan lehet szeretet abban, aki nem eleven? Egészség, élet, szeretet: rokon fogalmak s a legnagyobb értékek; ezekért születünk. A szentek — mennyire érthető ezekután — mindig vidámak, elevenek és gyermekiek voltak. Batthyány-Strattmann herceg, amikor valaki szembe akarta dicsérni jószívűségéért, ijedten egy kapualja alá futott és ott várta meg, amíg a kellemetlen hízelgő el nem kerülte őt. Nem kedves, gyermekes vonás ez? Nem volt benne

semmi nagyképűség. P. Pro Mihály akkor volt mindig a legvidámabb, ha otthonról, Mexikóból rossz hírek érkeztek; mélyen elrejtette szenvedéseit. Mindenki tudta róla ezt. Különben sem fukarkodott egy-egy jólsikerült tréfával a bolsevisták kárára.

Túlön-túl sok a ruha, a burkoló holmi rajtunk, nem engedjük az isteni Napot magunkra sütni. Igen érdekes bizonyos Duhamelné esete. Ez a hölgy afféle nyári üdülőt nyitott gyermekek számára a normand tengerparton, annakidején persze. Ügylátszik sokat akart nyerni a vállalkozáson, tehát már kora reggel kiküldte kis embereit a tengerpartra, — az üdülő nem lehetett valami megfelelő — éspedig anyaszült meztelenül. Meghökkenítő volt az eredmény: a gyermekek kivétel nélkül meggyógyultak vagy megerősödtek. Már az utána ugyanitt épült modern kórházak nem tudtak ilyen ragyogó eredményt felmutatni.

Ott van a *lelki szabadság*. Akinek nincs lekötve a lelke semerre, élhet Isten fiainak szabadságával. Kisebb-nagyobb ostobaságaink — írja Kis Teréz — nem bántják meg Istent, feltéve, ha állandóan Őt keressük. Ezért szegte meg Assisi Szent Ferenc az éhező testvér miatt a böjtöt és vele evett, nehogy szégyelje magát; a papnak is néha különös módon kell embertársait segítenie, ha kell; nem baj, csak a szeretet vezesse. Ugyanez a szabadság oka, hogy *el tudunk mélyülni* dolgainkban; a szenvedélyekkel teli lélek nem tud koncentrálni. Meg kell nézni, mily mélységes komolysággal tépi darabokra a kisgyermek a maga papirosdarabkáját, milyen figyelmet és összeszedettséget tanúsít, ha például hintázik vagy homokvárat épít. A szentek is mindent jól cselekedtek. Egy papi lélek kiválóságát onnan ismerte fel a társaságnak egyik, őt addig nem ismerő tagja, mert társával oly elmélyült, meg nem osztott figyelemmel beszélgetett, mintha más nem is lenne jelen kettőjükön kívül. Igen kiváló lélek lehet — mondotta.

Ki tudná felsorolni még az igazi gyermekség számtalan megnyilvánulását? Ami az életből fakad, az mind csak helyes és jó lehet. Adná Isten, hogy minél több friss magyar papi és szerzetesi lélek akadna, akik aztán teljes mértékben volnának képesek továbbadni az életet.

P. Severinus a Verbo Divino O. C. D

Önismeret és önvalósítás.

Kiindulok két tényből:

a) Senki józanul kétségbe nem vonja, hogy az orvosi gyógykezelés szempontjából nagyon fontos a gyógyítandó betegség helyes diagnózisa. A biztos fölismerés, főleg ha az elég gyors is, az orvosi képességnek mindenkor egyik legdicséretesebb teljesítménye volt és lesz. Az orvosi gyakorlatban nagyon is világos, hogy nem elég csak úgy általában gondolni valamit a betegségről, nem elég általános gyógykezelést adni, még a teljesen azonos betegségeknel sem lehet figyelmen kívül hagyni a beteg egyéni adottságait és körülményeit.

Egyáltalán nem kisebb és nem kevésbé fontos dologról van szó önmagunk lelki kezelésében sem. Lelkünk még inkább, mint testünk, rászorul a gyógykezelésre, mert minden ember komoly sérüléssel (áteredő bűn és következményei) jön már a világra is. És igen hajlamos a lelki bajokra. S ezek rejtettebbek, mint a testi bajok. Homályosabbak is természetük szerint, mint azok. Ugyanakkor nem kevésbé képesek megrontani életünket. Pedig a baj csak egyik oldala a dolgoknak. Egyéniségünk képességeivel, értékeivel is tisztában kell lennünk, hogy azokat helyes irányban használhassuk.

Mindez élesen mutat rá az önismeret fontosságára.

b) Előbbi dolgozatomban szoltam a valóság szentségéről. Nemcsak a józan ész, hanem a lét legfőbb törvényei is követelik, hogy magatartásunkat és életünk egész irányát a valóságokhoz szabjuk. S van-e közelebb valóság számunkra, mint saját lényünk? Az önismeret viszont az, amely tudatosítja lényünk adottságait.

Ez a tudatosodás nincs adva természetünkkel. Lényünk legvalósabb adottságai tudatunkon kívül vannak. Csak a változó tűnő-múló lelki (érzéki és szellemi) tények (aktusok) egyrésze jut tudatunkba és még ezekből is csak egy kisebb rész az, amely kellően tudatos, kezelhető s szabad önrendelkezésünk hatalma alá kerül.

Természetesen nagyon egyszerű volna a dolog, ha emberi értékvilágunk vagy legalább szorosan vett jellemértékünk csak ebből a szabad rendelkezésünktől függő tudat-ténycsoportból állna vagy képződne. Régebben, főleg az erkölcsi értékszemléletben általánosan hajlottak e fölfogás felé s erkölcs és jellem szempontjából nem tartották fontosnak azt, ami a tudaton kívül van. Ma már jóval kevesebben hajlanak e fölfogás felé. Méltán, mert az embertan, élettan, örökléstan, lélektan mindig világosabban tárják föl a mélyebb rétegek nagy befolyását tudatvilágunkra, illetve tudatos tényeink minőségére nézve. — Hosszú évek foglalkozása ilyen irányban, tanulmánya és tapasztalata vitt engem is arra a fölfogásra, hogy még a papi elhivatottságban is legalapvetőbb, szinte legfontosabb és mindenképen döntő a biológiai alkalmasság — kezdve az öröklött anyagtól a jelen állapotig.

Minél mélyebbre megyünk az ember természetében, annál megállapodottabb, szilárdabb, változhatatlanabb réteghez jutunk. A biológiai konstitúció a fundamentum. Ettől függ testi, szervezeti minőségünk, hormonképződésünk, idegalkatunk, vérképződésünk — ezektől pedig szinte elképesztő arányban egész lélektani minőségünk. Hogy pedig a biológiai konstitúció mennyire befolyásolja akaratit *képességünket*, lélektani minőségünk pedig szabad *tényeinket*, arról az élet bőségesen beszél.

Félreértene azonban, aki azt gondolná, hogy kisebbítem az emberi szabadságról vallott meggyőződésünket. Az áll szilárdan, mert biztos valóság. Köre azonban sokkal szűkebb, mint régen gondolták. De ez a szűkülés nem emberi mesterkedés eredménye, hanem ráébredés a valóságra. Nem fogunk eljutni a teljes akaratit determinizmushoz, de eljutunk majd egy jelentős determinizmushoz. Ez módosítja majd erkölcsi igényeinket egymással szemben, de végeredményben ebből is, mint igazságból, csak jó származik. Többek

között nagyobb kölcsönös türelem, elnézés, megbocsátás, fejlettebb realizmus a nevelés, életpályaválasztás, életberendezés stb. dolgában.

Önismeret.

A valóság az, hogy tudatvilágunk számára zárva van lényünkben mindaz, ami nem aktusszerű, mozgékony, tűnő-múló valami, hanem megállapodott s mint előbb már megjegyeztük: egyéni jellegünket meghatározza. Úgy látszik tehát, hogy a valóság szempontjából nagyfontosságú rétegeknek nem is juthatunk tudatára.

A dolog nem így van. Mert bár igaz, hogy spontán szerves funkció útján nem jutnak e rétegek tudatunkba, az *értelmi megismerés* számára azonban korántsem teljesen elzártak. Két biztos út van, amelyen értelmi ismeretekhez juthatunk lényünk alsóbb, rejtett rétegeit illetőleg. Egyik a belső tudati út: lélektani tudattényeink minősége, sajátos jellege. Műveltségünktől minél kevésbé befolyásolt, minél ösztönszerűbb tények jutnak tudatunkba, ezekből igen fontos következtetést vonhatunk lényünk mélyebb adottságaira nézve. Ezért fontos még álmaink tartalmi része is ebből a szempontból. — A másik a külső érzéklési út: testi adottságaink és külső élettényeink. Az ember nem alakatlan és rendezetlen anyagtömeg. Alakját pontosan képzett részek alkotják, egész anyagi része csodálatos szervezet. Mindez a szemlélet számára közvetlenül nyitva van. Műszereken át még a sejtek és az utolsó szerves és szervetlen elemek világa is. S ez a külső vonalaiban és belső szervezettségében csodálatos egész nem megkövült valami, hanem folytonos életjelenségeket mutat. Ezek mind jellegzetesek. Még a kultúra által uniformizált külső tényeinkben, megnyilatkozásainkban is megmaradnak a mélyebb egyedi jellegek, amelyek figyelmes szemlélettel könnyen felfedezhetők.

Ezeket az utakat akarja egészen megjárni a karakterológia. Roppant területe van. De ha jól nekilát még, jelentősen birtokba veszi és sokat fog segíteni önismeretünkben.

Önismeretünk gyakorlati céljára világosan kell látnunk az **eszközöket**, amelyek segítenek föladatunk megoldásában. Ezeket emelném ki:

a) Olvassunk lélektani és karakterológiai műveket és igyekezzünk bennük megtalálni magunkat. Ma még sok a homály és határozatlanság, főleg a karakterológiai művekben, de ez az újabb művekkel majd mindig fogy és nő a világosság. A világossággal együtt fogy majd a műkedvelők felelőtlen felszínessége is, amelytől nem lehet eléggé óvni az olvasót.

Természetesen a legjobb karakterológiai művek is — bár önismeretünkhöz sokat segítenek — mindig csak általánosak lesznek abban az értelemben, hogy nem pontosan a mi egyedi adottságainkkal foglalkoznak. Ez mindig külön kis világ marad bizonyos értelemben. Az igazi önismerethez csak a velünk való komoly foglalkozás vezethet. Ajánlható teendők itt:

b) Irjunk karakterológiai naplót. Vagyis jegyezzünk föl magunkról észlelt tényeket. Nem amelyek nekünk tetszenek, hanem általában: belső megelévéinket és külső megnyilatkozásainkat. Lényeges a tárgyilagos őszinteség. Vagyis ne szépítsük a dolgokat, ne

módosítsunk semmit a tényeken. A valóság szentsége uralkodjék az ilyen naplók fölött. Ne csússzék abba semmi tényhazugság. Kellő oktatással hamarabb, e nélkül lassabban rájövünk arra, hogy mely tényeink jellegzetesebbek, vagyis fontosabbak önismeretünkre nézve. Minél jellegzetesebb egy-egy tény, annál pontosabban írjuk le. Lehet, hogy fontos jellemvonást takar egyetlen tény is, pedig addig nem tudtuk, hogy ez a vonás is bennünk van. Jól vezetett karakterológiai napló a legfontosabb anyag önismeretünk szempontjából, főleg ha azt gyakorlott emberismerő kezébe adjuk tanulmányozásra és vélemény-nyilvánításra.

c) Készítsük el megfelelő könyv vagy éloszóval nyert utasítás alapján magunkról a rendszerezett *karakterológiai leírást*. Ennek a lényege egyszerű: észlelt adottságainkat oszlopszerűen egymás alá írjuk s melléjük párhuzamosan, szintén oszlopszerűen az adottságok jelentését.

Utasítás nélkül nem sokra haladunk, mert észleléseink nem elég tudatosak és rendezettek; azt sem tudjuk, mi mindent lehet vagy kell írunk.

Kretschmer (az orvostudományban ma világtekintély) *Psychobiogramm* címmel a karakterológiai leírás és összegezés céljából a kérdéseknek, illetve megfontolási szempontoknak hosszú sorát állította össze, melyet ugyan Körperbau und Charakter című művének későbbi kiadásaiban már nem közölt, vagyis nem tartott teljesen kielégítőnek, mindazáltal az önismeret szempontjából figyelemre-méltó. Nem közlöm le teljes egészében, csak lényeges pontjaiban. Ezek pedig a következők:

- a) Leszármazás. Öröklés.
- b) Az életfolyamat.
- c) Temperamentum.
- d) Ösztönélet.
- e) A karakter fölépítettsége, és az étellel szemben való beállítottsága.
- f) Szociális magatartási módok.
- g) Intelligencia.
- h) Testi állapot.

Kretschmer ezeket a tételeket részletesen kifejti. Legalaposabban az utolsót. Szempontja természetesen mindig orvosi, és pedig ideggyógyászati. A magyarul jellemnek mondott értékrend kérdései igen hiányosan szerepelnek benne. Azokat tehát hozzá kell venni.

Szorosabban *jellemtani* önismeretünk céljára kb. ilyen összeállítást ajánlhatnánk:

Szülők testi-lelki konstitúciója. (Valamely jobb rendszerbe egyszerűen el kell helyezni őket. A mai jobb rendszerek is gyöngék még. Ha többet nem tudna valaki, legalább a vérmérsékletek tana szerint igazodjék.)

Szülők jellemértékei és jellemhibái.

Testvér(ek) fontosabb jellemértékei és jellemhibái.

Saját testi-lelki alap-konstitúció. (Szintén valamely rendszerbe helyezzük el, mint szüleinknél.)

Testi fejlődés vonala s a jelen testi, egészségi állapot.

Tudatélet fejlődése és jelen erőssége.

Onfenntartási ösztön minősége. (Táplálkozás, pihenés, szórakozás; élet és egészség feltétele.) Érvényesülési ösztön jelentkezései.

Fajfenntartási ösztön.

Érzésvilág. (A temperamentumok alább kifejtett tana szerint.)

Szellemiség fejlődése. (Főbb kérdések: milyen a felfogó képessége, hogyan tanult, mik a céljai, mi érdekli leginkább?)

Erkölcsiség fejlődése. (Főbb kérdések: milyen a becsületérzése, kötelességtudata és kötelességteljesítése, felelősségérzete, magatartása bűnökkel szemben.)

A legfőbb bűnök és a legfőbb erények.

Fordulópont(ok) az élet folyamán.

Legnagyobb benyomások életében.

Mitől fél leginkább és miután vágyódik leginkább?

Komoly áldozatok előtt milyen a belső magatartása?

Vallási felfogása és élete.

Kiegészítésül:

Fiziognómiai összkép (arcról, esetleg tágabb értelemben az egész emberről külső adottságai szerint. Bővebben a következő kötetben.)

Grafológiai kép. (Bővebben a következő kötetben.)

Ha ezeket gondosan összeállítottuk, illetve a kérdésekre őszinte feleleteket adtunk, az *egységes kép* ismételt átolvasás után bontakozik ki bennünk.

Honnan vegyük ehhez az időt? — kérdezi talán az olvasó. Az igaz, hogy ezt a komoly munkát nem lehet pár perc, még pár óra alatt sem elvégezni. Már maga az, hogy pontosan az igazságot akarjuk mondani, elgondolkozást igényel. De vajjon nagy dolog-e ez az idő olyanoknál, akik komoly lelki gyakorlatokat végeznek talán évenként, naponként pedig lelkiismeretvizsgálatot, esetleg kétszer negyedórán át? Akik pedig ilyen lelki elmélyedéssel nem foglalkoznak, azok rendszerint ennél sokkal több időt vernek el talán havonként is haszontalan foglalkozással vagy semmittevéssel.

Mégis, ha tekintettel akarunk lenni arra, hogy ilyen karakterológiai leírásra sok személy nem vállalkozik, talán bátorság hiányában vagy egyéb okból — könnyebb módszert is ajánlunk. Ez ugyan nem ér annyit, mint az előbbi, de szintén hasznos önismereti szempontból. Gondolok a vérmérsékletek tanára. Ez főképp gyakorlatilag jól és bőven fel van dolgozva és elég világos rendszerével könnyen eligazítja a tanulmányozót. „Az Út” („Utunk” elődje) c. folyóirat első évfolyamában megvan bő kifejtése.

Ha a temperamentumok tanát még egységesebben és tisztább fogalmakkal átdolgozzák, akkor a kezdő önismeretnek igen alkalmas rendszere lesz. Ilyen értelemben közlöm alább az általános emberismeret céljára „A temperamentumok” c. dolgozatot.

d) *Correctio fraterna.*

Igy szoktuk nevezni azt a szívességet, amelyet kérésünkre a testvér nyújt. Jellemnaplónk jelentős kiegészítő része lesz ez.

Fontosságát legvilágosabban mutatja a tapasztalat. A jó szellemenben és helyesen, főleg pedig a kérésre adott fölvilágosító, javító szó rendesen nagy és maradandó hatással van arra, aki kapja.

Szemináriumunkban, legalább az ötödévesek — tisztán saját

jószántukból — többnyire gyakorolják. Alacsonyabb évfolyamok is próbálkoztak néha, de náluk nehezebben megy. Bizonyos fejlettség kell ehhez. Legszebben és legtöbb eredménnyel gyakorolta évekket elelőtt az egyik népes ötödév. Pontosan összeírták a correctio kérdéseit, amelyre aztán feleletet adtak. Hatos csoportokat alkottak s a csoportban egy-egy személy került sorra. Nagyon imádságos szellemenben, írásban készültek rá s írásukat a közös megbeszélés alkalmával átadták az érdekeltnek. A nagy hatásnak legfőbb biztosítója volt az ima mellett a bensőséges, testvéries hang és jóakarát. E nélkül nincs is igazi sikere. Ezek a korrekciók viszont még közelebb hozták őket egymáshoz. Annyira nem függött a lelkivezetőtől sem ez az egész dolog, hogy egyszer sem voltam ilyen gyűlésen egyetlen évben sem; nem is fejeztem ki ilyen kívánságot, hogy gyakorolják a testvéri szeretetnek ezt a szívességét. Az említett évfolyamtól azonban szerettem volna megtudni benyomásaikat. Kértem őket, hogy aláírás nélkül, írásban' őszintén nyilatkozzanak a korrekciók előnyeiről és hátrányairól. Ezekből az őszinte nyilatkozatokból láttam, milyen nagy benyomást tett rájuk. Ők jól ismerik egymást. Némelyiknek olyan dologra hívták fel figyelmét, amelyről neki senki sem szólt még életében.

A szemináriumon kívül még nagyobb fontossága volna ennek a — ha nem is ilyen módszerű — gyakorlatnak. Történik is helyelközzel.

Csak rá akartam mutatni ezekben erre a nagyértékű eszközre, amelynek azonban elengedhetetlen feltétele az igazi lelkiség és alázatos testvéri szeretet. Különben sem adása, sem elfogadása nem sikerül.

e) *Lelki vezetés.*

Tiszta szándékú, komoly kapcsolatot értek itt, amelynek célja a vezetett jellemi és lelkiségi kibontakozása.

Akad ebből nem ritkán még papok soraiban is, ha nem értünk mást rajta, mint a gyóntatóval való elbeszélgetést, gyónást, föloldozást és egy kis buzdítást, illetve eligazítást.

Abból azonban tapasztalat szerint kevés van, hogy mindkét személy alaposabb jellemismereti és nevelési munkára vállalkozik és azt állja idővel is. Nem is igen tudják a papok sem, mi ez. A szemináriumban sem tanulják meg kellően, tehát nem is gyakorolhatják be.

Az előbbi fejtegetések egy kis fényt vetettek arra, milyen feladatot kell esetleg megoldania a lelkivezetőnek.

Nem gondolom, hogy az igazi lelki vezetéshez sok *tudományos* karakterológiai ismeret szükséges. Annál azonban több valami kell: mély kegyelmi, lélektani és papi karakterológiai ismeret. Gondolom, itt van a mi bajunk lelkivezetőknek, hogy nincs több hatásunk, sőt talán kedvünk sincs komoly lelkivezetői munkára. Az úgynevezett lelkiatyáknál is elég veszély az elpepecselés egyesekkel, talán érzelmi vonzódás alapján is, ami igen könnyen belevegyülhet a lelki vezetésbe.

Most azonban az önismeretről lévén szó, az a fontos, hogy legyen bennünk elég bátorság önismeretünk kiegészítésére, sokszor pedig valósággal fölnyitására őszinte, maradéktalan önfeltárással.

f) *Magunkbamélyülés.*

Igy nevezném azt a munkát, amelyet imádságra, bűnbánatra, lelkünk megtisztítására s életünk iránya fölött való elgondolkodásra fordítunk. Ezek a percek, órák, napok roppant jelentősek önismeretünk szempontjából főleg akkor, ha van bennünk mély becsületesség és bátorság szembenézni önmagunkkal.

A komoly elmélyedés rendszeren nagy belátások forrása. Ezért szerettek mindenkor a bölcsek is, lelki emberek is a csendet és magányt. Itt van a nagy elhatározások forrása.

A kegyelem is az ilyen elmélyülő lelkületet kedveli és nagyon segíti. Kegyelmes csend és kegyelmes magány szokta kitermelni a legértékesebb önismereti világosságot és önnevelési készséget.

Önismeretünk elvi iránya.

a) *Egységes és szerves kép.*

Valamennyire egységes képet ad már a tervszerű kérdőív, illetve vázlat kitöltése is. Ez azonban még nem igazi jellemkép. Hogy ilyen legyen, föl kell ismernünk a lényeges vonásokat és még azoknak is szerves egységét.

Lényeges vonások. — Ismerős régtől fogva a passio dominans, az uralkodó hajlam, szenvedély aszketikus tétele, amelyet könnyű fölismereni arról, hogy lépten-nyomon előbukkan és rendszeren ez tartja legmagasabbra fejét a lélektani jelenségek és tettek között. Ez is lényeges vonás, például ha valaki a harag kitöréseire hajlamos. De akkor is csak egy lényeges vonás. És nagyon hiányos jellemzése az ilyen embernek, hogy „haragos” vagy „indulatos”. Ez a leggyarlóbb „egységes” kép az emberről. — Még az is megeshetik, hogy az ilyenfajta kiemelkedő jelenség nem is lényeges vonás. Például valaki alattvalóit kíméletlenül kezeli, pedig ez csak azért van, mert családi élete elviselhetetlen; vagy valaki gyöngye akarátú és morfinista, ide pedig úgy jutott, hogy egy betegsége alkalmával a klinikán rászokott a morfiumra. A felületes ítélet ezeket a belső hajlandóságokat biztosan lényeges jellemvonásoknak minősíti, pedig nem azok. Az emberi testnek és léleknek sok eltolódási lehetősége van kifejlődő „uralkodó hajlamok” irányában — a jóval eredetibb és az egyén számára jellegzetesebb vonások rovására. A szokásokban kialakult embertípus (phaenotypus) sokszor nem azonos az alaptípussal (genotypus).

A lényeges vonásokat a karakterológiai leírásból avatott értelemnek kell kiemelnie. Ez a jellemfelismerés egyik nehéz munkája. Rendszeren szakember kell hozzá.

Legnehezebb azonban a lényeges vonások között is a szerves összefüggést, az alá-, fölé- és mellérendeltséget megtalálni, vagyis azt az egységes szempontot, illetve alkati jelleget, amelyben a jellem sok jelensége, vonása, tulajdonsága egységbe: jellemteni egységbe olvad.

Ez az egységes jellemveret, ez a szerves összkép.

Könnyű megérteni, hogy csakis innen visszafelé, egyéniségünk összetevői, tudati és külső élettényeink felé haladva kapja meg minden adottságunk, vonásunk a maga valódi értelmét, magyarázatát a központi igazság sugárzatában.

Könnyű továbbá azt is belátni, hogy valódi nevelői megértés és gyakorlat csakis ebből az egységi szemléletből eredhet.

Ehhez az egységi szemlélethez ma még nem elég fejlett a karakterológiai tudomány. Ha van ilyen szemlélet gyakorlatilag, az vagy igen fogyatékos vagy pedig tehetség *meglátása*. Az ilyen meglátás akkor igazai érték, ha a valóság utólag igazolja.

Előbbi cikkben az általam említett jellemteni rendszer egységi súlypontja a szabadakarati tisztult, rendezett erőtokében és annak készségében, cselekvőleg pedig e készség emberhez méltó irányulásában van. Ez a *jellem-mag*. A *jellem-egész* pedig az ember összes adottságainak megfelelő közreműködése e készség felé s az onnan visszaáradó értékhatás befogadása.

Ez az ember csúcstérke, amelyhez embermivoltunk adottságai Istentől kapott alapirányuk szerint bámulatos közreműködést fejthetnek ki.

b) *Az Isten-kép bennünk.*

Önismeretünknek már elindulásakor fontos iránya: az igazság, lényünk egész igazsága. Ha erről az útról nem térünk le, akkor a fejlődés vonalán lassan majd feltárulnak előttünk Isten nagy gondolatai az emberről és saját egyéniségünkről is. Megértjük, hogy Istennek egységes elgondolása van rólunk, egy főséges szép kép egyéniségünkről, amelyhez még közel is alig jutunk, akármilyen nagyot gondoljunk is magunkról. Isten képe rólunk' mindig szebb és értékeesebb lesz. Ez a mi ősképünk, a mi idea exemplarisunk.

Olyan homályos ez bennünk s olyan nehezen menetel e felé értelmi ismeretünk. Oka valószínűleg az, hogy a magunkról alkotott homályos és hiányos, továbbá érzékies, hiú, kevély, vagyis együttvéve *hamis* fogalmakat nem akarjuk elengedni, ezekhez csökönnyösen ragaszkodunk. Márpedig ezeknek a bálvány-eszméknek, eszményeknek össze kell törniök s ezeket mind föl kell áldoznunk, hogy az egy igaz Isten nagy eszméje, az általa elgondolt eszmény elfoglalhassa lelkünket.

A menetelés e nagy áldozat felé úgy történik, hogy mély vágyat hordunk lelkünkben s azt imában naponkint kifejezzük: Uram, mutasd meg elgondolásodat és szent akaratodat egyéniségemre és életemre nézve! Én kész vagyok annak valóítására. Abban akarom látni életem feladatát.

Önvalósítás.

Az előbbi sorokban már érintettük a nagy feladatot: az önvalósítást.

A valódi önismeret, amely értelmünk fényéhez mérten tudatára ébred egyéni adottságainknak és megérti azok szerepét, feladatát a jellem egészében — a legnagyobb lépéshez jutott: *el kell indítania a lendületet az egyéni adottságok rendezésére, a készség kifejlesztésére és érvényesítésére.*

A lendületnek eme cselekvő tényei hallásra elég egyszerűek, valóításra azonban már kevésbbé. Hatalmas feladat ez. Erről szönlünk az alábbiakban.

A jellembontakozás fontosabb részletmunkái.

a) *A testiességből önmagát kidolgozó szellemfölény.*

A jellemébredésnek legelső élménye a lekötöttség, a szolgaság, a járombatörtség. A lefokozott, testes gondolkodásnak és érzésnek alsóbbrendűsége. S ez épp a rádöbbenés folytán tűrhetetlennek látszik a szellem öntudatának. Azért is, mint a felébredt, de lekötött óriás, feszíti és tépi béklyóit.

A jellemnek ez a legalapvetőbb küzdelme. Bámulatos látvány az Egyház történelmén végigtekintő szemnek a nagy jellemek önfelszabadító küzdelme a testes lefogottság szolgálai jármából.

b) *Tárgyilagosság.*

Nem más ez, mint az észnek és akaratnak tisztult, rendezett irányulása, melyet nem hamisít meg az önzés. Ez a szellemfölénynek egészséges munkastilusa.

Egyszerűbb megjelenése: *Gondolkodásban*: rendezett, világos, reális észjárás, fogékony az igazság iránt, tanulékony, az igazságnak alárendelve érzi magát, épp azért meghajol előtte, ha áldozatot kíván is. *Akarásban*: hajlékony az objektívum felé. A kötelesség, a teendő élénken foglalkoztatja. Akarásának, erőfeszítésének mértéke az objektív követelmény. *Külsőleg*: helyén van, dolgozik, nyugodt, türelmes.

Fejlettebb megjelenését így foglalhatjuk össze: megtalálta önmagát a teremtés rendjében. Vagyis a szó teljes értelmében *igaz* ember. Mint ilyen alázatos, a dolgok fölött áll (indifferencia Szent Ignác lelkigyakorlataiban), igazságos. Termékeny talaj, melyben kivirágoznak a legértékesebb erények.

Az objektív ember haladásának útja egyenes és könnyű.

A tárgyilagosság minden helyes cselekvést átjáró vonatkozás. A fejlődéssel állandóan tökéletesedik. A jellem bontakozásában azért előljáró nagy tett, mert a jellemgyöngye ember megdöbbenően bezárt az alanyiség elfogult kis világába.

c) *Bátor szembenézés önmagával.*

Ezzel az elszánt, férfias tettel kezdi meg az ember jellemének pontos részletekbe menő építését.

E szembenézés elemei: önmagába tekintés, számonkérés, az igazság szerint való lemérés, megítélés, mások észrevételeinek és bírálatának elfogadása, mely önismeret vágya és kiépítése.

A szembenézés szokásos gyakorlatai: lelkiismeretvizsgálat (általános, részletes), a testvéri figyelmeztetés őszinte igénylése, heti vagy havi összefoglaló leszámolás (recollectio), lelkivezetéshez adott őszinteség és viszontőszinteség igénylése, reflex-élet. Ez utóbbi, főleg ha fejlett, sok kegyelem és gyakorlat gyümölcse. Nem más ez, mint az értelem élénk tevékenysége, mellyel erkölcsi és általában jellemi szempontból megítéli saját személyének tetteit. Ez vagy a tett után mindjárt történik, vagy már a tett közben, vagy — s ez az egészen fejlett reflex élet — közvetlenül a tett előtt. Nagy lélektani összedettséggel dolgozó magasabb lelki életnél elengedhetlen épp ez.

A gyakorlatok gyümölcse az igaz önismeret, melynek oly nagy szerepe van jellemfejlődésünkben. E gyümölcs ritkán érkezik be, mert az igaz önismerettel szemben teljes erejével hadakozik a hiú és kevély önértékelés. Bevenni és szétlőni önmagunkról alkotott érték-

ítéleteink hazugság-fellegrárát és helyébe építeni az igaz gondolkodást és értékelést: mindenkori tapasztalatok szerint a legkeményebb jellemzők közé tartozik. Nem csodáltnivaló tehát ritkasága. A híres ősrégi pogány elv: Ismerd meg magad! — elviségében híres inkább, mint hatásaiban.

d) *Önbirtoklás.*

Kézbevenni képességeinket, amúgy férfiasan, a tisztult gondolkodás és szabad önrendelkezés hierarchiája alá fogni, erőnket munkába állítani és érvényesíteni: ezt nevezem önbirtoklásnak.

Alkotó elemei: 1. *Viaskodás:* belső vaderökkel, ösztönökkel, észnek, akarattal való ellentmondásokkal, ernyedtséggel, szétmál-lasztó hajlamokkal, bűnrevivő megalkuvásokkal stb. 2. *Rendezés:* Talpra állítani a felfordított belső világot. Vagyis az érzékek, képzelet, érzelmek, hangulat uralmát leszerelni. A tisztult észtrónra emelni. Az ösztönös vágyódások, akarások, cselekvések helyébe tisztult akarást. Hamis célokat kicserélni igaz célokkal, össze-vissza törekvéseket rendbe hozni. A teendőket sorrendbe állítani sürgető voltuk és értékeik szerint. 3. *Erők együtt tartása:* a központi erő kezében. Ide tartozó jelenségek: lélekjelenlét, összeszedettség, önuralom, nyugodt külső és belső, határozottság.

Ismerős gyakorlatok pedig, melyekkel fejlődik az önbirtoklás, kb. ezek: fegyelmezett külső állandóan, csiszolt modor, szolgálatkészség, engedelmesség, vezeklések, böjt, a vallásgyakorlatokban tanúsított szent önuralom és szabályos cselekvés.

Az önbirtoklás problémája az állandóság és maradéktalanság. Emberi adottságaink elég fogyatékosak ehhez. A fegyelem sokszor kihagy, a gyepő kiesik a kézből, a kar elfárad a kormánykeréken. Jól esik nemtörődve megpihenni. Ez a legemberibb vonások egyike. Aki e vonást önmagán túrni nem tudja, vele szemben biztosítani képes a főlényt, vagyis mindig önura-ember: ez a képessége kiváltságos adottság, talán kegyelmi erő. Többnyire ilyenek a jellemhősök. Többnyire? Tehát nem szükségképpen? Nem! Jellemhős az is, aki küzd kifogástalanul, hősiesen is, gyöngeségeivel, az önbirtoklásnak fizikai erőtökéje azonban nincs együtt nála.

e) *Egycélúság.*

A célkérdés a jellemben mindig lényeges. A jellem ugyanis cselekvő személyi erőegység. A személyi cselekvésben pedig a cél a legfontosabb. Tőle veszi a cselekvés az első indítást, az értékminőséget, a lendületet.

Minél több cél foglalkoztat egy embert, annál erőtlenebb jellemisége. Ugyanis mindegyik cél a maga irányába húzza az akaratot s így annak törekvését szétbontja és egyúttal lefokozza, mert nagyonis véges akarati erőnk részekre szedve jelentéktelenné válik. De azért is hátrányos a jellemértékre a többcélúság vagy sokcélúság, mert a több vagy sok cél tárgyilag szükségképpen apró cél. A nagy célokból ugyanis nincs sok és nem is bír el sokat az ember.

Minél erősebb, fejlettebb egyéniség valaki, annál biztosabban és boldogabban él egy nagy célnak.

Hogyan jön létre az egycélúság? A jelentéktelen céloknak kiküszöbölése, a megmaradó apró céloknak pedig összevonása és egy nevezőre hozása által. Az egynevező reális embernél olyan, melyre

valóban érdemes rátenni egy életet. Nagy jellemek lényük legmélyéről feltörő ősigénnyel keresik a *végtelen* célt, vagyis az abszolút értékeset és benne vetik meg célkitűzésük horgonyát. Náluk tehát az egycélúság egyben objektív végcélúság is, melyen túl már nincs végsőbb és magasabb cél. Ilyen ember, mégha pogány volna is, e magas tájékozottság fényénél megéli, hogy a végcél az Abszolút Egyetlen Lény, aki szükségképen személy is. Természetesen erre a tisztult értelmi magaslatra csak ritka pogány jut el. Aristoteles eljutott. A kereszténység igazságainak és kegyelmeinek erejében azonban a legegyszerűbb épeszű ember is játszva emelkedhetik e magaslatra.

Főbb jelenségek az egycélúság vonalán: *Egyöntetűség* — mint-ha az ember törekvővilága is olyan egységes volna, mint valamely organizmusé. *Azonosság* — a jellem-én mindig ugyanaz. Nincsenek színváltozások, elvcsúsztatások, átnyergelések, Janus-arcok. Kizárva azonban egyáltalán nincs az a változás, mely értékgyarapodást jelent. *Következetesség*. Az egycélúság rendszerében a tettek valóban következnek egymásután; a) után biztosan jön b). És még a z) sem veszti el összefüggését az a)-val. *Kitartás*. Lényeges elv és élmény, a pont a mondat végén, a befejezés az elkezdett cselekvés végén. Az igazi befejezés.

Az egycélúságnak nagy gátlásai a színes és csábító világ teremtményei, melyek oly erős, sőt nem ritkán szinte ellenállhatatlan vonzást gyakorolnak az emberre. E vonzóerő inkább alak, mint tartalom, és még kevésbé végcél-viszony. Vagyis személyek, dolgok az ő egyedi, igen csekély értékükhöz húznak és lekötnek. Ropant erőt kell fölléptetnie és rengeteg küzdelmet folytatnia az akaratnak, hogy bizonyos függetlenségre tudjon eljutni a teremtmények fölött, és a közöttük való eligazodásában az akarat döntéseit csak szabad önelhatározása váltsa ki a végcél irányában.

f) *Erkölciség*.

A Végcélhoz szabott, természeti és tételes törvényekkel előírt, az Abszolút Akaratnak kötelező és szentesítő erejével nyomatékolt cselekvési jellegről van szó.

A fejlett erkölcsiség nagyon hasonlít a fejlett egycélúsághoz. Kérdezhetjük is, hogy miben különbözik az erkölcsiség az egycélúságtól? Fejletlenül sokban különbözik. Ugyanis a kezdetleges vagy nem tiszta értékű egycélúság lehet nem erkölcsös is, mindenestre nem az erkölcs a szempontja. Viszont az erkölcsőség egyáltalán nem jelent szükségképen törekvésünk számára tudatos egycélúságot. A fejlett erkölcsőség azonban föltétlen tudatos egycélúságot jelent, amelyet aztán tökéletesít az isteni Értelemnek törvényeket szabó és az isteni Akaratnak törvényeket ható erővel ellátó vonatkozásaival.

Az erkölcsiség tehát nem pusztán az értékvilág felé való törekvést jelenti, hanem e törekvésnek Isten-alkotta és Isten-akarta szabályok szerint való rendezettségét. Épp ezért az erkölcsőség szerint tevékeny jellem a legbiztosabb, istenadta úton tör az Egyetlen Cél felé.

Az erkölcsőség a maga teljességében fönséges viszonyt jelent a három isteni Személlyel. Ezért ápoltak oly csodálatosan odaadó

és hűséges kapcsolatot a kereszténység legfejlettebb egyedei az Isten Akaratának Szentlelkével, hogy minden tettük szerinte igazodjék, az Isten Képével, hogy hozzá mindig hasonlóbbak legyenek, az Atyával, akire minden hódolatot, magasztalást, hálát és célratörést végeredményben vonatkoztattak.

Az ember annyira lényegesen van beállítva az erkölcsi rendbe, hogy valóban emberi, vagyis megfontolt és szándékos tettei mindig beletartoznak e rendbe — vagy megfelelően annak vagy sértve azt. Amiértis az ember összes szabad tetteit az isteni Akarat nevezőjére lehet hozni. S ugyanakkor az engedelmisség erényével lehet nyúlni minden teendőhöz. Innen van fejlett erkölcsiségű személyeknél az isteni Akarat mindent átfogó érvénye, csodálatos nagy tisztelete és szeretete s egyben az engedelmisségnek magas értékelése.

g) *Kegyelmiesség.*

Föltételezem a keresztény világnézetnek és ebben a kegyelmi rendnek ismeretét.

Kegyelmiességnek nevezem a kegyelem világával fönntartott meleg, értékes kapcsolatot. Ahol ez megvan, ott a kegyelmiességnek fogalmazása, megbecsülése, kiképzése oly igen embernek való. Hogyisne! Hiszen a kegyelemmel Isten létsíkjára emelkedem. Hogyan, miképen, nem élem meg. De hittel tudom. Szédületes arányú kapcsolatom van Istennel. Fizikai és jogi. Jelen és örök. Egyszerű, apró lényem, gyarló emberszívem Isten életáramát veszi s kapcsolódik általa Isten legbelső világába. Szinte hihetetlen. Igazi hit nélkül valóban az! De igazi hittel: Itt kezdődik a kereszténység élete, titokzatos ereje, lendülete, boldogsága . . .

Mármost a jellemfejlődés útján fölfelé haladva megélések és belső alakulások kapcsán valami szent érzék képződik ki a kegyelmi világ felé. A kegyelem valósága értékelésben is minden más teremtmény fölé kerül (a lét rendjében úgyis fölötte áll), a kegyelmi Isten-érintésekben kifejezett igazság, melegség, erősítés, buzdítás, feddés, új kapcsolat, új szövetség pedig az emberélet legszentebb és legmagasabbrendű megtermékenyítése lesz.

Azt az érzéket alapozza is meg fejlesztí is a rendíthetetlen meggyőződés, hogy a jellemiség valódi tényei felső segítség nélkül nem lehetségesek, különösen nem a tartósság. Az embertermészet teljesítő képessége önmagában a bűnbeesés óta egyáltalán nem elég a jellemiség vonalán fölfelé. Ami hiányzik, azt van hivatva pótolni a kegyelem. Nincs ebben sem ellentmondás, sem megszegyenítés. Egy király is hagyhatja alattvalója fönntartásában, civilistáján olyan hiányt, melyet aztán ezerszeres kinccsel, jogcímekekkel és fiává fogadással akarna pótolni. Senki józan ésszel e miatt nem panaszkodnék. Így, sőt sokkal inkább így vagyunk a kegyelemmel.

Érthető tehát a kegyelmiesség különböző nyilvánulása: hajlékonyság a kegyelem felé, mint virágnak a nap felé; lelkes, lelkenedező, epedő szeretet iránta; előkészület rája megtisztulással, várakozó éberséggel, igazi teremtményi öntudattal, — hogy parány, szinte semmi vagyok, hogy a Végtelen függvénye vagyok, hogy nagyon rászorulok — áldozattal (a kegyelmi világnak is a keresztáldozat a gyökere); kérés, zörgetés sok és buzgó imával, főleg pedig az eucharisztikus áldozattal; a Jézustól és az Egyháztól ala-

pított kegyelmi eszközök szorgos használata; tervszerű kegyelmi élet; gondos, szinte aggódoó őrzés; végül hála minden kegyelemért. Itt nyitunk rá a krisztusi jellem titokzatos erőforrására. Így már nem túl nehéz vértanúságban sem boldogan mosolyogni . . .

h) *Istenszeretet.*

Elértünk a jellemiség virágához, vagy ha erőkről beszélünk, az erők tiszta izzásához.

A létnek, az abszolút létnek is szeretetben és a szeretet boldogságában van teljes értelme, értéke és egyensúlya. Ez a végső egyensúlyt és kiteljesedést adó szeretet szükségképpen érzelemben izzó, mert csak így tudja a személyt egészen lefoglalni és minden igényét kitölteni.

Az istenszeretet azonban csak akkor igazi, izzása is csak akkor valódi érték, ha központi magját a tiszta akarati készségnek Isten-nel való kapcsolata alkotja.

Ebből az a nagyon vigaszos igazság következik, hogy e legvégső kiteljesedés is akaratunk hatalmában van, akármikor dolgozhatunk rajta és nem függ lényegében az érzelmek lángjától, melyek bizony nincsenek az akarati közvetlen hatalmában.

A tiszta akarati készség természete szerint munkára van beállítva. Munkában érvényesül, fejlődik, állja ki próbáját és szerzi meg végső értékjegyét.

A szeretetnek ilyen akarati gyakorlataként foghatjuk föl és végezhetjük a szabadakarathoz minden munkáját, tehát az egész jellem-bontakozást. S aki ezt a legértékesebb, mindent átfogó látószöveget tartani tudja, a jellem-bontakozásnak a legszebb stílust és lendületet adhatja.

Az istenszeretetnek legsajátosabb gyakorlata azonban egyenesen Istenre vonatkozik. Az Ő abszolút Létére, Igazságára, Jóságára, Szép-ségére. Ezekhez tapad az akarati készség maradéktalan odaadásban, érdektelenül, szinte egészen föloldódva bennük.

Tapasztalattal nem rendelkezők számára csaknem fölfoghatatlan csodálatos megsemmisülési élményeken megy át az akarati készség, amíg Istennel egyesülve Benne szinte elvész. Ez a szeretet természetéből következik. Gyarló utáztatban már a földi szerelemben is előtűnk áll e jelenség.

E megsemmisülési élmény legvégső mozzanatában már nem nehéz lélektanilag, hiszen a szeretetnek gravitációjával, lendületével, egész embert lefoglaló boldogságával történik. Ez a legvégső mozzanat azonban csak koronája az akarati készség ezirányú munkájának. Az *áldozatok* hosszú során át vezet az út odáig. Mindenkinél más ez az út, de mindenkinél véres nyomok jelzik az áldozatok súlyos valóságát. Az áldozatokban is a megsemmisülési élmény kisebb-nagyobb foka a lényeg. Ez az élmény azonban már nem euthanasia. Itt félelmekkel, borzadásokkal, az embertermészet legmélyebb tiltakozásával és ellenszegülésével is találkozunk. Ezek teszik az áldozatokat gyakran súlyos halálélményekké az akarati számára. Ezeket kell vállalnia szaltómortáléval.

Ime az igazi istenszeretet próbái! S ugyanakkor fejlesztői, mert nincs más tett, mely olyan termékenyítőleg hatna az akarati istenszeretetére, mint az ilyen áldozat.

Az istenszeretetet áldozatainak útján az Isten-Atya vezért és bajtársat adott nekünk egyszülött, nagyon szeretett Fiában. Annyira jó volt irántunk, hogy ezt is képes volt érünk ideadni, föláldozni.

S a Fiúnak kellett, igazán Szíve szerint kellett e bajtársi élet, sőt annak legmagasabb foka is: ott a koponyák hegyén a keresztáldozatban. Mikor végtelen áldozatában lehanyatlott feje és testéből kiszakadt lelke, akkor fejeződött be az emberi nem istenszeretetének legfőbb, legreálisabb, legtermékenyebb, egyetlen ilyen ténye. És ebből sarjadt a kereszténység.

Azóta idenéz a Fiúra, a Vezérre, a Bajtársra a föld minden igazi atlétája. Valami mélységes erejű és lendületű szolidaritást érez Iránta. Nem tudja, nem is akarja többé levenni Róla szemét, nem tudja, nem is akarja többé Tőle elválasztani szívét-lelkét.

S a jellemiség keresztényi, krisztusi útja valóban hadak útja lesz. Mindig többen lesznek. Mindig közelebb törik magukat a Vezér mögé. Élnek-halnak Érte.

Igy könnyítette meg az Atya jellemünk bontakozásának legmeredekebb szakaszát.

Csak még pár szót a krisztusi papságról, a Krisztus-utódságról. Ez a jellemteljesítmény csúcsa. A papnak ugyanis teste-lelke és egész sorsa össze van kapcsolva Krisztus főpapságával és keresztáldozatával. A pap tehát egészen áldozatos ember. A Végtelen Szeretet dicsőségére és mások üdvére önmagát oltárra helyezett ember. Felbonthatatlanul eljegyezte magát az Áldozattal, a legnagyobb jellemtennyel.

De minthogy minden szenvedésnek fullánkja beletört Jézus szentséges Szívébe, ezért a Krisztus-utód-papnak legmélyebb beállítottsága nem véresvonaglós golgotai, hanem győzelmes golgotai.

Krisztus mögött még a papi áldozatnak sincs gyilkoló méregkeserősége.

i) *Testvérszeretet.*

Az Atyának feláldozott és Jézus mögött iramló életnek önként jelentkező következménye: a Communio. Mint a szentmiseáldozatban a feláldozott Isten Bárányának kiosztása, hogy az éhes lelkek táplálva, jóltartva és erősítve legyenek, hiszen értük lett áldozattá... Vagy mint a gyümölcsfa, bevégezve munkáját fölkínálja termését — és az éhes ember jóízűen táplálkozik vele... Így gondolta Isten az ő legértékesebb terméseit: az érett jellemeket s ezek között első helyen szent Fiát. Hogy legyenek az embertestvérek javára — összes értékkel.

S az érett jellemekek olyan jól értik a legelképezhetőbb altruizmust is. Szemük lesznek a vakoknak, lábuk a sántáknak, erejük az inaszkadtaknak, világosságuk a sötétben tévelygőknek, vigaszuk a szomorkodóknak, betegeknek gyógyítójuk, éhezőknek etetőjük, üldözötteknek menedékük. Képesek fölemészteni másokért, hogy azoknak jobban menjen dolguk.

Mindez valóban olyasmi, hogy csak a legfejlettebb jellemiség teheti huzamosan, miután áldozatainak útján egészen beérkezett Istenhez. Óérette, Óvele, Óbenne mindez már nem probléma.

Az ilyen ember tömegeket hordoz szívében s öntestével-vérével élteti azokat. Ez az apostol.

Aki életét Krisztus nyomán klasszikusan öntötte ebbe a formá-

ba, azt így fogalmazom: olyan ember, aki egész egyéniségét, egész munkabírást, összes anyagi, szellemi, erkölcsi értékeit önhasznú célkitűzés nélkül veti latba a felebarát javára (elsősorban természetfölötti javára), éspedig állandó jelleggel és Isten miatt. Kapcsolódik ehhez rendszeresen az embertestvérek nagy szeretete, jólétükért, boldogságukért való lángoló lelkesedése, a pihenni nem akaró utánukjárás.

Világos, hogy ilyen életfeladatot az embertermészet, sőt a fejlett jellem is csak különös kegyelmi erővel tölthet be. Azért a betöltés mégis a jellemiség teljes diadala.

Legfőbb akadályok.

Az önismeret és önvalóság komoly és szép munkája elé a leg súlyosabb akadályok magából az egyéniség világából emelkednek. Ezekről is megemlékezünk röviden.

a) Valami *mélységes félelem* van bennünk attól, hogy magunkat rendbehozzuk és Isten szándékait érvényesítsük egyéni kibontakozásunkban. Lappang ebben jóadag gyávaság is, lustaság is, önzés is (le kell győznünk magunkat, le kell mondanunk sok kedves ragaszkodásról és tárgyaikról). De nemcsak ezek. Az áteredő bűn és a sátáni rabság következményeként van valami titkos ellentét bennünk az igazi jóval, az igazán helyessel, a valódi emberjelleggel és a hamisítatlan célokkal, illetve a Végtelen Céllal. Nehéz ezt megérteni és megértetni. A démonikus ember lélektana ad erre bizonyos megvilágítást. Ott látjuk ezt a dolgot fejletten, erősen, már az Isten-gyűlölet tüzeiben. Ha nem is ilyen, de mélyenjáró titkos erő a sátáni örökség a nem démoni emberben is. A sátán ezt természetesen minden módon föntartani igyekszik.

Legerősebb gyökere, illetve legfőbb támpontja bennünk ennek a titkos ellentétnek — ha nem tévedek — a kevélység, amellyel őszüleink a sátán rabságába estek, amikor istenné akartak lenni („lesztek, mint az istenek”). Ez a legsúlyosabb lélektani örökségünk az őszülőktől s ugyanakkor a sátáni örökségnek is ez a legjellegzetesebb vonása. Az említett félelemnek ezt a forrását legnehezebb kikapasztani.

Ma is erős vonás ez bennünk, még a kegyelem világa mellett is. Ha másként nem, legalább úgy érvényesül, hogy hazudjuk magunknak az egyéni nagy értékeket és ösztönösen tiltakozunk és küzdünk minden leleplezés s legbelső valóságunk világos szemlélete ellen.

E gyökérbajnak lényeges orvosságát abban látom, hogy elfogadjuk a félelemnek még azt a fokát is Isten kezéből, amely halál-félelem, éspedig nemcsak a testi halál félelme, hanem egyéb értékeink halálának is félelme. A testi halál félelme ugyanis nem a legnagyobb félelem. Az elfogadás begyakorolható. Nem is nehéz a gyakorlat addig, amíg a halál nem fenyeget.

b) A másik nagy akadály *a tudatlanság, vagyis az értelmi homály.*

Az emberi értelem az őszülők bűnbeesése előtt kellő fényvel ragyogott s helyzetét a teremtmények között fölmérni, életét a Vég-cél felé eligazítani nem esett nehezebbre. A bűnbeeséssel az értelem igen elhomályosult. A kevélység és érzékiség sötétje telepedett ránk. S tovább gyöngítőleg hat ránk egyedileg is minden kevélységi, érzékiségi s általában szenvedélyi hullám.

A bukott embertermészet súlyos jellegzetessége az értelmi homály. S minél inkább enged az ember az előbb vázolt félelemnek, annál inkább vaksággá válik a homály a magasabbrendű (erkölcsi, vallási) igazságok felé. Még lelki életet élő személyeknél is mennyi homály és vakság van valódi önismeret és helyes eligazodás terén. Sőt úgy látszik, hogy ettől nem is lehet megszabadulni, csak akkor, ha az ember az ő teremtményi porszem-mivoltának öntudatával az alapvető igazság szintjére realizálódott, vagyis saját lényének abból az igazságszemléletéből él, amelyben nincs semmi hazugság. Ezt az „igaz” lelkiületet karolja fel egészen a kegyelem is és csakis benne tud gátlástalanul felfényleni.

c) Harmadik nagy akadály az erőtlenség.

Valószínűleg az összülők bukásából fakad jórészt az a belső erőtlenség, amelyet tapasztalunk az egészértékű jellemiség kifejlődésében. De a szülőktől öröklött és az általunk szerzett erőtlenségek is nagyon jelentősen esnek latba.

Ismerjük a „video meliora proboque, tamen deteriora sequor” nagy megállapítását, ismerjük az élet ezernyi-ezer erőtlen erőfeszítését és erkölcsi rokkantságát. S majd a mélységes sajnálkozás vesz erőt rajtunk az inaszakadt embertermészettel kapcsolatban, majd a komoly kétség, hogy vajjon képes-e ez a természet egészértékű kifejlődésre. Még azokban is, akiknek minden körülmény kedvez a kifejlődésre s a természetes és természetfölötti eszközök bősége áll rendelkezésükre, olyan ritka az egészértékű kifejlődés. A tapasztalatok nehéz lelki nyomása leginkább az irgalmas szamaritánus példázatában oldódik fel, ha Krisztusban látjuk az emberiség nagy irgalmas orvosát.

Valóban a megváltás nagy művében Krisztus tana, példája és kegyelmei a mi legfőbb erősségünk a jellem útjain. Minthogy azonban Krisztus szerepe nem az, hogy földi életünk problémáit teljesen feloldja és az ősi, ádám-i megigazultság és összhang állapotába helyezzen bennünket, minden nagy krisztusi hivatásunk és megsegítettségünk mellett is marad a belső erőtlenség ténye. Ezen lényegesen csak a küzdelem segít. Minél maradéktalanabb ez a küzdelem, annál inkább kibontakozik bennünk a jellemiség is, a kegyelem ereje is.

Itt van a tudatos jellemerőlködések nagy jelentősége.

Hunya Dániel S. J.

Új gondok, új feladatok.

Az Egyház mindenkori időszerűségét fényesen igazolja a hihetetlenül kuszált jelen. Milliók néznek Róma felé, s nincs az a világhatalom, amely Róma nélkül oldhatná meg feladatait. Ezek várják főpapjaink útmutatásait, s ha kiállásuk csak erkölcsi győzelemmel egyenlő is, máris hálásak érte. Százak nyúlnak szinte minden órában a pap keze után, s csak simítson egyet a barázdás homlokon, már megváltója tud lenni a szenvedőnek.

Természetesen a sok vágyódás nyomán sok a kiábrándulás is. Egyre többször halljuk: — mást vártam; — nem ezt reméltem; — nagyon csalódtam; — túl lassan döntenek; nagyon elvi síkon mozognak... De ezeknek nem szabad megzavarni bennünket, sőt mindig több és több erőt kell kölcsönözniök nekünk.

Ha papi hivatásunk tisztán él bennünk, feltétlenül meg kell éreznünk küldetésünket a jelen felszámolása és a jobb jövő biztosítása érdekében. Ez a kettős küldetés vonatkozik minden papra, éljen bár falun vagy városban, plébánián vagy szerzetházban. S ha papi küldetésünk azonos, akkor azonosak küldetésünk beteljesítésének előfeltételei és kötelességei is. Mielőtt ezek rövid megvilágításába kezdenénk, jegyezzük meg, hogy az előfeltételek magunkra, papi egyéniségünkre vonatkoznak, míg a kötelességek főképp a reánk bízottakkal szemben terhelnek bennünket.

Eredményes papi működésünk jelenlegi előfeltételei

Jelent felszámoló és a jobb jövőt építő papi küldetésünk előfeltételei olyan képességek, szerzett értékek, melyek nélkül felemásan vagy sehogy sem tudunk hivatásunknak megfelelni napjainkban. Felsorolásuk egészen önkényes. Lehetne több is, de kevesebb is. Nem a teljesség a célunk, hanem a bennünk élő és nyugtalanító gondolatok közlése, s ezek paptestvéreinkbe való átültetése: hasonló gondolatok ébresztése végett. Nyolc jellegzetességre gondoltunk, ezek a következők:

Becsületesség

Az a feddhetetlen, tiszta papi ember lebeg előttünk, akire büszkén néz fel mindenki az egyéni és a közösségi rabszolgaság idején. Ő emberibb ember. S ha törpe is, nagyobb mindenkinél. Van valamije, ami mindenki fölé emeli. Kikezdhethetlen magánélete, működése, emberekkel való érintkezése. Sohasem válogatva személyek között, nem kicsinyes. Mindenkor hivatása magaslátán áll: tud mindenkinek a

mindene lenni. — Ez az alap. Ennek a becsületességnek különös ízt és zamatot ad az önzetlenség.

Önzetlenség

A hatalomért, az elsőbbségért, a nagyobb anyagi jólétért küzdő jelenben, ha találunk valakit, aki nem rabja az önzés pestisének, aki oda tud fordulni a lemaradottak, az eltaposottak felé önzetlenül: egy új kinyilatkoztatással felér. Az ilyen pap eljárásában nyoma sincs a kegyet gyakorlásnak vagy fölényes segíteni akarásnak. Nem, — ő a világ legtermészetesebb módján cselekszi a magáét és hálálkodni is elfeledtetni az embereket.

Biztos tudás

A biztos tudás finom fölényességet ad papi becsületünknek és önzetlenségünknek. A bajbajutott embernek az a legnehezebb, hogy fel kell tárnia multját ahhoz, hogy helyesen megismeresse mindazt, aminek alapján a pap elindulhat érdekében. Micsoda megkönnyebbülés ilyenkor, ha a helyzetek sokféleségével és a jelen követelményeivel tisztában lévő ember biztosságával nyúl a pap az ügyszökhöz! Könnyed otthonossággal felnyitja a szív és az élet rejtett zárkait és megnyilatkozásra bírja a hozzáfordulót olyan lényeges pontokban, amelyeknek ismeretében egészen másképp járhat el érdekében. Kimondottan lelki és emberi üdvösséget érintő ügyekről van itt szó, amely annyiféle, mint az emberi élet maga.

Felelősség

A lelkiismeretes és lelkipásztori hivatását halálosan komolyan felfogó pap nagy felelősséget érez magában az emberek lelki üdvösségét és az emberi boldogságot érintő ügyekben. Szeme előtt mindig a lélek java lebeg, de tisztán tudja, hogy a lélek evilági életében elválaszthatatlan a testtől és az anyagi szükségletektől. Azért egy szikrát sem ütközik meg, ha a lelki bajoknak anyagi eredőit is megismeri. Felelőségének tudatában készséggel magára vállalja mindazt, amivel előmozdíthatja embertársainak ügyét, s nem nyugszik mindaddig, amíg győzelemre nem segíti az igaz ügyet.

Bátorság

Aki azonban vállalkozik a nem szokásos emberi segítségre, annak nem kis bátorságra van szüksége. Az élet sokrétűsége egyrészt, a szerzett jogok védelme másrészt olyan nehézségeket teremthet egy elrontott ügy tisztázása érdekében, hogy könnyen inába száll a bátorsága annak, aki nem vértette fel lelkét eleve magasabbrendű bátorsággal. Viszont éppen a határozott és bátor fellépés, amellyel az ügyet képviseli és mindkét vagy még több fél javára is üdvösen kívánja a bajt orvosolni, olyan tiszteletet válthat ki, amely már félgyőzelemmel egyenlő a kezdet kezdetén.

Gyorsaság

Még a lelki bátorság mellett is nagy szükség van a ma lelkipásztorának a jó értelemben felfogott ütemességre, gyorsaságra. Nem a dolgok elsietése ez, nem is lebecsülése annak a bölcseségnek, amely józanul vallotta: „aludjunk erre egyet”, hanem elkerülése annak a

bürokratikus szörszálhasogatásnak, amely addig húzza a közmondás szerint a rétestésztát, amíg a töltelék kihullik. A pap talpraesettsége és józan ügybuzgósága még a rosszindulatú embereket is leszereli, ha kezdetben idegességet vált is ki fellépése. Micsoda lelki érettséget és józan mérsékletet követel ez az ütemesség, ez a gyorsaság! Mégsem maradhat el. Sőt!

Állhatatosság

Sőt állhatatosságba kell öltözködnie a győzelem érdekében. Mert gyakran még a bátorság és a gyorsaság sem hozza meg a várt eredményt. A legegyszerűbb lelki betegségnél, egy elrontott jegyességnél vagy bármilyen ügynél a győzelmet végső fokon az állhatatosság biztosítja, ha egyáltalán kivívható a győzelem. Az állhatatosság olyan egyéni tulajdonság, hogyha ez papi, szellemi, emberi értékekkel párosul, szinte ellenállhatatlan erőt kölcsönöz a boldog birtokosnak. A papnál ez elengedhetetlen. Ő sohasem a pillanatok embere, nem is időleges értékekért küzd és cselekszik, ezért állhatatossággal felvértezettnek kell lennie. Biztosan győz, ha egyáltalán győzhet, — de egész biztosan megnyugtat, és így már itt üdvözíthet lelkeket, ami tulajdonképeni küldetése a jelen felszámolása és a jobb jövő biztosítása érdekében.

Összetartás

A papnak minden egyéni értéke, fáradságosan megszerzett tudása és gyakorlati leleményessége is kétségessé válik, ha lekicsinyli életében a legfontosabbat: a papi összetartást. Egyéni papi győzelmeinket megölheti a papi irigység, a papi féltékenység. Nem egyszer kell tapasztalnunk, hogy sok jó ügynek mi papok vagyunk elgáncsolói. A legtöbbször egészen kicsinyes szűkkeblűségből. Olyan döbbenetes az, hogy aki mindenre képes a maga területén, nem akar segíteni mást hasonló törekvéseiben. Sokat lehetne és talán kellene erről, mint jószándékaink derékbatörőjéről írunk és beszélünk. Most és itt azonban csak a legkirívóbb furcsaságok elkerülésére szeretnék rámutatni.

Egymás megbecsülése

Papok és szerzetesek között mindennapi nyomorúság egymás lebecsülése, kisebbitése. Nehezen tesszük túl magunkat egymás hiányain és még nehezebben segítjük egymást abból az őszinte ügybuzgóságból, hogy haladjon Krisztus és a lelkek ügye! Sőt jó ha itt megáll ez a nyomorúság és nem fajul egymás ócsárlásává. Rejtett vagy kevesek által ismert hibák kitergetésévé, sőt a hibákat világiakkal is közlő szószátyársággá. Hány papi életet nyálazott már be ez a szeretetlenség, s hányszor szerzett lebecsülést a papságnak éppen azok előtt a vezető, jóbarát világiak előtt, akiknek elmondottuk. A legkevesebb, ha igazi lelkipásztorok akarunk lenni, hogy megbecsüljük paptestvéreinket, és józan védelmet nyújtunk nekik való és vélt hibáikkal szemben.

Öregek és ifjak találkozása

Mennyi bajnak a forrása az is, hogy nem vagyunk mindannyian egyidősek. De mi lenne, ha mind egyidősek lennénk: megállna az élet

és egyszerre veszne el életünk gyümölcse. Nagyon bölcs az Isten a hivatások osztogatásában, csak mi ne okoskodjunk, akár túl vagyunk az ötvenen, akár innen. Bennünket éretté elsősorban a kegyelem tesz, s ki az, aki a kegyelmet s annak bőségét az évek számával mérné. Csak egyikünk se legyen ennyire dőre! Ellenkezőleg, az érett emberek önzetlenségével álljunk ifjú paptestvéreink mellé, adjuk és ajándékozzuk nekik, amit bennünk a kegyelem és az idő érlelt meg. Adjuk nekik önmagunkat! A legtöbb fiatal, mégha félzszeniként lép is az élet porondjára, nagyon hálásan veszi, ha őt közvetlen környezeté is meghallgatja, ha első fellebbvalójának köszönheti, hogy bevezette a „társaságba“, hogy tőle kapta nem az első nyilvános megszégyenítést, hanem az első szeretetből származó, mértéket tartó figyelmeztetést egy csendes este hazafelé való sétálás közben. Mindebből és sok másból még akkor sem volna szabad engednünk, hogy ha fiataljaink nagyon idegeskednének vagy nagyon beképzeltnek volnának, vagy ha még sokkal nagyobb hibáik lennének. Az utolsó évtized sok mindent alapjaiban tévesztett el. Nem utolsó tévedés volt az a nagy válogatás, amely a szemináriumokba és a szerzetesi noviciátusokba való felvételt megelőzte: csak jelesekét veszünk fel. — Ha most egy kicsit talán e miatt is, más okból is hangosabbak lennének, ne hirdessük meg egymás között és ország-világ előtt: nem lehet az ifjúsággal bírni, szörnyű egy társaság, — hanem szeressük Egyházunkat, és szolgáljuk az Isten kiválasztó kegyelmét ifjú paptársainkban.

Papok és szerzetesek egysége

Az ifjak és öregek ellentétjénél is kényesebb kérdése egyházi életünknek az az ideges és féltékeny szemmeltartás, amellyel világi papok és főképen plébániákat vezető szerzetesek viseltetnek egymás iránt. Ki a megmondhatója, hogy mennyi kár származott már ebből! Mégsem akar alábbhagyni. (Ez lenne a hön óhajtott papi lelkiességnek is egyik legfőbb feladata.) Nem kell nagy bölcsesség ahhoz, hogy belássuk: nagy változásokat, talán tragikus felfordulásokat rejt magában a jövő. Mennyivel kisebb lesz Egyházunk vesztesége, ha az isteni Jó Pásztor óhaja szerint egyek leszünk mind, papok és szerzetesek. Az eggyélevésnek nagyszerű segítője, ha mindkét oldalon elfelejteni igyekezzünk a képzelt és vélt sértéseket, hatalmi túllépéseket, ha az egymást támogató szeretet megtermi köztünk egymás és híveink nagy öröme a maga izes gyümölcset. Legyünk annyira erősek, hogy már előre gondoljunk a nehéz időkre, s ahogy akkor megmentve szeretnénk tudni magunk és Egyházunk értékeit, úgy mentsük meg azokat előre, már most. Ez lesz a legjobb befektetés és értékmentés. Hála a jó Istennek, a szerzeteseknek egymásközi villongása a hovatovább erősödő szerzetesi fegyelem és lelkület nagy áldásaként mindig ritkább lesz, bárcsak egészen kiveszne.

Újszerű papi kötelességeink

A jelent felszámolni és a jövőt építeni kész paptestvéreinket részben egészen új feladatok és új kötelességek terhelik. Meg kell tetéznük azt a papi kötelességtudást, amely vezeti őket a rendes papi feladatok teljesítésében és új terheket is kell vállalniuk. Ezeknek az

új kötelességeknek a felsorolása is tetszésszerinti, azaz sokkal egyszerűbben is ki lehetne fejezni, bővebb tárgyalásuk is helyénvalónak látszik. Mi ezekre a kötelességekre vonatkozólag is azokat emeljük ki, amelyek bennünket foglalkoztatnak. Lássuk őket röviden.

Emberi méltóság

Legelső kötelességünk a reánk bízottakkal és az ő érdekükben mindenkivel szemben a megalázott emberi méltóság védelme. Hihetetlenül eldurvult az emberi értékelés. Szeszélyeskedő lett a szerint, hogy ki milyen társadalmi, faji, optikai, vallási véleményt vall. Nem az örök emberi a fontos sokaknak, nem egyszer még egyháziak előtt is, hanem a másodlagos, a teljesen változó, az időleges sajtáság. Ezért van olyan fájó ellentét közöttünk a megtérés, az Isten és az Egyház felé való törtetés, mondjuk ki nyíltan: a zsidók megtérésének ügyében. Itt az emberi méltóságon elkövetett erőszak ellen nyújt védelmet a kötelességét ismerő papság. S ez a nehéz és igazságtalan helyzet a Gondviselés rendjében nagyszerű alkalmul szolgál a krisztusi hittől még távol élők megnyerésére. Ha az Egyház menne utánuk, és nem ők jönnének az Egyházhoz, még az is megérthető és kötelességszerű lenne. Hiszen a térítésről mint apostoli kötelességről nem mondhat le az Egyház. Vagy talán mi magunk is ott tartanánk, a „nagy” hazafiasság és az itthoni apostolság hatása alatt, hogy a külföldi pogány missziókat, az új térítést is feleslegesnek tartjuk! Vigyázzunk, nekünk örök küldetésünk az igazság szolgálata, az emberi jogok védelme és az erkölcsi törvényekkel össze nem egyeztethető eljárások megakadályozása.

A jogtalanságba való belenyugvás könnyen a magunk és a ránk bízottak kárát is jelentheti. Aki tehát megszületett Isten életetadó közreműködéséből, annak feltétlenül joga van az embertől elidegeníthetetlen emberi méltósághoz és annak velejáróihoz. Hogy mik azok, jól ismerjük őket, csak a védelmükről meg ne feledkezzünk soha!

Bizalom kérdése

Akiben megvan a készség az emberi jogok védelmére s valóban meg is tesz minden tőle telhetőt, még az is tapasztalni fogja, hogy mennyire kishitűek az emberek. Azaz, hogy milyen könnyen erőt vesz rajtunk a kislelkűség, a zúgolódás vagy az okatlan önmarcangolás. S itt már nem is pusztán emberi jogok védelméről írunk, hanem arról a tengernyi gondról, bajról emlékezünk, amelyek velejárának a mai háborús bombázásokkal és sokféle más károsodással teljes élettel. Kihez forduljanak az emberek segítségért nagyobb bizalommal, mint hozzánk, akik az emberbaráti szeretetet nem önzésből, politikai megfontolásból, hanem élő hitből gyakoroljuk. Nagyon sokat jelent az egyéni boldogság és a belső front mindent elbíró erőssége szempontjából a mi vigasztalásunk. Azért ne legyünk szűkszavúak! Söhase idegeskedjünk! Hanem a szeretet közvetlenségével ébresszünk hitet szenvedő testvéreinkben és ezt a hitet ápolgassuk bennük, amíg mindent elbíró erővé nem válik, amíg teljes nem lesz bennük az Istenre hagyatkozó bizalom.

Amikor hitet és bizalmat ápolunk testvéreinkben, akkor ne dugjuk fejünket struccszerűen a homokba, ne ijedjünk meg, ha valaki keserűen kifakad talán előttünk a mai, sokszor lehetetlen helyzet, a tengernyi igazságtalanság, a fennálló gazdasági és társadalmi rend ellen.

Csak minden nagyképűség nélkül ismerjük el, hogy Isten és az Egyház akaratával nem mindaz egyező, ami ma van, ami történik. Viszont éppen azért, mert hibák és nagy igazságtalanságok tapasztalhatók, szükséges, hogy a keresztény társadalom egyesüljön, hogy mi magunk legyünk egyek és erősek. Nem pusztá hatalmi átrendeződésre gondolunk, hanem arra a minden hatalomnál erősebb keresztény társadalmi egységre, amely az új világ és az új rend alapja. Mert újnak kell jönnie és új rend is lesz a világon! Ha azonban mi nem leszünk társadalmilag is keresztények, ha nem ismerjük meg azokat a régen hirdetett igazságokat, amelyeket az Egyház ad és nyújt nekünk egy igazságosabb gazdasági és társadalmi rend kialakítása érdekében, akkor az új világ és az új rend nem lesz keresztény. Vagy a mi érdemünk nélkül lesz keresztény. A reform szükségessége olyan égető, hogy azt egyikünk sem bízhatja a véletlenre, az akárhogy leszre, hanem éppen a belső front erősítése, a minden bajok felett diadalmaskodó élniakarás érdekében fel kell használnunk minden alkalmat arra, hogy östermelő testvéreinket, gyári és ipari munkástársadalmunk tagjait, a magán- és az állami tisztviselői kart és minden igaz keresztényt és magyart meggyőzzünk az Egyház által hirdetett igazságokon felépülő társadalmi és gazdasági rend jobb jövőt biztosító erejéről. Ez nem kis feladatot ró reánk papokra, mégis vállalnunk kell azt, hogy a cselekvés órájában tiszta ésszel és józan ítéletre képes társadalommal foghassunk az újjáteremtés és az építés nagy munkájához.

Több lélek

Ne higgye közülünk senki se, hogy ehhez az új rendhez elegendő az a lelkiség, az a lelkiület, amely ma általános bennünk és híveinkben. Nem. Mindenfelől felhangzik a boldogság utáni vágy. Kiváló elmék kutatják az igazi boldogság biztosítékát. S hovatöbben és mindig hangosabban hirdetik meg, hogy az imádkozó és a dómokat építő keresztény középkor embere a keresett boldog ember, s hogy napjainkban is a boldogságot és az építő szellemet leginkább imádkozó népünknel találjuk meg. A vallásos lelkiület újjászületése elengedhetetlen az új és boldog embernél. Ezért hivatásunk nagyobbszabású, mintsem gondolnánk. Élő, eleven példával meg kell mutatnunk az örök és imádkozó lélek mindent elbíró erejét, a romokból is új világot teremtő építő szellemet, azt a csodálatos életképességet, amely a töretlenül keresztény ember s az örök magyar ember sajátsága. Benne a szentség és az emberiség, a szenvedések élménye és a boldogság építő ereje, az áldozat vállalása és a derűs lelkiület kívánatos harmóniában mutatkozik meg. Ez a mi ideálunk, ez a magyar. Az ilyen lelkek kiművelése, jellemük megedzése, magasabbrendű emberségük minden vész közötti biztosítása a mi nagyszerű feladatunk. Van ebben valami szépségesen izgató. Természetesen magunknak is megtelteknek kell lennünk a

kívánt szellemmel és étellel. Bátran kell vállalnunk a hősi helytállás, a poklok poklán keresztül való kitartás nehézségét. Nagyszerű feladat ez számunkra és biztosítéka annak, hogy a középkor legtisztább szellemében megszületett és megerősödött magyar katolicizmus történelmet irányító és népünket boldogító erő napjainkban is.

Új élet

A diadalmasan építő szellem a maga első dómját az élet nagyszerűségében építi meg. Számunkra nem a kőtemplomok felépítése lesz az első, hanem az Isten szerinti élet hatalmas szentélyének megalkotása magasabbrendű, izig-vérig keresztény és magyar életünkben. Arra a magasabbrendű, tiszta erkölcsre gondolunk, mely nélkül minden életalap ingatag és azt a kristálytiszta szellemet szorgalmazzuk, amely a teljes ember megvesztegethetlenségével teljesíti kötelességét. Kívánva kívánjuk azt a keresztény életet, amelyben nem az érdek, nem a biztonság érzete, nem is a pusztá szónoklás a lényeg, hanem a bűnbánatból fakadt vagy a büntelen lélekből kitört cselekedet hódít és teremt szépséges élettavaszt. Rá kell döbbernünk, hogy a szónoklás ideje lejárt, most a tettek ideje van, s hogy csak annyi lesz az erőnk, amekkora a cselekvésünk. Az élet milyenségének a legnagyobb bizonyosága a cselekedet. Viszont egy pillanatra sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a keresztény életet a keresztény Egyházon kívül senki sem élheti. Azért elsőrendű feladatunk az Egyház tekintélyét helyreállítanunk, megbecsülést szereznünk annak minden vonalon. Aki az Egyházat nem becsüli, törvényeit el nem fogadja, nem akar annak alázatos gyermeke lenni, aki csak kritizálni képes embe-reiben örök értékeit, az nem lehet az Egyház gyermeke! Méltatlan annak kincseire. Nem is fog részesülni azokból az isteni erőkből, amelyeket csak az Egyház nyújthat szentségeiben és sokféle intézményeiben. Hívó, egyházi szellemű kereszténységre van szükségünk, mert az Egyház nélkül nem lett volna független magyar élet és most sem lesz, ha elvétjük életigényünket. Tehát számunkra az új élet csak a keresztény magyar élet! Magunkban és népünkben egyaránt.

Hősi lelkiület

Amikor a szívben és a lélekben megfogamzik az új életnek a vágya, akkor annak egyháziasságából természetességgel bontakozik ki a hősiesség akarása. Ma minden igaz, becsületes ember újból hős akar lenni. Nem elég neki a nagyság, az áldozat, a hősiességet igényli, mert ez ma elengedhetetlen, ha állandó életjobbulást akar. A modern ember annyiféleképen találkozott a hősiességgel és oly kevés hasznát látta annak a különböző és hovatovább letűnő rendszerek és megváltást ígérő korszellem apostolainál, hogy természetes józanságával maga rájön arra, hogyha egy bizonytalan világ kialakulásáért ennyi mindenre kell vállalkoznia és erre tényleg vállalkoztak is sokan, mennyivel inkább kell ezt vállalnia, ha minden ízében keresztény akar lenni, ha a kereszténységet annak belső hősi tartalmában kívánja megélni. A hősiesség elválaszthatatlan a vallásosságtól. Hiába akartak másféle hősiességet, nem ment, idővel minden valláspótlék erejét veszti, csak a magasabbrendű, csak az isteni erőt árasztó kereszténység tud hősöket nevelni. Csak az ő nem evilági szelleme az, amely a

legborzasztóbb helyzetekben, a halál torkában is kölcsönöz erőt. Emberileg nem érthető meg ez a hősiesség, ezt élni és tapasztalni kell, hogy egyben érthető is legyen. Ezt a hősi lelkületet van hivatva bennünk táplálni a krisztusi szeretet és a szenvedés. Ezért a szenvedésnek és a szeretetnek két bizonyága, az Oltáriszentség és a szent kereszt olyan fegyvere a hősiességnek, amellyel mindennap gyakorlatozni kell! A hősi lelkület van hivatva, hogy visszaszerezze a napi szentáldozásnak, illetve a gyakori szentgyónásnak és szentáldozásnak azt a tiszteletet, amelynek szellemében azt engedélyezték, szorgalmazták a római pápák. A szentségekkel való gyakori és méltó erősödés megtölti majd újból templomainkat és az onnét magunkkal vitt erő megszenteli otthonainkat és életünk minden helyét. Bárcsak semmi áldozattól sem riadnánk vissza, hogy a hősi lelkület mindenkiben megerősödjék.

Testvériesség

Minden rossznak és borzalmas veszteségnek van nem várt jó következménye is. A mostani bombázások sok mindenről meggyőztek bennünket. Amely városok egyszer vagy többször is átélték a bombázások iszonyatosságát, azokban élő bizonyágot szereztek a bombakárosultak a döbbenetes önzésről, a neveletlen kíváncsiságról, a kritizáló és segíteni nem akaró szeretetlenségről. Hála azonban a jó Istennek, ezekből nem volt sok. De százak és ezrek, sőt tízezrek ébredtek rá arra, hogy a szenvedés és megpróbáltatás nehéz órájában nem a bürokrácia, hanem az érző és segítő szív az igazi áldás. Hányan, ó hányan siettek bajbajutott testvéreik segítségére! Micsoda odaadásal használták fel sokan megmaradt erőiket a szeretet és a hősiesség gyakorlására! Ismerünk embereket, családokat, akiknél minden közös lett a kibombázottakkal. Fennen hirdették: mindenünk Isten ingyenes ajándéka, — az Ő különös védelme nélkül mindenünk elveszett volna, adósai vagyunk az Úrnak, törlesszük hát adósságainkat, — csak az Isten oltalma elég, csak a tiszta lelkiismeret ad megnyugvást, csak az Egyház igazán erős a fájdalom megosztásához és orvoslásához... Valóban, a szeretet nagyszerű alkalmak voltak a borzalmas támadások utáni idők. Boldogok lennénk, ha ezek a támadások nem ismétlődnének meg. Viszont nagyon szegények lennénk, ha ismét elhalványodnék a mindent megosztó szeretet, amely új dicsőséget szerzett hitünknek és e hitből élő kereszténységünknek. A jobb jövő mégoly rendezett társadalmi és gazdasági élete mellett is szükségünk lesz az egymást gyámolító szeretetre. Utópiákat nem kergethetünk, Krisztus Urunkat nem múlhatjuk felül az élet ismeretében, márpedig szerinte is mindig lesznek közöttünk szeretetre szoruló emberek. S a velük szemben gyakorlott szeretet nagyszerű alkalmat nyújt arra, hogy megtapasztaljuk, micsoda boldogság szeretetből élni! Ha ez a szeretet állandósul köztünk, akkor állandósítjuk a boldogságot és az Isten áldását is életünkben. Kívánhatunk többet ennél?

Istenféltés

Aki a boldogságot és Isten áldását biztosítani igyekszik a szeretet állandó gyakorlása által, az valóban minden kívánságok feletti

ember. Mégis, az ő számára is van még egy feladat: annak a lelkületnek megszerzése, mely az Isten minden ügyét a saját ügyének tekinti. Boldog az, aki megcselekszi és vállalja ezt az egészen rendkívüli feladatot, nem szeszélyből, pillanatnyi fellobbanásból, hanem komoly meggyőződésből: Ami az Isten ellen van, az árt nekem és nekünk is. Súlyos feladatunk ennek a csodálatos lelkületnek kiművelése magunkban és híveinkben. Ez lesz legméltóbb koronája munkásságunknak. Aki ugyanis idáig eljut, az a keresztény tökéletességnek olyan fokát érte el, amely méltán vált ki mindenből csodálatot. Pedig sokan vannak közvetlen környezetünkben, a mi kevésbbé ismert híveink között is olyanok, akik képesek erre a lelki magaslatra feljutni, csak fáradságot nem ismerve kell őket erre ránevelnünk. Ha tehát lelki életük kialakításának komoly munkájában hűen kitartunk a mondotak mellett és a mondottnál többre is vállalkozunk a ránk bízottak boldogsága és üdvössége érdekében, akkor a kereszténység legnagyobb bizonyágtétele is a miénk lesz, az istenfélés. Eddig csak a kiváltságos lelkeknél olvastunk róla, lelkes munkánk alapján pedig lelkünk és lelki gyermekeink tulajdonsága az. Bárcsak itt lenne már az az idő, amikor önámítás nélkül mondhatnánk el ezt sokan, nagyon sokan magunkról.

Gondoljunk nagyot és valósítsuk meg a ránk váró feladatot!

P. Kiss Szaléz O. F. M.

Izlés, illem, lelkiesség.

Megbízást kaptam egy folytatásos cikk megírására. A címe legyen: Izlés. Illem. Lelkiesség. Most kell erről írnom, mikor hemzseg a világ az izléstelenségtől, az illem semmibe vételétől, a lelketlenségtől. A világ szelleme észrevétlenül beszivárog a papi lelkekbe is. Azért hasznos törekvés ellene zsilipet építeni. A zsilip emelőrűdja a lelkiesség. Pillérei az izlés és illem papi vonatkozásokban. Nem lehet e pillérek tartóerejét lebecsülni. E pillérek telítve vannak kategorikus imperatívuszokkal. Követésük tiszteletreméltóvá teszi a papi életet kifelé. Befelé a pap egyéniségét krisztusi gondolatokkal erősítik, klasszikus formát adnak a törekvéseknek, melyek a természetfölötti célt elfogadhatóvá, sőt széppé és élvezetessé teszik önmagunkban és mások lelkületében is.

A Páter megbízó levelét pünkösöd után a VI. vasárnapon olvastam. E napon az evangéliumi szakasz a csodálatos kenyérszaporításról szólt. Feltűnt az Üdvözítő intézkedése: *praecepit turbae discumbere super terram*. Kétszer olvassuk az evangéliumban (Mk. 8; Jn. 6.), hogy az Üdvözítő a népet kenyérrel csodálatosan kielégítette. Érdekes, hogy mindkét alkalommal, mielőtt a kenyeret kiosztatta, — nem tanácsolta, nem kérte, hanem megparancsolta, hogy a népet telepítsék le. Rendet kívánt. Rendet követelt. Példájával tudomásunkra hozta, hogy mennyire megköveteli a rendet. Ennek a követelménynek mélyenjáró lélektani okai vannak, melyek a tömeg zűrzavarában nem lettek volna megoldhatók.

Az isteni Udvözítő tehát ismételt parancsával rendet követelt, mert az isteni titkok felismerése, a hitnek érdemszerző kivirágzása, a kegyelemnek hatása csak a rendnek nyugalmában valósulhat meg.

A krisztusi parancsot végrehajtó apostolok nyomán a papoknak is kötelességük mindenben rendet teremteni.

Isten is rendet teremtett felettünk, körülöttünk és bennünk.

A felettünk uralkodó rendet az ég csillagainál csodálhatjuk. A csillagok milliói az Istentől alkotott természet által kijelölt pályán elképzeltetlen rendben és pontossággal száguldanak a nélkül, hogy egymásnak útjait kereszteznék.

De felemelem tekintetemet az ég csillagainál feljebb. Aquinói Szent Tamás így imádkozik: *Creator ineffabilis, qui de thesauris sapientiae tuae tres angelorum hierarchias designasti et eas super coelum empyreum miro ordine collocasti atque universi partes elegantissime disposuisti, — Tu — inquam — infundere digneris super intellectus mei tenebras tuae radium claritatis . . .* Midőn az égi aulának szolgálati rendjét Lucifer megzavarni merészkedett, kitört a legvégzetesebb égi harc, mely csak akkor ért véget, mikor Lucifer a fellázadt angyalokkal együtt az örök kárhozatba dőlt s a mennyei hierarchiában helyreállított a rend.

A győzedelmes Egyházzól tekintetemet magam körül a küzdő Egyházra fordítom. A küzdő Egyháznak bámulatos rendjét csodálja az égi Jegyes: *quae est ista, quae progreditur quasi aurora consurgens? pulchra ut luna? electa ut sol? terribilis ut castrorum acies ordinata?* Ez a szép, ez az izléses, választékos rend teszi az Egyháznak félelmetes erejét, melynek nem lehet ellenállni, mely felvértezi a küzdő Egyházat minden ellenséges támadással szemben.

Rendnek kell lenni a társadalomban. Nem lehet, hogy mindenki kormányozzon és senki se engedelmeskedjék.

Rendnek kell lenni az élet egész vonalán. Ha a nyomdász a betűket nem illő rendben szedné egymásmellé, az értelmetlen szavak abszurd tévelyei és szörnyű zűrzavaraival keletkeznének.

Végül önmagamban is tapasztalhatom az Istentől megkövetelt rendnek nélkülözhetetlen formáit. Az emberi test organizmusában csodálatos a rend, melynek megzavarása a test összeomlását eredményezi. Az isteni törvényeknek, a léleknek, az észnek kell uralkodnia a test felett. Ennek a rendnek felforgatása a bűnök özönét zúdítja reád. — *Omnia honeste et secundum ordinem fiant in vobis.* (I Kor. 14, 40.) Ezt a rendet meg kell őrizned önmagadban, mert különben életed pokollá válik, *ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* (Jób 10, 22.)

Tehát elsősorban is meggyőződéssé kell válnia bennünk, hogy papi lelkületünkben s annak külső megnyilatkozásaiban is szigorú rendet kell tartanunk. Ez isteni akarat, sőt hangsúlyozottan isteni követelmény.

Rend legyen lelkünkben Istenhez való viszonyunkban. Ez nemcsak a készakaratos bűnöktől való mentességet jelenti, hanem a természetfölötti motívumoknak életünkbe való beidegződését, a

kegyelmek indításainak, segítő erejének hűséges gondossággal való követését is megköveteli.

Rendet kell tartanunk az emberekhez való viszonyunkban, társadalmi életünkben, a szentségek kiszolgáltatásában, templomi magatartásunkban.

Rendet kell teremtenünk önmagunkban, minden viselkedésünkben. Még otthon is, zárt ajtók mögött is, ahol senki sem lát. Akár tetszik, akár nem. Akár könnyűnek találom, akár nehéznek. Mert a rendet megzavarni, felforgatni büntetlenül nem lehet.

Ebbe a rendbe bele kell nevelnünk egész énünket, annyira, hogy második természetünké váljék, melytől még akarattal se tudjunk elszakadni.

A rendnek szeretete a lélek uralmának ismertetőjele, a papi lelakiségnek kritériuma.

A lélek uralomra jutását, a lélek uralmának állandósítását szolgálja a papi ízlés és a papi illem. Két pillér, melynek hiányában összedül vagy legalábbis nagyon meggyengül a papi lelakiség. — E két pillér felépítésére nagy gondot kell fordítania annak, aki a papi lelakiségben erős és szilárd akar maradni.

Nem felesleges törekvés tehát, ha a papi ízlés és a papi illem fogalmáról tiszta képet óhajtunk szerezni.

Általában ízlésnek mondom azt a képességet, mellyel a szépet és a rútat megítélhetjük, azt a képességet, mellyel a szépet megszeretjük és a rúttól elfordulunk. — Az ízlés nemcsak a szépek megítélésében nyilatkozik meg, hanem az ízlés egyúttal erő és indítás is, mely a szépek létrehozásában, az alkotásokban is vezérel, gondolatokat ad s a megvalósításokban irányt mutat.

Az ízlést a lelkiismerettel állíthatnám párhuzamba. A lelkiismeret megérzi a jót és rosszat. Indít, vonz a jó felé, a jónak birtoklásában megnyugvással tölt el, visszatart a rossztól, a rossznak követésében büntudatot ébreszt. Így a papi ízlés is közvetlenül megérzi a szépet, Istennek tetszését. Ez a megérezés vonzza, hogy a szépet megvalósítsa s ezzel Istennek dicsőségét szolgálja. A papi ízlés közvetlenül megérzi a rútat, attól öntudatosan elfordul, azt kerüli s amennyire tőle függ, azt megszünteti. A papi ízlésben az indítóok mindig és kizárólag Isten dicsőségének keresése s előmozdítása. Ez az állandó és objektív törvény, mely ítéletünket és megérezésünket a jó ízlésben irányítja. És ha valaki azt mondja — és helyesen mondja — hogy az ízlés általában a különböző népeknél, egyéneknél és korokban eltérőleg nyilatkozik meg, mégis a papi ízlés állandó és örök motívuma miatt, állandó és objektív törvénye miatt mindig és mindenütt ugyanazon síkon halad s kitéréseket alig mutat.

A lelakiségnek második és nem kevésbé jelentős pillére: a papi illem.

Az illem általában az embernek olyan külső magatartása, amelyet a társadalom az illető helyzetben az egyénnek vagy a rendnek előír azon főelv szerint, hogy külső magatartásunk megfeleljen az emberi méltóságnak, tehát beszédünkkel, magaviseletünkkel ne sértsük másoknak az emberi méltóságról vallott felfogását s mindenkor megadjuk a másoknak külsőleg azt a becslést, mely őt megilleti s viszont

külső magatartásunkkal megköveteljük a magunk megbecsülését is. Az illem az erkölcsiség külső jeleinek megóvásával gátat épít az erkölcsiség lényegének megvédésére s ebben rejlik erkölcsi fontossága.

Ezek nyomán már könnyen meghatározhatjuk a papi illem mibenlétét. A papi illem a papnak olyan külső magatartása, aminőt az Egyház és a keresztény társadalom a paptól megkíván, hogy a papi méltóságot megőrizze. Tehát sem beszédünkkel, sem külső magatartásunkkal ne sértsük meg az embereknek a papi méltóságról vallott felfogását s magunk is becsüljük meg a krisztusi szolgálatot, melyre vállalkoztunk.

A papi illemnek kötelező szabályait nem tanulhatjuk meg illemtanokból, hanem egyedül a Szentírásból, mert egyedül a lelkiség az, mely a papi illemet szabályozza, annak tartalmat ad, a hibáktól és ki-lengésektől megvéd: *De cetero ergo, fratres, rogamus vos et obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo oporteat vos ambulare, et placere Deo, sic et ambuletis, ut abundetis magis.* *Thess. 4, 1.*

Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas. *Col. 4, 17.*

A papi illemet maradéktalanul megvalósítjuk, ha Krisztust öltjük magunkra, s úgy járunk el papi szolgálatunkban s külső magatartásunkban: *Sicut accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate.* *Col. 2, 6.*

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi: et dispensatores mysteriorum Dei. *I Cor. 4, 1.*

Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta. *Rom. 12, 2.*

Honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt. *I Tess. 4, 12.*

Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros. *2. Cor. 6, 3.*

Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes, sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. *Eph. 5, 15.*

In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: tempus redimentes. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. *Col. 4, 5. 6.*

A papi illemnek megannyi aranyszabályai ezek, melyek a krisztusi szolgálat jelentőségét teszik magatartásunk alapjává és kiindulópontjává. A papi illem a krisztusi szolgálat felismerése, nagyrabecsülése s főként a krisztusi szolgálatnak magatartásunkban méltóképen való kifejezése.

Ha a papi illemet a Szentírás így sokszor és világosan a lelkünkre köti, akkor annak súlya kell hogy legyen, s eléggé meggyőzhet bennünket arról, hogy az illemet papi szolgálatunkban nem nélkülözhetjük, hanem annak mindenkor és lelkiismeretesen érvényt kell szerez-nünk.

A papi illemről alkotandó tiszta fogalmunkat tehát röviden így fejezhetjük ki: *Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes.* *Col. 1, 10.* — Ha Istennek tetszését megnyertük, akkor magatartásunkkal nem-

csak a hívek, de sokszor ellenfeleink tetszését is meg fogjuk nyerhetni a krisztusi ügy számára . . .

Mindezekből érthetővé válik, hogy amint egyedül a lelkiség óvhat meg minket a papi ízléstelenségtől, úgy a lelkiség az, mely megóv minket a papi illem elhanyagolásától, sőt attól a veszedelemtől is, hogy a papi illem külső formái megmerevedjenek, lélek nélkülivé váljanak, hogy ellenkező végletbe esve a külső formáknak túlzott becsét tulajdonítsunk annyira, hogy a lényeg — a lelkiség — elsikkadjon.

Ezek után a papi ízlés és papi illem gyakorlati alkalmazását a következőkben párhuzamosan majd megvilágítani.

Haliczky Z. Béla

Emberismeret.

Érzék és gyakorlat. Sokszor halljuk azt a megállapítást, hogy a nők ösztönös emberismerete jobb a férfiakénál. Másrészt a gyakorlati hivatások férfiai is szívesen fenntartják maguknak ezt a megtiszteltetést elméleti foglalkozású és adottságú társaikkal szemben. Mindebben van is valami igazság. Mühelyt azonban a határozatlan és az egyéniségnek csupán néhány — sokszor éppenséggel nem legfontosabb — vonását magában foglaló, belső megérzésem vagy gyakorlati érintkezésen alapuló jellemzést boncolgatjuk, igen gyakran kiderül fogyatékosága, esetlegessége, sőt tévedése is. Ezt szinte kísérletszerűen ismételtelen volt módunk érzékelni nők és férfiak társaságában egyaránt. A kissé is képzett emberismerő előtt hamarosan kiürülnek megállapításaik, dadognak fogalmaik, megzavarodik ösztönösségük. A többség ilyenkor rendszerint nem is szokott vállalkozni a fölkinált elemzésre és egyáltalán nem mutat nagy hajlamot arra, hogy a lélektanilag képzett és némi gyakorlattal is csiszolt emberismerővel versenyre keljen.

A papok emberismerete. Senki sem foglalkozik többet és mélyebben az emberi természetet alapvetően megszabó lélekkel, mint a nevelésben és a lelkipásztorkodásban tevékenykedő papság. *A papnevelők és a diákothonok* egészen közeli és huzamos együttélés alapján igen jó iskolái a lélektani szemlélet elsajátításának. Vezetőik közt mindig találunk is kiváló emberismerőket. De ezek nem oly gyakoriak, mint hinnők. Maga a papnevelés pedig, amely valaha a lélektani emberalakításnak legkorszerűbb színhelye volt, *nem tartott lépést a lélektanok az utolsó évtizedekben elért fejlődésével.* (Nézetünk szerint kispapjaink egész nevelési, sőt oktatási rendszere is gyökeres változtatásokra szorul, lelki irányításuktól kezdve a tantárgyakig, ezek anyagának megszabásában ugyanúgy, mint előadásuk és alkalmazásuk módjában.) A visszásságra kiválóan rávilágít *a minősítés módszere,* amelyben túlságosan nagy szerepet kap a közösség véleménye az illető külső magatartásáról. A törtetés és az alkalmazkodás sokszor egymaga elegendő a valódi jellem fogyatékoságának és a nem tiszta szándéknak palástolására. Több lélektani érzéket találunk a diákothonok korszerűen képzett és olvasott fiatal tanárainál. De ők könnyebb helyzetben vannak, mert nem köti őket annyira a hagyomány s a külső tényezők beleszólásától függetlenebbül valósíthatják meg az új nevelés-lélektani eszményeket.

A lelkeskedő papságban hivatása következtében valóságosabb és gyakorlatiasabb emberismeret alakul ki. Előnye, hogy rendszerint a legkülönbözőbb életkorú emberekkel van dolga, s nemcsak lelki és iskolai vonatkozásban, hanem az élet majdnem minden megnyilvánu-

lásában. De míg a nem lekipásztorkodó papság emberszemléletének sokszor az a hátránya, hogy az embert túlságosan jóhiszeműen és elvontan tekinti, addig a lelkeszi hivatásban élők hajlanak — éppen sok-sok keserű tapasztalatuk miatt — a kissé leegyszerűsített, vaskos, sötétben látó, lehangolt lélektani ítéletre.

Teljes szemléletre van szükség! Egyszer előadásunk után egy úriasszony megkért, látogassuk meg nyolcadikos gimnazista leányát és próbáljuk meg hatni rá, hogy a szülők szerint végzetesnek ígérkező, de minden igyekvésük ellenére megakadályozni nem sikerült egybekeléstől visszatartsuk. Az eset kifejtésére nincs itt terünk, csak a közvetlenül bennünket érdeklő részeket akarjuk kiragadni. Bizalmasan megkérdeztük a leány hittanárának véleményét. Negyven év körüli, valós érzékű ember volt. Tanítványáról a legjobb véleményt adta, dícsérte okosságát, jóságát és szépségét. Annál nagyobb volt csalódásunk a leány megpillantásakor. Fakó arcszínű, karikás szemű, mélabús, a magános bűn érzékiségétől kirabolt, gyenge akaratú, szerencsétlen fiatal teremtés állt előttünk. A leány valóban jól tanult és szépen szerepelt az önképzőkörben, talán még a kongregációban is. De milyen kusza, korán megöregedett, fáradt volt idegete s mennyire egészségtelen ösztönélete! Hittanárja csak képességei, külső magatartása és szereplése alapján ítélte meg tanítványát. S ebben tehetsége és fiatalága meg tudta téveszteni. De lélektani tanultság, megfélelő szempontok és gyakorlat híján szinte semmit sem látott meg az idegzetben és a tudatalattiban lezajlott káros folyamatokból.

Egy másik eset. Ismertünk egy papot, akinek arca, tekintete, mozgása, beszéde egyértelműen igen erős érzékiségről tanúskodott. E súlyos örökségen kívül azonban nagy eszményi lobogás, önzetlenség és munkakedv jellemezte. Volt egy nagy jóakarója, s ez a papi hivatás vállalására erőltette. A világban való működés és az életkor haladtával egyre inkább felszínre kerültek a csillapíthatatlan ösztönerők. A hivatást tévesztett ember rettenetes küszködések ellenére sem tudta elkerülni a sorozatos bukásokat. Sem ő, sem jóakarója, sem nevelői nem értették meg a természet ujmutatását, amely az ilyen adottságú emberéket eleve kizárja a szűzies életre kötelezett papságból. És nem tudták meglátni, hogy még az illető jótulajdonságainak egyrésze is éppen a nemi ösztönkörnek szocializált és szublimált megnyilvánulása. S nem vették számításba az életkor változásával önmagától is bekövetkező válságokat, amelyek még sokkalta kevésbé vérmes egyénekben is kemény kísértéseket támasztanak.

Teljes emberszemléletre van szükségünk! Az emberismeret egyik-másik ágához való csekély konyítás veszélyes tévutakra vezethet. De különösen *óvakodjunk attól, hogy éppen a lelki életre elszántaknál a test, az idegzet, az ösztönerők és a tudatalatti figyelembevétel ne legyen a kelleténél kisebb mértékű.* A papság ezirányú képzettségének és józanul mértéktartó gyakorlati készségének — saját körén kívül — igen áldásos szerepe lehetne az apácák bölcs irányításában s a vallásos leánynevelés szükséges átalakításában.

Az emberismeret egyik legfőbb parancsa: minél sokoldalúbb és teljesebb szemléletre törekedjünk!

Az elsajátítás művészete. Jelszavunk legyen: *türelemmel, lassan, mindent jól átgondolva és megrágva!* Óvakodjunk a selejtes értékű, avult könyvektől. Vigyázzunk az e téren különösen gyakori ú. n. átlagigazságok szellemünkben való meggyökereztetésének és továbbszajkolásának veszélyeire. Az emberismeretről tartott előadásainkkal kapcsolatban ismételten előfordult, hogy egyesek mutatni akarva a tárgyhoz értésüket, egészen alacsony színvonalú, évtizedekkel előbbi, akkoriban is silány füzeteket húztak elő dicsekedve. Azt is állandóan siralmasan kellett tapasztalnunk, hogy még a tárgyukban komoly szakemberek is éppen műveiknek embereket jellemző részeiben — az újabb emberismereti eredményekről nem tudva — évszázados avult eljárással dolgoznak. És élő gyakorlattal még ma is sok helyen így történik a papságra készülők lélektani minősítése.

Papi küldetésünk bennünket szellemiekben és lelkiekben mindig a színvonal tartására és emelésére kötelez. Elég sajnálatos, hogy a lelki élet irodalmának mérhetetlenül megduzzadt külföldi s újabban belföldi termése is sok-sok gyenge munkával árasztja el az érdeklődőket, és igen sok haszontalan és üres gondolatot kell végigküzdenuünk magunkat, amíg egy-két értékesre akadunk. Az emberismereti irodalomban mindez még rosszabbul áll. Ezért *ügyeljünk nagyon az elindulásra.* Ajánlatos egy célunknak megfelelő általános lélektannal kezdeni. Azután a jellemismeret legfontosabb ágait összefoglalóan tárgyaló munkát vegyünk kezünkbe. Ezt természetesen ne akarjuk megtanulni, hiszen csak általános tájékozódásról van szó. Ezután fogjunk neki időnk, lehetőségeink, esetleges szükségletünk szerint az egyes rész tudományok és ágak tanulmányozásához. A jó bevezető könyv ehhez megadja a kellő útmutatást. Mégis külön. hangsúlyozzuk, *kíváncsú valamit érteni az átörökléshez, az orvostudománynak különösen az idegekkel és a mirigyekkel foglalkozó részéhez, az ösztöntanhoz és a tudatalattiról szóló elemzésekhez, az alkat- és típusfoganhoz; a kézírás, a mozgás, az életkorok, a nemek, a hivatások és foglalkozások lélektanához.* Mint papoknak egészen különlegesen képeznünk kell magunkat a *vallásos élet jelenségeinek lélektanában,* az imától kezdve az önmehtagadásig, a hittől a kísértésekig, az erényektől a bűnökig. Bele kell tekintenuünk a szabadakarat, a terheltség, a szenvedély, másrészt a kegyelem, a lelki erő és a nemes örömök világába.

A fentiekben az embermegismerésnek eszményi körét rajzoltuk meg. Nem gondolunk arra, hogy papságunk mindezeket átküzdje magát, hiszen küldetése nem a jellemismeret elsajátítására, hanem a lelkek megszentelésére szól. S ezt nem emberi tudással és fortélyal, hanem elsősorban természetfölötti segítséggel fogja a legjobban elvégezni. De öntudatos és sikeres működéséhez valamit a fent közöltekből is kell mérítenie. És szükséges, hogy mindig legyenek sorainkban olyan különlegesen fölkészült papok, akik a szakértő és a lelki orvos hivatását a legszélesebb szemhatárral mintaszerűen ellátják.

Elmélet és gyakorlat összhangja. A gyóntatószék minden papban fejlesztí az érzéket és a tapasztalatokat az ember belső világának megfigyeléséhez. Így egészen természetes, hogy a papság nagyrésze élénken érdeklődik a lélektani kérdések iránt. Aki józanságára hivatkozva az ilyen „bogarászásokat” eleve másoknak engedi át, szomorú bizonyosságot tesz nagyonis a foghatókhöz tapadt, kiszikkadt, lapos lelkeségé-

ről. *A gyóntatószék nemcsak növeli emberismeretünket, de egyúttal sürgetve kívánja állandó lélektani gyarapodásunkat.* Arra azonban vigyázzunk, hogy gyóntatásunk ne a lélektani kísérlet és gyakorlat színvonalára süllyedjen. Lélektani tudásunkat ugyan ott is felhasználhatjuk, de igen óvatosan, mértékkel és sohasem érintve a kegyelem körének és kapcsolatainak mindenfölöttiségét. Ezért a legajánlatosabb emberismereti gyakorlatunkat papi ténykedéseinktől elkülönítve végezni.

Az elméleti érdeklődéssel párhuzamosan rögtön meg kell kezdeni *a gyakorlati megfigyeléseket.* Az elején óvakodjunk ezeknek ítélet alakjában való közlésétől. Az emberek jórésze ily dolgokban igen érzékeny, befolyásolható és egyetlen elhamarkodott vagy ügyetlenül közölt megállapítás egy egész életet megkeseríthet. Azt azonban helyesen teszi mindenki, ha emberismereti tapogatózásait egy *bizalmas barátjával megbeszéli.* A kezdő gyakran megittasodik az újonnan fölfedezett birodalom szépségétől és érdekességétől, s belső tüze és a kívülről jövő biztatások könnyen elragadják. Pedig *a jellemvizsgálónak mindenképpen a kemény önfigyelem emberévé kell válnia s éppen későbbi sikeres működése végett a titoktartás és a hallgatóság magas fokára kell emelkednie.*

A tudás és a gyakorlat szerényebb mértékének megszerzése — rendszer elfoglaltságunk mellett — évekig is eltarthat. Az elején tanácsos az emberismeret egyes elemeinek külön-külön figyelemmel kísérése. Ezeket az elemző gyakorlatokat nagy türelemmel és kitartással hosszú időn át folytatnunk kell. De e közben se feledkezzünk meg az intuíciós, ösztönös, nagyvonalú szemléletről és arról a mindig szem előtt tartandó föelvről, hogy *a részeknek szerves összetűgését kell földerítenünk s mindig az élő egésznek keretében kell értékelnünk őket.* Az elmélet és gyakorlat állandó szorgalmazása egymást kölcsönösen serkenti s végül is tárgyunk lelkes szeretetével tökéletesbedik.

Az emberismeret haszna. Aki sokszor belemélyed az emberi szív rejtelseibe s mérlegre teszi a szándékot, a megvalósítást és a kialakult eredményt; aki látja a szorongásokat, belső tusákat és reményvesztettséget, amelyek gyakran főként az idegek és mirigyek játékanak megnyilvánulásai lelki síkon; aki közvetlen tapasztalatból ismeri, hogy a méltóság, a hatalom és a dicsőség, a tetterő és alkotás magaslatain élő ember is lényegében milyen kis körben mozog s mennyi benne a műveiből rá visszaverődött, másoktól tapsot váró hiúság; — az *bizonyára nem fog megijedni az embertől, aki annyi, mint a tovahúzó árnyék és mint az elszáradó fű.* Az emberismerettel foglalkozó azonban nemcsak nagyságában látja kicsinynek az embert, hanem kicsinyiségében is megpillantja fönségét. Lélektani tanácsadó óráinkon csodálatosan gazdag és bölcs lelkeket fogunk megismerni a kicsinyek és ismeretlenek szürke tömegéből. És meg fogjuk tanulni, hogy bár a legtöbb emberben igen sok a kivetnivaló önzés, hatalomvágy, hiúság és anyagiasság, de lelke mélyén önmaga szempontjából tekintve még az utolsó gonosztevő is a jobb és nemesebb után vágyódó lény. Így az emberismeret valós és mégis kiegyensúlyozott emberszemléletre tanít.

Ez a kiegyensúlyozódás nemcsak kifelé ható szemléletmód, hanem saját bensőnkre is kisugárzó alakító erő. *A helyesen művelt emberismeret jobban befelé fordítja a pap figyelmét, megszeretteti*

vele az elmélkedést, a magányt, az önfegyelmet és az embertársak sorsával történő összevetés által igen sokszor térdre kényszeríti a Gondviselés iránt való hála és köszönet elmondására. Az emberismeret ezenkívül még saját állapotunk megítélésében józanságra segít. Meggyőző arról, hogy minden világi csillogás és boldogság igen nagy mértékben csak látszat, és nincs szilárdabb, meglegedettebb s tartósan boldogabb életforma, mint az Istenéhez és elveihez következetesen ragaszkodó, magános életű papé. Az önmagát megtalált apostoli férfiú lelkéből pedig messze kiárad majd a *biztonság, az erő és az összhang*. E hármas alapra azután fölépülhet a pártfogoló, segítő krisztusi szeretet lelkipásztorokodása. Amily könnyen elszakaszthat minket a felletes lélektani bibelődés Urunktól és hivatásunktól, ugyanoly biztosan hozzáláncolnak bennünket a komolyan fölfogott emberismereti tanulmányok és gyakorlatok. Mert ezek *elsősorban őszinteséget kívánnak és igazságra tanítanak*.

Ellenvetések és aggodalmak. A jellemismeret, sajnos, a tanultabb emberek előtt még mindig nem szerzett polgárjogot. Egyesek a *jósok mesterségével* tévesztik össze és egyenesen lenézik. Mások hiábavaló, nőket érdeklő *pepecselésnek* tartják. Vannak olyanok is, akik *vallási szempontból bizalmatlanok* iránta. Anyagelvűséget, determinizmust, emberközpontiséget, érzéki vájkálást szimatolnak benne. Ezen a véleményen van a papság egyrésze is. Nem tagadható, a lélektan és a jellemismeret egyes képviselőiben felléptek ilyen törekvések. Az is igaz, hogy ma sokan szeretik különösen a vallás nagy valóságait a lelki élmények alanyiságává feloldani. De tán a legtöbbet azok az egyoldalú, szélhámosságra hajlamos „jellemelemzők” ártottak tudományunknak, akik üzemmé aljasították le az emberismeret gyakorlatát és a lélektan köpenyege alatt önző számításaikat, illetve érzéki vágyaikat valósították meg. Ám az igaz emberismerethez mindennek semmi köze sincs. Mindössze annyit ismerünk el, hogy ezeknek a veszélyeknek egyike-másika a komolyan foglalkozót is nehézségek elé állíthatja, fenyegetheti. De ez így van minden más emberi tudománnyal is. Az *emberismeret ellen felhozott tárgyi érvek mögött egyébként sokszor alanyi okok rejtőznek*: hozzánemértés, érzékenység, a leleplezéstől féltő hiúság, sértettség.

A jellemismeret alapelvei nem ellenkeznek a keresztény fel-fogással, a vele való foglalkozás nem méltatlan a paphoz, sőt hatalmas segítője önmaga és mások lelki vezetésében.

Könyvek ajánlása. Elsőrendű *bevezető és összefoglaló* mű Mátrai Lászlóé: *Jellemtan*. (Bp. 1943. Orsz. Közokt. Tanács.) Mellette még kiváló szolgálatot fog tenni Rohracher Hubert magyarra fordított munkája: *Karakterológia*. (3. kiad. Bp. 1942. Novák Rudolf.) A magyar nyelvű irodalomból e két könyv a legfontosabb. — *A korszerű lélektan vallási alkalmazásának jó összefoglaló szakmunkája* Müncker Theodor: *Die psychologischen Grundlagen der kath. Sittenlehre*. (2. kiad. Düsseldorf, Mosella-Verlag, 1940. A Tillmann szerkesztette *Handbuch der kath. Sittenlehre* II. kötete.) Szűkebb körű, hasznos magyar kezdeményezés Előd István piarista doktori értekezése: *Alkatlélektani kérdések és a kat. erkölcsstan*. (Palaestra Calasanctiana 29. sz. Pécs, 1939.) A kat. erkölcsbölcselet és lélektan egyik legnagyobb szabású műve Klug Ignaz: *Die Tiefen der Seele*. (Paderborn, Schöningh. Sok kiadás-

ban.) A lelkipásztor és a nevelő számára legszükségesebb idegorvosi eredményeknek a papi gyakorlattal párosult igen gazdag tapasztalatú egyesítése Schulte Chrysostomus: Was der Seelsorger von nervösen Seelenleiden wissen muss. (II. kiad. Paderborn, Schöningh, 1936.) Török Mihály kétkötetes monográfiája (Medicina et psychiatria pastoralis. Esztergom, 1928.) lelkiismeretes, sok tudást felölelő munka, de egyes részeiben kiegészítésre és átdolgozásra szorul.

A lélektanban általánosan tájékoztató Bognár Cecil: Pszichológia. (Budapest, Szent István Társulat, 1935.) A mindennapi életben előke­rülő lélektani kérdésekről ugyane szerzőnek Mi és mások c. érdekes műve szól. (Bp., Egyetemi-nyomda. É. n.) Noszlopi László könyvei közül ajánljuk: Jellemlátás és jellemigézés (Szt. István Társulat, Bp., 1935.); Emberismeret és emberekkel való bánás. (Bp., Pantheon, 1942.) A főbb *típusstanokat* ismerteti Róth Antal S. J.: Új szempontok a típus­kutatásban. (Bp., Korda, 1944.) A jellemismereti irányoknak nyelvün­kön eddig legáttekintőbb összefoglalása Pál Antal ref. lelkész mun­kája: Bevezetés a modern karakterológiába. (Debrecen, 1941.) — A *valláslélektanról* Kühár Flóris művét használhatjuk: Bevezetés a vallás lélektanába. Bp., Szt. István Társulat, 1926. További könyvészetet is ad. *A papi önképzésre és önismeretre* tán a legmélyebb alkotás: Sell­mair Josef, Der Priester in der Welt. (Regensburg, Pustet, sok kiadás­ban.)

Az íráselemzésről megemlíjtük Bíró József (A modern grafológia. Bp., Pantheon, több kiadásban) és Soltész István bajnai esperes­plébános könyvét. (Emberismeret az írásból. Bajna, Esztergom vm. Papi szerzője a gyakorlatban is jó elemző.) — *Az életkorok* lélektanára igen tanulságos: Bühler, Charlotte, Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem. (Leipzig, Hirzel, 1933.) A *nemekről* szép kat. szellemű művek: Laros M.: Die Beziehungen der Geschlechter. Köln, Staufen-Verlag, 1936; Zimmermann Franz: Die beiden Geschlechter in der Absicht Gottes. Zur Metaphysik der Geschlechter im Christen­tum. Wiesbaden, Grünewald, 1936. A *nőkről* (állandó összehasonlítás­ban a férfiakkal) alapvető lélektani vizsgálódás: Heymans G.: Die Psychologie der Frauen. (2. kiadás. Heidelberg, Winter, 1924.) Ma­gyarra is le van fordítva Lombroso Gina más természetű, de gazdag anyagú és nemes felfogású könyve: A női lélek. Bp., Athenaeum. É. n.

A természettudományi és orvosi emberszemlélet köréből nagy­értékű Carrel Alexis: Az ismeretlen ember. (Bp., Révai, é. n.) Az át­öröklésről kiváló magyar munka Szabó Zoltáné: Az átöröklés. Bp., Term. Tud. Társ., 1938. Rövid összefoglalás: Szabó Zoltán: Származás és öröklődés. Bp., 1942. Magyar Szemle, Kincsestár, 41. sz. — Tangl Harald: A hormon és az ember. Bp., Franklin, 1937. — *A lélekelemzés* rövid magyar ismertetése: Nyíró Gyula: Psychoanalysis. Bp., Magyar Szemle Kincsestára, 1931. Komoly, tudományos kat. állásfoglalás: Do­nath Joseph: Über Psychoanalyse und Individualpsychologie. Innsbruck, 1932. A legújabb emberismereti módok közül igen figyelemre méltó­nak tartjuk Szondi Lipót *sorselemző ösztönismereti rendszerét*. Erről szóló munkák: Szondi L.: Schicksalsanalyse. Basel, Benno Schwabe, 1944. Szondi Lipót: Ösztön és nevelés. Bp., 1940. A Pázmány Péter Tud. Egy. Lélektani Intézet kiadása. (Füzet.) Benedek István: Ösztön és bü­nözés. Bp., Eggenberger-kiadás. (Nagy orvosi munka.) — *A faji vonat-*

kozásokba jó kat. szellemű bevezető Somogyi József: A faj. Bp., Athenaeum, 1940. Igen értékes emberismereti fejtegetések találhatóak ugyane szerző egy másik könyvében: Tehetség és eugenika. A tehetség biológiai, pszichológiai és szociológiai vizsgálata. Bp., Eggenberger, 1934.

Könyvészetünk összeállításában az a főszempont vezetett, hogy elsősorban a papi emberismeretet szolgáló és lehetőleg magyar nyelven hozzáférhető munkákat nevezünk meg. Sem teljességre, sem tiszta tudományosságra nem törekedtünk.

Pannonhalma.

Dr. Vanyó Tihamér O. S. B.

A temperamentumok.

A tan eredete

visszanyúlunk a Krisztus előtti századokba, Hippokratesig. A görög orvosi iskola az akkori világ- és emberszemléletet vitte bele. A világ szerintük négy elemből áll: föld, víz, levegő, tűz. A dolgoknak négy főtulajdonságuk van: hideg, meleg, száraz, nedves. Hippokrates az emberben négy nedvet vett fel: vér (sanguis), nyál (*φλέγμα*), epe (*χολή*) fekete epe (*μέλαινα χολή*). Ha ezek egyenletesen vannak elosztva, illetve keverve az emberben, akkor teljesen egészséges. (Innen később a latin szó: temperare = szabályozni, mérsékelni, és a temperamentum.) Ha valamelyik nedv túlteng, akkor az egészség megbomlik. A szerint, hogy melyik nedv jut túlsúlyba, áll elő az orvosi kép az emberről: szangvinikus, flegmatikus, kolerikus, melankólikus. Ezek tehát az egészségestől eltérő orvosi képek, amelyek szerint igazodott a gyógykezelés. Ez a Hippokrates-féle nedvelmélet (theoria humoralis).

Hogy ez az elmélet nemcsak az orvosi, hanem a közfelfogásban is erős gyökeret vert, nem csodálható. De éppúgy természetes az is, hogy idővel ennek az elméletnek súlypontja lélektani irányba tolódott el. Tehát e típusok nem orvosi diagnózist jelentettek, hanem lélektani jellegeket mutattak be, az egyéniség sajátos vonásait. Galenus orvos volt az, aki Krisztus után 200 körül teljesen kiépítette a temperamentum-elméletet és a lélektani tájékozódás alapját is megvetette.

Ellentétek a tan körül

A temperamentumok tana tehát nem maradt a kiindulási fogalmaknál, hanem jelentősen eltolódott. Ez eltolódás tovább folyt. Feljogosítva érezte magát mindenki, aki erről írt, hogy saját szájaize szerint állítsa össze mondanivalóit, vagyis adja elő az ő temperamentum-tanát. Még a nagy metafizikus, Kant is vállalkozott erre. Így aztán természetes, hogy egyértelmű fogalmak és meghatározások mai napig sem alakultak ki. Valami kristályosodás megfigyelhető abban az irányban, hogy a temperamentum-tan elsősorban mégis az érzelmekkel foglalkozik; az egyének osztályozásának alapja lett az ő érzésviláguk.

Ez a bizonyos határozatlanság és elmosódottság a tanban termé-

szetesen nem tetszhetett az utolsó század tudósainak, akik a lélektanban is csak pontos adatokkal dolgoznak. Aztán a tan ősisége, a nedvek tanából való eredés sem biztosított tekintélyt. Ezért észlelhető utóbbi időben bizonyos tudományos lenézés a temperamentumok tanával kapcsolatban. Egyes tudósok viszont menteni akarják és lélektani kísérletekkel adnak alája szilárd tudományos alapot. Legkiemelkedőbb ezek közül Heymans. (Lásd bővebb kivonatát Fröbes: Experimentelle Psychologie II. 432—436. ll.) Figyelemreméltó jelenség, hogy Kretschmer: Körperbau und Charakter c. híres művében a lélektani (karakterológiai) részt „Die Temperamente” cím alatt hozza és világosan beszél arról is, hogy a temperamentumoknak a vérben és a test nedveiben van részben alapjuk. „Die Temperamente sind, wie wir empirisch sicher wissen, blutchemisch, humoral mitbedingt.” (I. m. 5—6. kiad. 208. l.) Érdekes találkozása ez a 20. század egyik leghíresebb orvosának Hippokratessel, jóllehet ennek temperamentum-tanát márcsak igen csekély elemeiben vette át.

A temperamentumok tanát menteni mindenképen célszerű. Először azért, mert — ha nincs is egységes fogalmazása az írónál — az összehordott anyag közérthető és a gyakorlati emberismeret számára igen hasznos. Továbbá azért is menteni kell, mert egyelőre nincs másik emberismereti rendszerünk, amely megközelítőleg is ilyen könnyed, érthető és népszerű lenne, illetőleg lehetne. Végül pedig azt mondanám: nem véletlen, hogy ez a tan — ha változásokkal is, de alapvonalaisaiban azonosan — több mint kétezer éve tartja magát és ma sem akar kimúlni. A mai karakterológiai rendszerek is csekély kivétellel a múlt emlékei lesznek, amikor a temperamentumok tana még gyakorlatilag is élni fog. — Mi ennek a magyarázata? Valószínűleg az, hogy céljának, az emberismeretnek jól megfelel. Jellegzetes adottságainál fogja meg az embert, az egyedek osztályozása könnyen áttekinthető s a megállapítások hamar igazolódnak a gyakorlatban. Mélységre nem törekszik s ennyiben is embereknek való. A mai karakterológiaiak messze elmaradnak mögötte gyakorlati alkalmasság dolgában; még a viszonylag leggyakorlatibb Kretschmer-féle rendszer is, mert egész beállítása orvosi, kórtani, a beteg embert tartja szem előtt, s mint ilyent sohasem kedvelhetik meg úgy az emberek, mint a másikat.

A tan legfőbb gyöngéje,

hogy *felszínes és fogalmilag nem tisztázott*. A gyakorlatnak szólt mindig, s minthogy az emberismeret — egyes intuitív tehetségeket kivéve — mindenkor a felszínen mozgott, ez a tan jól illett hozzá.

Íróik jókedvű, gátlástalan szabadsággal hordanak össze mindenféle emberismereti anyagot, s nem zavarja őket a kérdés, hogy szorosan odatartozik-e vagy sem, hiszen nincs biztos kristályosodási tengely. Azt csak tiszta fogalmak adnak.

Ebből a gyengéjéből fakad, hogy nagyon keveset fejlődött az évszázadok folyamán. Utóbbi évtizedek embertani, élettani, lélektani és karakterológiai kutatásai és eredményei mellett egészen lemaradt. A modern ember érzésvilágának patológikus eltolódásai pl. már sehogy sem férnek bele. Heymans is úgy látta, hogy a régi négyes be-

osztás helyett nyolcas beosztást kell alkalmaznia. A tan felszínessége tehát ma viszonylag nagyobb, mint volt régebben.

Mínthogy pedig korunkban az emberismeret határozottan lényegre menő, ott már a temperamentumok tana egészen kiesik szerepéből, nem tud mit kezdeni sem.

A tan lényeges gyöngéjének rovására írandó, hogy a gyakorlati életben az emberek ösztönös önismereti és emberismereti vágyát ilyen felszínes tudással megnyugtatta.

Jellemtani kristályosítás

Az érzelem lélektani világunk továbbemelezhetetlen adottsága, amelynek alapjellege a kellemes és kellemetlen, s mint ilyen, lélektani világunk legmélyebb mozgatója, cselekvésre serkentője.

Az érzelmek oly nagy szerepet játszanak jellemiségünk világában, hogy emberismeretünknek lényeges, ha nem leglényegesebb elemét teszik. Az érzéseknek ugyanis, főleg az alacsonyabbrendű és szenvedélyesebb érzéseknek oly erős befolyásuk van egész gondolkodásunkra és akarásunkra, mondhatjuk egész életirányunkra, hogy az egyéniség lélektani arcát főképen ezek határozzák meg. Hozzátehetjük még, hogy egész tudatvilágunknak, személyi életünknek egyensúlyát is elsősorban érzésvilágunk egyensúlya biztosítja.

Mármost az érzésvilág egyrészt mélyebb testi-lelki adottságokból sarjad (közvetlenül legfőbb befolyásolói a hormonok, vérminőség és idegrendszer), másrészt egész lélektani világunkra visszahatólag is a legerősebb befolyást gyakorolja. Fölötte indokolt tehát, hogy jellemiségünk szempontjából különös figyelemre is méltassuk. A temperamentumok tanát tehát karakterológiai is igen jelentősen foghatjuk meg, ha benne érzésvilágunk rendezett ismeretét nyertük.

Mínthogy az érzések elsősorban mélyebb biológiai adottságokból sarjadnak és másodsorban lélektani világunkra visszahatnak, e két fő szempont alatt ragadhatjuk meg a négy temperamentum lényegét. A visszahatás kétirányú: befelé és kifelé érvényesülő. Vagyis lélektanunk belső zárt világa felé és a külvilág felé. Ezek szerint a négy temperamentum lényeges irányai volnának:

A *kolerikus* = *mélytüdő* és *szenvedélyes* temperamentum: keményebb összetételű testi-lelki alkatból többnyire erős lendülettel és tartósan sarjadó érzésvilágot jelent, amelynek visszahatása is erős és tartós, éspedig az egyéni belső világ felé is, a külvilág felé is.

A *melankólikus* = *mélyhullámszerű* temperamentum: puhább összetételű testi-lelki alkatból bőségesen és tartósan, de gyöngé lendülettel sarjadó érzésvilágot jelent, melynek visszahatása befelé mély és tartós, kifelé igen gyöngé.

A *szangvinikus* = *lobbanékony* temperamentum: könnyed összetételű lelki alkatból bőségesen, de igen változó skálával és lendülettel sarjadó érzésvilágot jelent, melynek visszahatása befelé élénk, de rendszeren igen felszínes és gyorsan eltűnő, kifelé igen élénk, sokszínű és hamar elmúló.

A *flegmatikus* = *hidegvérű* temperamentum: a testi alkatelem túltengése miatt nehézkesen sarjadó igen tompított és hűvös érzésvilágot jelent, amelynek visszahatása befelé is, kifelé is igen gyöngé.

A sorrendet — mint kivehető — az érzésvilág erősségének szempontja határozta meg. Legerősebb a kolerikusban, leggyöngébb a flegmatikusban. — Természetesen egyik temperamentumban sem kell gondolnunk az érzések folytonosságát és azonosságát. Megfelelő indítók kellene az érzelmek beidegzésére és ez okok hatóereje sem azonos mindig. Lélektani világunknak épp ez a része az, ahol leginkább érvényesül a hullámozás és a színváltozás.

A nemzeti nyelven való elnevezés érdekességéeként említem meg Kantnak egységes névadását:

szangvinikus = leichtblütig (könnyűvérű),
melankólikus = schwerblütig (nehézvérű),
kolerikus = warmblütig (melegvérű),
flegmatikus = kaltblütig (hidegvérű).

Jellemszemléletünkben egyik temperamentum sem eszmény. Eszmény az érzésvilág rendezettsége, összhangja, egyensúlya az egyéniség egészében. Az egyes temperamentumok tehát a kiegyensúlyozott érzésvilág sajátos hiányait jelzik. A Hippokrates-féle temperamentumok szintén az egészségestől való eltávolodást jelentették. Mi azonban távolról sem minősítjük a temperamentumokat betegeseknek. Inkább azt mondjuk, hogy mivel az emberi érzésvilág kiegyensúlyozottsága oly nagyon ritka eset, meg kell elégednünk azzal, hogy az egyes temperamentumok keretén belül keressük a rendeződést, az egyensúlyozódást. Ehhez akkor jutunk el, ha érzésvilágunk összhangba kerül: az igazságok fényében kitisztult értelmünkkel és az értékek szeretetében kitüzesedett akaratunkkal.

Mielőtt az egyes temperamentumok részletezésébe kezdenénk, felvetjük a kérdést: minthogy az egyes temperamentumokba igen sokféle, sőt szinte mindenféle lélektani és karakterológiai jellegzetességet be szoktak venni és kapcsolatba hozni velük — mennyiben helyes ez az eljárás? Annyiban helyes, hogy adottságaink is, tudattényeink is, cselekvéseink is szerves összefüggésben vannak egymással. Az érzelmek legalább kísérő jelenségek. De gyakran ennél sokkal nagyobb a jelentőségük: forrásai vagy indítóokai különféle lelki tényeknek. — Természetesen minden túlzástól óvakodnunk kell.

Ezekután adjuk az egyes temperamentumok kifejtését. Inkább mondanivalónk rendezettségére, mint a részletek bőségére törekedtünk.

A NÉGY TEMPERAMENTUM

Kolerikus temperamentum

Alapjellege

Magas feszültség (amely sohasem tévesztendő össze az ideges feszültséggel). Biológiaiailag is, pszichológiaiailag is. Az erők nála bizonyos halmozottságban vannak. És feszítik egymást. Ez a kolerikusnál a legmélyebb és a legsajátosabb alap. A többi temperamentumok egyikénél sincs ez így. Ezt ő egyszerűen örökölte, vagyis nem szerezte. Nem is lehet ezt megszerezni.

Ez a magas feszültség elsősorban egészen felduzzadt öntudatot, önértékelést, önréteret teremt. A magasabbrendűség a kolerikusnál alapélmény.

A magas feszültségnek aztán legbelső és legfőbb igénye a kifejtődés, az erők aktivizmusa, a cselekvés. A tevékenységet magát is igényli és élvezzi a kolerikus, de még inkább szükséglete az erők érvényesítése és bizonyos nyugalmi állapot megteremtése azok levezetése által. Ez az erőérvényesítés kisebb szellemiségű, gondolkodásra kevésbé hajlamos és kisebb képzeletű egyedeknél csak éppen erős, öntudatos, rátartó munkában s azok eredményének rendszeresen kevély élvezésében történik. Gondolkodó és élénkebb képzeletű egyedeknél nagy célkitűzések felé irányul a belső feszültség. E célkitűzések lehetnek egészen fantasztikusak és irreálisak is. A célok nemcsak épp elérendő javak, hanem az esetek nagyobb számában megvalósítandó értékek: alkotások. A kicsit is szellemibb kolerikus alkotni, teremteni, alapítani akar.

Teljesítményeinek, főleg pedig alkotásainak aztán ura és élvezője akar lenni. Ura akar lenni az embereknek is, akiket eszközökként von be hatókörébe. A magasabbrendűségi élmény és a cselekvési belső feszültség ugyanis a természetes fejlődés szerint uralkodási igénnyé lesz, amelyhez alattvalók kelljenek. Nem elvont, sápadt igény ez, hanem a leghatározottabb, gyakorlati, telivér. Akárkin, de uralkodni! Ha az élet úgy engedi, tömegben is.

Ebből a belső irányból fakad a kolerikusnál két fontos lélektani jelenség mint következmény.

Az egyik a *nyugtalanosság*. A világrend ugyanis és az emberi élet nem áll a kolerikus készséges szolgálatára, nem is igen vesznek tudomást az ő igényeiről. Sőt másokban is fellépnek kisebb-nagyobb fokban ugyanolyan igények. Ebből ütközések állnak elő. Hamarosan belátja a kolerikus, hogy csak harc árán boldogul. Vállalja. Erőit nekifeszíti a harcnak. Felajzott lesz, támadásra kész... Ha mármost harcai sikerülnek, a nyugtalan szellem őt kényúrrá teszi, végleges esetben vérengző tigrissé, oroszláná. Ha nem sikerülnek harcai, a kudarcokat mély haraggal, keserűséggel éli meg s új támadásokat tervez. Ha aztán terveit végleg nem sikerülnek, akkor vagy egészen megzavarodik lélektanilag vagy ha egészségesebb és józanabb, hatalmas keserűségi és gyűlöleteti érzést hordoz magában, amelyet kiél epés vélekedésekben, emberkerülésben vagy valamilyen önigazoló, rejtett munkában.

A világtörténelem nagy nyugtalanjai és legfőbb szkizofrénjei kolerikusok.

A másik lélektani jelenség (következmény) a folyton emelkedő *kevélységi vonal*. Egész biológiai és pszichológiai feszültsége mindinkább kevélységgé kristályosodik. Ezt nem lehet megkerülni. Akár van sikere, akár nincs, kevély lesz, csak a kevélység belső színezete lesz más. — Ezért első segéderői Lucifernek az ő világterveiben a kolerikusok.

Még a rendkívüli átalakító kegyelem is csak úgy boldogul náluk, ha kevélységi öntudatuk előbb megtört. (L. Saul a damaszkuszi úton: porba vágódik, megvakul, kézen vezetik mint egy gyereket, s később

is, amikor már szívvel-lélekkel Krisztus bajnoka, mennyi megalázta-tása volt...)

De rá kell mutatnunk mint alaptulajdonságra a *nagylelkűségre* is. Ennek két lényeges iránya van nála. Egyik: a nagy célokat igazán nagy lélekkel, nagy lendülettel, sokszor fennkölt rugalmassággal való-sítja. Másik: van jótékonyági hajlama. Ez ugyan sokszor öntömjé-nezés és alattvalók hódolatának biztosítása, de mégis a jóságnak bizo-nyos kiáradása. Ha nagyon megtisztul jellemileg, ő lesz a legvalódibb nagylelkű ember. Átlag azonban sok jót tesz, már azért is, mert övéi ismerik kevélységi gyöngéit és azokat legyezgetve javakhoz jutnak.

Jellemi és kegyelmi síkon a nagy lehetőségek embere. Hogy azonban valóság legyen a lehetőségből, hősnek kell lennie önmaga fölött.

Megnyilatkozásai

Arcvonásai élesek, tekintete élénk. Testi szervezete többnyire kemény, szívós. Ernyedt, puha, kövér külsőt nemigen találunk kole-rikusnál. Járásában is tartás van és erő, határozottság. Külső maga-tartása nem szükségképen merev. Ez függ kedélyvilágától. A kole-rikusok között sok a hideg ember. Ritka a meleg kedélyű, a hangu-latos. Ez már nem az ő lelki rendszerük vonása. De megtaláljuk ezt is olykor, szerencsés összetétel esetében.

Lakásban, berendezésben, ruházkozásban igényes. De mivel ren-desen sokkal nagyobb igények is foglalkoztatják, ha ezekben kiélheti magát, az előbbi igények leegyszerűsödnek.

A lélektani erők tempósabban, élesebben, darabosabban nyilvá-nulnak nála. Rendesen több erőt fektet be tetteibe, mint amennyit azok igényelnek. Amint kezét fog, amint figyel, amint tollát a papírra nyomja, amint mozdul, amint bizonyít, amint nekilát egy munkának vagy küzdelemnek: jellegzetes, erősebb ütemű megnyilvánulások.

Modora — ha nincs nagy műveltsége — szegletes, darabos, eset-leg félszeg is, aggresszív, hiányzik belőle a tapintat, a finomság, az együttérzés, az alkalmazkodás, a találékony, szíves készség. — Illem-érzéke is fogvatékos.

Társaságban szeret vezetni. Habár korántsem ő a legkelleme-sebb társalgó. Tud azonban elmés lenni; értelme fénye és ereje könny-en megvillan.

Egyébként vannak hallgatag kolerikusok is. Náluk ez is a képzelt felsőbbrendűség egyik formája.

Jellegzetes a kolerikus fellépése. Rendesen értékének és fontos-ságának egész átérzésével nyilatkozik meg. A helyzet ura akar lenni mindjárt. Ahol lehet, ott azonnal rendelkezik, parancsol.

Az ügyességnek nevezett vonás mérsékelten van meg benne. A szangvinikussal nem versenyezhet. Kézügyessége jóval kisebb, mint az átfogó, nagyobb dolgok és szellemiek intézésében való ügyessége.

Mélyen és tartósan tud lelkesedni, szeretni, de haragudni és gyű-lölni is. Kis benyomások is képesek nagy hullámmásba hozni külsőleg is, ha valamilyen érzékeny ponton érintették. Heves és szenvedélyes ember. Hamar sértődik és nehezen engesztelhető ki.

Az étellel szemben való magatartása: uralkodni jó darab szelete

fölött. A nagy vagyon, a rang, a tekintélyes állás igen érdeklik és céljai közé tartoznak. De a magasabb szellemi javak is nagy vonzást gyakorolnak rá. Nagy eszmék, nagy célok fanatikusa. (Sokszor túlzott eszmék és célok fanatikusa.) Alakítani, reformálni, valami új életet akar teremteni mindenáron. Úgy forgatni a dolgokat, ahogyan még nem voltak. Ha pedig ilyesmire nem képes, akkor igyekszik legalább adni az urat, az értékes, nagy embert, aki csak azért nem viszi többre, mert nem kell neki több.

Erkölcsei megnyilvánulásaiban előtérben van a kifogástalanság igénye. Roppant rátartós arra, hogy benne senki hibát ne találjon. Főleg a becsület és jellemiség dolgában igen érzékeny. Valamirevaló kolerikus inkább az életét adja oda, mint a becsületét. Nagyon segíti ez őt a lelkiismeretes kötelességteljesítésben.

Szociális szempontból sokat tesz, ha ez neki előnyös, illetve céljai felé előbbre viszi őt. De minthogy természete nem szociális, hamar átüt ilyen tettein is az önzés. Nehéz megszabadulnia attól az ösztönös törekvésétől, hogy az embereket céljaira használja fel és felettük uralkodjék, esetleg basáskodjék. Az őszinte szolgálati szellem alig tud kibontakozni benne.

Vallási nyilvánulása igen tartózkodó. Nem barátja a külsőségeknek. Érzéseit inkább elrejtí. A vallást inkább adminisztrálja, mint éli. De azért van érzéke a nagy igazságok és a megváltás tényei iránt. Isten szuverén nagysága erősen hat rá még akkor is, ha önbálványozása miatt nem hódol meg előtte.

Boldogsága a körülrajongottság, a ragyogó érvényesülés, az embereket elámitó sikerek, a függetlenség és a hatalom.

Értékei

Minthogy a kolerikus a hatásokra, amelyek őt érik, azonnal és erősen hat vissza, azért nagy mértékben a jelen embere és a gyakorlat embere. Nagy célkitűzései ugyan nem mindig reálisak, azonban ő mégis a cselekvés és alkotás embere. Kolerikusok csinálnak történelmet. Vitában, harcban ők járnak elől, társadalmi szervezetekben, kormányzásban többnyire ők vezetnek.

Értelme rendszeresen korán fejlett és éles, könnyen meglát és megért mindent, át tud tekinteni a dolgok lényegén és hamar meglátja a cselekmények rúgóit. Tudja elemezni a jelenségeket, azokból gyakorlati következtetéseket vonni cselekvése számára. Akarata többnyire erős és gyorsan határoz. Ahol akaratmunkára van szükség, ott ő ott hon van. Amit egyszer elhatároz vagy alapelvül felvesz, a mellett kitart mindenáron. A kolerikust elhatározásában megingatni igen nehéz. Főleg akaraterejének köszönheti bátorságát és merészségét, mellyel a legnehezebb dolgoknak is nekivág, a veszélyben, a nehézségekben nem hátrál. Kiemelkedő vonása a nagyért, a nemesért, szépért való lelkesedés. Gondolataiban mindig valami nagyot, valami rendkívülit lát maga előtt, amely szinte egész lelkét lefoglalja. Ez a nagyért való lelkesedés készíti arra, hogy mindenütt elsőnek küzdje föl magát. Sajátos erénye a nagylelkűség. Nem szeret törpe ember lenni. A kis kaliberűséget megveti. A munkától nem fél, a fáradságot nem sajnálja. A fejlett kolerikus temperamentum egészen nagy, sőt világra szóló

célkitűzésekről álmodozik. Csak ilyesmiben látja kielégítve ambícióját. Ha kormányzói hajlama van, szeretne nagy tömegek fölé kerülni, azokat magával ragadni és miután megszervezte, nagyot alkotni velük. Tehetsége sokszor meg is van az ilyen célkitűzésekhez.

De ő nemcsak a nagy akarás, hanem a hirtelen akarás embere is. A magasra tűzött célt a legrövidebb idő alatt akarja megvalósítani.

Ha lelki életre adta magát, ott is gyorsan első szeretne lenni. Erősen vágyódik a legmagasabb életszentség után. A lelki életben haladó kolerikus nagylelkű Istennel és felebarátaival szemben. Az önmegtagadástól nem fél, bátran vállalja a legnagyobb vezekléseket is, mint azt kolerikus szenteknél látjuk. Az önfegyelmzés nem okoz neki különös nehézséget. Legerősebb szenvedélyével is meg tud birkózni, ha elhatározza rá magát. A vállalt gyakorlatokban állhatatos, habár az eredmények lassúsága komoly probléma számára. Ha jól fegyelmezett, tud összeszedetten imádkozni.

Fogyatkozásai

Főhibája és legerősebb szenvedélye a büszkeség, a kevélység. Hibáinak ez az uralkodó vonása. Nagyon öntelt. Onmagát éli meg szinte a világ közepének. Bálványozza magát. Tehetségeit illetőleg tele van beképzeléssel, értékeit felfújja. Adja a nagyot. Másoktól pedig elvárja, hogy meglássák és elismerjék az ő értékeit. Szomjazza a nagyrabecsülést, kitüntetést, dicséretet, az állandó nimbuszt. Boldogtalan, ha más és nem ő részesül felmagasztalásban, mert úgy éli meg, hogy ez a fényt elvonja tőle. Mások emelkedését ebből a szomorú látószögből ítéli meg. Hibáit előnyöknek, sőt erényeknek tartja. Így pl. túlságos önértettségét, keményfejűségét, makacsságát, akadályt nem ismerő dicsőségkeresését ő a férfias nagystilűség, az emberhez méltó érvényesülés jogos megnyilatkozásának tartja. — A megalázás iránt igen érzékeny. Felejteni sem tudja. Képes egy-egy megaláztatásra egész életén át emlékezni. Sőt tudatosan számontartja mint rajta esett súlyos sérelmet. Az alázat az ő legnagyobb problémája. — Kevélységéből következik nagy oktalansága olykor. Az övénél ugyanis nincs jobb vélemény, ő mindent a legjobban tud és a leghelyesebben elintéz. Évszázados szokásokkal, öregek tanácsával nem törődik. A körülményeket nem sokat mérlegeli, az óvatos körültekintés nem az ő erénye. Képes a falnak is nekimenni, ha úgy gondolja, hogy arra vezet az útja. Nem tágít akkor sem, ha kezd már látni, hogy terve nem sikerül.

Feltétlen önálló úr akar lenni. Vezetőt, támogatót, oktatót maga mellett nem tűr, főleg ha már tud is valamicskét. Ellentmondást nem bír, minthogy egyéni véleményét mindenekfölött állónak tartja. Onbizalma határtalan. Magát mindenre képesnek véli; előtte még a lehetetlen is elérhetőnek látszik és senkinek a segítségére nem akar rászorulni. „Nincs lehetetlenség, csak tehetetlenség!” „Si impossibile — probetur!” Felebarátját lenézi, megveti, benne nem lát egyenrangú társat, csak eszközt, akit céljai és emelkedése érdekében felhasználna. Világos, hogy nála különösebb felebaráti szeretetről csak hosszú önevelés után lehet szó. Onátadás, másért élő altruizmus előtte kevésbé ismert és még kevésbé kedvelt fogalmak. Vezetésre, uralomra

tör mindenáron és ha ez egyenesen nem sikerül, akkor hajlandó mellékutakra is térni és kevésbé megengedett eszközökhöz is nyúlni, hogy kitűzött célját elérje. Kolerikusból lesznek a vérszopó, népnyomorgató zsarnokok.

Becsvágya miatt nagyon kényes hírnevére, hatalmára, a tiszteletre, mely körvezi. Ezek érdekében nem riad vissza semmitől, viszont ha ezek bármelyike csorbát szenved, szenvedélye azonnal felángol és bosszúra gondol. A harag szintén egyik főszenvédeye, amelynek sokszor ura sem tud lenni. A harag is többnyire a kevélység szülőtte, vagyis személyi sértettségéből fakad. Jellemző hibája a türelmetlenség, mely lépten-nyomon jelentkezik nála. — Minthogy szomjazza a dicséretet és tiszteletet, természetes, hogy ezekkel lehet legkönnyebben megközelíteni őt. Ilyenformán tág kapu nyílik a tettetés, a hízelgés számára. És az emberek, akik csekély haszon fejében is mindenre kaphatók, igen ki szokták használni a kolerikusoknak e jellembeli fogyatékoságát. — Jellemzi még bizonyos kényelemszeretetet, amelynek nyugodt óráiban szívesen hódol. — Szíve, mely egyébként nem érzéketlen, büszkesége folytán bárkivel szemben könnyen megkeményedik, főleg azok iránt, akik személye ellen valami sértést követtek el vagy hírnevén csorbát ejtettek.

Fejlődése

Nehezen alakítható karakter. Nevelésének fő nehézsége merev önössége és kevély fölénye, mely már a helyes önismeretet is lehetetlenné teszi. A nevelés pedig azzal kezdődik, hogy elégtelenségünk tudatában bizonyos alázattal irányítást, javító alakítást veszünk át mástól. Az ilyen lelkiület már nagy fejlettség a kolerikusnál.

Kezdeni nála két úton lehet: testvéries megbeszéléssel, melynek rendszerint elismerésből kell kiindulnia és csak az ő *belátását* kell céloznia; a másik út pedig hasonló egyéniség érényeinek példája, a nélkül azonban, hogy célzatosan tanítani akarná velük. Ez utóbbi az ő nevelésének legalkalmasabb útja. Az értékes példa igen hat rá. Ha aztán majd ő kérdez, akkor jött el az ideje az ő értelmi alakításának és önnevelési beállításának. — Erőszakos fellépés vele szemben csak árt.

Önnevelésében elsősorban természetesen arra kell törekednie, hogy büszkeségét, erős önértékét, túlságos önbizalmát, türelmetlenségét, mások iránti kíméletlenségét megtörje. Ezért igen sok alázatos imára és megalázási gyakorlatra van szüksége. Nagyon sokat segíthet a feltétlen engedmesség, az előljárók iránti nyíltszívűség, mások irányában tanúsított szelídség, szeretet. Legjelentősebben hat rá a Krisztusban megtestesült emberi, vezéri, királyi, főpapi, isteni eszmény. Ettől lángra gyúl és Krisztus programjában egészen feloldódik. Ebbe a programba illessze bele hivatása feladatait és szokja meg a hétköznapi munka Isten- és emberszolgálatát. A legmagasabb jellembeli kiteljesedés lényeges alapját lássa a hivatásbeli, mindennapi, egyszerű, póztól és feszeltéstől mentes kötelességteljesítésben. Ez lesz az ő megnevelője.

Melankólikus temperamentum

Alapjellege

Míg az előbbi temperamentumot főképen az erők feszültsége jellemezte, ezt az erőknek sajátos *lazasága* jellemzi. Ott a feszültségből következett az aktivizmus és a robbanékonyság, itt a lazaságból következik bizonyos szétmállás.

Biológiailag nehezebb értelmezni a melankólikust, mint a kolerikust. Mintha volna valami lágyság, puhaság testi szervezetében is. S mintha ebből fakadna lélektani világának alacsony feszültségű töltöttsége és csekély aktivizmusa. A biológiai mélységekben azonban van valami titokzatos feszültségű és áramlási forrás, amely lélektanilag szinte folytonos alaphullámzást, olykor viharzást jelent. Itt van problémavilágának mélysége.

Testi adottságaival miképen függ össze, nem világos, de bizonyosan kapcsolatos a melankólikus egészen sajátos jellegzetessége: az ő érzésvilágának nagy mélysége, gazdagsága, színezettsége és bonyolult rendszere. Mélységen sokat kell értenünk. Elsősorban azt, hogy érzés nála van legvalóságosabban. Leginkább és talán igazában csak ő tudja, mit jelent érezni az érzés lehetősége határáig. Ő a nagy érző, a nagy megéltő. Ő érezni tudja azt is, amit ugyanolyan körülmények között a másik három temperamentum még nem is sejt. Nála lehetséges az, hogy az egész ember szinte feloldódik és elvész a belső élményben.

Érzései színezettségében jellegzetesek a komolyabb színek, sőt sötét színek. De még a sötétség sem feketeség, vagyis színhiány nála, hanem az érzések mélységének színe.

A melankólikus temperamentumnak sajátos nehézkedési törvénye van az érzések mélysége és a mélységi színek felé. Innen a komolyságra, komorságra, szomorúságra, félelemre, aggodalomra, elborulásra, belső viharzásokra való hajlam.

Ettől az érzési alaphullámzástól a képzelet, értelem, akarat sok termékenyítést kap a színek gazdag skálája szerint. De természetes, hogy a sötét színek felé több lesz az indítás, mint a világosabb színek felé. Így áll elő a sok lélektani jellegzetesség, amelyeket emlegetni szoktak a melankólikusoknál. A mélységi érzéseknek jelentősen gátló-zavaró hatásai vannak az értelemre és akaratra. Ködösítik, gyöngítik.

Egységesen tehát depresszióra, nyomottságra hajlamos — és ha valamilyen szerencsésen feloldó belső adottság vagy életkörülmény nem támogatja, a depressziós lelkület könnyen ki is fejlődik. Ez természetesen nem az orvosilag vett idegbeteg melankólia, de hangulatilag közeledik feléje. Azért is vette át a régi nevet az ideggyógyászat.

Megnyilatkozásai

Teltebb, lágú, olykor sovány arc, de mindig érzésteli. Elmélázó nézés. Bátortalan, félénk tekintet; bizalmas helyzetben sajátosan meleg tekintet. Fájó, síró érzésvilága könnyen kiül szemébe, arcára. Gyakran megérzik hangján is.

Egész lénye, életiránya, érdeklődése befelé fordult, saját belső világára irányzott. Innen az ő külső csendje, bezárkózottsága.

Átkapcsolása lassan megy figyelésben, észrevevésben, gondolkodásban. Ez a lassúsága a figyelmetlenség, nemtörődés, nehéz vagy korlátolt felfogás, illemben való fogyatékoság benyomását teszi másokra. Pedig ő nagyon is tud figyelni: huzamosan egy dologra. Ez az egy dolog sokszor saját gondolata, képzelődése, érzése, élménye. A megállapodott figyelésből aztán nehezen kapcsol át új figyelemre.

Találkozásnál, főleg első esetben, félénk, határozatlan, tartózkodó és kissé esetlen. Beszédje is gátlásos, nehezen találja a szavakat. Olykor a már megtalált szavakat is nehezen tudja kimondani. Habár bizalmas körben tud sokat is beszélni. Neki ugyanis sok érzése, megélése van, csak nehéz ezeket kihozni. Beszédeiben, viselkedésében könnyen érzelmes lesz, esetleg érzélgős is.

Nem a társaság embere. Inkább a magány kedvelője. Barátkozása sem nyilvánosságnak szánt, érzelmes viszony.

Lakás, berendezés, ruházat nem sokat számít nála. Vagyon, állás, rang nem izgatják. Nem ezeken van nála az élet hangsúlya, hanem érzései békés élvezésén, főleg pedig a szeretetben való kielégítettségen. Ez utóbbi az ő mindene. Ezért szívesen odaad minden egyebet. Ha ez megvan, az élet sok más vigasza alig vonzza őt.

Életnyilvánulásainak tempója átlag lassú és kissé nehézkes. Lustának is látszik s így néha összetéveszthető a flegmatikussal. Pedig ő nem igazán lusta. Kerüli ugyan elég könnyen a munkát, de ezt is inkább azért, hogy belső világába merülhessen el.

Modorát nagy szerénység jellemzi. Ez nála nem erény, hanem természet. Sokszor képtelen is kilépni szerénységéből. S amikor kilép, az is észrevehetően erőltetett.

Illem iránt nagy érzékenysége van olyan értelemben, hogy őt megbecsülik-e, de az illem formáit ő maga kevésbé tudja fejletten gyakorolni. Ugyessége általában kevés, ha egyáltalán van.

Fellépése a melankólikusnak nincs, hacsak be nem gyakorolta. Szerepléstől fél, mert abban szinte föl kell adnia önmagát; aztán fél-szeg is benne.

Az étellel szemben átlag alsóbbrendűségi, elégtelenségi megélései vannak. Majdnem bocsánatot kér, hogy él. Nagyon fél az élet nehézségeitől, bajaitól. Főigénye az emberekkel szemben, hogy ne bántsák őt és legyen legalább valaki, aki őt igazán szereti.

Minthogy egész érzésvilága befelé húzza, a világ felé való tájékozódásában irreális. Az irrealitás a melankólia szinte elmaradhatatlan vonása. Ez nemcsak értelmi (megítélésbeli), hanem cselekvésbeli gyakorlatiatlanságot is jelent.

Erkölcseleg is igen érzékeny tud lenni. Itt van magyarázata annak, hogy vallási fejlődésében mélységes aggályosság gyötörheti *vél*t hibákkal és bűnökkel kapcsolatban; valóságos bűn esetében pedig marcangoló lelkiismeretfurdalásban szenved. Jellegzetes tünete ez a melankólikus léleknek, főleg ha az élmény makacsul kitart.

Ha önösségének zárt, rejtett világát elhagynia sikerül, nagy jótévője lehet az embereknek, a szeretet, adakozás és testvéri szolgálát példaképe. Ilyen értelemben mélyen szociális. Megkönnyíti ezt neki mélységes részvéte a szenvedőkkel, akiket ő nagyon megért.

A vallás sajátosan is az ő területe. Itt tud igazán mélyre evezni.

A mélyen vallásos személyek jelentős része melankólikus. Misztikára is ők a leghajlamosabbak. Természetesen náluk van a legtöbb hamis misztika is, hiszen az érzések tengerén könnyű eltévedni.

Értékei

Érzelmi gazdagság. Nagy belső összpontosítottság. Mélység. Alaposság. A tanulás, tudomány, tudományos és írói munka kedvelése. A nagy gondolkodók, föltalálók, írók között sok a melankólikus. (Ő ugyanis az elmélet embere.) Jó filozófus és teológus, habár sokszor nincs hozzá nagyobb tehetsége. Fínom érzékenység, intuitív megérzések, meglátások jellemzik. Művészi érzeke fejlett. Költöket, zenészeket, festőket elsősorban ők adják.

Könnyen és örömmel végez bensőséges imát. Zárkózottsága folytán hajlik a lelki életben való elmerülésre, Istennel való belső érintkezésre. Szívesen gondol az égiekre. Gondolataiban sok a tartalom, az élmény, pl. e szóban: Mi Atyánk... Sok nagy szent volt melankólikus. Istennel való érintkezésben mély békét élvez és ez egészen boldoggá teszi őt. Lelkében gyakran fájdalmas hangulat uralkodik és ezért erősen hajlik a szenvedés felé. A keresztrefeszített Üdvözítő iránt nagy szeretettel viseltetik. A szenvedő emberiség nagy jótevői sok esetben melankólikusok. Részvevő lelkük miatt jól tudnak vigasztalni is. Az áldozat iránt sajátos érzékük és készségük van.

Ha érzésvilágát sikerül egészen megneemesítenie, az ő érzésvilága a legszebb a temperamentumok között. A szeretetben is ő vezet.

Fogyatkozásai

A dolgokban előbb a sötét oldalt és a nehézségeket látja meg. Aggodalommal tekint mindenre. Érzésvilágában sok ellentét és kuszáltság van; nehéz, nyomasztó, küzdő élmények. Belső egyensúlyát nehezen találja. Szemmértéke rövid. A teljesen világos gondolkodás nem sajátja. Mindíg marad valami homálya. Jelentős szerep jut nála a megérzés alapján való ítéletnek. Gondolkodása nagyon terjedelmes, mindennek nagy feneket kerít. A jövő perspektíváiban él. Nem a jelen embere, nem gyakorlati. Sok kérdőjelet lát. Bizalmatlan és zárkózott az emberekkel szemben. Nehezen tud határozni, dönteni, mit tegyen. Fél bármit kezdeni, mert ki tudja, milyen nehézségeket rejt magában a jövő. Ha aztán elhatározta magát valamire, akkor is sokat fontolgat, hogyan kezdje el; szeretne ugyanis igen praktikus lenni és éppen sok fontolgatása által az ellenkezőt éri el. Munkája közben részletszemponatok is lekötik s azért egy-egy dologával roppant lassan készül el.

Igen fél a megszegyenítéstől, megaláztatástól. Ez is ok, amiért úgy húzódozik a fellépéstől, nyilvános szerepléstől. A melankólikus igen gyakran szerénységbe öltözött egoista. Erkölcsi szempontok, lelkiismereti gátlások, gondolkodását egészen megzavaró aggályosság is útjában állnak annak, hogy gyakorlati és egyvonalúan cselekvő lehessen.

Érintkezni nehéz vele már azért is, mert embertársaiban nem bízunk, s ha talán meg is ajándékozott valakit bizalmával, ezt a bizal-

mat igen kis dolog miatt is hamar elveszti. Könnyen tételez fel rosszat embertársairól. Első érintkezésben is inkább a rosszat, mint a jót látja bennük. A legtöbb embergyűlölő melankólikus.

Az emberekkel való érintkezésben nagy szerepet játszik nála az érzelmes vonzódás. Tárgyilagosságát ez is erősen befolyásolja.

Fejlődése

Legyen gondja testének edzésére, keményítésére. Az erős, edzett test jó alapul szolgál majd határozottabb, férfiasabb érzésekhez.

Az ő nagy feladata: érzésvilágát elrendezni és a mindennapi élet számára alkalmassá válni.

Érzéseinek elrendezéséhez világosságot kell gyujtania lelkében. Ennek útja a nagy bizalom Isten iránt. Bizzék abban, hogy Isten megsegíti őt. A keresztet is az Ő kezéből fogadja el. Így majd bontakozik lelkében a béke, az Isten iránti odaadás és a nagylelkűség a szenvedések vállalásában, a keresztetek viselésében. Így lesz a keresztút számára a világosság útja. — Minthogy elmélyedő imára is hajlamos, gyakorolja ezt is szorgalmasan és kérjen sokszor segítő kegyelmeket fejlődése számára. Minthogy Krisztus szenvedése iránt igen érzékeny, ezzel a szeretettel kell magát motiválnia bünkerülésre, a szenvedélyek megfékezésére. Szereti az ájtatosságot Jézus Szívéhez, a Fájdalmas Anyához. Az engesztelést megérti s gyakorolja. Ezek sajátságosan az ő gyakorlatai. Ezek által biztosítson magának bőséges kegyelmet.

Törekedjék arra, hogy világosabb színben lásson magán is, rajta kívül is mindent. Félre a fekete kárpitokkal! Hiszen kilenctized részben úgyis szubjektívizmus ez, sokszor csak képzelődés. Jelszava lehet: bátorság! bizalom!

Aggályosságában feltétlenül biztoskezü vezetőre szorul. Ha iránta készsleges, kigyógyul e bajából. — Okos lelkivezető, szerzetesi keret, szabályok nagy segítői. Csak legyen egészen engedelmes és hűséges az előírásokhoz.

Fontos orvossága a napokat kitöltő, rendszeres, pontos munka, főleg, ha az kötelesség is. Erre mindenképen nevelje rá magát. Így kell kiszorítania a borongós, tétlen elmélyedéseket, amelyek nála a bajok főforrása. A dolgozó élet segítségével aztán majd biztos élet-érzésre tesz szert, bátor lesz és úrrá válik élete fölött.

Aki melankólikust nevel, az sohase szigorral, hanem gyöngéd, megértő szeretettel kezdje a munkát. A fejlődésnek csak bizonyos fokán lehet, de kell is beállítani valamelyes szigorúságot.

Szangvinikus temperamentum

Alapjellege

Jól hangolt biológia és pszichológia. Fogékony, rugalmas idegrendszer. Mintha az élet szerencsését örökölte volna. A többi három temperamentum biológiai és pszichológiai problémavilágától mentes. Jól rendezett, kellő egyensúlyban lévő testi és lelki erők. Ebből fakad kellemes közérzete, jó hangulata. — Ez a szerencsés élet mosolyog egész lényéről.

Élményvilága nem mély. Keveset vagy semmit sem foglalkozik önmagával befelé. Kifelé fordult. S ott is megelepszik a felszínnel. A felszínen is a kellemeset, a szórakoztatót veszi észre. S ebben találékony. Amiért is élményvilága igen színes, tarka.

Érzések, hangulatok gyorsan váltakoznak benne. Nevetésből sírásba, szeretetből gyűlöletbe tud átcsapni vagy fordítva. De egyik sem tart soká. Általában nagyon szereti a változatosságot. S minthogy benne mélyebb etikai réteg nehezen alakul ki, közönséges nála a felfogás, a nézetek váltogatása is és a munkákban, sőt életirányban való állhatatlanság.

Ezzel adva van, hogy neki nincs sok küzdelme. Ami objektív küzdelem, ő azt sem látja annak.

Adva van ilyenformán problémavilága is. Amíg az élet nem kíván felszíni szemléleten túl mélységbe nézést, életkomolyságot, felelősséget, addig ő nagyszerűen rendben van. Ahol azonban az élet felállítja a maga nagy követelményeit, ott ő zavarba jön s lehetőleg félreáll. Ha pedig a követelő élet utána megy és elfogja őt, elkezdődik az ő keresztútja, amely pedig sehogyan sem illik bele lelki világába és éppen azért megtörik, többnyire azonban inkább elferdül, elkorcsosul ezen a keresztúton.

Az elkorcsosulás az etikai, jellemi értékek romlását jelenti nála. Ő bizony könnyen változik és értékileg hamar kiüresedik. De ez sem zavarja őt nagyon, mert nincs mély igénye a magasabb értékek felé.

Lélektanilag tehát élénk, fogékony, vidám, kifelé minden érdekli, ugyanakkor felszínes, felületi lény, akinek a lélektani mélységekről szinte fogalma sincs. Nem is igen érti a többi temperamentumot. — Valódi gyerekmber.

Alapjellegéből következik, hogy igen reális, ahol tenni-venni kell. De a mélységek világában talajtalan.

Megnyilatkozásai

Vidám, mosolygós arc, csillogó szemek, bizalmas, barátságos tekintet. Gyakori a jól táplált és kövér test.

Könnyen ismerkedik, hamar barátságot köt. Akárkivel szemben tud gátlástalanul közvetlen lenni. Egyéni dolgait, sőt titkait is könnyen kifecsegi. Eleme a sok beszéd. Beszédének hangulata vidám. Képzelete tele van konkrét képekkel, a külvilágból vett érdekes elemekkel s ezeket szaporán kapcsolja és tálalja föl hallgatóinak. Ő a társaság kedvence. Már természetesen a hasonló igényű társaságé. Mert nem mindenki lelkesedik az ő sok beszédéért. De ez őt nem zavarja. Úgyis tudja, hogy az emberek nagyobb része igen hálás hallgatója.

Ezen a vonalon fejlődik ki életszemlélete. Úgy tapasztalja, hogy szóval jól meg lehet élni. Neki pedig ebből bőven van. Jut akár mennyi. Hogy igaz-e, amit mond, az kevéssé foglalkoztatja. Fő az, hogy érdekes. Hogy etikailag helyesek-e megállapításai, az nem zavarja őt. Ezek olyan szempontok, amelyek az ő felszínes, a külvilág jelenségein táplálkozó gondolkozását nemigen érintik.

Felelősségérzete igen kevés. Akárhányszor már félóra mulva

sem emlékszik nagyhangú állításaira, sőt egészen könnyen le is tagadja azokat, mondván, hogy ő ilyeneket sohasem mondott.

Roppant érdeklí minden külső dolog, főleg ha az új és érdekes. Szelleme is elég élénk, hamar észrevesz minden apróságot és meg is jegyzi emlékezetében, aztán mesél ezekről érdekfeszítő dolgokat. Tehát igen könnyen átkapcsolja figyelmét (nem úgy, mint a melan-kólikus) új tárgyra, új helyzetre, új magatartásra; új állásfoglalása szavakban is, tetteiben is pillanatok alatt kész. Ebben nagyon segíti őt az előbb említett gátlástalanság is az igazság és etikai helyesség tekintetében. Vagyis gyorsan átváltott magatartásokban, nyilatkozatokban, tetteiben az ő egyszerű szempontja csak az, hogy a jelen helyzetnek pillanatnyilag jól megfeleljen. S ebben ő mester. A született ügyes ember. Könnyen feltalálja magát és eligazodik mindenütt. Jól mulat az emberek apró félszégein. Igen hajlamos mások megréztárlására, kigúnyolására, bosszantására, becsapására. S nehezen érti, hogy mások ezt kifogásolják.

Külső forgolódásban, társas érintkezésben, udvariasságban kitűnő formaérzéke van.

Ruházatára nagy gondot fordít. Szép és tarka dolgokat igen szeret magára aggatni. Neki is tetszik, de az is igen fontos, hogy másoknak érdekes legyen. Hiúsága, páváskodása, öntetszeglése elsősorban ehhez kapcsolódik. Ha jól nevelik, ízlése, csínérzéke kifejlődik. Ehhez adott-sága van.

Szobája kis múzeum. Gyűjti az érdekes, illetve neki értékes dolgokat. Lehetőleg ide is, oda is egy kis dísz, valami szép darabot. Ha nem művelt, akkor is gyűjt, de már kevés ízléssel, illetve ízlés nélkül. Erős hajlama van arra, hogy az élet konkrét javaiból minél többet biztosítson magának: tehát vagyonból, pénzből, bútorokból, ruha-félékből, ételekből, italokból stb.

A fehér asztalnak nagy barátja. Jó étvágya is van rendesen. Inyenc is akad közöttük bőven.

De a társas szórakozás, játék is az ő világa.

Barátkozásai bőven vannak. Hangulati alapon szövődnek, de átlag nem tartósak.

Az arcokról kapott benyomása igen élénk. Rokonszenv, ellenszenv gyorsan föllép benne. Udvarlásokra, szeretkezésekre nagyon hajlamos. A találékonyság és a helyzet kihasználása jellemzi ebben. Hamar féltékeny is lesz.

Kötelességteljesítéseit s általában dolgai végzését — hacsak valami különös ellensúlyozó adottsága vagy rendkívüli jó neveltsége nem segíti — roppant felszínesség jellemzi. Másokkal elvégeztetni saját dolgait, aktákra aláírást odakanyarítani, a látszatot valahogy elrendezni, aztán feletteseivel jó viszonyt ápolni, hogy baja ne legyen: ezek lényeges tartó elemei az ő kötelességteljesítésének. — Természetesen másként áll a helyzet azzal a dologgal, amit ő kedvel. Abba érzelmileg belemélyed és élvezi. Ha ez véletlenül a kötelessége, akkor azt is szereti, de felületessége kivédhetetlenül kiütközik a dolgok komolyabb és nehezebb oldalain.

Lényeges beállítottsága az étellel szemben, hogy élvezhesse. Minthogy pedig élvezhető dolog sok van a világon, ő hamar feltalálja

magát. Túl nagy igénye nincs, a kicsi élvezettel is megelégszik, ha nagyobb nincs; kevéssel is, ha sok nincs. Csak éppen legyen! — Mivel élvező, örülő, napsugaras világát ő nem is tudja elzárva tartani és szükségképen feltalálja másoknak, ezzel nagy jótévője az emberiségnek. Az elveszett paradicsom egy darabkája az ő napsugaras kedélye.

Szociális érzéke van, de felszínes. Mélyebb lélekkapcsolatra, mások bajainak igazi átérzésére ő nem képes. Adakozásban pillanatnyilag nagylelkű is tud lenni.

Erkölcstelen könnyed. Van ilyen érzékenysége, de nincs annak szilárdsága. Márpedig a bűnbeesett ember erkölcsisége nem áll fenn könnyen. Amiért is ő hamar letér az erkölcs útjáról, könnyen lesz bűnöző. Ebben is igen befolyásolható. És nincs nagy lelkiismeretfurdalása. Megrögzött belső nagy gonoszságra azonban nem alkalmas.

Vallásilag fogékony. Nagy erőfeszítéseket, mélyebb megéléseket, komoly áldozatokat, a szenvedés különösebb értékelését azonban nem szabad csak úgy egyszerre elvárni tőle. Nagyon megfelel neki a felszínes vallási vigasz, az apró tarka külsőségek. A kis Jézus, Szűzanya, szentek felé való kedveskedések jól állnak neki. Általában pedig a gyermekdedség Istennel szemben.

Értékei

Könnyen él, mint a gyermek, kevés gondja van, mélyen nem gondolkozván, problémákat nem lát. Optimista, nagy természetbarát. Általában boldog, mert igénye nem túl nagy. Eleme a vidámság, tréfa, játék, pajkosság, csintalanság, szórakozás, barátkozás. Könnyen lelkesül. A nehézségeken könnyen átugrik. Sokáig nem tud szomorkodni vagy haragudni. Érzékeny, könnyed idegrendszerével gyakran párosul könnyed felfogóképesség, friss fej, gyors meglátás, ügyesség, különféle művészi hajlam, lobbanékony akarat, mely minden szép és jó iránt hajlamot mutat. Ha nagyobb értelmi adottsága van és hozzá jelleme is, akkor társadalmilag ő a leghasznavehetőbb ember.

Ima és aszkézis iránt is tud mérsékelten fogékony lenni, vagyis amíg nem nehéz. Vallásossága a gyermekded lelkületben bontakozik ki leginkább.

Sajátos értékei mások számára, hogy vidám, kedves, környezetét mulattatja és derűs világnézetével megkönnyíti mások életét. Közvetlen, őszinte, ért a barátság fenntartásához. Könnyen kapható szíveségekre is, amíg nem nehéz.

Jó színész, jó politikus. Kitűnő alkalmazkodó képessége van. Békülékeny. Engedelmes.

Fogyatkozásai

Felületes, kíváncsi, hiú, könnyelmű, kapkodó, állhatatlan. Indiszkkrét, fecsegő, titkot nem tud megőrizni, könnyen megszól, ferdít, hazudik. Itéletei felszínesek s általában óvatosan kezelendők, mert nem tudni, mennyi bennük az igazság. Szilárd elvei nincsenek. Nem az elvek embere. Az érzelmek uralkodnak rajta s nem ő azokon. Szél-

kakas. Minden politikai változás könnyen zászlóhordozót talál benne. Roppant befolyásolható.

Meggondolatlansága miatt igen tapintatlan is tud lenni.

Csábításnak, kísértésnek könnyen enged. Következménnyel nem törődik.

Hízlegések iránt igen fogékony; így hamar horogra lehet fogni. De ő maga is jól tud hizelegni.

Sokféle hajlamos, amit az emberek jellemtelenségnek neveznek.

Imánál felszínes, érzelmeket keres. Ha nincs vigasza, elhagyja.

Nagyságra nem aspirál. Erős munkát nem szeret. Komoly önelvelést nem végez, nem is óhajt. — Könnyen hűtlen lesz. Nem elég megbízható. Együttműködést, barátságot hamar képes feladni.

Fejlődése

Ha rászánja magát a komoly gondolkodásra és akarásra, akkor a nevelőnek valóságos öröme ő, mert hajlékony, készséggel teljesíti előljárói akaratát. A legkönnyebben alakítható karakter. Az alakulás útja: komolyság, megfontolás, önlegyőzés, kitartás, engedelmesség, törvényszeretet és a törvény megtartása.

Legnagyobb nevelődési problémája: a kimélyülés. Nehéz az ő felszíni kérgét áttörni.

Ha ki akar fejlődni értékes jellemmé, tanulmányozza a többi három temperamentumot s azoknak értékes vonásait iparkodjék elsajátítani.

Lényeges életprogramja: ismerje meg pontosan kötelességeit, hivatásbeli feladatait, vegye komolyan, lelkiismeretesen azokat; alkosson nagy fogalmat a **kötelességteljesítésről!** Legyen életének szinte csillagzata a lelkiismeretes kötelességteljesítés. Ez majd kiegyensúlyozza és jellemmé teszi.

Flegmatikus temperamentum

Alapjellege

Biológiailag és pszichológiailag a legkisebb feszültséggel rendelkező temperamentum. Helyesebben: feszültségmentes. Még a jelentősebb külső ingerek sem hozzák hullámszámba. Mintha az anyag nehézsége érvényesülne rajta.

Idegrendszerének érzékenysége gyenge, szinte tompa. A benyomásokat nehezen fogja fel és lassan, nehézkesen hat rájuk vissza. Lusta típus. Megtestesült nyugalom és hidegvér (belsőleg is, nem úgy, mint a melankólikus, aki csak külsőleg nyugodt). Gyakran szellemileg is tompa, nehézkes, olykor korlátolt. Vannak azonban tehetséges flegmatikusok is.

Magas célok, magas vágyak nem izgatják, becsvágya nincs. Tetterővel, akarat energiával nem rendelkezik. Vannak azonban bizonyos elemi erővel feltörő vágyai: nyugalom, pihenés, könnyű élet, evés-ivás után. Megerőltetéstől, szenvedéstől fölötte irtózik.

Heves szenvedélyei nincsenek. Még ha kifejlődik is benne a

dologkerülés, evés-ivás, tisztátalanság szenvedélye és úrrá lesz rajta, ezek sem tulajdonképpen heves szenvedélyek.

Kedélyelete gyöngé. Hiányzik belőle a szeretet, melegség, együttérzés, részvét. Szíve keményebb anyag. Érzelmi tompasága azonban nem érzéstelenség, hanem inkább lefokozott és hullámtalan érzelmiség, mert megnyugtató jó közérzete neki is van, éspedig folyamatosan. Csak nem több az, mint megelégedett, vegetációra képesítő hangulat.

Lélektani világában egy sajátos jelenségre is rá kell mutatnunk. Érzéseiben, ítéletében, akarásában ugyanis hamar megköti magát, éspedig ahhoz, ami neki éppen eszébe jut. Erről a merev álláspontjáról aztán nem hajlandó megmozdulni. Ha igazságról van szó, akkor erről a merev állásponttól kételkedik vagy tagad — olykor egészen oktalanul, de neki ez okosnak látszik. (Lásd Szent Tamás apostolt, akinek hiába mondták társai, hogy ott volt a Mester, ők látták; ő azt mondta, hogy nem hiszi.) Ha cselekvésről van szó, ilyenkor egyszerűen nem teszi. Ez a megátalkodás a józan ész és ítélőképesség hiányának a benyomását kelti a szemlélőben. Ezzel az adottsággal igen számolni kell a flegmatikusnál. Mintha a test anyagiséga és tompa érzelmei ránehezédnének értelmére.

Megnyilatkozásai

A flegmatikus rendszeren testes, vagyis testileg eléggé fejlett. Nem sovány, ritkán nyúlik a magasba, annál kevésbbé szikáran. Gyakori eset a kövérség.

Tekintete kevés szellemiséget árul el. Érdeklődését kevés dolog kelti fel. Még az sem igen, ami körülötte történik. Meglepődés nála nemigen fordul elő. Mozgása nehézkes. Hirtelenségek, elhamarkodások nem esnek meg vele.

A részletekre való figyelés, a körülményekkel való gyorsabb leszámolás, mások iránt udvariasság, tapintat nem természete és nehezen is lesz azzá. — Úgy viselkedik, mint aki meg is van győződve, hogy nem sürgősek a dolgok és a sietségnek nincs semmi haszna. Mindennek megvan a maga ideje! Lassan járj, tovább érsz!

Ruházkodásban, lakásberendezésben igen kevés érzéke van.

Onmaga világában igen megelégedett tud lenni. Részben itt van forrása az ő helyyel-közzel megnyilatkozó humorának, amelyet maga is élvez.

Legsajátosabb és legkedveltebb területe az asztal. Kitűnő evő, ivó. Ez nála az élet csúcspontja. Nem ingyenc, nála a hangsúly a táplálkozáson van. Nagy barátja a pihenésnek is. Aludni igen szeret. Főleg alapos táplálkozás után.

A társaság nem igénye. Játék, szórakozás, mulatás mérsékelten érdekli.

Egyébként az étellel szemben kevés igénye van. Még a dús táplálkozás hiányában sem panaszoja tele a világot. Bírja az élet terhét.

Értékei

Folyton nyugodt. Hidegvérét nehezen veszi el. Nem egykönnyen izgul. Őt semmi meg nem lepi. Fel nem háborodik. Szemrehányásokat nemigen tesz sem magának, sem másnak. Embertársainak viselkedésével, gyöngéivel szemben roppant türelmes. Munkájában lassú, megfontolt, nem dolgozza agyon magát. Tud azonban kitartóan dolgozni. Nem ijeszti meg a munka nagysága, sem az időtartam hosszúsága. Rá lehet bízni bármit, ő nem tiltakozik ellene.

A született konzervatív ember. Súlyos viharokat, elnyomásokat ő tud legnyugodtabban átvészelni.

A mai nyugtalan és ideges korban külön megbecsülésre tarthat számot. Őt nem tudják magukkal ragadni az izguló idegesek. Ép idegzetet ad át az utódoknak.

Fogyatkozásai

Lusta, kényelmszerető. Könnyen megejti a semmittevés. Nagyon hajlamos evésre-ivásra. Könnyen elhízik. Könnyen iszákos lesz. Túlteng nála a testi élet ösztöne.

Szellemi élete alant jár, akarata gyöngé. Erkölcsi érzékenysége csekély. Szociális érzéke nincs. Vallási igénye alig van. Lelki életre, eszményi javakért való lelkesedésre nem hajlik.

Ha nincs különösebb észtehetsége, kezdeményező és vezető munkára nem alkalmas. Az ő munkássága inkább mechanizmus, gép-szerűség.

Fejlődése

A nevelőnek óriási probléma egy flegmatikust önnevelésre serkenteni. Olykor egyáltalán nem is látszik lehetségesnek. Általában kevés reménnyel kecsegtet minden tekintetben, hacsak más temperamentumból nem bír valamit vagy ha különös adományban nem részesült Istentől.

Nagy követeléseket egyáltalán nem szabad vele szemben felállítani sem részenként, sem az egész eredményt illetően.

Szeretettel kell oktatni őt, de az oktatás nyomában erősebb indítóokokat is kell alkalmazni. A büntetéstől, főleg ha az testi kellemtelenséget is jelent, igen fél. A fizikai rosszat ugyanis ösztönösen kerüli. — Ha már nekiindult valaminek, nem kell hinni, hogy folytatni is fogja. A kitartás nála külön probléma, melyet csak lassú, önfeláldozó neveléssel lehet megoldani.

Programmja legyen a komoly és kitartó munka. Akármiféle munka is az. Lassan aztán alkosson világos, nagy fogalmakat a hivatásról, kötelességteljesítésről, s ebben nevelje magát kitartásra. A becsületes munka megnevesíti őt és a társadalom hasznos tagjává teszi.

Temperamentumi eltolódások az életben

Sok emberrel találkozunk, akik temperamentumilag nem egykönnyen áttekinthetők, mégha járatos is valaki e kérdésekben. Ez

természetes. Az egyedi élet rengeteg kereszteződésből áll elő. Személyek, dolgok, események kapcsolata, kölcsönhatása hozza létre az új egyedet s fejleszti annak életét, érzésvilágát. Inkább azon csodálkozhatunk, hogy mindezek ellenére még mindig jellegzetesek maradnak egyedileg az emberek.

Az elől hozott meghatározásokban a gyakorlati eltolódások is eléggé elhelyezhetők.

Előnyös eltolódások

a) A természetes, illetve öröklött keveredés.

Minél kevésbé tiszta temperamentum valaki, általában annál könnyebb a dolga nevelődés szempontjából és többnyire annál szerencsésebb is egész egyénisége és élete.

Rendesen mindegyik temperamentumra előnyös, akármelyik más temperamentum értékes vonásai keverednek vele. Hiszen többnyire épp azok a vonások hiányoznak belőle. Például a kolerikusból az egyszerűbb öntudat, az elmélyülés, melegség, szerénység (melankólikus vonások), a derűsebb világnézet, a jónak meglátása, megelégedettség (szangvinikus vonások), a nyugalom és egyvonalúság (flegmatikus vonások). — Melankólikusból hiányzik: a kolerikus ereje, határozottsága, cselekvő lendülete; a szangvinikus napsugaras életszemlélete, könnyed kedélyvilága, gyakorlatiassága és emberekkel való közvetlensége; a flegmatikus békéje, zavartalansága. — Szangvinikusból hiányzik: a kolerikus ereje, kitartása, etikai nagyvonalúsága; a melankólikus alaposága, mélysége, összeszedettsége, imádságos lelkiülete; a flegmatikus nyugodtsága. — A flegmatikusból hiányzik a kolerikus erősebb szellemisége, a szangvinikus rugalmassága és a melankólikus érzékenysége.

Gyakori és szerencsés találkozások: kolerikus-szangvinikus, melankólikus-szangvinikus, szangvinikus-flegmatikus. Kevésbé szerencsés találkozások: kolerikus-melankólikus, kolerikus-flegmatikus, melankólikus-flegmatikus.

Ha azonban a keveredésnél inkább a hátrányos vonások találkoznak, az súlyosbítja a helyzetet.

b) A művelődés.

A művelődés legelső követelményei közé tartozik, hogy fegyelmezze az indulatokat és a külső megnyilvánulásokat lehetőleg rendezett tegye. Az ilyen törekvés nagyon tompítja a temperamentumi éleket, szögleteket, feltűnő jellegeket. A társadalmi művelődés, az illem uniformizál.

Még inkább símít, nemesít a komoly, tervszerű önnevelés, főleg ha az egyben vallás erkölcsi is. Az aszkézis belül a lélekben, gyökerében fogja meg a temperamentumi fogyatkozásokat és elszánt erőfeszítésekkel alakítja. Ez öröklődéseknek igazi sikerük is lehet, ha a kegyelem világába kapcsolódnak.

A vallás erkölcsileg és kegyelmileg kinevelt egyéniségek temperamentumi különlegességei elsímulnak és összhang váltja fel őket. Nehéz az ilyeneknél az alaptemperamentumot kielemezni. De azért náluk is megmarad az alap, és az egyéniség jellegeiben, majd pedig kevésbé ellenőrzött alkalmakkor jól felismerhető.

Különben a valláserkölcsei és kegyelmi nevelésnek és önnevelésnek nem célja a temperamentumi különbségek eltüntetése, csak a hibák kiküszöbölése.

Hátrányos eltolódások

Néhány fontosabb jelenséget említek meg.

a) Idegbajok.

Sokféle fajtája van, de kivétel nélkül mind az érzésvilágban jelentkezik legerősebben. Felfokozva és meghamisítva azt. Szkizofréniás állapotban pedig teljes eltompultsághoz és kihüléshez vezet. (Talán még kitérünk ezekre ennek az évfolyamnak harmadik kötetében.)

Az érzésvilág jelentős elváltozása természetesen kihat az egyéniség cselekvéseire is és az alapjellegnek jelentős eltolódását hozza létre, olykor a felismerhetetlenségig. Pedig itt sincs szó az alapjelleg teljes átalakulásáról.

Erősen mételyez erkölcsi és vallási síkon is és az életszemléletet meghamisítja.

b) Erkölcstelen életirány.

Eldurvítja az érzéseket, képzeletet, gondolkodást, akaratot és tisztességtelen, emberhez méltatlan jellegeket és életformát alakít ki. Ez az életirány a maga salakját és mételyét legsúlyosabban éppen az érzésvilágban halmozza fel s kipusztítja annak nemességét.

Legsúlyosabb a métely akkor, ha az erkölcstelenség határozott istentelenséggel párosul, amint szokott is gyakran.

Sátáni vonal ez, amelyen lehetséges a végső megszállottsági forma is.

Sajátos találkozás, hogy a súlyos démoni jelleg lélektanilag sok hasonlóságot mutat a súlyos idegbajokkal. Mindkét esetben erősen megmételyezett érzésvilág érvényesül.

c) Bohém jelleg.

Ártatlannak látszó adottság, amelyet az emberek igen kedvelnek, mert mulattatja őket.

Temperamentum tekintetében bizonyos eltolódást jelent. Természetesen jóval enyhébbet, mint az előbbi kettő. Kisebb jelentősége volna ennek temperamentumi és jellembeli eltolódás tekintetében, ha nem hatna annyira magára az alanyra is. De neki is tetszik és lélektanilag erősen befolyásolja; a tömeg tetszése is mindinkább belesodorja bohém irányába.

Ez az eltolódás is az érzésvilágban érvényesül leginkább. A valóság világából tudatosan a neveltséget emeli ki, sőt neveltségessé tesz minden igazat, jót, szépet, nagyot és szentet. Ezzel az értékvilágot súlyosan megtámadja s a lelkekből az értékek tisztelőjét hamar kilúgozza. Önmaga is nemcsak neveltséges figura lesz, hanem értéktelen báb és váz. Mint ilyen aztán bohém adottságával nekitámad a köz-erkölcsnek és vallásnak is.

Mindhárom eltolódás első orvoslási ténye: *önfegyelem*. Elfajult állapotban ugyan erről már szó sem lehet, mégis, aki ilyen egyedekkel

foglalkozik, annak minden törekvése arra irányuljon, hogy valami önfegyvelmezésre szorítsa, illetőleg vezesse rá őket. Ha ebből egy kevés is sikerül, akkor már lehet valamit kezdeni a nevelés felé.

Ezek voltak a jelentősebb eltolódások.

Kisebb eltolódásoknál, amilyeneket létesít pl. a szentimentalizmus, kimerültség, még kevésbé nehéz osztályozni a temperamentumokat a legelől megadott alapmeghatározások szerint és lassan kiismerni az eredeti temperamentumot.

Természetesen a mélyebb, illetve teljes emberismeret nem elégzik meg a temperamentumok teljes kiismerésével sem, hanem az egész egyéniség részeiben és egységében való teljes kiismerésre törekszik. A temperamentumi értékelés is akkor éri el teljes értelmét és értékét, ha az egész egyéniségről alkotott felfogásba illeszthető bele.

Hunya Dániel S. J.

Juhász Kálmán: *A 100 éves Kübekháza.* (1844–1944.) 8° 61 l. Csanád-vármegyei Könyvtár 39.) A földművelésügyi minisztérium támogatásával kiadja: Kübekháza közönsége. Ára: 6 pengő.

Pap-történészeink közt Juhász Kálmán és Géfin Gyula a leghűségesebbek tudományuk területén egyházmegyéjükhöz. Szinte minden írásukkal azt szolgálják. Juhász Kálmán egészen elrejtett lelkipásztori és tudós életet él. Személyéről még a szaktársak is alig tudnak valamit, de időről-időre, immár több mint egy negyed század óta mindig újabb és újabb, komoly, tudományos értékű könyvekkel és tanulmányokkal ajándékozza meg a magyar történetírást. Ezekben a művekben egy nagyon alapos, a kicsinységig pontos, nagyképzetségű és termékenységű szerény tudóst ismerünk meg. Igen szereti a beható elemzésre szoruló tárgyakat. Ebbeli képességét eddig legfőképpen az egyházmegye-történetnek nagyobb távlatú feldolgozásaiban mutatta meg. Olykor egy-egy főpapi személyiség külön megragadott történeti arcképét is elkészítette. Mostani munkájával a helytörténetírásnak legkisebb sejtjéig hatolt el. Igen lelkiismeretes anyaggyűjtésre támaszkodva gazdag és sokoldalú szempontok szerint megírta működése helyének multját. Minden fejezet végén, igen helyesen, jegyzeteket ad. Ebből megállapíthatjuk, hogy nemcsak adatait szedte össze nagy körültekintéssel, hanem módszertani és elvi síkon is nagy szemhatára van. Csanád-egyházmegye büszke lehet az ő kiváló történetíró fiára és Kübekháza közönsége jól-sikerült monográfiájára. Bár minél több paptestvérben találna követésre a szép példa: a lelkipásztornak és a helytörténetésznek találkozása!

Pannonhalma.

Dr. Vanyó Tihamér O. S. B.
egyetemi m. tanár

Papi életformák.

Papi kenyér

Amint más alkalommal láttuk, a papi egységnek alapját a papi hivatás mint életforma adja. Életformán a papi állásból folyó egész életet értettük, melynek megvan a maga anyagi és szellemi oldala. Előbbi a papnak megélhetése, az anyagi eszközök, melyekkel testi jólétének, társadalmi állásának fenntartásáról gondoskodik; utóbbi főleg tudományos képzettsége és lelkiisége. Egyelőre csak a magasabbrendű életnek természetes előfeltételeit alkotó, a papi kenyérrel kapcsolatos életformákat és az ezekre építhető papi egyesüléseket tesszük vizsgálat tárgyává.

A papi kenyér kérdése egyike a legkényesebb témáknak. Csak a legnagyobb tisztelettel lehet hozzányúlni, ahogy az Eucharisziához nyúlunk. A papi kenyér szent dolog, aki durván bánik vele, szentségtörést követ el. A papi kenyér áldozat, hívő emberek adománya Istennek; jaj annak, aki megrabolja, megrongálja, meggyalázza. A papi kenyér a szegények kenyere. Így tanították ezt az egyházatyák és az Egyháznak kétezer éves gyakorlata. Minden felesleg, mely a pap illő fenntartása után megmarad, a szegényeket illeti, nemcsak az irgalmasság parancsa szerint, de ősi és ma is érvényes egyházi törvény szerint is. (C. J. C. 1473. c.) Így bánjon vele a pap is. Gondozza, ápolja, kamatoztassa mint Istentől kapott talentumokat, a rábízott javakat, és ne felejtse el, hogy a szegények sáfára.

A papi egység megteremtésénél is szem előtt kell tartani ezt a kettőt: a jó gazdálkodás és a szegények támogatásának szempontját. Harmadik az apostoli szempont: hogy anyagi jólétünk ne legyen az igehirdetés akadályá.

A történelem folyamán a papi kenyérnek különböző forrásai fakadtak. Itt megelégszünk ezek felvázolásával, a papi egység megoldási módozataira csak a következő cikkekben térünk vissza.

Az apostoli szegénység

A papi megélhetés területén az egyik végpontot jelzi az anyagiakról való teljes lemondás oly értelemben, hogy még a közösségnek se legyen vagyona. „Ne legyen se aranyotok, se ezüstötök, se pénzetek övetekben, se táskátok az útra, se két köntöstök, se sarutok, se bototok: mert méltó a munkás az ő bérére.” (Mt. 10, 9—10.) Az apostolnak le kell mondania mindenről, ami a gyors mozgásban akadályozná, de még a pénzről is, nehogy kísértésbe essék s a kényel-

mes élet valahol lekösse. Neki állandóan utaznia kell városról-városra, állandóan munkában lennie Krisztus követségében, bére ott vár rá előre elkészítve a vendéglátó katechumenek asztalánál.

Ezt az életmódot sokan gyakorolták abban az időben az apostolokon kívül is, ha nem is éppen a Krisztus által kívánt fokon. Steidle szerint (Patrológia, 1937) a kereszténység gyors terjedését nem kis részben annak köszönhetjük, hogy a vándor tanítók (jellemzőik a barba, baculum, pallium és a sacculus), kik városról-városra járva maguk köré gyűjtötték a tanulni vágyó ifjúságot és retorikára, filozófiára tanították őket, hamarosan felkapták az új eszméket és terjesztőikké váltak. Az apostolok hasonló minőségben járták utaikat, de a baculumról és sacculusról is le kellett mondaniok.

A remeték egyrésze még Szent Benedek korában is ezt az életmódot folytatta nem egyszer botránnyos módon, úgyhogy a rendalapító kénytelen volt bevezetni a helyhezkööttség, stabilitas loci szabályát és szerzeteseit kézimunkára kötelezni. Hogy a bencéskolostorok milyen gondviselészerű szerepet töltöttek be a barbár népek megkeresztelésében, megtelepítésében és munkához szoktatásában, ismeretes. Ám munkájuk következménye a clunyi reform után a nagyon nagy mérvű felhalmozódása lett, hogy azt már nem voltak képesek visszavezetni a közgazdasági élet vérkeringésébe. S mivel ugyanakkor ez történt a világi papság és a főurak gazdaságával is, a 12. századtól kezdve megindult a hatalmas arányú, máig tartó visszahatás. Az apostoli életforma hívei az egyháziak és világiak körében egyaránt rendkívül elszaporodtak. Közülük sokan, mint például az „apostoli testvérek”, waldiak, albiak eretnkségbe estek. Csak Asszisi Szent Ferenc, Szent Domonkos találták meg az egyházas megoldást. Az apostoli életformát a közös étellel kötötték össze, vagy talán helyesebben a koldulás intézményének bevezetésével bizonyos közbeeső megoldást találtak az apostoli tanítás „munkabére” és a bencés kézimunka között. Ezzel kiküszöbölték a kóbor élet veszedelmeit és rengeteg szellemi energiát szabadítottak fel és állítottak az apostolkodás szolgálatába.

A kolduló rendek működése nem szorul rá dicséretünkre. Ők voltak azok, akik betöltötték a meggazdagodott egyháziak és a szegény nép közt támadt szakadékot. A szegénységnek ismét megbecsülést szereztek s ez a szegény ember szemében többet ér az aragnál is. A gazdagok is gondolkodóba estek. Csökkent a kapzsiság, a szegények kiuzsorázása, a jótékonságnak új csatornái nyíltak, a kor szociális forradalma elakadt a lelkek megbékélésén. A középkor keresztény szelleme pedig békőiből felszabadulva a legmagasabb csúcokra lendült a 13. század alkotásaiban és lelkiiségében.

Hogy a következő századok ismét hanyatlást mutatnak, annak más okai vannak. Az apostoli eszme feléledésével együtt új életre kelt az anyagot teljesen elítélő manicheizmus, a lovagi szellem pedig az anyagiak megszerzésére irányuló kézimunkát vetette meg. Mindez nem nagyon szolgált a közgazdasági helyzet javítására. Egyesek a tudományok, művészetek ápolásával kezdték szépíteni anyagiasságukat, mások a gondjaikra bízott hatalmas birtokok kezelésének elhanyagolásával. Olyan felfogás terjedt el a jobbak közt, hogy a papnak nem

illik jól gazdálkodni, ellenben illik megengedni a szabad lopást. A jövedelem elfecsérlése is illő dolog lett, a szegényekről való gondoskodást pedig átengedték a politikai községeknek. Csak természetes következmény volt, hogy a protestantizmus bevezetésére Európaszerte az egyházi vagyon elkobzásának lehetősége szolgáltatta a legnagyobb csábító erőt és a szegény nép köréből nem hangzott fel szó a védelmére.

Hogy a világi papság az egyháztörténelem folyamán mennyiben gyakorolta az apostoli életformát, arra nézve kevés adat áll rendelkezésünkre. A lelkipásztori munka megköveteli a helybenlakást. Krisztus Urunk által megrajzolt vándortanítói minőségben tehát nemigen működhetek. Csak a missziók képeznek kivételt, ezekbe az utóbbi századokban a világi papság is bekapcsolódik, ám a missziós tevékenység is többnyire az itthoni pasztoráció másolata. A kolduló rendek példája nem nagyon talált követőkre.

Az apostoli életformához lehet talán sorolni a keresztény ókorban és középkorban egyes vidékeken a papság számára kötelezően előírt ipari munkát. Hiszen Szent Pál is sátorkészítésből tartotta fenn magát. Apostoli jellegű volt azért, mert teljes szegénység volt, a jövedelem az egyházközséget illette s a szegények közt nyert felosztást, a munkának megbecsülést szerzett s a rabszolgák felé megteremtette az igehirdetéshez szükséges kapcsolatot. Prohászka írja naplójában: „Szeretnék papokat, akik bent állnak a népben — régi kézműves, rabszolga, felszabadult vagy patricius presbitereket.” (Soliloquia I. 311.) Valóban az ilyen lehetőség, vagyis ha a papokból akadna minden foglalkozási ágban szakembere, sok előnnyel járna a munka mai korszakában s a hivatásrendek számára kinevelné a papi vezetőket.

Megközelíti az apostoli eszményt az a modern paptípus, akinek egész működése egyesületek és mozgalmak keretében zajlik le. Egyesületi házban lakik, neki magának semmije sincs, mégis mindene megvan, azaz mindene a mozgalomé. Nagy könyvtára kölcsönkönyvtár, lakása ifjúsági otthon, konyhája szegénykonyha és így tovább. Magánélete alig van, mindenkinek mindene lett, hogy mindenkit üdvözítsen. Ha nem is utazó apostol, körülötte válik mozgékonyvá a világ. Ma már van annyi belőlük, hogy beszélhetünk új paptípusról, de mégsem annyi, hogy már megszervezésükről is lehetne szó. Többnyire az „asztalt apostolai”, de nem egyszer eldugott falvakban is megtalálhatók, amint éppen templomépítésen vagy a plébánia megszervezésén fáradoznak. Ki tudja, van-e ennek a papi életformának jövője? Én azt hiszem, van, mintha ilyent követelne a hívők serege, a szociális fejlődés, korunk egész felépítése. A Papi Lelkiségben is fel-felcsillan a vágy ez után az újfajta apostol után. Talán eljön az idő, midőn belőlük újul meg az egész papság.

A karitatív rendszer

Ha a tökéletes szegénységet apostoli életformának neveztük, a szeretet szolgálatát diakonusinak mondhatjuk. Az Apostolok cselekedeteiben olvassuk, hogy az apostolok hét jóhírű, Szentlélekkel és bölcseséggel telt férfiút választottak a kiszolgálásra, mert amint megállapították, „Nem volna rendjén, hogy az asztaloknál szolgáljunk és

elhanyagoljuk az Isten ígését." (Ap. Csel. 6, 1—3.) Így indul el az apostoli hivatal mellett mint segítő a nyilván Krisztustól rendelt diakonusi intézmény azzal a feladattal, hogy az igehirdető apostolokat az Eucharisztia és az agapé szétosztásában támogassa. A diakonátusból rövidesen az Egyházban általánosan elterjedt és az ókorban egyetemesen uralkodó papi életforma lett, melyet a püspökök és presbiterek is magukra nézve kötelezőnek ismertek el. A kenyérsztásból ugyanis, mely az irgalmasság cselekedeteinek közös jelképe, a hierarchia magasabb fokán álló papok sem vonták ki magukat, mindenütt a püspökök lettek az egyházközségi szegényápolás irányítói, csak végrehajtó közegek maradtak a nem egyszer intézményesen megszervezett diakoniák élén álló diakonok és diakonisszák. Ugyanakkor általános papi feladattá lett az igehirdetés is s a feladatkörök eredetileg tervezett szétosztása e tekintetben nem valósult meg.

A diakonusi jelleg és küldetés a középkor eleje óta mindinkább veszít jelentőségéből. A szegényekhez való eredeti küldetést ma már sem a Codex, sem a szentelési szertartás fel nem sorolja. Schütz Antal szerint mégis „vitán felül áll, hogy ezekkel az ügyekkel a papságnak kell törődnie, mégpedig teljes odaadással... S ne felejtsük, a diakonátus jegyét az áldozópapi és püspöki jelleg nem szünteti meg: ha tehát a pap vagy püspök ezekben a világi vonatkozású ügyekben fárad, azt a diakonusi küldetés és természetfeletti meghatalmazás erejében teszi." (Eszmék és eszmények 1931. A diakonátus dogmatikai eszméje.) XI. Pius „Divini Redemptoris” körlevelében félreérthetetlenül leszögezi a ma papjának ezt a feladatát: „Ha világi vagy szerzetesapának hivatalos kötelessége földi javakat kezelni, állandóan szem előtt tartsa, hogy neki nemcsak az igazság és szeretet parancsait kell követnie, hanem *a szegények atyjaként kell viselkednie.*”

A papságnak ez a diakonusi küldetése a mai szociális zavarok idején különös hangsúllyal esik latba és az érdeklődés homlokterébe állítja a keresztény ókorok mintaszerű, máig felül nem múlt, sőt utol sem ért karitatív rendszerét. Ratzinger Az egyházi szegényápolás története c. alapvető, kitűnő szakmunkájában papi vonatkozását röviden így jellemzi: „Annyira tisztelték a szegényeket, hogy a papok ugyanazon módon kapták fizetésüket, mint a szegények alamizsnáikat. Az Egyház vagyona még egységes, osztatlan volt és a püspök kezelése alatt állott, ki abból a község valamennyi, mind a papi, mind világi tagjának szükségleteit kielégítette.” Ugyanezt újabban Molnár Frigyes is említi A szociális Egyház az emberért (1935) c. könyvében.

Hogy mit tartottak ebben az időben a szegényekről, pompásan kidomborodik Szent Lőrinc diakonus vértanúságának történetéből. A fogságba hurcolt agg II. Sixtus pápa megbízza az Egyház kincseinek szétosztásával. Így szokott ez történni üldözések idején. A város prefektusa tudomást szerez a dologról, felszólítja Lőrincet a kincsek kiszolgáltatására. A diakonus összeszedi mind, akikbe a pénzzé tett értékeket fektette: tehetetlen öregeket, vakokat, bénákat, némákat, poklosokat, özvegyeket, árvákat s az előljáró elé vezeti őket: „Itt vannak! Örök kincsek. Nem apadnak el. Könnyen megtalálhatók, mégis bajos dolog elrabolni őket.” Majd a dühöngő fenyegetőzésre hozzáfűzi: „Az igazi arany az a világhosság, amiben ezek a szegények jár-

nak. Testük gyengeségében, türelemmel viselt szenvedéseikben van a kincsük. Ezek nem ismerik a bűnt és szenvedélyeket, — az ember igazi betegségeit, amik rontják és gyalázatba taszítják az embert. *Ben-nük van az Egyház kincse, ezek a mi aranyunk és ezüstünk.*” (Schütz: Szentek élete. Aug. 10.) Mire a megszegényített római elevenen meg-süttette a bátor levitát.

Ebben a rideg, kegyetlen korban, midőn olyan egyéniségek, mint Cicero, Seneca az irgalmat gyengeségnek tartották, megrázóan hatot-tak a hősi szeretetnek ilyen tanúbizonyságai. Szent Lőrinc vértanúsá-gának hatására tömegesen tértek meg kemény harcosok és züllött polgárok. Bátran elmondhatjuk, hogy míg a bölcselőket a keresztény tanítás hozta az Egyházba, a tömegeket a szeretetnek ellenállhatatlan ereje vonzotta oda. Nemcsak a rabszolgák érezték meg a keresztény közösségekben a szabadság hajnalát, a szegények iránti nagy tisztelet és megbecsülés a polgárok széles rétegeit is megmozgatta. Mert az egyházi alamizna nem megvetően odalökött konc vagy korteseszköz volt, mint a hivatalos állami adakozás, hanem Krisztusnak járó adó. A szeretetlakomákon a szegény nem csupán egyenlőnek érezhette magát a gazdagokkal, hanem a megkülönböztetett tisztelet folytán még előbbrevalónak is, amint az Krisztushoz közelebb állónak kijár.

Nagy tévedés volna azt hinni, hogy ma már mindezen túl va-gyunk s hogy egyedül az apostoli igehirdetés fogja kikötőbe vezetni az Egyház hajóját. Az arsi plébános jóslatszerű kijelentése szerint *a világ azé lesz, aki jobban fogja szeretni és szeretetét meggyőzőbben tudja bizonyítani.* Teljesen félreismeri a keresztény karitás természetét az is, aki szociális olajcseppeket lát benne. Az igazi szeretet több mint nyomorenyhítés: az osztályellentéték kiegyenlítése, a sze-gények becsületének felemelése az igazi hatása. Persze mivel ez ma csak elenyésző, szórványos jelenség, nem hiszünk benne. Nem ismer-jük a keresztény ókor nagyszerű teljesítményeit és tudatlanságunk-ban lebecsüljük a szeretet erejét. A mai hamupipőke gyanánt kezelt karitást nem lehet összehasonlítani azzal a korszakkal, mikor a gya-korlati szeretet volt az Egyház első feladata.

Másik súlyos tévedés volna a szegényápolást teljesen átengedni a világi hatóságoknak. Ez egyet jelentene azzal, hogy a tömegek szá-mára feleslegessé tegyük az Egyházat s egy jó anyagi helyzetben élő kis szellemi elitnek tartsuk fenn. Valóban a szocializmus így is gon-dolkodik a vallás felől: kenyér helyett csak ópiumot nyújt, karitász csak olajcsepp. S a legjobb papi erők szekundálnak ehhez a felfogás-hoz s elősegítik a modern Juliánusz aposztaták egyházellenes munká-ját. E helyett a szociális munkában látnak csak egyházi feladatot. Pedig könnyen bizonyítható, hogy az apostoli igehirdetés után mind-járt a karitás a következő papi feladat. Tudományosan igazolható és nem egyszer igazolt tény, hogy a lelkipásztorkodás lényege a krisztusi szeretet, irgalmasság közvetítése és hogy feladatköre az irgalmas-ság testi és lelki cselekedetei szerint oszlik fel (szegény-, utas-, kórház-, börtönpasztoráció, nevelés, tanácsadás, intés, békéltetés stb.). Miféle sátán hitette el tehát a legkiválóbb papokkal, hogy a karitást át kell engedni az államnak? Ám engedjék át, de ne higgyék, hogy Krisztus Urunk az utolsó ítéleten majd csak az állami közegeket fogja felelős-

ségre vonni — éheztem és nem adtatok ennem — s az egyházi tényezőket majd külön elbírálásban részesíti.

Természerszerű dolog, hogy a lelkipásztori irgalmasság gyakorlása által a pap megtalálja megélhetését, csak mindenkor szem előtt tartsa Krisztus szavait: „ingyen kaptátok, ingyen adjátok”, hogy a neki szóló juttatás alamizsnajellegét el ne veszítse; valamint Szent Pál szavait: „A tisztüket jól végző presbiterek kétszeres megtiszteltetésre tartassanak méltóknak, főképen azok, akik igehirdetéssel foglalkoznak, — mert azt mondja az Írás: Ne kösd be a nyomtató ökör száját, — továbbá: Méltó a munkás a maga bérére.” (Tim. 5, 17—18.)

A szeretet törvénye végül azt követeli, hogy a papság elsősorban egymással szemben gyakorolja a szeretetet. Körül kell tehát néznünk, hogyan állunk ezen a téren. Vajon kellő biztonságban van-e a pap, hogy öregkorára nem jut inségbe, hogy tisztességes szálláshoz, kórházi ápoláshoz, üdüléshez jut, hogy sírjára virág kerül? Nevelése kielégítő-e, ha megbotlott, kap-e testvéri intést, jótanácsot, imádságot, vagy csak gáncsot, elítélést, megvetést? Mindez olyan kérdés, melynek megoldását nem lehet csak tervszerűtlen magánkezdeményezésekre hagyni, hanem egységesen kell kiépíteni. A paptestvéri szeretet intézményei: apostoli iskolák, papi biztosítás, papok háza, üdülője, segélyegylete lesznek azok a keretek, melyek közt ezek a szükségletek kielégítésre találnak s ugyanakkor nevelői lesznek a keresztény karitásznak és szociális lelkiségnek. Ezek a nagy kérdések megérdemlik, hogy külföldi eredmények ismertetése kapcsán külön tanulmányban térjünk vissza rájuk.

Közös élet

Az apostoli és diakonusi életforma mellett harmadik gyanánt jelenik meg papi vonalon a közös élet formája. Részint Jézusnak a tökéletességre törekvők számára adott tanácsán, részint saját példáján alapszik. A szegénység tanácsát az első keresztények kezdetől fogva úgy értelmezték, hogy aki tökéletes akar lenni, az adja el vagyonát, ossza szét a szegények között, ám Krisztus, akinek nyomaiba szegődött, ezentúl gondoskodni fog szükségleteinek kielégítéséről. Krisztusnak és tanítványainak közös kasszájuk volt a hívek adományaiból, amelyből még alamizsnát is osztottak. Mikor az első keresztény egyházközség megalakult Jeruzsálemben, hasonlóan rendezkedtek be. „A hívők mind összetartottak és mindenük közös volt. Birtokaikat és javaikat eladták és osztogatták az összeseknek kinek-kinek szükségéhez mérten.” (Ap. Csel. 2, 44—45.) Ezért „nem is volt senki szűkölködő közöttük, mert mindazok, kiknek föld- vagy házbirtokuk volt, eladták, s az eladottaknak árát elhozák és az apostolok lábához tették. Mindenegyesnek pedig annyit osztottak ki, amennyire kinek-kinek szüksége volt.” (Ap. Csel. 4, 34.)

Akik a keresztények közül a szocializmus felé hajlanak, ezt szokták példának felhozni arra, hogy hitünkkel mennyire össze lehet egyeztetni a kommunizmust. Azonban megfélekedeznek két dologról. Az egyik az, hogy az első keresztények vagyonszövetsége sem általános, sem kötelező nem volt. Kitűnik ez Szent Péternek Ananiáshoz intézett soraiból: „Ananiás, miért ejtette a sátán kísértésbe szívedet,

hogyan hazudjál a Szentléleknek és csalárdul visszatarts a föld árából? Nemde, ha megmarad, magadnak marad meg és magad rendelkezél vala avval, amit eladtál." (5, 3—4.) Az exegeták szerint ez annyit jelent, hogy kiki saját maga szabadon határozta el, megtartsa-e ingatlanait vagy sem. Az Apostolok Cselekedeteinek más helyeiről is kitűnik, hogy voltak, akik megtartották házukat, mint Márk anyja, Mária (Ap. Csel. 12, 12.), Mnázon (Ap. Csel. 21, 16.). Szent Jakab megkülönböztet szegényeket és gazdagokat a jeruzsálemi egyházban. (Jk. 2, 1—9.)

Másik, amit figyelmen kívül szoktak hagyni, hogy a jeruzsálemi gyülekezet rövidesen annyira elszegényedett, hogy Szent Pál apostoli utain kénytelen volt gyűjtéseket rendezni számára. Így Macedóniában és Achájában (Róm. 15, 26.), Galáciában és Korinthusban. (I Kor. 16, 1. sk.; II Kor. 8, 9.) A hívek számának szaporodása folytán adminisztrációja is megnehezedett, úgy, hogy külön hivatalt kellett szervezni ellátására. Jeruzsálemen kívül nem is vezették be más egyházközösségekben ezt a rendszert napjainkig. Csak egyes amerikai szekták próbálkoztak vele, amint Moór Gyula említi Jogbölcseletében. Az első nemzedékben, míg a lelkesedés tartott, még csak ment is valahogy, de az utódokat már elragadta a szabad verseny.

Az első keresztény kommunizmus keletkezését és gyors elvirágzását némelyek a paruziából, Krisztus gyors eljövetelének várásából magyarázzák. Nincs értelme a vagyonnal való vesződésnek, ha a világ vége úgyis hamarosan elkövetkezik. Ugyanígy nem láthatták értelmét a közös javak ápolásának sem; ebből érthető, hogy készleteket rövidesen felélték és támogatásra szorultak.

A kinyilatkoztatás egyes tételei csak idők múltán válnak világossá Krisztus Egyházában. Így volt ez a szegénység tanácsával is. Csak a szerzetes közösségek megjelenése és felvirágzása tette kézzelfoghatóvá, hogy a tökéletességre törekvő földi javakról való lemondása hogy függ belsőleg össze a helyette juttatott százannyival. A szerzeteséletben látták csak szószerint teljesedni a próféta szavakat: „Bizony mondom nektek, mindaz, aki elhagyta házát, vagy fivéreit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy gyermekeit, vagy földjeit énért és az evangéliumért, százannyit nyer most ebben az időben: házakat és fivéreket és nővéreket, anyákat és gyermekeket és földeket." (Mk. 10, 29—30.)

A vagyonszociális intézménye tehát csak a *tisztaság és engedelmesség* fogadalmával együtt vált be. Miért? Mert ahol család van, ott a természet megköveteli a családról való minél jobb gondoskodást, a családi élet tisztaságának megővésére és gyermeknevelésre a külön családi otthont. Jól meglátták a kommunizmus hívei, hogy a családi élet felbontása nélkül nem vihetik keresztül százszázalékos terveiket. Ám a legegyszerűbb emberi jogok egyike a családalapítás, róla csak önként lehet lemondani . . .

A szerzetesi életben kitűnően bevált vagyonszociális intézmény és közös élet formáját gyakorolta Szent Ágoston saját egyháza papjaival, Szent Chrodegang a kanonoki intézményben. Az engedelmisség fogadalmának híján itt sem maradt fenn sokáig, vagy csak vagyonszociális módszerré vált a jövedelem elosztása és szabad felhasználása mellett. Az

engedelmesség fogadalma azért szükséges, hogy a közös jót tervszerűen irányított *munkával* mozdítsák elő a tagok, másrészt a javak *felhasználásában* se költsenek többet a szükségesnél.

Valahányszor a világi papságnál a közös élet és vagyonközösség kívánalma felmerül és megoldására kísérletek történnek, ezen a ponton áll vagy bukik a siker. Ám hogyha az engedelmesség fogadalmát bevezetik, az egyesülésből szerzet támad, ha nem vezetik be, nem áll fenn soká az alapítás. Csak akkor lenne hosszabb életű, ha, mint Szent Ágostonnál, a püspök maga lenne a közösség feje, hisz neki úgymint engedelmességgel tartoznak papjai, de kérdés, hogy utódai vállalják-e a kötelezettséget.

Itt kell megjegyeznünk, hogy Szent Bernát ideje óta a három fogadalmon kívül még egy újabb követelmény is felmerült a közös élet formájának sikeréhez. Éspedig az, hogy a túlságos meggazdagodás veszélyétől meg legyen védve részint maga a szerzetesközösség, részint vele szemben a nemzetgazdaság. A történelem tanúsága szerint a túlságos gazdagság egyaránt ártalmas a közösségek szellemére, hol elpuhultságra, a fegyelem meglazulására vezet, és a közgazdaságra, hol a tőkekoncentráció káros következményeit idézi fel. Ezért az újabb szerzetek a kolduló rendeken kívül is már többnyire korlátozzák a tulajdonszerzést, vagy annak használatát úgy szabályozzák, hogy a közjó rovására ne szolgáljon. Mindenképen egészséges ez a fejlődés.

A világi papság tömörülése a közös élet formájában a fentiek szerint elég reménytelennek látszik. Könnyebben lehetne szó *közös apostoli vállalkozásokról*. A modern gazdasági élet a közösségnek olyan formáit is felvetette, melyek az egyént meghagyják szabadságában, csupán a közösen összeadott tőke képez köztük kapcsolatot. Legnagyobb jelentőségre tettek szert köztük a részvénytársaságok és szövetkezetek. Ma még kissé szokatlanul hangzik, hogy részvénytársaság képezhesse papi létfenntartás és tömörülés alapját, annál is inkább, mivel a pap számára tilos minden kereskedelmi vállalkozás. A szokatlanság azonban nem érv. Nem valahol Amerikában, de itt Magyarországon máris van női kongregáció, a P. Biró által alapított Népleányok Társasága, melynek részvénytársaság adja anyagi háttérét. A kereskedelmi tilalom viszont nem lehet gát, ha nem kereskedésről, hanem más, apostoli célú vállalkozásról van szó. Hiszen ma már nem egy egyházmegyei és országos vállalkozás élén áll pap, nem azért, hogy nyerészkedjék, hanem hogy apostolkodjék és jót tegyen. Ki tudná elsorolni azt a sok jót, amit egyházmegyei alapítványi pénztárak, sajtó és könyvkiadóvállalatok eredményeztek. Ezek sorát kell csak szaporítani, országos egységbe vonni, kiegészíteni a modern szükségletnek megfelelő filmvállalatokkal, hogy a szellemi élet irányítását, krisztianizálását elérhessük, amint azt P. Bangha Világhódító kereszténység c. könyvében kitervelte.

A papi egység egyetemes gazdasági keretével mégis legalkalmasabb a szövetkezeti egyesülés. Ennek már eredete, felépítése is nélkülözi a profit veszedelmeit, mert az önszegély elvére felépülő szociális, keresztény vállalati forma. Egy országos, egyházmegyéék szerint tagolt *egyházfenntartó szövetkezet* a papság és az Egyház számos

fennálló szükségletét tudná kielégíteni. Benne orvoslást találna a kápláni fizetések aránytalansága, a kezdő plébániák berendezésének kérdése, templomépítéshez, új lelkeszi állások szervezéséhez megadhatná az indítóerőt, s egyáltalában takaré- és hitelszervezetként szerepelve, a papság szociális helyzetének javításán működne közre. Hogy mindez nem utópia, fényes kül- és belföldi részleteredmények bizonyítják, melyek közt a bajor Lígát kell az első helyen említenünk. Ismertetésére visszatérünk.

A javadalmi rendszer

A Codex meghatározása szerint „Egyházi javadalom az illetékes egyházi hatóság által örök időkre alapított vagy jóváhagyott jogi lény, mely szent hivatalból és a hivatallal összekötött adomány jövedelmének beszédési jogából áll.” (1409. c.) „A javadalmi adományt vagy oly javak képezik, melyeknek tulajdonjoga magát a jogi lényt illeti, vagy valamely családnak vagy erkölcsi személynek biztos és köteles juttatásai, vagy a hívek biztos önkéntes megajánlásai, melyek a javadalom igazgatóját illetik, vagy az ú. n. stóla jogai az egyházmegye vagy a törvényes szokás taxációjának keretein belül, vagy pedig kórusi osztalékok.” (1410. c.)

A javadalmi rendszer, a világi papság most uralkodó életformája, hosszú fejlődés eredménye. (L.: Késmárky: Katolikus egyházi vagyonjog, 1900.) Kiindulópontja ingatlanok ajándékozása, mely már a negyedik században nagy mennyiségben történt a hívek részéről. Eleinte éppúgy, mint az Egyháznak adott minden juttatást, a szegények vagyonának tekintették. Jövedelmét, sőt állagát is a püspök kezelése és irányítása szerint az egyházmegye szegényei közt osztották ki. De az ókor utolsó századaiban bevezették az egyházi vagyon eladásának tilalmát. Ugyanakkor kifejlődtek a falusi plébániák is, ami megvetette alapját a javadalom kialakulásának. Az egyházi vagyon annyira felhalmozódott, hogy a püspök már nem volt képes maga kezelni, különösen nem a jövedelmet a vagyon arányában fokozni. Ezért eleinte ingyen vagy csekély bérért precariumként 5—5 évre, majd életfogytiglan kiadta vidéki papjainak. A III. orleansi zsinat (538.) megtiltotta az adományozások visszavételét az utódoktól s a precariumokból beneficiumok lettek. Ezentúl már nemcsak a püspök, hanem vidéki templomok is fogadhattak el adományokat s az egyházi élet decentralizálódott.

Lassú szokásjog még a központi kezelés idején bevezette a *negyedelést*, az egyházi jövedelem négy részre való felosztását, ebből egy rész jutott a püspöknek, egy a klérus fenntartására, harmadik a szegényeknek, negyedik az istentisztelet és templomfenntartás költségeinek fedezésére.

További, szociális szempontból nem éppen kedvező fejlődési fokozat az egyházfenntartás és egyházi szegényügy elkülönítése a középkor kezdetén. Frank-germán befolyásra történt. Az a tény, hogy a püspökök magas politikai hivatalokat töltöttek be, biztosította ugyan az egyházi befolyást a közéletre, ugyanakkor azonban „nemcsak a néptől idegenkedtek, hanem papjaikat is szolgálóknak, eszközeiknek tekintették s nem társaiknak a megváltás munkájában.” (Ratzinger.)

Az az idő, midőn a szegények közül választották a püspököket, egyszerre mérhetetlen távolságba került. A fejedelmek saját embereiket kezdték a gazdag javadalmakra kinevezni, a javadalom mintegy hűbéri birtokká alakult, kifejlődött a kegyúri intézmény. A „szegények vagyonának” fogalma lassan feledésbe merült. A szegényápolásra a *tized* szolgált. Azelőtt ezt is önként szokták a hívek megajánlani, ezután már állami adó gyanánt hajtották be. Később a tizedből is csak egy negyedrészt jutott a szegényeknek. A hűbérurak hatalmába jutott Egyházat a teljes elvadulás veszélye fenyegette, amikor a 10. században Cluny elindította az egyházi szabadságharcot. Zászlaját VII. Gergely lobogtatta legmagasabban, de a mai napig sem jutott teljes győzelemre.

A javadalmi rendszernek tagadhatatlan előnye a többiekkel szemben nagyobb stabilitása. Kifejlődésére a fentemlített okokon kívül kétségtelenül hatása volt a bencés kolostoroknak is. Ezek is a maguk birtokán gazdálkodtak a szerzetesek saját kezemunkájával. Az ő életüket vette mintául Szent Chrodegang is a kanonoki intézményben. Elgondolása szerint a püspök székhelyének papjaival együtt lakott, étkezett, imádkozott és székhelyének szegényeiről is gondoskodott.

Az Egyház meggazdagodása elleni hatalmas 12. századi visszahatásról megemlékeztünk. Ez a 13. században a vallásosság rendkívüli lendületét eredményezte, az egyházi gazdálkodást azonban nem volt képes a holtpontra átlendíteni. A 14. század újból nagy visszaesést mutat minden téren, ettől kezdve pedig állandó céltáblája lett az egyházi vagyon az egyházellenes támadásoknak.

Ha a bajok gyökerét nézzük, az orvoslást nem a 12. század elgondolása szerint fogjuk keresni. A megoldás alig lehetne átmenet nélkül és kizárólag az apostoli szegénység. A vagyonközösség sem volna képes a támadásoknak elejét venni, hisz a szerzetesi közös vagyon is hasonló pergőtűz alatt áll. Már többet mond a karitatív rendszer. Úgy tűnik fel, hogy nehézségeink abban a pillanatban kezdődtek, midőn az egyházi vagyon gyakorlatilag megszűnt a szegények vagyona lenni. Egyszerre feltornyosultak a szociális ellentétek, a papok az elnyomók, az urak osztályához tartozóknak számítottak, következésképp a nép ellenségeinek nézték őket. S ez így van mind a mai napig s úgylátszik, nem is lehet rajta változtatni, míg kívülről nem jön valami katasztrófa, mely visszaszorítja a papságot a szegény nép közé.

Szükségképpen van ez így? — kérdezzük. A javadalmi rendszer természetében van valami, ami ellenkezik az Egyház küldetésével? Akkor hogy tartotta fenn az Egyház ezer évig? Maga a rendszer nem lehet rossz. Hisz magának Krisztusnak is volt vagyona Názáretben, s ezzel példát adott arra, hogy a *názáreti életforma* gazdasági alapja vagyon lehet. Csak az a kérdés, mi ennek a vagyonnak rendeltetészerű használatát, hogy ne gátja legyen az egyházi munkának, hanem motorja?

Ha a karitatív rendszerrel szemben elfogulatlanul vizsgáljuk a javadalmi rendszer természetét, szembeötlik ennek kimagaslóan *közéleti*, s ezen keresztül szociális jelentősége. Ha az egyházi karitás megnyeri a szegényeket — s ez a réteg marad mindenkor az evangé-

liumhirdetés elsőrendű címzettje — a javadalmi a magasabb osztályok, a vezető rétegek megközelítése által teszi rá a fejlődésre a koronát. Ezt senki sem tagadhatja, aki a középkort elfogulatlanul tanulmányozza. Ha a keresztény ókornak a karitás adta rendkívüli erejét, a középkorban az Egyháznak közéleti szociális szerepe aratott döntő győzelmeket. Főbb vonásaiban érintettük ezeket Cluny-vel kapcsolatban írt cikkekben.

Tehát igenis, a javadalmi rendszernek megvannak a maga sajátos értékei, ezekről lemondani egyet jelentene a csatatér feladásával. A kérdés csak az, hogyan lehetne sok tekintetben berozsdásodott gépezetét ismét lendületbe hozni, hogy a keresztény népek társadalmi-gazdasági életét keresztény mederbe terelje?

Ezt a nagy kérdést külön tanulmány tárgyává kell majd tennünk, itt éppen csak érintjük néhány vonását. A javadalmi rendszer kell hogy képezze az új Clunynek, a papság lelki, szellemi, szociális és karitatív megújulásának és egységének anyagi alapját. Miért? Egyszerűen azért, mert a Codex szerint ez ma az Egyház általánosan elfogadott vagyoni jogi rendszere; mert a közélet keresztényebbé tételére, a társadalmi és gazdasági rend krisztianizálására nagy lehetőségeket hordoz magában. Mindezt a lehetőséget ki kell belőle fejleszteni. Mindenekelőtt meg kell szüntetni a rossz gazdálkodás által teremtett támadási felületet. Ennek csak egy módja van: papi szakembereket beállítani. A középkorban zsinati határozatok hozták, hogy a püspök köteles archidiakont vagy archipresbitert állítani a gazdaság élére, különben „a szegények gyilkosa”. Ma ez a gyakorlat igen helyesen kezd ismét felújulni. Én nem tudom, hogy a moralisták az ebek harmincadjára jutott javadalmak birtokosait hogyan mossák ki a közjó elleni bűn alól? Hasonlóan véget kell vetni a bonum commune elleni egyéb fennálló visszasságoknak akkor is, ha nem a jelenlegi birtokos a helyzet oka. Lehet, hogy valamikor a közjó követelménye volt az, ami ma nyilvánvalóan beleütközik. Ilyesmi előállhat a javadalom fekvéséből, nagyságából, a jövedelem felhasználásából egyaránt.

Az egyházi javadalmak elsőrendű kötelessége végrehajtani a szociális pápai körlevelek utasításait s ezáltal példát mutatni a világiaknak a helyes magatartásra. Ez áll nemcsak az alkalmazottak fizetésére, hanem a papság egymásközi viszonyára is. A javadalmi rendszerre kell felépíteni a papság *hivatásrendi* mozgalmát. Egy ilyen szervezetnek lesz a küldetése kiharcolni a katolikus autonómiát, az önálló vagyonkezelés jogát, politikai téren érvényesíteni az Egyház beleszólását, továbbá kiépíteni a kapcsolatokat más hivatásokkal. Különösen ki kell emelnünk a falusi népünkkel való bensőséges viszony elmélyítését. Nagy baj lenne, ha megismétlődhetne a francia példa, hogy a földműves réteget az egyházi vagyon szétosztásával évszázadokra az Egyház gyanakvó ellenségévé tegyék. *Inkább utánozzuk idejében Szent Lőrinc példáját!* Ne azért legyünk vértanúk, mert egy talpalatnyi földet sem engedünk át önként a szegényeknek, hanem az ellenkezője miatt. Csak akkor lesz termékeny a vértanúi vér!

De ha nem is kerül sor a végső lépésre, vagy addig is, tegyünk meg mindent a föld népéért! Ők voltak századok óta az Egyház leg-

hűbb fiai. Segítsük őket a telepítésben, a belterjes gazdálkodás bevezetésében, népfőiskolák építésében. Miért ne lehetne akár minden plébániai föld népfőiskolai mintagazdaság? Biztos, hogy maguk a gazdák fogják megvédelmezni mindenki ellen s ugyanakkor a plébánia gondja fogy, jövedelme gyarapszik. A nagybirtok miért ne járhatna elől a belterjes gazdálkodás bevezetésében? Kisebb földterület hozna jóval nagyobb jövedelmet, sokkal több családnak adhatna kenyeret, hisz a földkérdés úgyszemint egyéb, mint népesedési kérdés. Ugyanakkor a felszabaduló földekre egész falvakat lehetne telepíteni az ország erejének nagy gyarapodására. Kertészek, telepesek kiválogatását, kinevelését elintéznék a KALOT népfőiskolái.

Isten kezünkbe adta az eszközöket arra, hogy keresztény szellemmel hassuk át a társadalmi-gazdasági életet s mi ölbetett kézzel várjuk, hogy mikor rabolják el tőlünk? Hála Istennek, vannak már gyönyörű kezdeményezések a magyar kléruson belül is, melyek egy új magyar Cluny hajnalhasadását ígérik. Talán lesz még alkalmunk bővebben szólni róluk.

Új gazdasági rend

A papi kenyérrel összefüggő papi életformákat vázoltuk fel. Könnyen azt vethetné valaki a szemünkre, hogy éppen a papra legjellemzőbb életformát, a liturgikusát alig érintettük. Hiszen a pap első sorban áldozatbemutató és a szentségek kiszolgáltatója, s aki az oltárnak él, megérdemli, hogy az oltárról is éljen. Valóban így is van, azonban e tekintetben nincs különbség pap és pap között. Ez az objektív papi hivatás, az officium, mi pedig már egy tanulmányban — mekkora joggal más kérdés — a papi hivatás mint *életforma* fogalmát lefoglaltuk a hivatalon túli életre, mely papi egységünk alapja lehet. Ennek az életnek formáiról tárgyaltunk itt, és pedig első sorban a gazdasági szempontokat véve figyelembe. A szellemi és lelki élet formáit pedig más alkalommal vesszük elő.

Ebből a szempontból érdekel bennünket ennek a kornak gazdasági élete is, amelyben élünk. Nem zárkozhatunk el a tény elől, hogy egy merőben új gazdasági rend felé menetelünk. A gépkultúra fenekestül forogat fel minden eddigi gazdasági törvényt. Az Egyháznak az új rendben is meg kell találnia a maga helyét, sőt magához kell ragadnia az erkölcsi irányítást. A pápai körlevelek utasításai félreérthetetlenek. Az Egyházban meg is van az életerő ahhoz, hogy megtalálja a maga számára az életkereteket, hogy felismerje és megragadja az új, beláthatatlan lehetőségeket. Csak el ne fogjon bennünket a tehetetlen, páni rémület, hanem nyissuk ki szemünket és cselekedjünk a kellő időben.

Az apostoli lelkeknek, az apostoli életforma híveinek meg kell szaporodniuk, mert a pogányság és istentelenség is rettenetesen elburjázott. A közös élet is kell hogy újból hódítson sorainkban s megmutassa, mi az egyetlen igazi, krisztusi kommunizmus. A karitatív életformának valósággal újjá kell születnie s a szünetet mindent legyőző erejével birtokába vennie a szenvedő embereket. A javadalmi rendszert pedig nem szabad tehetetlenül átengednünk a pusztulásnak,

hanem a szociális átalakulás és új katolikus renaissance kovászává tennünk.

Ezek a nagy feladatok, melyek előttünk állnak. Ezeket kell a papi egység szociális-karitatív szervezkedésének is maga elé tűznie. Ez az, amit a forrongó kor és mögötte Krisztus Király parancsa kíván. *Reliqua vero supra terram sita, creata sunt hominis ipsius causa, ut eum ad finem creationis suae prosequendum juvent: unde sequitur utendum illis vel abstinendum eatenus esse, quatenus ad prosecutionem finis vel conferunt, vel obsunt.* — Minden egyéb a földön (az emberen kívül, aki az Isten dicsőítésére, szolgálatára és tiszteletére hivatott) az emberért van, hogy őt a Teremtőtől kapott céljának követésére segítse: amiből az következik, hogy annyit kell belőlük felhasználni vagy elvetni, amennyi a cél elérésében segít vagy akadályoz. (Szent Ignác Lelkigyakorlatainak fundamentuma.)

Kerkai György S. J.

A család és ifjúság a háborúban. Az 1943 június 15—17. napjain tartott Országos Lelkipásztori Konferencia anyaga. Összeállította Mihalovics Zsigmond. Kiadja az A. C. Országos Elnöksége. 204 lap.

Sok előnye van annak, hogy izléses kötetben együtt található az Országos Lelkipásztori Konferenciák anyagát. A jelenvoltak is szívesen veszik kezükbe újra az értékes előadásokat; akik pedig nem lehettek jelen, azok egyenesen hálásak az összeállításért. Ezek a konferenciák u. i. értékben mindinkább emelkednek és a legfőbb lelkipásztori problémák pontos megfogalmazását és időszerű megoldását adják. Jelen kötet az ifjúság nevelésével és szervezésével, a házasságra és családalapításra való előkészítéssel, a családok lelki és szociális életével, a háborúval kapcsolatos lelkipásztori feladatokkal, a főkegyházak ügyével és a szórványkérdéssel foglalkozik. A legkiválóbb szakelőadók fejtegetéseit és a hozzászólásokat az elnöklő Glattfelder Gyula érsek-püspök foglalta össze és világította meg az ő emelkedett és átfogó szellemével. Utolsó ilyen szereplése volt ez a kiváló főpásztornak. A kötetnek egészen sajátos értéke ez is.

XXXI. Országos Katolikus Nagygyűlés. 1943 október 1—6. Kiadja az A. C. Országos Elnöksége. Budapest. 1944. Nagy 8° 182 lap.

Amit előbb papi vonatkozásban mondtunk az Országos Lelkipásztori Konferenciáról és azok anyagának kiadásáról, ugyanazt mondhatjuk szélesebb körben az Országos Katolikus Nagygyűlésekről és azok anyagának kiadásáról.

A Nagygyűlések lassan nemcsak katolikus kiállások lesznek, hanem programadó nagy alkalmak, amelyek a magyar katolikus élet egy évének nagy vonalait húzzák meg.

Az 1943. évi nagygyűlés előadásai az igazság, a munka és a magyar jövő nagy kérdéseit világították meg.

E kötet az előbbivel együtt kapható az A. C. központjában.

Az erdélyi rk. hitoktatásügyi kongresszus előadásai. Marosvásárhely, 1943 október 19—21. Budapest. 1944. Kiadja a Katolikus Hittanárok és Hitoktatók Egyesülete. Nagy 8° 120 lap.

Az erdélyi hitoktatók példás buzgóságából született az a háromnapos értekezlet, amelynek anyagát e könyvben kezünkbe vesszük. A rendezők és az ellátás gondjait viselő Papp Dénes hittanár, internátusi régens mintaszerűen oldották meg vállalt feladatukat. Az ország legkitűnőbb hittanárai közül válogatott előadók szerepeltek. A tárgyalt témák az ifjúsági nevelés és tanítás mai kérdései közül a leg sürgetőbbek.

Nemcsak a hittanárok és hitoktatók, de minden lelkipásztor és minden pap hálás lehet ezeknek a meglegelő hittanároknak és hittudósoknak igen tartalmas előadásaiért.

Karakterológiai élmények a multból.

Most, ebben a szomorú jelenben, mikor Európa legföltettebb műkincsei sorra áldozatul esnek a háborúnak; amikor az építészetnek ezeréves remekeit porrá zúzza egy-egy bombatalálat: némi vigasztalást találhatunk abban a gondolatban, hogy a földkerekségnek legszebb virágait mégsem a művészet termelte; azok az anyaginál magasabb rendben, az erkölcsi színvonalon fakadtak, az emberi lélekből hajtottak ki. Szépek az Istentől ihletett festők madonnái, azonban milyen elérhetetlen szépségi magasságban áll fölöttük maga a Szűzanya; remekül alkotta meg a Kálvária jelenetét egyik-másik művész, de vajjon nem múlja-e felül műveiket az evangéliumnak a haldokló Istenember lelkületét feltáró sora: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek;” és az a másik: „Még ma velem leszel a paradicsomban.” Mi ehhez képest egy Tiziánnak ragyogó színpompája?! Márpedig ezt a virágoskertet nem tudja letarolni a háború, sőt szenvedéseivel még csak fokozza a jellemek szépségét. Szent Ágnest, Tarziciust, Sebestyént és a többieket az üldözés és elnyomás tette azokká, akik voltak.

Éppen most tettem le egy könyvet, mely Deák Ferencről szól, s meg kell vallanom, hogy nekem sohasem volt alkalmam életem folyamán hozzá hasonló szabású egyéniséggel közelebből megismerkednem, legalábbis nem világi emberek között. Márpedig ilyenekről óhajtok itt beszélni, mert így szól a megbizatom.

Emberszerető volt a természetem olyan értelemben, hogy mindenben megláttam a jót, s csak kedvem ellenére állapítottam meg hibáit. De ugyanakkor szerettem a magányt, úgyhogy talán kevesebbet érintkeztem másokkal, mint általában szokás. Talán ez az oka annak, hogy hiányoznak személyes tapasztalataim köréből a teljesen kiegyensúlyozott, tökéletes jellemű világi egyének. Akiket én jóknak ismertem, azoknak hibáik is voltak; apró, szeretetreméltó gyöngeségeik, melyek miatt — hiába — nem lehet őket a nagy jellemek közé sorolni. Sőt olyan is akadt, aki egész szívemet bírta, pedig volt olyan oldala, amelyről nem szerettem látni; amelytől még most is el kell vonatkoznom, hogy szeretettel idézhessem fel emlékét. De vajjon ugyanazon rózsatőnek sok idétlen virága ok-e arra, hogy elforduljak a rajta nyíló egyetlen sikerült, pompás tearózsától s ne élvezzem annak felséges illatát?

Az a környezet, melyben én nevelkedtem és az a kor, melyben gyermek- és ifjúkorom lefolyt, vallásilag közönyös volt, ami elegendő magyarázata annak, hogy férfivilága a föltétlen becsületesség, lovagias nemeslelkűség, férfias bátorság, hazaszeretet és más hasonló érények mellett teljes szabadosságot vallott bizonyos alacsony érzéki élvezetek terén, míg ugyanebben a pontban a nőtől megkövetelte és nála meg

is találta a végtelékig menő hibátlanságot. Viszont az a női társaság, bármennyire tisztalelkű volt, mérhetetlen gögje következtében messze elmaradt az evangéliumi eszményképtől.

Egyszóval nem emlékszem arra, hogy a körülmények engem valaha is hosszabb időre összehoztak volna százszázalékos tökéletességű világi egyénnel, akár férfival, akár nővel. Viszont azonban igen sok szép vonást láttam rajtuk, s a lelküknek egy-egy ilyen szép virága megérdemli, hogy megemlítsen.

Néha egészen idegen embereknél tapasztaltam az erkölcsi szépségnek ilyenét kivillanását.

Valamikor, mikor még valósággal faltam az angol regényeket, maradandóbb nyomot hagyott a lelkemben egy, melynek az volt a címe: „*Ships, that Meet in the Night*”, „Az éjszakában találkozó hajók.” Aki járt az óceánon, annak nem kell magyaráznom a hasonlatot. Az ismeri azt a sajátságos érzést, mikor a sötétben elhalad a magunk hajója közelében egy másik; végigragyogtatja szemeink előtt kivilágított kabinablakainak fényfüzérét, s azután tovasuhan a sötétbe, nem hagyva maga után egyebet, mint egy pillanatnyi kellemes benyomást. Hány emberrel voltunk már így. Összeakadtunk, még csak be se mutatkoztunk; kellemesen eltársalogtunk; széjjelmentünk, s most, egy emberöltő múltán föl-fölmerül lelkünkben az illetőnek emléke, s ki tudja, az övében talán a miénk.

Délfrikába utaztam 1913 nyarán. Az lett volna küldetésem célja, hogy egyesülést hozzak létre a ciszterci-rend és Natalban virágzó, eredetileg trappista, de ekkor már az anyarendből kivált mariannehilli missziósok között. A terv, mely Vives-y-Tuto bíborosnak elméjében született meg, nem bizonyult életképesnek. Könnyebb dolog volna egy tölgyfadorongot összeforrasztani egy acélrúddal, mint két szerzetesrendet egyesíteni. A jó bíboros ezt nem tudta, én meg akkor még kevésbé. Ez a sikertelenség azonban semmit sem vont le utazásom érdekességéből. A nyugati parton hajóztam le, s a keletin jöttem vissza, miután egy egész hónapot töltöttem el Natalban a misszió-telepek látogatásával.

Az óceánhajó társasága már magában véve is élményszámba megy. Néhányszáz intelligens ember, akinek egy egész hónapon keresztül a szórakozáson kívül semmi dolga. Igaz, hogy a mi hajónk nem volt elsőrendű. Európa a gyarmatokba nem küldi társadalmának színe-javát. Sok köztük a hajótörött, aki kénytelen-kelletlen hagyja el hazáját, hogy odakint az elhibázott otthoni helyett új létet kezdjen. Azon négy hét alatt sok volt a botrány, a züllés, a részegeskedés, de azért az érintkezés hangja úri színvonalon maradt, s nekünk papoknak — ketten voltunk — nem okozott kellemetlenséget. Két német egyetemi tanár, a hajóorvos, a tisztikar, néhány délfrikai üzletember, s több úriasszony képviselte a kifogástalan viselkedésű elemet.

Az ilyen hajófedélzeti társaságban az ember hajlandó az egyéneket csupán két osztályba sorozni, vagyis eltekintve egyéni kiválóságuktól vagy annak hiányától, megkülönböztetni köztük az *érdekes* és a *nem érdekes* embereket. Érdekes ember volt a hajóorvos és az egyik egyetemi tanár. A másik száraz volt, hideg és megközelíthetetlen. Porosz volt, szegény. Még érdekesebb volt azonban egy pietermaritzburgi kereskedő, akinek pedig sikerült az egész hajótársaság

méltatlankodását magára vonnia. Kimondták reá, hogy hazudik, mintha kottából olvasná. Mariannehill-ben, az éppen ott időző pietermaritzburgi apostoli prefektustól: utólag megtudtam, hogy igen jóra való ember és protestáns létére nagy jótevője a katolikus misszióknak. Az utasok nem voltak képesek megérteni, miképen tudom én órahosszat elhallgatni az ő minden fogalmat meghaladó lódításait. Nekik egy negyedóra elég volt; sértődötten hagyták ott; hogyan képes róluk föltenni, hogy elhisznek olyan lehetetlenségeket?! Én pedig úgy tettem, mint az angol matrózok, akik szabad idejükben körülülük a beszéd adományával megáldott társukat, s azt mondják neki: „Spin us a yarn.” „Szójj nekünk egy mesét.” Azután pedig nem azt nézik, vajjon igazat mond-e a társuk, sőt nagyban élvezik, ha azt meséli, hogy az óceán közepén hajótörést szenvedve kiúszott három hét alatt, s közben nagyobb részt cápahúson élt. Útnak indulásom előtt elolvastam néhány könyvet Délafrikáról, s így meg tudtam ítélni, hogy beszédjében mi a valóság és mi az ornamentika. Mert hogy emberem úgy ismerte Délafrikát, mint a saját zsebét, aziránt nem foroghatott fenn kétség.

Középtermetű, zömök, edzett ember volt. Tudtommal Németországban született, de egészen fiatalon került fivérével együtt Afrikába és ott félig gyarmatos, félig kalandor életre adta magát. Akkoriban a zuluk még nem voltak lefegyverezve. Az angolok állandó harcot folytattak ellenük. Hiszen tudjuk, hogy az angol seregben szolgáló Napóleon Lulu hercege is egy ilyen küzdelemben vesztette életét. A mi emberünk egész ifjúkora is véres csatákban folyt le. Ilyenkor ő rendesen másodmagával volt. A zuluk valamelyik útján megtámadták. Neki éppen annyi ideje volt, hogy valami magaslatra vágatott fel, ott lovát a földre fektette s holmi alkalmas sziklák mögé bújva várta a rohamot. Az ellenség száma ilyenkor minden fogalmat felülmúlt. Ezren alul a világért sem adta, sőt, ha jól emlékszem, egy alkalommal tizezren voltak kettőjük ellen. Engem ez csöppet sem bántott. Elvégeztem magamban a köbgyökvonást, s azután élveztem a kétségtelenül személyes megfigyelésen alapuló részleteket.

Egy alkalommal valami ötezer főből álló zulu sereg támadta meg. — köbgyöke tizenhét — tudniillik őt, meg barátját, Sam-ot, s ez utóbbi alól kilőtték a lovat. A csapat — akarom mondani a „sereg” — élén egy ifjú törzsfő haladt. Gyönyörű szép szál legény. (Ami igaz, mert a zulu remek szép faj, ha lapos orrától eltekint az ember.) Fejdíszéről fehér bóbíta lógott a homloka elé. A „medicinman”-ok, a varázslók által betanított, sérthetetlenséget biztosító búbájjal haladt, vagyis folytonos, rendszertelennek látszó félreugrásokkal nehezítette a célbavételt. „Fehér, piros, fekete: szép trikolor lesz” — mondja az én emberem önmagához beszélve, éppoly nyugodtan, mintha a vén Európában nyúlászaton volna, s azzal lő. Az első lövést elhibázta, — ennyi áldozatot meg kell hozni a valószínűségnek — de a másodikkal homlokon találta és megvolt a trikolor. A „sereg” azonban tovább támadott, s még szerencse, hogy ő odanézett kenyeres pajtása, Sam felé, aki éppen azon volt, hogy fölpattanjon az ő lovára és elvágta, otthagya őt a csávéban. „Sam!” — szóltam neki szép nyugodtan — mire az felém nézett, s látva reá szegzett puskámat, leszállt a lovamról.” Így aztán kettesben elbántak a zulukkal. Mondom, ha ötezer helyett tizenhetet értünk, a dologban semmi valószínűtlenség sincsen, a részletfestés pedig

remek volt. Elsőrangú remekíró veszett el benne. Az is megható volt, hogy milyen szelíden bírálta el Sam árulását. Ki lehetett érteni szavai-ból, hogy fordított esetben ő is csak megkísérelte volna ezt az eljárást. Sohasem kutattam, vajjon meséi csupán ábrándképek voltak-e vagy pedig valódi élmények. Mit számít az? Annyi tény, hogy én igen sokat tanultam tőle a délafrikai viszonyokról. „*Se non era vero, era ben trovato*”, mondaná az olasz; ha nem volt igaz, jól volt kigondolva. A hajón kaptam a dróttalan sürgőnyt, hogy otthon fia született. Durban-ben kiszálltunk, s többé nem láttuk egymást. Ő hazament családjához, én pedig egy hónapig jártam azt az érdekes vidéket, ahol a gyarmatosnak legközelebbi szomszédja lóháton néhány órai, olykor félnapi út. Az egyik meghalt. Midőn napok múltán arra vetődött valaki, feloszlásnak indult tetemét már kikezdték a sakálok. Valami csodálatos szabadság-érzés fogja el az embert ezeken a mérhetetlen preary-ken. Ha a hivatalom nem kötött volna le, olyan szívesen ottmaradtam volna. Milyen béke lenghet ott most is, ebben a háborús, borzalmas időben! Milyen öröm lehet ott misszióskodni azok között a gyermekdeden egyszerű, mélységes hitű megtért zuluk között! Mi ahhoz képest a mi nehézkes, racionalista mellékizű kereszténységünk! S hogyan tudnak dalolni a templomban! Csengő ezüsthangok és csodálatos zenei érzék! Gregoriánjuk egyenesen művészi! S az a közvetlenség az érintkezésben! A méltóságolásnak boldog hiánya! Engem talán ez utóbbi pont csábított leginkább. Itthon nyögök alatta.

Hadd idézzek fel egy még ennél is régebbi emléket.

Ezen század első napján, 1900 január elsején a velencei San Marco-ban miséztem, onnét Fiumébe utaztam, ahonnét gazdámnak, Ambró Béla japáni követ úrnak családjával együtt, mint kisfiának nevelője, indultam Japán felé, az osztrák Lloyd Imperatrix nevű gőzö-sén. Erről Bombay-ben a „Franz Ferdinand”-ra szálltunk át, s akkor csatlakozott útitársaságunkhoz egy örmény orvos. Angol műveltségű ember volt; hamarosan összebarátkoztunk; naponta eljátszottunk két sakkjátszmát, s szabad időmet nagyjából vele töltöttem. Vallásilag a szakadár örmény egyházhoz tartozott, de buzgósága mindenkinek épülésére szolgált. Kabinjában egyházi énekeket szokott zengedezni, ami miatt az utasok fel is szólaltak, s a kapitány csendre intette. Szíve mélyéből ellenséges érzülettel viseltetett az angolok iránt. Szerinte azok nem rettennek vissza semmiféle jogtiprástól, ha valamely ország megszerzéséről van szó. Azt azonban ő is megengedte, hogy ha egy-szer az övék, akkor mintaszerűleg kormányozzák. Kölcsönös megérté-sünket fokozta, hogy a mai túlzott civilizációról egyenlőképen gondolkoztunk.

Sokat beszélt ugyanis nekem az ő hazájának eszményi állapotai-ról, ahol egyazon családi házban három-négy nemzedék is békésen el-éldegél. A nagy családi asztal körül ott ülnek a dédszülők, nagyszülők, szülők és gyermekek. Olykor hetven családtag. Kívülük ott van az egész cselédség, mely szintén kiegészítő része ennek a patriarkális körnek. Dolgoznak a napi kenyérért; az ünnepeket megülik buzgó vallásossággal vagy a templomban, ha van a közelben vagy otthon, ha másképp nem lehet. Ha utas téved arra, akkor megszűnik a munka. Körülük, s hallgatják naphosszat a híreket, melyeket a világból hoz. Ez náluk az egyetlen ujság.

Paradicsomi állapotok, csakhogy, sajnos, nem e világba valók. Az előbbi világháború elején Rómában a mechtaristák, kikkel jó barátságban voltam, már olvasták előttem a hazájukból érkező rémhíreket. A törökök a legvérlázítóbb kegyetlenséggel irtották ki az örményeket. Hiába: védtelen bárányok nem maradhatnak életben a farkasok között. Ezeknek a szörnyűségeknek előjelei azonban akkor még nem mutatkoztak, mikor én a hajón hallgattam az örmény doktor lelkes beszédét.

Útjának célja Rangoon volt, Hátsó-Indiában, ahol egy rokonát akarta meglátogatni. Hajónk ott több napot töltött s én sokat fényképeztem a festői városban. Ott álltam éppen a gépemmel egy utca közepén, mikor arra hajt az én örményem. Megállította a kocsiját és odajött hozzám. Nagy örömben volt, meglátszott rajta. Egy okiratsomót tartott elém. „Ebben több lakh van, — mondotta — mint amennyi rupiát én az orvosi praxisommal valaha szereztem. Szögre akasztottam a diplomámat és beálltam üzlettársnak a rokonom mellé.” Tudnivaló, hogy a rupia az indiai pénzegység, lakh pedig százezer rupia. Tehát valami mammutüzletről volt szó. Hiába, az örmény született kereskedő. Többé nem láttam.

Volt a hajón egyebek közt egy jávai ültetvényes. Eredetileg osztrák orvos, özvegyember, aki most egyetlen gyermekét, egy tizennyolc éves leányt, hozta haza tüdőbeteg a bécsi nevelőintézetből. Sokat mesélt nekem arról, mint vásárolt annakidején a sziget felföldjén egy őserdőrészt. Milyen emberfölötti fáradságba került egy zongorának odaszállítása, tekintve, hogy annak lépésről-lépésre utat kellett vágni a százados fák és az azokat behálózó, karvastagságú liánok között. Hogyan irtották ki az erdőt a kávétenyésztésre szánt területen, s miképpen égették el azt az egyébként kincset érő, de ott nem értékesíthető faanyagot. Mikor pedig végre megépült a háza is, miképpen kezdte meg a dúsan jövedelmező termelést bennszülött munkások segítségével, kikben csak úgy lehet bízni, ha az embernek kezeügyében van a revolver. A meggazdagodás biztos, — mondotta — de nagy az ára. Az európai telepesek, ha csak nem sikerül meleg családi kört alapítaniok, — ami nagy kivétel — nem bírják az egyedüllétet, s nekibúsulásukban ivásnak adják magukat. A szomszédja, — ha ugyan annak mondható, mert oly messze van — szintén orvos; menthetetlen morfinista. Sokan esnek áldozatul a bennszülöttek bosszújának. A bambusznád fiatal hajtásainak szőrözetét, ami csupa kova-tű, keverik nap-nap után az ételükbe, ami néhány hét alatt vérhas tünetei között elviszi őket. Azért, ha a telepes ilyesmit vesz magán észre, egyetlen menekülés azonnal szedni a sátorfáját, és el onnan. Mert azt sohasem fogja kikutatni, hogy kitől ered a merénylet.

Néztem, néztem azt a hervadó fiatal leányt, s elgondoltam, mi lesz ezzel a jó emberrel, ha ez a gyermeke is meghal. Mi haszna lesz a vagyonból, melyet szerzett?! Morfium vagy vérhas. Mert bizony a vallásosságnak még csak a nyomait sem tudtam nála kitapogatni.

Ez a kis cikkem akkor volna érdekes, ha háromesztendei japáni tartózkodásom idejéből volnék képes valamelyik bennszülött egyénről saját tapasztalatom alapján valamit mondani. Márpedig ezt nem igen tudom megtenni. A követség elszigeteltsége miatt nekem, mint egyszerű nevelőnek, nem volt gyakori alkalmam japánokkal érintkezni.

Egyszer volt szerencsém résztvenni egy estebéden, egy japán mágnásnál, ahol a házigazda leányával folytattam angolul, Ollendorf stílusban beszélgetést, körülbelül úgy, hogy szereti-e a sajtót, és mennyire szereti. Japánul, az alkalomhiány miatt, csak annyira tanultam meg, hogy éppen el ne tudjanak adni: hogy ebédet tudják rendelni a vendéglőben, s vásárolni a boltokban. Igaz, megismerkedtem egy katolikus vallású egyetemi professzorral, s néhányszor megfordultam a házában, de ott is inkább az asszony vitte a szót, mert ő maga nem beszélt jól európai nyelven. Különbön is hallgatag tudós ember volt, aki csak perceket töltött együtt vendégeivel, azután elvonult s belemerült vegyeszeti kutatásaiba. Igen tiszteletreméltó férfiú volt, de mondom, én közelebbről nem ismertem. Felesége német asszony, három gyermekkel ajándékozta meg urát s azt hiszem boldogan élt vele, bár azért ez a vérkeveredés nem sok jóval kecsegtetett a jövőre nézve. Az ilyen házasságból származó gyermekek ugyanis nem szoktak sikerülni. Euráziánoknak hívják őket. Nincs nagy becsületük sem az európaiak, sem pedig a japánok szemében, mert a két fajnak hibáit szokták örökölni, nem pedig a jótulajdonságait. Egyébként nekem a japán jellemről igen magas a véleményem, de amit tudok róla, az nem annyira a személyes tapasztalatom, mint inkább úgy olvastam. A missziósoktól tudom, hogy a vallás iránt igen csekély benne a fogékonyság. Ennek jórészt az a racionalizmus az oka, amelyet az európai egyetemeken talált, mikor a múlt század második felében átjött hozzánk tanulni, s addigi, egyébként igen magasfokú, de keleti színezetű művelődésüket az európaival cserélte fel. Ha akkor a japánok nálunk, illetve a német, francia és angol egyetemeken vallásosságot találnak, ma valószínűleg ők is hívők lennének. Ma a művelt japán nem is igen tudna megfelelni arra a kérdésre, hogy milyen vallású. Követi azt a kényelmes dogmát, melyet egy, az országot alaposan ismerő angol tudós így fogalmazott meg: „Tiszteld a császárt és tedd, amihez kedved van.”

Magától értetődik, hogy hosszú életem folyamán, a földteke három oldalán, sok más érdekes egyéniséggel is összehoztak a körülmények, s még csak azt sem tudom, vajjon ezekben a sorokban jól válogattam-e össze őket. Ha nem sikerült, akkor mentsen a jószándék.

Páter Ernő

Ellentétek között.

Pauler Ákos belső életéről rendkívül érdekes könyvet adott ki még 1938-ban tanítványa, Szkladányi Mária, Pauler Ákos életművészete címmel. Valóságos kincsesbánya a lelki ember számára is. Bőséges idézeteket hoz magánbeszélgetések, jegyzetek alapján, amelyek a hitelesség frissességével hatnak; s rekonstruálni óhajtja egy igazán nagy lélek belső világát. Talán nem mindvégig sikerül a tanítványnak megértenie mesterét; mégis egészbenvéve oly értékes munkát végzett, hogy nem lesz haszontalan az immár elfogyott könyvből néhány idézetet kiemelni küzdő papi lelkek számára is, akik előtt ez a munka esetleg ismeretlen s akiknek hasznára lehet Pauler egynémely éles meglátása, megdönt-hetetlensége folytán erősen lelkesítő szentenciája.

Irtunk a gyermeki lélekről; Pauler nem volt az. Ő az erősen férfias, a *kidolgozott lelkek* közé tartozik. Erős aktivitással, akarat-erővel építi ki belső világát, hogy egészen alkalmas eszköz lehessen nagy célja elérésére: az objektív idealizmus rendszerének megvalósítására. Elnyom és kiemel egyes vonásokat jellemében, egészen a kitűzött cél érdekében. Nem volt az a *caractère fraîche*, az a friss jellem, amelyet annyira szeretnek még a legzárkózottabb karthauziak is, — ezzel szemben az állandó küzdelem oly lelki szilárdságot, annyi lefojtott gazdagságot halmoz fel ebben a gigászi lélekben, — nyárspolgári külső mögött — hogy képessé teszi valami örökértékű mű kiemelésére és ezzel gazdagítja, segíti embertársait: legszebb, majdnem papi ajándékkal, rendszerének megalkotásával.

„Ellentétek között” — ezzel a jellemző címmel látja el a tanulmány-író bekezdő, alapvető fejezetét. E szerint Pauler jellemének két sarkalló rúgója volt: az *önlegyőzés* és a *mindent elérés*. E két hatóerő összefonódását így jellemzi Pauler: „A lemondás nem egyéniségünk megszűkítését jelenti, a lemondásban már ott fénylik az eljövendő nyereség, amiért az áldozatot hozzuk. Én mindig úgy találtam, hogy erőim megnövekedtek az önlegyőzésben, többet kaptam, mint amiről le kellett mondanom.” „Vajjon az, hogy néha beletörjük egyéniségünket egy értelmileg készített abroncsba, nem azért történik-e, hogy végül lángolva kerüljünk ki a gyötrődés bölcsőjéből s akkor mindent szét-törve meghódítsuk még a soha meg nem hódíthatót is?” „Az, hogy gyakran veszteségnek érezzük az érzéki világ hamvasait, nem más, mint a rövidlátó szem káprázata. Amiről a világ lemond, mindig szükségyszerű és távolabbi gazdagodáshoz vezet.” „Az élet művészete abban áll, s ezt egész életemben vallottam: sohasem szabad az után tekinteni, amit magunkból kiteptünk s odaadtunk, szemünket rá kell szögeznünk arra a ragyogásra, ami minden sebből fölfakad s ez biztos üdve a haladásnak.” Belső erőiből, semmi külső segítségre sem támaszkodva, súlyos töprengések és harcok árán emeli ki egyéniségét az elsodró dolgok közül.

Ez azonban az éremnek csak egyik oldala. A lemondás, a visszavonultság, a megadás: mindez egyetlen nagy cél érdekében történik: továbbtörni, mindent megismerni és elérni. A *mindent elérés* rúgója ez. Éppen ezért harcaiban és apró vereségeiben nem törik le: „Milyen nehéz élni. Az ember már azt hiszi, hogy lerotta adóját s visszaáll az árnyékba s ekkor jön egy különös görcs, belülről megragad és arra kényszerít, hogy talpra álljunk és ismét kezdjük az élet meghódítását.” Az ösztön, a féktelen vágy bennünk van, ezt fel kell használnunk: „Az életösztön átváltható nagy szellemi energiákká... aki testének energiáit eltékozolja, sohasem ébred olthatatlan vágy benne szellemi alkotások felé.” „A katolikus vallás misztikus lélekformálása és szellemi búvköre abban rejlik, hogy a test energiái megfélekezten belesugáranak a hitélet szentségébe. Soha más vallás a finomodott s mégis szenvedélyessé fokozható hitnek és érzésnek ezt a maximumát nem érheti el.” „Tulajdonképpen a lemondásban mindig valami életerős, erőszakos vonásunkat váltjuk át szellemi hajtóerővé... *Csak nagy veszteségek érlelnek meg nagy örömeket.*”

Úgy látja, hogy az ellentétek harcában — akár a világtörténelemben, akár az egyes lelkekben — egy *kisegítő törvény* erejére kell

támaszkodnunk, amely békét teremt. Ez a törvény érvényes, örök igazságok rendszere: ezekbe kell torkollnia minden emberi küzdelemnek, ha győzni akar önmaga fölött. Pauler, legyőzve a biologizmus mulandót boncolgató rendszerét, megpillantja az objektív igazságok birodalmát és egyéniségét föltétlen aláveti neki, ezzel diadalmaskodik. Élete végén is felújul az ellentétek harca: hit és tudás, vallás és tudomány között, s ő végül is rendszerét csodálatosan túlfejlesztve a filozófián — eljut a hit igazságaihoz a maga útján; templombajáró, gyakran áldozó szentéletű ember lett. Soha ilyen boldog nem volt, mint ekkor; élete csúcspontjához ért, a mindent elérés nála csakugyan bekövetkezett. „A fő az, hogy az ellentétek harcából végre kiemeltem valami maradandót, valami elmúlhatatlan tanulságot a világ számára.” Ez a tanulság nemcsak az ő híres rendszere, ez a tanulság főképen lelki célhoz érése és halála volt.

Nagy árat fizetett ezért. Ez a gazdag hangszerelésű lélek nem volt érzéketlen az életnek semmiféle rezdülése iránt sem, — egészen a romantikáig — mégis kifelé maszkot hord, zárkózott és hideg, érzelmeit nem mutatja. Csak így fokozhatja erőit és kincseit mérhetetlen intenzitással. „Bár vallom, hogy a természetes viselkedés a legmegejtőbb báj a világon, mégis ezt helytelen volna úgy értelmezni, hogy érzelmeink kiütköztetését jelentse.” Pedig él benne a vágy, hogy megismerjék, de azért tudja, — soha tudatosabb lelki életet — hogy az emelkedés minden fajtája örökre elszakít másoktól. „A *kőutak némasága kísér*” — mondja egyhelyütt. „Sohase lennék képes arra, hogy úgy mutassam az arcom mások előtt, amint azon kiütköznek a bennem lefolyó mozgások...” „Csak a magányban vannak töretlen lehetőségeink. Aki a magányban kivájtja útját, messzebbre juthat jóval a megépített országutaknál.” Törhetetlenül követi életcélját, — „soha örülni nem tudtam semminek, ami nem segített céлом felé. Örömöm, úgylátszik, hozzá van kötve hivatásom betöltéséhez. Talán szegényes öröm ez annak, aki a spontán erők halhatatlanságában hisz. De én vallom, hogy minden erősen kötött a földön s hogy az emberi örömök kivétel nélkül odatorkollnak, ahol a célok tengere háborog, ha öntudatlanul is.” A szenvedély szerinte görcsökbe szorít, a mámor bizonytalan fájdalmakat sejtet, a gyönyör pedig a mulandóság keserveire mutat rá; az igazi öröm szabaddá tesz, önmagunk fölé emel. Csak abból sarjadzik, ami hozzánk méltó s nagy kötelességeinkkel függ össze. „*Rendet teremteni érzelmi világunkban, ez a magasabbrendűség mértéke.*” „Nem hiszek abban, hogy a lealacsonyodásban új célok születnek... egyetlen lealacsonyodásunk úgy eltorzítja egyéniségünket, hogy az sohasé ragyoghat többé a régi fényvel.”

Ez a fennkölt, erősen kötött egyéniség — majdnem papi jellegű. „A papság lényege bizonyos fajta személyes áldozathozatal másokért, én csak magamat tudom előkészíteni az isteni szellem befogadására”, bár „szinte kényszerítően ragadott meg az isteni közelségben teljesíthető szolgálat bensőséges varázsa”. Szinte sajnálja az ember, hogy nem ismerhette meg a szemlélődő papi élet különböző formáit. Belső életének minden villanása nagy hatással lehet papi jellemekre; ha nem is csillog az „ifjúság magas arisztokráciájának” bájával, elragad céltudatos nagyratörésével és önmegtágadásával. Sorakoznak a fejezetek, nyalábbal hozhatnók az idézeteket. Valósággal „Széám, tárulj!”

ennek az életnek gazdagsága. És hogy végül is eljutott a végső Jóban, Istenben való megnyugvásához, nagy elégtétel: íme, minden következetes jóakarát istenkeresés, istenfelfedezés. Álljon mintaképül nekünk papoknak, akik jellemünk ellentéteiből, az elsodró dolgokból Krisztus képmását akarjuk kiemelni.

P. Severinus a V. D.

Szunyogh X. Ferenc O. S. B.: *Szent Pál cselekedetei.* (Krisztus szikrája.) Elmélkedések és szentbeszédvázlatok az Apostolok Cselekedeteinek második részéről. Két kötetben. Budapest, 1944. Korda R. T. kiadása. 312 lap, 203 lap.

A Liturgia nagy apostolai a Szentírást is nagy gondnal és szeretettel tanulmányozzák azért, hogy a keresztény életnek ezt a hatalmas forrását is jól megnyithassák a hívek számára. Ez a cél vezette a magyar liturgikus mozgalom nagy bencés apostolát, amikor a Szentírást sorozatos kötetekben magyarázza az élet számára. A jelen mű a sorozatnak harmadik száma.

A szerző nemcsak alapos forrástanulmányokból merített anyagot állított össze, hanem egyben az ő lelkipásztori gyakorlatában is kiérlelt anyagot. — Van érzéke aziránt, hogy a mai kor problémáit beledolgozza és Szent Pál életéből, illetve tanításaiból megoldást is adjon rájuk.

Müller Lajos S. J.: *Az apostoli hitvallás.* — Első kötet (I. ágazat — I. rész): „Hiszek egy Istenben”. — Második kötet (I. ágazat — II. rész): „Hiszek az Atyában, mennynak és földnek teremtőjében”. — Korda R. T. kiadása. 1944. 147 lap, 119 lap.

Szerző Isten tízparancsolatáról, a hét szentségről és az isteni erényekről írt munkáit szándékozik kiegészíteni ezzel a jelentős vállalkozással: a Hiszekegy feldolgozásával. Az a remény vezeti, hogy gyakorlati irányú feldolgozásával jó szolgálatot tesz hitoktatóknak és szónokoknak, akiknek nincs idejük hosszabb tanulmányokra előadásaik előtt. Ezenfelül a művelt közönségnek is szánja.

A megjelent két kötet teljesen igazolja a szerző szándékát. A bennük felhalmozott kitűnő anyag s annak közvetlen, természetes hangon való előadása valóban kellemes és hitünket megerősítő olvasmányként kínálkozik.

Lobogó istenszeretet. Keresztes Szent János kisebb művei. Spanyol eredetiből fordította P. Szeghy Ernő. Keszthely, 1944. Kármelita Atyák Rendházának kiadása. Zsebkiadás. 335 lap.

Keresztes Szent János, egyházdoktor, a lelki élet legnagyobb mesterei közé tartozik. Két kötetes misztikája már megjelent magyar nyelven ugyancsak Ernő Atya tollából. Ez a harmadik kötet hiányzott még. Magában foglalja a nagy mester apróbb műveit, leveleit, verseit. A gyakorlati lelki élet magaslatainak művészetét találjuk ezekben. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy Ernő Atya kitűnő fordításában élvezhetjük e kincseket, bizonyára szívesen nyúlunk utána, hogy magunkon tapasztaljuk a nagy Szentnek tökéletességre rábeszélő erejét.

Kiállítás, papírminősége békeidőben is finomnak mondható.

A liturgia jellemalakító vonásai.

Aki egy kicsit komolyan foglalkozott már a liturgiával, az meglepődéssel olvassa ezt a címet. Hiszen annak tudnia kell, hogy a liturgia nem pedagógiai vagy aszketikai eszköz, hanem elsősorban és lényegében istendicséret. Mégpedig a legobjektívebb, legtárgyilagosabb istendicséret. Az élő, misztikus Krisztus-test, az Egyház által meghatározott formák közt, pontosan megfogalmazott, előírt szövegek és dalamok szerint, helyhez és időhöz kötve folyik állandóan szemünk előtt ez az Isteni Színjáték. „A liturgia első feladata nem pedagógiai, nem emberalakítás, hanem istendicséret, istentisztelet.”¹ Igaz ugyan, hogy az ember is szerepel benne, és a liturgia folyama sem egyirányú; nemcsak embertől-Istenig, de Istentől-emberig is áradnak a titokzatos feszülések, kegyelmi áramlatok. De mégis, „a liturgiában az ember nem önmagára néz, hanem Istenre, benne az ember nem magát neveli, hanem Isten dicsőségét keresi. A liturgia értelme az, hogy a lélek Isten előtt legyen, kitarja bensejét, hogy az Ő élete legyen benne; hogy az isteni valóságok, igazságok, titkok szent világában élje igazi életét.”²

A nevelés, a jellemalakítás viszont az egyénnel számol, a hic et nunc adott emberrel. A jellemalakítás látszólag a legszubjektívebb valami. Hiszen mindig igazodnia kell az egyéni adottságokhoz és a nevelés az a terület, ahol semmit sem lehet kaptafára húzni. Mert lélekkel van dolgunk! Lélekkel, mely Hildebrand szép megállapítása szerint: „Isten egyszeri, megismételhetetlen gondolata.” Vagyis sohasem volt, sohasem lesz két teljesen egyforma lélek.

A nevelésnél célt is tűzünk ki magunk elé, és tudatos célratöréssel közeledünk mindig e felé a cél felé. Ha viszont a liturgiában jobban elmélyedünk, meg kell állapítanunk Guardinivel, hogy a liturgiában ez a célgondolat hiányzik. A liturgiának nincs célja, hanem csak értelme. Hogy ezt megértsük, hasonlítsuk össze Szent Ignác lelki-gyakorlatait a liturgiával. Az előbbiben „minden gyakorlat, minden ima, sőt maga a pihenés is az akarat pálfordulását célozza”.³ Nem így a liturgia. Az inkább valami Isten előtt való játéknak tűnik fel.⁴

És mégis!

Beszélhetünk, sőt kell is beszélünk a liturgia jellemalakító tevékenységéről. Előbb azonban tegyünk egy kis kitérést. Beszéljünk magáról a nevelésről.

Minden nevelés célja az egyéniség teljes, harmonikus kibonta-

¹ Linus Bopp: Lit. Erziehung. 45. l.

² Guardini: A liturgia szelleme. 72. l.

³ Guardini: i. m. 71. l.

⁴ Guardini: i. m. 75. l.

koztatása, a léleknek mint istengondolatnak tökéletes kifejtése; vagyis a jellem épületének a felépítése. Vagy legyünk merészek és merjük azt mondani: a nevelés célja a szent ember! Mert csak a szent igazán tökéletes, igazán harmonikus, igazán kibontakozott ember. Egyedül benne fejlődik ki tökéletesen az istengondolat.

De önmagában, elszigetelten senki sem lesz jellemmé. A lélek alakítása csakis a rajta kívülálló dolgokkal való érintkezés, kapcsolatbajutás által történhetik. Minden azon fordul meg, ki mivel érintkezik! Szabadjon nekünk is ilyen értelemben használnunk a szoltárverset: „Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris.” Ha jellemet akarunk építeni, akkor az értékek világába kell az ifjú lelket beállítanunk. Mert ahogy Hildebrand mondja: „Minden természetes és természetfeletti egyéniségképzésnek nélkülözhetetlen alapeleme: szándékos érintkezés az értékek világával. A természetes erkölcsi értékek nem születnek vele az emberrel, hanem csak az értékek megragadásából, tudatos megválaszolásából és igenléséből nőhetnek ki. A merőben ismerő-, akaró-, szeretőképesség még nem jelent erényt; ezek az erények csak az egyénnek az értékek világával történő tudatos egyesüléséből fakadnak.”⁵

Ez azonban kétféleképpen történhetik. Mesterségesen és természetesen. Lehet pontosan előírt terv szerint adagolni, hatás szerint kimérni az értékeket; de lehet úgy is nevelni, hogy hagyjuk, hogy az értékek ragyogó sugárzása körül a lelket és mint levegőt szívja be azt észrevétlenül. Valahogy úgy vagyunk ezzel, mint a nyári leburnulással. Lehet krémek segítségével, strandon heverve, félóránkénti fordulásokkal barnára süttetni magunkat egy délelőtt; de ezt a hatást úgy is elérhetjük, hogy állandóan kint mozgunk, dolgozunk a napfény sugárözönében és a nélkül, hogy céltudatosan akarnánk, épp-úgy cigánybarnák lehetünk.

Természetesen ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy a másik fajta nevelés nem jó. Mindkettőre szükség van! Most csak a különbségre akartunk rámutatni, hogy a liturgia módszerét jobban megérthessük.

Mert így van valahogy a liturgia is. „A liturgia is alakítani akar, de nem céltudatos nevelői ráhatás által, hanem egy helyesen felépített környezetet teremt, hogy benne a lélek kiélje magát. Olyan a különbség, mint egy nyílt erdő meg egy palästra közt, melyben minden szer és minden gyakorlat ki van számítva. Itt tudatos kiképzés, ott a természetes élet növekedik és éli a maga benső életét. A liturgia széles világot teremt, tele gazdag lelki élménnyel, hogy a lélek benne megmozduljon és kibontakozzék.”⁶

De újra hangsúlyozzuk Hildebranddal, hogy a liturgia nem pedagógiai eszköz. „Az a tény, hogy a liturgiának van ilyen hatása, nem jelenti, hogy ez lenne az egyedüli szempont vagy szándék, mellyel a liturgiát végeznünk kell vagy lehet. Ellenkezőleg, a liturgiából kiáradó, egyéniséget átalakító erőnek alapja épp az, hogy nem kimondottan, szándékosan történik az átalakítás; jobban mondva, hogy a liturgiát más szándékkal végezzük. Mert az egyéniség legmélyebben akkor tud átalakulni, ha ehhez az alakuláshoz nem eszközöket használnak, hanem

⁵ Hildebrand: Liturgia és egyéniség. 38. 1.

⁶ Guardini: i. m. 71. 1.

egy önmagában értékes magatartás mintegy ajándékképpen hozza magával az átalakító hatást.”⁷

Eddig csak általánosságban mozogtunk. Nézzük most egy kicsit közelebbről is a dolgot. Kézenfekvő lenne az a mód, hogy egymásután sorbavennénk a liturgia egyes tényezőit (szentmise, szentségek, szentelmények stb.), és egyenkint megvizsgálnánk ezeknek a jellem alakulására való hatásait, erőit. De azt hiszem, ezzel a módszerrel sok közismert dolog ismétlésébe kellene bocsátkoznunk. Hiszen azt mindnyájan eléggé tudjuk a gyakorlatból, hogy mit jelent az ifjúság lélekalkatása terén a szentgyónás, gyakori szentáldozás hatása. Igaz, hogy ezzel legtöbbször ki is merül a liturgia alkalmazása a jellemalakítás terén. Pedig... mennyit jelent ezen a téren a szentmiseáldozatba való öntudatos, cselekvő módon való bekapcsolódás, a szentmise értékeinek kibányászása a nevelés szempontjából. Beszelnünk lehetne még a család liturgikus életéről is, ami pedig talán a legfontosabb ezen a téren. Hiszen a gyermek a legmélyebb benyomásokat, melyek érzékeny, fogékony lelkét később már meg sem változtatható módon befolyásolják, éppen a családi körben szerzi. De ezek a kérdések oly bő anyagot ölelnek fel, hogy egyszer külön kellene tárgyalni őket.

Mi azonban most inkább egy-két olyan tulajdonságot vegyünk szemügyre, melyek a jellem, a kidolgozott egyéniség kialakításához feltétlenül szükségesek, bár sokszor talán nem is gondolunk rájuk; és melyek a liturgiában is nagymértékben megvannak. Ezek a közösségi szellem, a tisztelet szelleme, a díszkréció, a természetesség és a klaszicitás.

1. *A közösségi szellem.* Ez talán a legkézenfekvőbb tulajdonság, mely a liturgia szelleméből felénk sugárzik. De e nélkül a jellemalakítás sem képzelhető el. Egy lélek, elszigetelve mindenkitől, lehet külön, de jellem sohase. Láttuk az előbb is, hogy a jellem kialakítása is csak a minket körülvevő értékekkel való érintkezés által lehetséges. A közösségi kapcsolat lényege az egymás iránt való szeretet, és szeretet nélkül lehet-e jellemet elképzelni? A múlt század liberális világának volt ideálja a nietzschei „Übermensch”, az egyedülálló, elszigetelt embertitán; de ma már hol vagyunk ettől? Hála Istennek, hogy tudatára ébredtünk a közösségbe való tartozásunknak. Minden egyéniség a közösségből nő ki, de ugyancsak a közösségbe nő bele, azt gazdagítja értékeivel, lelki kincseivel.

És a liturgia ezt a szellemet sugározza felénk minden szavából, minden cselekedetéből, egész valóságából. „A liturgikus imának, mint a mélyből feltörő és a természetfeletti valóságokat szem előtt tartó imának óriási, mindenekfelett álló közösségképző, egybekapcsoló ereje van.”⁸ A liturgia „minket oly légkörrel vesz körül, mely az örökkévalóság tér és időfeletti fenségét árasztja... A liturgia alakítja ki bennünk az igazi, végső közösségtudatot, a diadalmas szeretetkapcsolatot.”⁹ Gondoljunk csak a *communio sanctorum*-ra, a titokzatos Krisztus-test, az élő Egyház gyönyörű hittételére!

A katolikus jellemalakítás célja a Krisztushoz hasonlónak lenni.

⁷ Hildebrand: i. m. 10. l.

⁸ Hildebrand: i. m. 43. l.

⁹ „ „ : i. m. 45. l.

De Krisztushoz hasonlóvá, Isten gyermekévé nem lehetünk a nélkül, hogy egyúttal a misztikus test többi tagjainak testvéreivé ne lennénk, hogy a krisztusiak közösségébe be ne lépnénk. Katolikus jellem az élő Egyház gondolata nélkül nem lehetséges.

2. „Amilyen mértékben nyitja meg lelki szemét az ember az értékek felé, amily tisztán és feltétlenül adja át magát az értékek világának, elsősorban Krisztusnak, oly mértékben igazi értelemben vett egyéniség. Azonban ami az értékek meglátásának, az értékek világhoz való viszonyunknak a lényeges alapját képezi, az a *tisztelet*.”¹⁰

Ha egy értéket elfogadok, akkor tiszteletet nyilvánítok vele szemben. Mert a tiszteletnyilvánítás mindig elismerés jele. És ha körülnézve a mai világban kevés jellemes embert találunk, nem csodálkozhatunk ezen, mert azt kell mondanunk, hogy szinte teljesen kiveszett az emberekből a tisztelet. (Valódi értelemben véve és nem a „Kérlek-alálassan, méltóságos Uram” lelkületét gondolva!) Ma sok mindent könnyen elintéznek a közvetlenség, előítéletek lebontása, természetesség, egyenlőség címkéje alatt, amik valójában nem mások, mint durva tisztelethiányok.

Az átlagszínvonalú nyárspolgár tartja csak magát a világ közepének; az igazi jellem mindig tudni fogja, hogy tisztelettel tartozik a tőle különálló értékeknek. Legyenek ezek az értékek akár a természet, akár a művészetek, akár a technikai alkotások köréből; vagy tükröződjenek embertársaink lelkéből felénk; legyenek ezek az értékek akár saját lelkünkben, vagy minden érték sugárzó napjából, Istenből ragyogjanak ránk; a jellemes embernek egy szava lehet mindezekre: elismerem, elfogadom. — Ha nem él bennem a tisztelet szelleme, az értékek világa halott valami lesz számomra és jellemem épülete is csak torz, csonka marad.

De figyeljük csak meg, mennyire árad ez a lelkület a liturgiából. Az nem csodálható, hogy ami Krisztust szimbolizálja, azt az Egyház mélységes tisztelettel veszi körül. Gondoljunk csak az evangéliumos könyvre, az oltárcsókra, a kehely purifikálására stb. . . . De a liturgia éppoly tisztelettel vesz körül mindent, amit csak a maga körébe von. Hallgassuk csak végig a nagyszombati Exultet-et és éljük magunkat bele teljesen a nagyszombati szertartásokba: az egész élő és élettelen természet tiszteletteljes magasztalását hallhatjuk és figyelhetjük meg. (Méhek, viasz, víz, tűz, olaj, só stb.) A liturgia tanít meg arra, hogy a legmélyebb szempont, a krisztusi testvériség szempontjából tekintsük minden embertársunkat. És a borhoz öntött csepp víz által az egész emberi nem megtiszteltetését és magasztos elhivatottságát jutatja kifejezésre. Mennyivel másképp látjuk a liturgia szemszögén keresztül a körülöttünk levő egész világot. „Felragyog benne az a titokzatos nagyság, mely minden létezőnek sajátja, mint olyannak, ami Isten kezéből került ki, amit Isten ujjá érintett.”¹¹

3. A tisztelet szellemével szorosan összefügg a *diszkréció*, „az a finom érzék, mellyel megértjük a világ felépítését és szerkezetét és a létezők belső dramatikáját”.¹² Hildebrand ezzel azt akarja kifejezni,

¹⁰ Hildebrand: i. m. 55. l.

¹¹ „ ” : i. m. 69. l.

¹² „ ” : i. m. 123. l.

hogy az értékekre nem elég a puszta megválaszolás, azok elfogadása, hanem e mellett feltétlenül szükséges az értékek helyes rangsorának felismerése is. Éppen a jellemalakítás szempontjából fontos az, hogy lássuk a fokozatokat az egyes értékek között. Így tudjuk csak öntudatosan kinyitni szemünket a magasabbrendű értékek felé. Mert minél magasabbrendű valamely érték, annál nemesebb jellemmé alakít a vele való érintkezés.

De a diszkréciónak fontos eleme az az érzék is, hogy megértjük a dolgok belső kibontakozásának fokozatosságát. Ennek az érzéknek leginkább az embertársainkkal való érintkezésnél jut fontos szerep. Ez az, amit sokszor tapintatnak nevezünk. Jellemes ember sohasem lehet tapintatlan. Mindíg megérzi, hogy mikor jön el egy szónak, egy cselekedetnek az ideje, vagy mikor léphetek át a lelkek belső érintkezésénél (pl. barátság) egyik fokról a másik, bizalmasabb fokra. A jellemes ember tudja, hogy „minden belső, ige” számára el kell jönnie az „idők teljességének” és csak akkor lehet sok mindent érvényesen, teljesen kimondani.”¹³ Ezek az embertársainkkal való érintkezésben a „történelmi pillanatok”. A jellemes embernek ezekhez érzékkel kell bírnia. Ezt az érzéket nevezük a diszkrécio szellemének.

A liturgiában mindenhol megtaláljuk ezt a szellemet. Milyen szerves fokozatosság van pl. a szentmise felépítésében! Gondoljuk csak egyszer mélyen végig a szentmise szerkezetét. Mennyi előzményen kell keresztül mennünk, míg a legmélyebb, legmagasabb pillanat, az átváltozás elérkezik! Vagy figyeljük meg ezeket a fokozatokat a papszentelésnél vagy a keresztség kiszolgáltatásánál. Ezekben nem sikadnak el a „történelmi pillanatok”! „A liturgia megtanít bennünket arra, hogy az Isten országában mindent a maga helyére helyezzünk.”¹⁴ Ha pedig ezt megtanultuk, akkor nem lesz nehéz az élet gazdag forgatagában sem, hogy mindent a maga helyén lássunk, szóljunk és tegyünk a diszkrécio szellemében.

4. De ez már átvezet minket a jellemalakítás talán legfontosabb tulajdonságához, a *természetességhez*. Talán ez a legfontosabb és mégis talán ez ellen vétettek legtöbbet sokan a régi és mostani nevelők közül. A jellemnevelés nem jelentheti azt, hogy egy lelket a magam elgondolta ideál képére alakítok, mert akkor szükségképpen kényszert, erőszakot kellene alkalmaznom a nevelendő természetes adottságain. Az elérendő ideált mindíg maga a nevelendő adja elénk: az ő természetes, veleszületett adottságaiból bontakoztathatom csak ki a róla elgondolt isteni gondolatot. Közismert elv: gratia supponit naturam. Csak a nevelők nem „supponálják” gyakran a „naturát!”. Hildebrand is ezt írja: „Az igazi egyéniség belső felemelkedése, szenttéérése is szervesen alapmagatartásából folyik személyiségének minden területén.”¹⁵

De amint a jellemalakításnál fontos szerepe van a természetességnek, úgy a jellemes ember minden cselekedetét, egész beállítottságát is a természetesség jellemzi. Azért lesz minden megnyilvánulása természetes, mert bensejéből, lényegéből fakad. A jellemes ember viselkedésén semmi erőltetett póz, semmi külsőleg ráaggatott álarc nincs: a

¹³ Hildebrand: i. m. 126. l.

¹⁴ „ ” : i. m. 147. l.

¹⁵ „ ” : i. m. 163. l.

lélek belső lényege nyilvánul ki minden tettén. Hildebrand is így ír: „Az embernek minden lényegéből fakadó magatartása jellegzetesen természetes.”¹⁶ A jellemes embertől távol áll az álszemérem, a hamis botránkozás, a hátsó értelmek keresése. Mindent nyíltan, a maga természetes, reális valóságában szemlél. Úgy, ahogy a dolgokat Isten elének adta.

És erre tanítja őt a liturgia is. A liturgia a legnagyobb természetességgel és egyszerűséggel beszél mindenről. A liturgia tükrében az emberi természet a maga teljes valóságában néz szembe velünk. Ott látjuk isteniúságra való hivatottságunkat, látjuk Isten magasztos gondolatát rólunk; de látjuk a gyarló embert is, aki sok minden földre rászorul, aki buzgón könyörög azért, hogy az Isten szabadítsa meg a sok szenvedéstől (litániák, votív misék, nagyon sok oráció). A liturgia tudja, hogy az égre nézünk, de a földön járunk és nem akarja előltni emberi természetünket. Elénk állítja Isten csodálatos nagy világát és nem mondja azt, hogy most önmegtagadásból hunyjuk be szemünket, hanem örömmel teli lélekkel szólít fel Isten dicséretére: „Venite exultemus Domino... quia in manu eius sunt fines terrae... quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud.”

A liturgia a szerelem, házaseslet kérdéseiről is nyíltan beszél. Gondoljunk csak az Udvözlégy Máriára, vagy a Szűzanya szavaira az evangéliumban (mely oly sokszor fordul elő a liturgiában): „Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?” „És milyen nagyszerű melegséggel alkalmazza a liturgia az Énekek Éneké-t!”¹⁷

De megtanít a liturgia arra is, hogy a természetesség nem jelent szabadosságot, féktelenséget, durvaságot. A liturgia „mindíg szent tisztelettel kezeli ezt a tárgyat és sohasem esik közömbösségbe, mindennapiasságba”.¹⁸ Ebben a dologban is Isten egyik fenséges elgondolását látja.

A liturgia egész világa nélkülözi a mesterkéltiséget, mechanizálást. Benne az élet természetessége ömlik felénk; a teljes, a kibontakozott, valódi életé. És ezért lesz a liturgia és a liturgiától alakított ember is

5. *klasszikussá*. A klasszikusság tulajdonképpen már nem is egy jellemalakító tulajdonság, hanem már maga a jellem teljessége. Mégpedig azért, mert a klasszicitás az igazság teljességét jelenti. „A klasszikusban nem kap helyet, ami túlzás, ami homályos, ami romantikus színezetű. A világot ragyogó értékteljességében látja és ezért a klasszikusban minden megfelel a létezők objektív értékrendjének.”¹⁹ És ehhez az objektív rendhez való igazodás jellemzője az igazi egyéniségnek, az igazi jellemnek is. Mert „az a klasszikus ember, az a szellemileg ‚egészséges’ ember, aki a világot a maga igazi nagyságában ismeri... és aki mindenekelőtt Isten fényében lát mindent, a végső igazság fényében, a maguk objektív mélységében és teljességében és válaszlai híven megfelelnek ennek a világképnek; más szavakkal az a klasszikus ember, akinek az élete összhangban van az objektív világrenddel.”²⁰

¹⁶ Hildebrand: i. m. 160. l.

¹⁷ „ „ : i. m. 178. l.

¹⁸ „ „ : i. m. 178. l.

¹⁹ „ „ : i. m. 171. l.

²⁰ „ „ : i. m. 177. l.

De egyúttal ez a jellemes ember is. A teljes, krisztusi értelemben vett jellem!

És ide a liturgia által jutottunk el, hisz a „liturgiában mindennél jobban megvan a klasszikus szellem. Benne megvalósul az embernek Istenhez és a világhoz való érvényes viszonya és megszabadít attól a veszélytől, hogy az egyoldalúságoknak, túlzásoknak, önámításoknak és a látszatproblémáknak zsákutcájába jussunk!”²¹ — A liturgia klaszicitását részletezni felesleges és nem is nagyon lehetne. Ezt meg kell érezni már az előbb mondottak alapján, de méginkább akkor, ha el is merülünk benne, ha kitárt szívvel fordulunk a felé az isteni Nap felé, mely a liturgiából sugárzik reánk.

*

Jellemalakításról beszéltünk. Ezt sokan akaratkiskolának fogják fel. És igazuk is van! De ez csak az egyik oldal. Jusson eszünkbe az is, hogy „minden aszkézisnek alapja Istennel való szembesítésünk a liturgiában”.²² E nélkül minden akaratnevelés csak sportszerű joga-gyakorlat lesz.

Jellemet akarunk nevelni. És akkor kibontakozik előttünk a liturgiából Krisztus sugárzó alakja. Ő a mi példaképünk, Őt akarjuk minden krisztusi lélekben kialakítani. Minden jellem akkor éri el a kibontakozását, akkor lesz klasszikus, ha Őhöz hasonlóvá válik. És hogy ezt a szent célt elérhessük, kérjük Őt, hogy „meglegyen bennünk az Ő arcától lángrollobbantott szeretet és az ő erejéből és tüzéből élő akarat az Isten útjain való járásra!”²³

P. Pálffy Aurél O. S. B.

Non videri, sed esse.

Krasznahorka gyönyörű várában jártam. Ott láttam a vár gazdáinak, az Andrassy-családnak címerét, címerében a jelmondatot: Non videri, sed esse.

Sok jelmondatot láttam, mélyértelműbbet soha. Papi életünk irányító elve lehet. Egész életünk jellegéje. Lelkiségünk mottója. Iránytű.

1. Oltárhoz lépek. Először felöltöm a liturgikus öltözékeket. A gyolcsból vagy vászonból készült vállkendőt, melynek közepébe kereszt van hímezve. Nincs arany-, ezüstfonállal vagy drágakővel ékesítve, de mindig jelenti az üdvösség sisakját. A hófehér, színes alapon csipkével díszített miseing jelképezi szívem tisztaságát. A manipulus jelenti az Istenért végzett verejtékes munkámat s a könnyeket is, melyekkel bűneimet siratom. A stóla jelképezi az első ember vétke által elvesztett halhatatlanságomat. Az öv a papi megtartóztatást, és a miseruha az Úr édes és könnyű igáját.

Igy közeledem a szentek Szentjéhez, hogy bemutassam a szent

²¹ Hildebrand: i. m. 177. l.

²² " " : i. m. 185. l.

²³ " " : i. m. 164. l.

és szeplőtelen áldozatot. A nép így lát a drága paramentumokban. Így van ez valójában vagy csak *látszom* ilyennek?

Non videri, sed esse.

2. Az oltár előtt állok. A nép szent félelemmel és kellő, köteles tisztelettel néz rám. Érzik, hogy ők erre nem jogosultak, nem méltók. Mily tisztának kell lennie a papnak, hogy kezébe vegye az Isten Fiát?! „Ha Isten születik, az *csak* szűztől születhetik s ha szűz szül, magzata *csak* Isten lehet.” Nos, az Istenember tőlem, paptól születik az eucharisztikus nagy áldozatban, hát születhetik-e mástól, mint egészen tiszta, szűzies paptól? Én közelítem meg legjobban az Istent, én állok legközelebb Jézushoz, rám van bízva a tabernákulum fehér Foglya, tisztelet vesz körül e miatt, a hívők előtt úgy *látszom*, mint a legnagyobb titkok sáfára, az Isten legbizalmasabb embere, mint egy élő, valóságos szent.

Non videri, sed esse.

3. Fellépek a szószékre. Több vagyok, mint egy deklamáló szónok, mint egy dumáló agitátor vagy egy képviselő. Nyakamban a papi hatalom jelvénye: a stóla, kezemben az Evangélium. Beszédemet a nép *szenetnek* mondja, hirdetésem *Ige*-hirdetés, minden ember anyanyelvét beszélem, mely a túlvilági hazából csendül ide. A Szentírás tanított meg, hogyan hirdessem a fönséget pompa nélkül, a komolyságot keménység nélkül, a szeretetreméltóságot elpuhulás nélkül, a természetességet mesterkélttség nélkül, a természetfölöttit elvontság nélkül. A teológia tanítását a szónoki hevület és lendület kohójában olvastam meg és viszem a szószékre. Ehhez nem elég logika és dialektika, analízis és szintézis, nyelvezet, előadás, stílus — ide lélek és kegyelem kell. Félelem nélkül döröghetem a nagy igazságokat a hívő fülekbe, nem félek senkitől. Szavam messze elhallik, senki vissza nem szól, isteni félelemmel hallgatnak. Nem hízelgek az előkelőknek, nem félek a hatalmasok bosszújától. Nem politizálok, azaz mégis: politikám az Isten országának politikája. Úgy *látszom*, mint egy Pál az Aeropagon, hivatásom, küldetésem teljes tudatában úgy állok a népem előtt, mint akié az Isten beszéde, „mely eleven és hathatós, áthatóbb minden kétélű kardnál és beható az elme és lélek, az ízek és a velő eloszlásáig”. (Zsid. 4, 12.)

Non videri, sed esse.

4. A gyóntatószékben. Istent helyettesítem bírói székében. Oldok és kötök. Enyém a kulcsok hatalma, ítéletemet szentesíti az Úr, sőt véleményem megelőzi az égét. Fejemen érzem az apostol-utód-főpásztor felszentelt kezének melegét és még most is fülemben csengenek a szavak: Vedd a Szentlelket, akinek megbocsátod... akinek megtartod... Szédületes hatalmat jelent a lila stóla! Összetört szíveket ragasztok újra egygyé, földön fetregő lelkeket emelek a magasságok felé, sebeket kötözök, bánatot oszlatok, könnyeket törlok, halottakat támasztok...

Úgy *látszom*, mint Krisztus hatalmának teljes birtokosa a földön.

Non videri, sed esse.

5. Jönnek az eredeti bűn átkával terhelt gyermekek és felnőttek. Megnyitom előttük a menny ajtaját, rájuk hullatom az élet vizének harmatát, én teszem őket tagjaivá Krisztus titokzatos testének.

Osztom az Eucharisziát. Ha nem volnék, nem lenne Udvözítőjük.

Én táplálom, erősítem a fáradtakat, a lankadtakat. Általam valósítja meg Krisztus gyönyörű ígérését: Veletek vagyok, veletek maradok.

Odaállok a halálos ágyukhoz. Én számolom fel az életük minden botlását, szármalmas eltévelyedését. Nyujtom nekik a feltámadás dicsőségének zálogát. Utolsó küzdelemre, végső bájvívásra megkenem tagjaikat. Aztán: proficiscere anima christiana!

Megszentelem nászukat, megáldom gyászukat. Egy életre összekötöm kezüket és ha elválasztja őket ásó, kapa, beszentelem síri ágyukat. Megáldom haló porukat.

Szerepem több és magasztosabb, mint az arkangyaloké. Úgy látszom az emberek között, mint újra emberré lett Krisztus.

Non videri, sed esse.

6. Tőlem várnak eligazítást kételyeikben. Rám néznek és példát kérnek. A papnak kell lennie népe között: „a bénának lába, a vaknak szeme, az árvának, szegénynek, az elesett és szenvedő emberek nagy tömegének gondviselő atyja.” Úgy látszik, nekem kell lennem világosságnak a sötétségben; úgy kell látszanom a rám bízottak előtt, mint a hegyre épült városnak és mint a sónak, mely a romlástól megóv.

Mindezt látszanom?

Nem, lennem!

Non videri, sed esse.

S ne felejtsük, mindez *jellemkérdés* is. Hisz a jellem: egész papi karakter. S ha a látszat csal, mást mutat, mint a benső — papi jellem csorbulása. Bántó töréshibája a belső és a külső szükséges összhangjának. Hogy erős hasonlattal éljek, olyan, mint mikor piszkos kézre hófehér kesztyűt húzok. Mivel hivatali ténykedésünk miatt sokszor kénytelenek vagyunk, hogy úgy mondjam: *szerepelni*, adva van a látszat megtévesztő görögtüze, a *videri* érvényesülése az *esse* rovására. S ez már jellemünket támadja meg, de gyökerében. Könnyen válunk jelmezalakokká, szélsőséges kifejezéssel úgy mondhatnám: színészekké! S ezzel jutunk a papi élet legsúlyosabb természetű zónájába, a jellemlenkiség lassú sorvadásába. Gyógyulás ebből már alig van, mert mindaz, ami velejében és gyökerében széppé, nagystílvé, úrivá, lelkivé — egyszóval szentté teheti a papi életet, csak sallang, külső máz, ráaggatott cifraság. Borzasztó kettősség. Sikolt is eleinte a papi lélek, hangja:

Non videri, sed esse.

A krasznahorkai büszke várban látott jelmondat azóta is sokszor eszembe jut. Sok, igen sok hiba és baj származik onnét, hogy gyakran csak *látszunk* papoknak. Igen, rólunk énekelték a költők, hogy bátya vagyunk és torony, az Úr forráskútja, az Ige hangszórója, Isten dalnoka és trubadúrja, a helység büntudata, a bűnök Siloe-tava, Krisztus Király táborának vezére.

Mennyivel más lenne az élet, ha valóban mindezek *lennénk* is.

Non videri, sed esse.

Csácsbozsok.

Schnattner Szigrid O. S. B.

Szerzetesi lelkület.

Két egyszerű szó: szerzetesi lelkület. De mi rejtőzik benne? Egy probléma szétbontásához, egy levél feltépéséhez, egy könyv olvasásához és egy utazáshoz ugyanazzal a hangulattal kezd az ember: vára-kozón, lelkesedve és egy kicsit izgatottan. Így nézünk most szembe e problémával is. *Lélek*. Milyen kimondhatatlan mélység, milyen rop-pant gazdagság, mennyi alvó és lappangó erő sejthető meg e szó burkolatában! Csupa feszültség és lehetőség, csupa vitalitás és bur-jánzó élet! Azután hozzáteszünk egy jelzőt: *szerzetesi lélek*, s egy-szerre egészen más hangulat csap meg bennünket. E szóból rend, fegyelem, keménység és szabályozottság lehel. Az akarat vasbeton vázait látjuk belőle felénk meredni s az értelem hűvös, józan légkörét érezzük magunk körül. *Szerzetesi lelkület*, e két szó összekapcsolva egyszerre poláris erők elektromos terét varázsolja elénk.

Kétségtelen, és a mindennapi tapasztalat igazolja, hogy az embe-eket különböző lelkületük alapján lehet csoportosítani. Van magyar és tőle különböző germán lelkiség, azután megint beszélhetünk katonalelkiségről, amitől különbözik a papi lelkiség. Ugyanilyen értelemben szólunk itt a szerzetesi lelkületről. Régi és igaz mondás, hogy nem a szerzetesi ruha teszi a szerzetest, de viszont nem is születik senki annak. Tehát a kettő között, a velünk született adottságok és a perifé-rikusan fölvelt tulajdonságok között, van valami bennünk a mélyben, ami szerzetessé tesz, s ez a *szerzetesi lelkület*. Személyiségünk mély-ségeiben rejtőzik egy külön jellegzetesség, ami összes megnyilvánulásainkra ráüti sajátos bélyegét. Ennek következtében cselekedeteink, állásfoglalásaink, életmódunk és életstílusunk más típusoktól külön-böző, szerzetesi lesz. Ilyen viszonylatban is elmondhatjuk az Apostol szavait: akár esztek, akár isztok, mindent szerzetesi módon cselekesz-tek. „Introitus tuus et exitus tuus est religiosus.” Másszóval, akiben szerzetesi lelkület lakik, az jártában-keltében szerzetes marad, soha-sem esik ki szerepéből, éppen mert a szerzetesség számára nem sze-rep, hanem lelkiség.

Mármost, mielőtt a dolog lényegére térnénk, először azt a kér-dést kell megvilágítani, hogyan alakul ki egy lelkiség bennünk?

A lelkiség születése.

Amikor az emberi lélekről gondolkodunk, az élet nagy ritmusa jut eszünkbe: sötétség és világosság szakaszos váltakozása a teremtett lét titokzatos ütőere. Azt mondják, nemcsak világosságra van szük-sége az organikus életnek, hanem ugyanilyen fokban sötétségre is. Valamiképpen ugyanezt elmondhatjuk az emberi lélekről is. Van *sötét*,

éjjeli oldala: a mélyről feltörő ösztönös törekvések és áramlások egy, a tudatunk előtt ismeretlen, de irányvonalaiiban meghatározott cél felé. Azután van egy *világos, nappali oldala is*: a szellem veleszületett tájékozódása, vágyódása az eszmények és értékek világa felé. Vannak emberek, akiknek lelkében napéjegyenlőség uralkodik, a két oldal hemiszférát alkot. Másoknál viszont az éjjeli oldal terjedelmesebb, ezek az ösztönemberek, kikben a szellem fuldoklik az anyagban. Velük szemben állnak azok, akiknél a napfényes szakasz a döntőbb, ők a szellemi típust képviselik. *Bármint legyen is, bizonyos, hogy normális ember sorsát sohasem ösztönei, hanem eszményei döntik el.* Ezért sem az egyes embert, sem a történelmi korszakot nem szabad csupán adottságaival mérni, hanem eszményeivel. Hiszen ösztönös adottságaink folytonosan kitérítenek, miattuk ismételtlen lemaradunk eszményeinktől, — ez mindannyiunk közös vonása. Egymástól főként abban különbözünk, kiben mekkora a bátorság és milyen magasra meri kitúzni eszményeinek csillagát. De történelmi korok megítélésénél is csak ez lehet az egyedüli szempont. Abban ugyan igazat adunk a történelmi relativizmusnak, hogy az ember mindig ugyanaz volt és ugyanaz marad, hiszen az eredeti bűn előtti állapot és a végső erkölcsi megállapodás egyformán kívül esik a történelmi ember zónáján. E két határ között a történelmi ember etikai alkata lényegében mindig azonos. És ennek ellenére mégis döntő különbségeket tapasztalunk az egyes történelmi korok között a szerint, hogy milyen eszmények vonzása alatt állottak. Vannak napsugaras korok, melyekben a vallási és erkölcsi értékek napja uralkodik, és vannak a történelemnek éjt-szakái, fáradt, eszményeit veszített korok, mikor az ösztönös erők viharos játéka dobálja az ember hajóját. Milyen kár, hogy a mai lélektani kutatás még mindig nem tud kibontakozni születési hibájából, klinikai materializmusából. Ideg orvosok és ideggyógyintézetek szülőasztalán látta meg a napvilágot s ezért folyton alulról építi az embert fölfelé, nem is tud eljutni az ember szellemi mivoltához. Elreked a genikus adottságok hínárjában. S ha időnkint e fölfelé való építés közben el is jut egy pontig, amikor beleütközik a szellembe, idegenül tekint reá és ellenséget lát benne.

Ha helyes fogalommal rendelkezünk az emberről, akkor is kiindulhatunk alulról, és mégis egészen más eredményre jutunk. *Szent Tamás* szerint minden dolgot tulajdon formája jellegez meg s minden dolog e jellegének megfelelő, tehát jellegzetes törekvésekkel rendelkezik: első fázisa, hogy létezik, második fázisa, hogy e létnek megfelelő tevékenységbe törekszik. Magasabb fokon a vitális lét vitális tevékenységben nyilatkozik meg: ösztönei előre ki vannak pontozva, irányvonalaiiban előre meg vannak határozva. Az emberrel egy új világ kezdődik. Szellemi formája is rendelkezik egy neki megfelelő törekvéssel, ennek irányvonalai örök értékekre és eszményekre vannak betájolva. *Egész életére az lesz a döntő, hogy milyen eszmények felé tájékozódik szelleme.* Mert a legkülönbözőbb és legellentéteesebb ösztönállománnyal rendelkező emberek is irányulhatnak azonos eszményekre. Az ösztönös adottságok csupán az anyagot szolgáltatják, különös egyedi szint adnak neki (*materia signata*), az eszmény az, ami típusba sorol. Amikor tehát a szerzetes lelki típusát akarjuk megraj-

zolni, elsősorban azt az eszményt kell figyelembe vennünk, amit a szerzetesség képvisel.

Minden lelkület e szerint az *adottság* és *eszmény* egyesüléséből származik. Kettőjük közé feszül a *tudat*, ahol e két szálból szövődnek a motivációk és döntések. Tehát mind a kettő egyformán értékes és szükséges eleme jellemünknek. Az igazság itt is a két véglet között foglal helyet. Egyik oldalon a *mélylélektan* tévedése abban áll, hogy az ösztönös áramlásokat tartja döntőnek s az egyén ráhangzási készségét tisztán biológiai adottságokra alapítja. Ugyanakkor mereven szembeállítja bennünk a vitális és szellemi szférát. *Freud* szerint minden bajunk abból származik, hogy az ösztönös libido beleütközik a felsőbb Én korlátaiba. Ilyenkor az ösztön vagy a tudat alá szorul s betegséget okoz, vagy pedig álarcot öltve más, szublimáltabb formában elégül ki. *Klages* vitális, ösztönös életünket tekinti az egészséges, dinamikus tényezőnek. Vele szemben tudatos szellemi világunk az élet megbetegedése, mely elvont, merev formákba tördeli a létet. Másik oldalon áll a *voluntarisztikus* elgondolás tévedése. Gyökerei talán még manicheus-gnosztikus mélységekbe nyúlnak. Az ösztönös áramlatokat önmagukban is rossznak, betegnek nézi folyton gyanakvó irányukban. Velük szemben élesen hangsúlyozza a tudatos-akaratos elemet. Szerinte a lelkületet kizárólagosan az akarat teremti meg. Lelkület ebben az értelemben jelenti azoknak az elveknek összességét, amelyeket az akarat magáévá tett és életének minden vonalán érvényesít.

Ime itt a két véglet, az egyik az ösztönös élet igézete alatt áll. De mert nem értékeli az akarat szerepét, végül is magának az életnek ellenségévé és rombolójává válik. A másik viszont az akarat szerepét becsüli túl, melynek hideg és kemény keretei között szintén megfagy és elfonnyad az élet. Így áll szemben egymással a burjánzó *biosz* a hideg, számító *logosszal*, az ösztönös *adottság* a szenttelen *tudatos-sággal*, az élet dinamizmusa az *akarat* sztatikumával, a *természet* őseredeti vitalitása a *jellem* mesterkéltné formalizmusával. Talán mindkettő abban téved, hogy az ember személyiségét kettészakítja s egymás ellenségének nézi: az egyik az álcázott Én (tudatalatti), mely másik (tudatos) Énünket folyton „félrevezeti” és „szublimálva”, „kompenzálva” vagy pedig „maszkot öltve” valósítja meg tudatos cselekvéseinkben is ösztönös vágyait. A két elmélet között a különbség az, hogy egyikük az álcázott, másikuk pedig a tudatos Én mellett foglal állást.

Az igazságot tehát itt is középütt keressük. Döntő a szellem, de nem azonos az akarral, sem a hideg értelemmel. Tárnya nem az elvont igazság, sem a vasból kovácsolt kemény motívumok, hanem az értékek és eszmények. Ismételten *Platon* halhatatlan gondolataihoz kell visszatérnünk. Azt mondja egyik helyen: mikor a lélek az örök ideákat megpillantja, akkor egyszerre csodálatos dolog történik vele, kinőnek a szárnyai. Annyit jelent ez, hogy az eszmények szemlélete gyönyörködést vált ki benne, a gyönyörködés elragadtatásba csap s nyomában nem csupán értelmi és akarati, hanem az egész embert lefoglaló és magával sodró vitális életfolyamatot indít meg. A *biosz* ösztönös áramlása a szellem magaslatán az *Erosz* elragadtatásába ömlik át. Az *Erosz* az élet és jellem plasztikus alakításának vágya a megpillantott eszmények szerint.

Vagy gondoljunk egy másik hasonlatra, a tavaszi mezőre. Mennyi rejtett erő, mennyi vitalitás rejtőzik a rögök alján. Csupa alvó élet és szunnyadó lehetőség. De mikor a tavaszi nap mosolya megjelenik fölötte, egyszerre minden megmozdul a dermedt hantok között. Minden ágaskodik, bontakozik, színesül, izesül, zamatosul. A *Föld* és a *Nap* nem ellensége egymásnak; nászukból születik minden élet a földön. Valami ehhez hasonló megy végbe az emberben is. Ahogy szeme a napfényre van teremtve, ugyanúgy szelleme az értékekre van betájolva. Ha egyszer harmatosan megcsillannak egén, akkor tavasz támad lelkében. Valami titokzatos belső mozgás, sóvárgás, lelkesedés, nyújtózkodás az értékek felé! Értékhordozóvá válik, kinyílik, virágba borul. Tehát az ember világában sem ellensége egymásnak az *eszmény* és *természet*; nászukból születik meg a jellem.

Az eszményeket úgy is elképzelvezhetjük, mint bűvös, mágneses csillagképeket a szellem égboltozatán. Belőlük állandó sugárzás árad, hangtalan hívogatás szól hozzánk. Régi korok embere olyan sokat adott a horoszkópra, döntőnek tartotta, ki milyen csillagkép alatt született. Ha szellemi térre tesszük át e gondolatot, mondhatjuk, hogy életünk egy pillanatában szellemünk egén ténylegesen megjelenik egy bolygó, egy érték-kombináció. Ebben a pillanatban kezdődik jellemünk születése. Nyomában hirtelen reagálni kezd a lélek. Megmámo-rosoodik tőle, elveszti „józanágát“, közömbösségét és mágnesessé válik. Ez a mágneses erő járja át lassan minden sejtjét s ennek következtében lelkének minden rezdülésén, akaratának minden mozdulásán, külső megnyilatkozásain, egész magatartásán elárad valami új, valami többlet, ami eddig nem volt és most van: szerelem. Nem fizikai többlet, hanem egy új rendező erő, új középpont a lélek mágneses terében: mindent más vonatkozásban lát és mindenhez más vonatkozásba kerül, mint eddig. Mondhatjuk, ebben a fényben öntudatlanul mindent átértékel.

Az ember lelkületét, jellemét, sorsát elsősorban etikai magatartása dönti el. Viszont ez nem csupán „józan megfontolások“ és „hideg elhatározások“ eredménye, hanem elragadtatott személyiségé. Éppen a test és lélek legbensőbb létegyisége értelmében mondhatjuk, hogy a szellem megittasultsága, eszmény-szerelme, a tudat alá és a célzatos motívumok mögé is lenyúlik s ott rejtett működésével *állandó érzületeket* teremt. Ezek az érzületek adják aztán főképpen a tudatos elhatározások és választások alanyi indító és lendítő okait, valamennyi együtt pedig a lelkületet és magatartást. Így lesz egész életünk szellemi és mégis meleg, tudatos és ugyanakkor vitális, organikus is. Az ösztönök kényszere helyébe szívünk szabad kényszere lép. Nem az akarat automatái és rabszolgái, hanem az eszmények szerelmesei leszünk. Valamiképpen így látták ezt a régi lelki írók is, mikor elmélkedési rendszerüket ezekben a mozzanatokba rögzítették: *video* (önfelelt szemlélése az eszménynek), *silio* (megittasult sóvárgás az értékek világa után), *volo* (az Erosz hatása alatt nőni kezdenek a lélek szárnyai), *volo Tecum* (a hivatás hívást, — a vonzódás vonzást, — a megteljesítés kegyelmet tételez föl).

Összefoglalva az eddigieket mondhatjuk, hogy a lelkiség olyan mágneses teret jelöl, amelynek egyik gyújtópontja az eszmény, a másik pedig egy ráhangzó emberi személyiség, a kettő között pedig

állandó és titokzatos áramlás tapasztalható az érzelmi síkon. Titokzatos, mert végső gyökerei a kegyelemtanba és a predestináció misztériumába nyúlnak át. Tehát amikor a lélek döntően egy eszmény vonzókörébe sodródik, ebből állandóság, meghatározott stílus rajzolódik ki egész egyéniségén. Ha pedig ez a csillagkép a szerzetesi eszmény, akkor a szerzetesi lelkiület verődik ki rajta. Vessünk most erre egy pillantást.

A szerzetesi eszmény.

Az első kérdés, ami feleletre vár: milyen elemekből szövődik össze a szerzetesi eszmény? Lelki írók minden korban igyekeztek már az apostolok idejében, sőt időnkint az ószövetségben, a próféták között és próféta-iskolákban megtalálni a szerzetesség első hajtásait. A mai vallástörténelem és valláslélektani kutatások fényében pedig meglepődve tapasztaljuk, hogy a nem-kinyilatkoztatott vallások szerzetesei között is a mienkkel egészen azonos alkati vonások élnek. Ebből a tényből kiindulva joggal mondhatjuk, hogy a szerzetesi eszmény burkoltan azóta sugárzik bele az emberi lélekbe, mióta egyáltalán ember él a földön. Természetesen nem az egyes meghatározott szerzetesi típusokra kell gondolnunk, nem a történelem folyamán megnyilatkozott konkrét formákra, hanem a szerzetesi eszmény ősi és közös eszmei tartalmára. Ha így nézzük a dolgot, akkor feltétlenül két alapvető jegyet elemezhetünk ki belőle: az egyik intenzív vallásos élmény (numinosum), a másik fölfokozott etikai magatartás (heroicum).

a) *Isten-élmény.* Szent Pál szavait kell megidézelnünk, hogy eligazodhassunk ebben az alapvető kérdésben. Azt írja egyik levelében, hogy az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy *Ő van*, és hogy az Őt keresőknek *megjutalmazója*. (Zsid. 11, 6.) Minden emberi élet első vasárnapját az a döntő élmény avatja ünneppé, mikor számára Isten kilép a fogalmi rendből s beidegzett vallási gyakorlatainak keretéből és valóságtudata előtt úgy jelenik meg az első pillanatban, mint *aki van*, a következő pillanatban pedig mint *akinek köze van hozzám*, viszonyossága van velem. Ez az élmény egyszer villámcsapáshoz, máskor meg lassú földrengéshez hasonlítható, — fényében mind a két esetben hitünk egész tartalma e két tengely köré kristályosul: az Isten jelenti végső és maradandó *boldogságunkat*, mindaz pedig, ami Tőle árad felénk, *út a boldogság felé*. „In esse enim divino includuntur omnia quae credimus in Deo aeternaliter existere, in quibus nostra *beatitudo* consistit; in fide autem providentiae includuntur omnia, quae temporaliter a Deo dispensantur ad hominum salutem, quae sunt *via in beatitudinem*. (II—II, q. I, a. 7.)

Minden vonatkozásnak két határpontja van, tehát ennek is. Nemcsak Isten irányul felém, hanem én is feléje. Nemcsak Ő egyenget utat felém, hanem én is vonzódom Hozzá. Talán nincs lenyűgözőbb kifejezés a Szentírásban, mint ez: *Deus, Deus meus...!* Isten, én Istenem! S biztos, hogy nincs átfogóbb élmény életünkben, mint annak fölismerése, hogy Isten az *én Istenem*. Mindig akadtak lelkek, akik különösen érzékenyek voltak ezzel az élménnyel szemben, akik a jelenségek ezerszínű fátyola mögött is megsejtették Isten arcát s a

világ zakatolása közben is meghallották hívó szavát. A valláslélektan minden lapján találkozunk ezzel a típussal.

Már a *Rigvédák* írója így sóhajt föl, mikor Istenre gondol: „Mikor egyesülök veled? Milyen áldozatot fogad el Ő harag nélkül? Mikor szemlélhetem örvendező szívvel könyörületét? Ó, bárcsak bűnöktől mentesen, fohászaim szárnyán célhoz érve elfordíthatnám haragodat tőlem!” Ugyancsak Indiában *Krishna* ezeket a szavakat hallja Isten ajkán megcsendülni: „Aki minden dolga közben csak rám gondol, engem szeret minden fölött s átadja magát nekem egészen, aki senkit se gyűlöl és semmihez se akar tapadni, az fog, ó Pandu-fiú, egyszer hozzám eljutni.” Ugyanezt az élményt találjuk meg a mohamedán rabszolganő, *Rabia* imájában is: „Ó Uram, ha a pokoltól való félelemből imádkoznék Hozzád: taszíts a pokolba! Ha a paradicsom után való reményből imádkoznék Hozzád: zárj ki belőle! De ha Tenkedvéért imádkozom Hozzád: ne vonj meg akkor semmit örök szépségedből! Istenem, nem tudok élni a földön a nélkül, hogy Rád ne gondoljak!” Gondoljunk *Bajazid* mohamedán misztikus élményére, a legtisztább vallásos magatartás sugárzik belőle. — Mit kívánsz? — kérdi tőle az Úr. — Amit Te kívánsz, Istenem. — Ó Bajazid, te vagy az, akit én kívánok, úgy, amint te kívánsz engem! — De milyen út vezet Hozzád? — Ó Bajazid, aki lemond magáról, az jut el hozzám! *R. M. Rilke* egész költészetét átlengi az Isten után való sóvárgás. A pozitív kereszténységhez talán sohase tudott eljutni, de a legalapvetőbb érzés sokkal mélyebben zsongott lelkében, mint sok vallásos keresztényben. Egyik verséből való ez a néhány sor: „Du Nachbar Gott . . . ich horche immer, gib ein Zeichen, ich bin ganz nah. Nur eine schmahle Wand ist zwischen uns . . .” Végül az egyszerű és szófukar magyar pásztor is elárulja néha, hogy neki sem idegen ez az élmény: „Tudott élete csak a pásztorinak van . . . Nem lát maga körül mást, csak az egy jó Istent. Azt se látja, csak érzi, — senki más körülötte.”

E példák láttán azt az állítást kockáztatjuk meg, hogy egészséges és valódi szerzetesi eszményről csak akkor beszélhetünk, ha annak alapja e vallásos magatartás. Hiszen már a neve is (religiosus) olyan személyt jelöl, aki egész különlegesen a vallásosság erényének gyakorlására szentelte magát. Ez az erény *Szent Tamás* szerint szorosán véve azt a magatartást jelenti, mely arra ösztönöz, hogy megadjuk Istennek a neki járó kultuszt. Tágabb értelemben minden erényt magában foglal s valamennyit Istenre irányítja. (II—II, q. 81, a. 1.) *A szerzetesi lelkület akkor kezd bontakozni bennünk, amikor Isten így jelenik meg valóság tudatunk előtt s életünk egyetlen, minden más vonatkozást átfogó élményévé válik.* Ez önmagában még nem elég, szükséges, hogy az etikai síkon egy másik mozzanat is társuljon hozzá, a hősi elszántság.

b) *A hit hősiessége.* Amikor Isten úgy jelenik meg szellemünk egén, mint boldogságunk egyetlen és maradéktalan tárgya, aki Van, akkor a lélek elveszti „józanságát”. Megittasul a szeretet borától. Ha valahol, hát itt igazán áll, hogy minden valóban mély vallás előbb-utóbb szerelemmé érik, és megfordítva is: minden nagy érzés végül is kiköt az Istenben. Ő lesz a lélek számára a Másik, az Egyetlen. Rajta kívül minden egyéb csak út Hozzá, út az Éntől a Te felé.

Ismét csak Szent Pál szavai érzékeltetik legjobban a valóságot, mikor a hitről ezt a meghatározást adja: *fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium*. (Hebr. 11, 1.) A hit fényében a jövődök jelenvalóvá, a láthatatlan dolgok pedig tapinthatóvá válnak. De ezzel szükségszerűen együttjár ennek megfordítottja is: a jelenvaló dolgok egyszerre mellékessé, vagy legalábbis másodrendűvé csökkennek, a látható és tapasztalható világ varázsa szertefoszlik. Az egész élet értelme áttolódik a tapasztalati világon túlra. Ez a lét vég-eredményben nem az igazi lét, hanem csak előkészület arra.

Tulajdonképpen minden hívő magatartásnak ez a transzcendens beállítottság az alapja. Amilyen fokban növekszik valakiben ez az élmény, olyan fokban veszít fontosságából a jelenvalóság s épül bele tudatába a másik világ. Mind döntőbben rajzolódik ki lelki alkatán az a meggyőződés, hogy az igazi lét számára a halállal kezdődik. Ennélfogva a halál ténye is irreálissá válik, nem is halál, hanem kapu az igazi életre. Míg tehát az antik pogány lélek az „epikus tristitia” érzésével nézett a halálra, addig a hívő a szent remény megnyugvásával.

Ezen a ponton kapcsolódik be a szerzetesi életesmény, mely a hívő magatartás olyan intenzív fokát jelenti, ahol a lélek már nemcsak megbékél a földi lét mulandóságával, hanem egyenesen vállalja a halált. Annyira hisz eszményeinek transzcendens valóságában s értékrendszerének örökkévalóságában, hogy önként elfogadja a halált. Minden vértanú-életézés alapján ez a héroszi hit húzódik meg.

Sőt továbbmenve azt is állíthatjuk, hogy a hit hősi foka valamilyen értelemben magával hozza a halált. Mert hiszen a hit minden ténye egy-egy tanúságtétel a láthatatlan és nem-jelenvaló eszmények mellett. Ennek a tanúságtételnek leghősibb foka az, amikor a legkézzelfoghatóbb evilági értéket, jelen életünket is odaadjuk, s az egyetlen, ami igazán a miénk, a jelenvalóságot tesszük az áldozat oltárára. A hős az áldozat eme tényében mutatja meg, hogy eszményeit többre becsüli a jelen életnél, jobban hisz bennük, mint az empirikus létben. Itt válik igazán láthatóvá, hogy az életről való lemondás ebben a formában mennyire nem fáradt magatartás, hanem egy nagy pozitívum: hitvallás a vállalt eszmények örök érvénye mellett. *Nagyobb hite senkinek sincs*, — mondhatjuk az evangélium nyelvén — *mint amikor valaki életét adja eszményeiért*.

Mit tesz a szerzetes? A jelenvaló értékeket és a látható valóságokat áldozza föl hármass fogadalma által. Joggal mondja tehát *Szent Ágoston*, hogy aki Istennek szenteli magát és meghal a világnak, valóban áldozattá válik. (De civ. Dei, X, 6.) Ugyanilyen értelemben tanítja *Szent Tamás* is: Azokat nevezzük szerzeteseknek, akik teljesen Isten szolgálatára adták magukat s egész életüket mint áldozatot Neki szentelték. Ezért állapotuk valóban egészen égő áldozatnak tekinthető, mert a szegénységi fogadalom által külső javaikat, tisztasági fogadalmuk által testük javát, engedelmisségi fogadalmukkal pedig lelkük javát, saját akarataikat szentelik Istennek. (II-II, q. 186, a. 1. és 7.)

Ez a halál azonban itt is irreális, mert a veszteség csak látszólagos: egy alacsonyabb érték fölláldozása egy magasabb érték kedvéért csak annak szemében áldozat, aki nem hisz a magasabb értékek valóságában. A szerzetes azonban, amikor lemondásainak útján lépésről lépésre hal meg e világnak, minden lépésével közelebb jut életének

beteljesedéséhez. Tulajdonképpen akkor kezd élni, amikor elkezdi meghalni, s akkor szűnik meg meghalni, amikor megszűnik élni. Ezért hívó lélek számára a halál „dies natalis”, születésnap. Erre vonatkoztathatók Szent Pál szavai is: „... mint halálra váltak, és íme, mégis élünk, ... mint szomorkodók és mégis mindig örvendezők; mint szűkölködők és mégis sokakat gazdagítók; mint akiknek semmijük sincsen és mindenük megvan.” (II Kor. 6, 9—10.)

A hősi jellem az egyetlen, amely nemcsak elszenved, hanem megteljesíti a halált. Az eszményi világ iránti páthoszával egy életen keresztül alkotja meg saját halálát. M. Scheier szerint senki se éli át saját halálát, hanem mindig csak a másét éli át, míg végül egyszer csak maga is „más” lesz mások számára. Ez a hitetlen ember egyetlen vigasztalása a halál ténye előtt. Ezzel szemben a hősi lélek a halált kiemeli a pszichologikumából s metafizikai valósággá teszi: az önként vállalt halállal, saját halálának megcselekvése által győzi le a halált.

Mindaz, amit eddig a valláslélektani elemzés hozott napvilágra, élő és valóságos eszményképben jelent meg előttünk a megtestesülésben. Az Isten felé forduló lelkiség és a hősi magatartás legeszményibb megvalósulása az Úr Jézus Krisztus. A katolikus szerzetesi eszmény tehát mindig az ő lelkiségén keresztül sugárzik felénk. Ezért néhány vonással meg kell rajzolnunk az Úr Jézus lelkületét.

c) *Isten Fia*. Isteni Mesterünk kimeríthetetlenül gazdag és utánozhatatlanul sokoldalú élete egyetlen szóban foglalható össze, mely ugyanolyan sokoldalú és gazdag. Ez a szó: *Atyám!* A Szentháromság titka dobog ebben a szóban. Az örök Ige *személy*, tehát tökéletesen önálló és önállító szellem. De ugyanakkor *relatív* személy: olyan Én, amelynek egész léte, értelme, tartalma és élete abban merül ki, hogy a Te felé fordul. Lényegénél fogva Fiú és mindig is Fiú marad: egy szeretettel és tisztelettel, boldogsággal és bizalommal való rátekintés az Atyára. Az örökkévalóság végnélküli dallama egyetlen neumasor, amely alá ez az egy szó van írva: *Atyám!* Ez a Szentháromság és az örökkévalóság liturgiája. Érthető, ha a megtestesülés pillanatától kezdve egyben a föld és a mulandó lét liturgiája is. Krisztus első szava a Szűzanya méhében és utolsó szava a kereszt oltárán ugyanaz: *Atyám!* Ami e két állomás közé ívelődik, ennek az egyetlen szónak tökéletesen variációja: *Atyám!* Harmincéves földi létének értelme és tartalma ez az egyetlen szó: *Atyám!* Olyan az élete, mint a sokoldalú drágakő, minden pillanatban egy új, eddig ismeretlen oldala csillan meg előttünk, de mindegyikből ugyanaz a fény verődik vissza: *Atyám!* Első szava itt a földön: „*Íme jövök, hogy megcselekedjem, ó Isten, a te akaratodat.*” (Zsid. 10, 5.) Második szava, amit még gyermekajkáról hallunk, ismét csak az Atya: „*Miért, hogy engem kerestetek? Nem tudátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?*” (Lk. 2, 49.) Minden erény előrad életén, de mindegyiket az Atya iránti hódolat inspirálja. „*Az én eledelem, hogy annak akaratát cselekedjem, aki engem küldött.*” (Jn. 4, 34.) Mi ez, ha nem a vallásosság erényének eszményi megjelenése? Amikor boldogság árad el szívében, az Atya arca előtt ujjong: „*Hálát adok neked, Atyám, hogy elrejtetted ezeket a bölcséktől és okosaktól és kinyilatkoztattad a kisdedeknek. Igen, Atyám, mert így tetszett neked.*” (Mt. 11, 25.) Mikor pedig szenvedés szakad meleg emberi szívére, a felnőtt gyermek magános, szemérmes lelkével hajlik

az Atyához: „*Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár.*” A teljesített élet alkonyán csupán egy bánat borong a szívében, de elég ahhoz, hogy szinte beleszakadjon: „*En igaz Atyám, a világ téged nem ismert meg.*” (Jn. 17, 25.) Hát minden hiába volt? Mi értelme küzdelmeinek, fáradozásainak? Mindent egy lapra tett föl: az Atyát megismertetni a világgal. Nem akart és nem tudott más lenni, mint tükör, amely mindíg az Atyát tükrözte. S íme, még tanítványai se értették meg ezt: „*Fülöp, aki engem lát, látta az Atyát is.*” (Jn. 14, 9.)

A valláslélektan minden lapja elhomályosul e páratlan tény előtt. Soha senki itt a földön nem szerette és nem tisztelte így az Atyát, mint az édes Udvözítő. Ó, ha életünk fáradt óráiban, a kísértés viharai között, mikor minden áhítat kiszáradt a szívünkéből, ó ha ilyenkor eszünkbe jutna s egy csendes zugban elolvassnánk Szent János evangéliumának 17. fejezetét! Biztos, hogy mire végére érünk, könnyes szemünk szivárványán keresztül tekintenénk az égre s száradt, szélütött szívünkéből fakadna föl újból a sóhaj: *Abba! Pater!*

d) *Isten báránya.* Az Udvözítő eme magatartásából szükségképpen folyik a másik szempont is. Ha igaz az, amit főntebb mondtunk, akkor Krisztus életének is immanens logikával a hősi élet orma felé kellett sodródnia. Aki ennyire az Atya ígézetében, szóról-szóra az Atya színe előtt élt, annak szemei folyton áttörtek a jelenségek kárpitján s a szentek szentjében, Isten életének belső csendjében pihenhetett meg. Értethető, hogy minden, ami ebben a világban körülvette Őt, csupán út volt az Atyához.

Ezért lett volna számára is irreális a halál, ha nem áll útjában a bűn ténye, amely a halált szörnyű realitássá, örök halállá tette. Minden halál, ugyanis addig irreális, amíg egy alacsonyabb érték árán jutunk a magasabb érték birtokába. Az ősbűn azonban, s minden más bűn azóta, ennek éppen megfordítottja: magasabb értéket áldozunk föl általa egy alacsonyabb értékért, örökkévalóságot mulandóért, eszményt szétfoszló jelenségért. Az értékrend e meggyalázása szinte szükségszerűen involválja a halált. Ezért nevezi Szent Pál a bűnt a halál fullánkjának. Amikor a bűnös „élni” kezd, akkor kezd meghalni, s ennek az „életnek” vége olyan halál, amelynek nincs halála. Minden halál, ami egyszer véget ér, irreális. Ennek a halálnak sohase lesz vége, ezért a legszörnyűbb realitás. Róla mondja szellemesen Szent Ágoston: „*Nunquam erit homini peius in morte, quam ubi erit mors ipsa sine morte.*” (De civit. Dei, XIII, 11.) A bűnös halála nem is születésnap, hanem „dies mortis”.

A megváltás ténye éppen ezért a halál szörnyű realitásának legyőzése. Az Örökkévalóság belép az időbe, az Eszmény testet ölt a jelenségek világában s magára ölti a mulandó létet, hogy azt mint mulandót önkéntes, hősi gesztussal föláldozza az örök értékekért. Ezzel újból helyreállítja a megsértett értékrendet, kihúzza a halál fullánkját, tehát ismét irreálissá teszi a halált. „*Ki testének napjaiban imáit és könyörgéseit nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatván annak, aki őt megszabadíthatta a haláltól, meghallgattatott az ő hódolataért, és noha Isten Fia volt, engedelmességet tanult azokból, amiket szenvedett; és a befejezéshez jutván, örök üdvösség oka lett mindazoknak, akik neki engedelmeskednek, Istentől főpapnak neveztetvén Melkizedek rendje szerint.*” (Zsid. 5, 7—10.)

Van azonban az Úr Jézus halálának egy másik motívuma is: a *tanúságtétel*. Azt mondtuk fentebb, hogy a hit mindenegyres ténye tanúságtétel a láthatatlan értékek mellett. Ennek a tanúságtételnek legmagasabb foka, ha valaki saját halálával pecsételi meg azt. Az Úr Jézusról azt kell mondanunk, hogy nemcsak hitt ezekben az értékekben, hanem szemlélte is őket. *„Bizony, bizony mondom neked, amit tudunk, azt beszéljük, és amit látunk, arról tanúskodunk.”* (Jn. 3, 11.) A transzcendens világot Ő nem hiszi, hanem ismeri, nemcsak hallo-másból beszél róla, hanem amit hirdet, azt szemtől-szembe látja is. Egész megváltói működése arra irányul, hogy kiemelje a lelkeket abból a végzetes immanenciából, amibe a bűn taszította őket. *Keressétek először az Isten országát! Ne aggódjatok éltetekről! Ne féljete azoktól, akik a testet megölik! Boldogok, akik üldözést szenvednek!* Egész életének ragyogó példája tanúságtétel volt e tanítás mellett. Csodái még nagyobb nyomatékot adtak szavainak. Mikor mindez kevésnek bizonyult, akkor a legerősebb argumentumot veszi elő: vérével pecsételi meg tanítását. Ha életemnek nem hittetek, higgyetek kiömlő piros véremnek, ha szavaimnak nem hittetek, higgyetek üvegesedő szememnek, ha csodáimnak nem hittetek, higgyetek megtörő meleg emberi szívemnek! A hősi óra teljes nagyszerűségét érezzük vibrálni búcsúzó szavaiban: *„Atyám, eljött az óra, dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőíthessen téged!”* (Jn. 17, 1.) Keresztje körül azok, akiket a látszatok varázsa tartott fogva, gyalátról beszéltek, Krisztus pedig végső ünnepélyességgel tesz tanúságot igazságainak örök érvénye mellett: *„Én arra születtem és azért jöttem a világra, hogy bizonyágot tegyek az igazságról.”* (Jn. 18, 37.) Ezekkel a szavakkal veszi vállára a keresztet a világ urának, Róma helytartójának kezéből. De a mulandó lét ura, az enyészet imperátora s a látszatok Pontifex Maximusa már elkésett! Mielőtt megácsolta volna a keresztet, Krisztus már önszántából elfogadta azt.

Ime a betlehemi csillag előttünk! Aki egyszer megpillantotta és megittasult tőle, annak szárnyai nőnek és repül, hogy Isten lábai elé tehesse le szegénységi fogadalmának aranyát, a szűzi tisztaság mirháját s az engedelmség tömjénszemeit. A szerzetesi lelkiség e két szálból szövődik össze: *Krisztus lelkével eltelve életének egyetlen, mindent átfogó vonatkozása lesz: Isten. S ugyanakkor ebben az élményben feloldódva teszi meg a nagy tanúságot: meghal a látszatok világának.*

Hivatása akkor születik meg, mikor először mondja bele egész életét új melódiával, eddig ismeretlen akcentussal ebbe a szóba: *Atyám!* Átlépi a szülői ház küszöbét, gyerek még szinte, hamvas és üde. Csodálkozó gyermekszemekkel törli le a könnyeket öreg szülők szeméből: *Hát nem tudjátok, hogy Atyám dolgaiban kell lennem?* Reflexióktól el nem nyúlt életét friss csokorként teszi az oltárra: *Az én életem mától kezdve, hogy annak akaratát cselekedjem, aki engem hívott.* Azután majd megszürkülnek fürtjei, az élete soha. Hiszen fiú marad mindörökké: élete a cella mélyén egyetlen szeretettel és hódolattal, imádással és bizalommal való föltekintés az Atyára. Körülötte testvérek élnek, talán kifelé a tisztelet finom távolsága szövődik közük, de befelé a szerzetesi szív szűzi szeretettel tel: *Szent Atyám, őrizd meg őket, akiket nekem adtál, a te nevedben!*

Ó, te boldog, szép szerzetesi élet! Gyermekszemekkel az életen keresztül kántálhatod az antifónát: *Hálát adok neked, Atyám, hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és okosak elől, és kinyilatkoztattad a kisdedeknek!* Ó, fogadalmunk harmatos, édes hajnala, mikor tükörré tisztult a lelkünk s nem maradt más benne, mint az Atya arca! *Nap, ne mozdulj Gábaon felé és Hold Ajálon felé!* Ó boldog, ezerszer boldog az, akinek életében megállt az óra ezen a napon.

Megállt az óra és a mutató
halotti csendben a hatosra néz.
Az óra áll, mindig hat óra van.
Bármit teszel, az inga meg nem indul
és a finom üveglemez alatt
oly szótlanul nyugodt, mint a halott,
kit a koporsó ablakán tekintesz meg.

(Kosztolányi)

Ebben a nézőmódban milyen más hangulata van a halálnak is! Miként az örökkévalóságban se kondul többé az óra s miként a delelő Nap tűztengerében meghal a csendes csillagok szelíd világa, ugyanúgy a szerzetesi lélek eme attitűdje is szükségszerűen magával hozza a halált a mulandó értékek számára. A világ is beszél halálos szerelemről. Számunkra a fogadalom napja ez. Boldog halál, melyben meghal a halál. Szent Ágoston szavait így alkalmazhatjuk rá: *Nunquam erit homini melius in morte, quam ubi erit mors ipsa ipsius mortis.*

Csak így nem negatívum és nem életellenes a lemondás. Szerzetesi lelkületünknek ugyanis nem ez az első fázisa. Előtte lépdél királyi heroldként a szeretet. S ennek a szeretetnek elragadtatásában foganak fogadalmaink. Miként az érett gyümölcs lehullik a fáról, úgy szakad el az érzéki világtól az Isten szívére húzódó lélek is.

Szent Pál apostol az egyik helyen fönséges leírást nyújt a hit hőroszairól. Mivel hitt, azért mutatott be nemes áldozatot az Úrnak Ábel. Mivel hitt, azért ragadtatott el Hénoch ebből a világból. Mivel hitt, azért épített bárkát Noé. Mivel hitt, azért indult neki Ábrahám az ismeretlen útnak, amire Isten hívta őt. Mivel hitt, azért áldozta föl Izsákot. Mivel hitt, azért választotta Mózes inkább a sanyarú sorsot a pusztában, mint a múltó élvezeteket, s „mintegy látva a Láthatatlant, állhatatos maradt”. A vértanúk végtelen sora is, mivel hitt, vállalta a szenvedéseket, s oly sokan, „akikre nem volt méltó a világ”, pusztába, sivatagba, barlangba vonultak vissza, mert egy más világ hite világított a lelkükben. (Zsid. 10.)

Lehetetlen meg nem látnunk e fölsorolásban a szerzetesi élet szimbolumait. Mintegy látva a Láthatatlant, vesszük kezünkbe legértékesebb áldozati ajándékunkat s mutatjuk be saját életünket az Úrnak. A hit az, ami Henochként ragad ki bennünket a látható világból. Ez a hit ácsol mindenegyes szerzetesházat, hogy Noé bárkájaként álljon a világ szennyos hullámai fölött. Ez a hit szól hozzánk, mint egykor Ábrahámhoz: *Menj ki atyád házából s menj arra a földre, melyet én mutatok neked.* Ez a hit tesz Mózeshez hasonlóvá bennünket, hogy válasszuk inkább a pusztát, mint Egyiptom húsos fazekait. S a sok névtelen lélek, „kikre nem volt méltó a világ”, mondott búcsút ennek

a világnak, vette magára a szerzetesi élet keresztjeit, egyedül azért, mert a hit kis mécseséből lángoló fáklya lett a lelkében.

Igy válik a szerzetesi lelkület hősi nagy tanúságtevővé a Krisztus által hirdetett transzcendens világ mellett. Lényegében nem különbözik a keresztény életeszménytől, mert hiszen a szerzetesség sem egyéb, mint a keresztény lelkület hősi kiadása: tanúságtevés arról, hogy ez a világ csak látszat és enyészet. „*Eritis mihi testes in Jerusalem et in omni Judaea.*” (Act. 1, 8.) Míg azonban az egyszerű hívők csupán a tanácsok szellemét követve tesznek tanúságot erről, a szerzetes arra van hivatva, hogy az evangéliumi tanácsok tényleges, hősi gyakorlása által mutassa meg a világnak, hogy nincs itt maradandó lakóhelyünk. Az a mi hivatásunk, hogy életünkkel hirdessük a nagy apostol szavait: „*Praeterit enim figura huius mundi.*” (I Cor. 7, 31.) Ma, amikor az evilágiság paroxysmusát éljük, amikor minden azt akarja beleszuggérálni még a katolikus lelkekbe is, hogy örültség a lemondás, életünknek egy darabból faragott tiltakozásnak kell lennie: „*Nolite conformari huic saeculo!*” (Rom. 12, 2.)

II.

Platon klasszikus hasonlatáról gombolyítottuk le eddigi mondani-valónkat: amikor a lélek megpillantja az örök eszményeket, kinőnek szárnyai. Mi lesz azonban akkor, ha az eszmény eltűnik a lélek egéről, vagy egy másik eszmény csillan meg előtte? Platon adós maradt a felelettel. Bizony, ilyenkor szomorú dolog történik. A lélek szárnyai visszafejldnek vagy pedig másfajta szárnyai nőnek. Vagy a földhöz tapad vagy pedig más szenvedély keríti hatalmába. Szerelmes lesz, de nem az Istenbe. Három módon következhetik be ez a helyzet. Elhomályosulhat az istenélmény s ennek következtében bénul meg hősi lendülete. Kezdődhet megfordítva is: hősi magatartása törik össze s ezt követi vallási életének kihűlése. Végül beállhat az az eset is, hogy a lélek kettészakad, a vitális szféra elválik a szellemtől.

a) *Az Isten-élmény elhalása.* Szerzetes elsősorban *homo religiosus*, Istenhez kötött embert jelent. Éspedig nemcsak kegyelemtani, hanem mindenekfölött lélektani értelemben. A szerzetes „*vir Dei*”, Isten embere, aki Istenben, Istenből és Istennek él. Amikor azonban ez az Istenbe-gyökerezettség a psziché síkján kérdésessé válik, amikor Isten ismét visszavonul a fogalmi rendbe és vallási formulákba, abban a pillanatban a szerzetesi lelkületnek is vége.

Félve íróm le ezeket a sorokat, mert nem szeretnék igazságtalan lenni, de az az érzésem, hogy az általános világválság mellett beszélhetünk szerzetesi válságról is. Nem kisiklásokra és meghasonlásokra gondolunk. Egyéni tragédiák és aposztáziák mindig voltak és lesznek is. A válságot abban kell látnunk, hogy maga az általános szerzetesi lelkület porlik széjjel. *A vallásosság tipikus szerzetesi erénye fogyatkozik meg bennünk. Nem különösebb igényünk az Isten.*

Talán szokatlan, hogy éppen az Isten-élmény körül keressük a baj gyökerét. Hiszen azt szokták mondani, az a mai ember főbaja, hogy betegesen éhezik az élményekre. Ezt azonban tagadásba kell vennünk vagy pedig a fogalmat kell tisztáznunk. Az embernek az a benyomása, hogy mi nem is annyira élményekre, mint inkább idegizgal-

makra vagyunk éhesek. A kettő lényegesen különbözik egymástól. Tévednénk akkor is, ha a bajt a tevékenység számlájára íránk. Hiszen Isten is folyton munkálkodik. A mi bajunk az, hogy folyton nyugtalanok vagyunk. Állandó ideg feszültségben élünk, mely a szakadatlan változást és mozgalmasságot igényli. *A cellában elrejtőző és imádságba merült szerzetes típusa nem azért tűnik el végleg közülünk, mert az apostoli gondok hajszolnak bennünket, hanem egyszerűen azért, mert az imádság untat.* Lelkünk annyira tele van zajjal, hogy Istent nem halljuk meg, nekünk pedig nincs mondanivalónk számára.

Imádkozni ugyanis annyit jelent, mint *együtt lenni* az Istennel, de annyit is, mint *egyedül lenni* az Istennel. Mi pedig nem tudunk már egyedül maradni. S pont ez lesz a tragédiánk. Mert amelyik pillanatban Istentől elszakadunk, végzetesen magunkra maradunk. Menekülünk a pszichikai magányból és egy még szörnyűbb metafizikai magányba zuhanunk. IsmereteseK Kierkegaard szavai: a legnagyobb borzalom emberek között egyedül lenni. Isten-élmény nélkül ez lesz a sorsunk a legnépesebb szerzetesi közösségben is.

Az a szerzetes, akiben nincs többé éhség a transzcendens valóságok iránt, az már mindenre képes. Bízni többé nem lehet benne. Misézik, breviáriumozik mindennap s mégis, — hetekig, hónapokig egyáltalán nem imádkozik. Mert nem találkozik az Istennel. Dolgozik, földadatokat keres, de nem az Istent. Az egész szerzetesi élet üres keret lesz számára, képráma, melyből kimaradt a kép: Isten.

b) *A hősi lelkület elkopása.* Ha az előbbi esetben az Isten-élmény kifakulásával kezdődik a baj, itt az ellenkező pólusról terjed át a való-lási élet területére. Szent Pál beszél az egyik helyen a „levegőben levő hatalom fejedelméről”. Jobb nevet nem is lehetne találni a korszellem jellemzésére. Röviden így fogalmazhatnánk: *a jelen világ ígérzetében élünk.* Szinte védekezni se tudunk ellene, benne van a levegőben, mindenütt belelegezzük és nézésmóddá, magatartássá válik. SzerelmeseK vagyunk az ittlétbe. Ha a bennünk lévő életérzést őszintén fogalmazzuk, ilyen vallomásokat kell tennünk: *Az élet szép! Élni jól! Te szép világ!*

Ennek a nagy életvágynak a következménye, hogy fogadalmaink keretét *szurrogátumokkal* töltjük ki; a magasabb értékek helyébe alacsonyabbakat csúsztatunk s a vértanúság állapotát idillikussá szelídítjük. Mind általánosabbá válik az a tünet, hogy az eszményt jogi szempontok szerint értékeljük át. A nélkül, hogy általánosítani akarnánk, megjegyezzük, hogy ebből a szempontból azok a szerzetesek jelentenek nagy kísértést, ahol bőség és jólét uralkodik. Főként azok számára veszélyes, akik alacsony vagy kispolgári rétegből jönnek. Az a kör ugyanis, amelyből kinőttek, folytonosan lemaradt az élet terített asztalától. Mindíg áldozatot hozott, de mindíg csak kényszerből. Folyton lemondott, de sohase jószántából. Féltő, hogy a szerzet jelenti számára tudattalanul is a fölemelkedést s kitör belőle a soha ki nem elégített birtoklási és uralkodási vágy.

Időnkint szomorúbb típussal is találkozunk. Hős nem tudott lenni, ezért új eszményt alkot magának a hősiességről. Hérosz szerinte az, aki meri követni egyéniségének törvényeit. Az Übermensch groteszk maszkját ölti magára.

Végül a korszellem még egy fájdalmasan tipikus jelenségét érint-

jük. Nevezhetjük *a szépség szomorúságának*. Amikor ugyanis a jelen világ varázsa kerít hatalmába, hirtelen kegyetlen szűrást érzünk a szívünk táján: ez a szép világ mulandó. Ebből a tudatból fakad a *tragikus életérzés*. Jellemzője, hogy a halál elé nem a hős lendületével közeledik, sem a keresztény szelíd megnyugvásával, hanem elégi-kus, bánatos borongással. Minden tragikus életérzés gyökerén mély szépségsis rágódik.

Sajnos, szerzetesi keretek között is elég gyakran találkozunk ezzel a típussal. Az eszményt egyszer elveszítette s ennek következtében a szerzetesi érzület is elhalt benne. Viszont fogadalmihoz hű akart maradni. A tragikum minden eleme megtalálható e végzetes helyzetben: *nagy elhatározással hősi tettet vitt végbe egy értékrendszer szolgálatában, de aztán elvesztette hitét ebben az értékben s ezzel egész feláldozott élete értelmetlenné váltott*. Még most is kimondhatatlan szomorúságot fodroz fel lelkem mélyéből egy vallomás. Néhány évvel ezelőtt a vasúti fülke összekötötte életemet néhány órára egy szerzetessel. Ő mondotta fájdalmasan: „Az Egyház kegyetlen, mikor fiatal fejjel teteti le velünk a fogadalmat. Harmincéves korunkban egyikünk se vállalkoznék rá.” Igen, ahol a hit hősiessége összetörik, ott a tragédia valódi és feloldhatatlan.

c) *A szerzetesi lelkület hasadása*. A bevezetésben szólottunk arról, hogy szerzetesi lelkületünk az ösztönös adottságokból és a szerzetesi értékrend találkozásából épül fel. Az eszmények sugárzása igyekszik a személyiség minél mélyebb rétegébe lehatolni s azt alakítani. Ugyanakkor egy ellentétes áramlás is folyik bennünk; az ösztönös erők se alszanak. Egészséges fejlődés esetén e kettős erő feszülése bontakoztatja ki a jellemet.

De előfordulhat, hogy az eszményekért való lelkesedés csak a felületre hat, a mélységben azonban az ösztönös erők semmi vitális kapcsolatba se kerülnek velük. A szerzetesi tudat gyökerei ilyenkor nem nyúlnak le az élet ősi mélységeibe, a két réteg idővel teljesen elszakad egymástól. A fogadalmak által valósított állandó magatartás lassankint elszigetelődik, mögötte egészen más, ellentétes érzület fejlődik ki. Hasadás áll be a lélekben, a szerzetes kettős életet él, mind többször esik ki szerepéből, egyszer aztán véglegesen.

Főként ott következik ez be, ahol a szerzetes és a világ között nagy az érintkezési felület. Lélektanilag könnyen megmagyarázható. Az áldozat ugyanis, amit fogadalmiával hozott, valóságos értékek feláldozását jelentette. Ez pedig mint kielégületlenség abban a pillanatban tudatosul érzelmileg, mikor az eszmény részéről „napfogyatkozás” áll be: egy Hold takarja el a Napot. Kitűnően szemlélteti ezt Mécs László egy költeménye:

Rég volt, hogy az ábrándokkal elcicaztam:
az egyetemre jártam, s este, hej!
egy kispap gordonkáján a rendházban
szívfájdítón zsongott a Träumerei.

Otthon szigor, istenes tudományok,
— az egyetemen lányok erdeje,
ezer színben virágzottak a lányok
s borzasztó volt az élet ereje.

Virágos fák közt pap-tanár jelöltek
bolyongtak. Sok úgy járt, mint Absalon:
a vágy-hajszálak túlhosszúra nőttek
és fennakadtak egy-egy szép gallyon.

Ezekből a tényekből önként kínálkozik néhány megfontolás. Szent Ágoston szavai jutnak az eszünkbe: *Bona voluntas bonus amor, perversa voluntas perversus amor*. Bármint értelmezzük is e szavakat, annyi bizonyos, hogy a nagy egyházatya mélyen belelátott e kérdésbe. Láta, hogy az akarat mögött mindig ott áll s döntő szerepet játszik az érzület. Ha nemes eszmények pezsdítik, akkor az akarat is helyes irányba lendül ki, ha azonban alacsonyrendű eszmények befolyása alá kerül, akkor az akarat is kátyuba ragad. Igen, mert az akarat sohasem teremti motívumait, hanem csupán válogat közöttük, e választás pedig az érzelmek befolyásoló légkörében megy végbe.

1. *Ezért egész szerzetesi életünkre legdöntőbb hatása van az eszmény befolyásoló erejének.* A nevelődés éveiben be kell következnie az Isten-élménynek. Hiányát soha semmi se pótolhatja. Szerzetbe nem azért lépünk, hogy jó tanárok, kitűnő szónokok, ügyes szervezők legyenek, hanem azért, mert Isten iránt lángoló szívünk ebben vagy abban a szerzetben látja a legalkalmasabb területet e szeretet lobogására. A nevelő feladata tehát az, hogy az eszményt saját életében megmutassa. Mikor beszél, akkor szavai is belső tűzből váljanak izzóvá. Azok a fiatal lelkek, akik a nevelődés alatt nem reagálnak, azoknak nincs helyük a közösségben. A jószándékúak azonban hamarosan átveszik az izzást, lelküknek szárnya nő.

Az Isten-élmény fönntartásában pedig döntő szerepe van a liturgikus életnek. Lélektanilag ugyan nincs eldöntve, vajjon vannak-e különleges vallási érzelmek, vagy pedig az általános emberi érzelmek válnak vallássá, ha vallásos tárgyra irányulnak. Bármint legyen is a dolog, a liturgia az, amely összes vallási érzelmeinket állandó mozgásban tartja és személyiségünk legmélyebb rétegeit is belevonja az Isten szolgálatába és szeretetébe. Érthető tehát, hogy az Egyház a legrégibb időtől kezdve a zsolozsmázást tekintette a szerzetesek legelső feladatának, „*officiumának*”.

2. *Sohasem szabad megelégedni a tisztán voluntarisztikus neveléssel.* Egyrészt mert nem élhetünk kizárólag az akarat nyomása alatt, ez egyéniségünk teljes elszegényedését, megszűkítését jelentené; másrészt mert a legerősebb akarat mögött is észrevétlenül felgyülemlik az ellentétes érzelmi anyag, ha lelkünk e területet nem gondozzuk. Igazat kell adnunk azoknak, kik szerint a folytonos moralizálás életellenessé válik. Lelkiségünknek sokkal mélyebb rétegből kell kisarjadnia, abból a mélységből, ahonnan minden meleg mosoly, minden keserű könny és forró sóhaj származik.

a) Helytelen tehát az akarat olyan törekvése, mely az érzelmi-vitális erők teljes elsorvasztására irányul. Ez a törekvés könnyen csap át hideg és kemény *fanatizmusba*; csak feladatokat és célokat lát, de a szeretet melegét se a maga belső életében nem érzi, se másokkal nem érezteti.

b) Elhibázott az a megoldás is, amely, ha nem is ellensége a vitális erőknek, de teljesen figyelmen kívül hagyja az érzelmek gazdag világát. Csupán előírásokat és szabályokat akar teljesíteni, de személyisége

nem csendül az eszményekre. Belső világában lassan üregek keletkeznek, melyeket a lanyhulás éveiben alacsonyabb értékekkel tölt be és *nyárspolgárrá* válik.

c) Előfordulhat, hogy valakit nem az eszmény szolgálata vonz a szerzetbe. Határozatlan lelkek, akiknek nincs egyéniségük, tudattalanul is az engedelmesség árnyékába húzódnak. Másokat meg tehetetlenségük és élnetlenségük vezet a szerzetesi keretek közé. Bizonyos kanti „du sollst” gesztussal „akarnak” szerzetesek lenni személyiségük mélyebb megrendülése nélkül. Az ilyen lélek mélyén titokban rágódik a csekélyértékűség tudata. Ez a pont mindig érzékeny marad s mások lendülete láttán sajogni kezd. Könnyen megsérül s e sebeken át sok keserűség szivárog környezetére. A szerzetben elkerülhetetlen félreértések, méltánytalanságok mély barázdákat vágnak lelkébe, melyeket kiheverni sokszor egyáltalán nem képes. Az *életírigység* keserű, nyirkos levegője árad körülötte.

3. *Védni kell a szerzetesi lelkületnek megfelelő kereteket.* Elvitatathatlan tény, hogy minden lelkiség bizonyos légkört, stílust teremt maga körül. Minden szellemnek szükségképpen megvannak a maga egyértelmű „objektívációi” a tárgyi világban. Tökéletes tévedésben van az, aki a külsőségeket értéktelennek, sőt szellemi emberhez tartatlannak tartja. Földi világunkban ugyanis nincsenek magukban nyugvó formák, minden szellemet anyagi valók hordoznak és segítenek a kibontakozáshoz. Szerzetesi szellem is csak szerzetesi keretek között tartható fenn. Szilencium nélkül nincs bensőséges élet, világi élvezetektől való távolság nélkül nincs Isten-közelség. Civilruhát szerető, társaságba járó, kibodorított és illatosított „szerzetes” magán hordja a legbiztosabb „test”-eket; tanúságot tesz arról, hogy a szerzetesi lelkület kihalt belőle. Azok a szerzetesi közösségek is, amelyekben elkoptak a formák s lomposság kapott lábba, a lelkiség temetőivé válnak.

*

Nagy vonásokban ígyekezünk vázolni a szerzetesi lelkiséget. Ott és akkor születik meg, amikor egy lélek természetes adottságai találkoznak a szerzetesi eszménnyel s e találkozás nyomán a lélek visszhangozni kezd. Honnét van az, hogy az egyik lélek fogékonyvá válik, a másik pedig hideg marad az eszménnyel szemben? *A ráhangzás titka a kegyelem országába nyúlik át.* Ezt nevezzük hivatásnak. Éppen ezért, ennek a hivatásnak fönntartása és megőrzése is elsősorban kegyelmi és szentségi tényezőktől függ. Itt egy-két természetes szempontot érintettünk, amelyek megkönnyítik a kegyelem munkáját. Kegyelem és gazdag kedélyvilág együtt teszik a lelkünket nemcsak szerzetessé, hanem boldoggá is. Sajnos, olyan kevesen vannak azok, akik frissen tudják tartani érzelemvilágukat. Pedig éppen ez a fiatalosság titka, tehát a „fiúság” titka is. Csak ezzel a fiatalos lendülettel és gyermeki hittel lehet életünket áldozatul adni. Öreg, fáradt lélek lehet *tragikus hős*, a *vértanúsághoz* azonban fiatalság kell. Csak ilyen fiatalos lendülettel lehet elviselni lelki sérülés nélkül a szerzetesi élet keresztjeit, lemondásokat és megaláztatásokat. Harmonikus szerzetesi lelkület csak abban élhet, aki életének minden napján el tudja mondani: Istennek adtam magam áldozatul. *„Eamus et nos, ut moriamur cum eo.”* (Jn. 11, 16.)

P. Halász Pius S. O. Cist.

Magyar jellem.

1. Magyar lelki alkat — magyar jellem.

Korunkban divatos eszmét fogalmaz meg Szabó Dezső, mikor azt mondja, hogy a faj „az egyed egyéniségének leggazdagabb forrása, legfőbb csirájú és életnedvű talaja”.¹

Annál nehezebb számot adni arról, hogy tulajdonképen mit is értünk és értenek általában az emberek a *faji* jelzón. Az egyszerű székely ember előszeretettel beszél a „fajtájáról” és nagy áldozatokra is kész, hogy megvédje „fajtája” becsületét. Az ilyen népi szólásmódban minden divatot és tudományos elméletet megelőzően a faj a nemzetet jelenti, elsősorban a szűkebb tájegységet, de ugyanolyan joggal az egész nemzettest egészét. Az újabb embertani kutatások tudományosan is igazolták a tágabb jelentés helyességét.² Ma általában „faj” alatt nemcsak a nagy emberi rasszok nemzetek fölötti csoportját értjük, hanem *azt a sajátos vegyületet, mely minden nemzetnél más, s bár állandóan változó, mégis egyenletes és jellemző.* A dinári, balti s egyéb rasszok a német, a lengyel vagy a román népegységben is megtalálhatók, de keverési arányuk, módjuk és csoportosulásuk minden esetben más, mint Magyarországon. S amint az alap-rasszok a történet előtti idők geológiai, klimatikus és egyéb természeti hatásai alatt differenciálódtak, úgy azoknak *mai nemzeti egységét is a haza és a történelem éghajlata befolyásolta.* Bizonyos, hogy teljesen azonos szellemi létföltételek esetében is a magyarság egészen más jelleget viselne, ha ezer esztendő előtt nem a Kárpátmedencében, hanem valahol Afrika forró égövében vagy akár az Atlanti-óceán partjain alapít magának birodalmat.

Mindezen tények óvatos lemerése után bátran mondhatjuk, hogy vannak olyan biológiai, geológiai, történeti, — egyszóval faji tényezők, amelyek az akarat szabadságának csorbítása nélkül minden népnek (és benne fiainak) sajátos *nemzeti jelleget adnak; ez határozza meg alapvetően és gondviselészerűen, hogy milyen természetes társadalmi közösségben kell elhelyezkednünk és munkálkodnunk e földi próbatétel idejében.*

Ez a *nemzeti jelleg* végeredményben nem egyéb, mint az örök emberinek egyik arca. Ami benne örök, az mindig azonos az emberi

¹ Az egész látóhatár, I. 40.

² „Das Entscheidende in den Beziehungen zwischen Volkstum und Rasse ist, dass jedem Volke ein spezifisches Gemenge von Rassen entspricht.“ O. Menghin, Geist und Blut, 135. — „Volk ist also seiner physischen Natur nach eigentlich nicht anderes als werdende Rasse; Rasse in seiner Physis ausgereiftes Volk“, u. o. 136.

természettel, ami benne nemzeti, azt a történelem és a táj formálta az örök anyagból. Ezt akarja kifejezni következőképp Tamási Áron: „Az örök magyarság maga a nemzeti génius, kinek a jobbán nem a gazdagok és az előkelők ülnek, hanem az időtlen eszme, mely a vérből föltámaszt és a mámorból kiragadja az alkotó értelmet. Itél az igazság örök törvénye szerint, melynek három alkotó eleme: az erkölcs, az erő és az alkotás.”³

Nagy általánosságban elfogadhatjuk azt, hogy a faji jelleg és a társadalmi együttélés a nemzeti közösségben kialakít egy olyan magatartást, sajátos életfelfogást, amely jellegzetesen magyar, s mint ilyen a magyarság *lelki alkatának* nevezhető. Annál nehezebb megállapítani közelről ennek a sajátosan magyar jellegnek igazi elemeit, bár az utóbbi esztendőkből sok tanulmány foglalkozott azoknak összegezésével. Eddig még minden elmélet kisebb-nagyobb vitákat kezdeményezett, és nem is lehetséges olyan egyöntetű részletképet adni egy nép lelki alkatáról, mint egy táj, növény- vagy állatfaj tulajdonságairól, mert hisz ezt az alkatot a *lélek* hordja, az pedig mindig a személyiség formáló elvében él, alakul s egyéni módon valósítja meg a közös jelleget.

Bármelyek legyenek is azonban a jellegzetes magyar jellemvonások, azok mindenkor „az igazság örök törvénye alatt” állanak, és a ma sokat emlegetett *nemzetnevelés* legsürgősebb feladata a magyar jellegnek nemcsak tudatos ápolása, hanem tudatos alárendelése és igazítása e törvény elvei szerint.

Kétségtelen ugyanis, hogy minden népnek vannak úgynevezett *erényei* és *hibái*.⁴ Az erényeket fejleszteni, a hibákat javítani, ha kell irtani, a legelső hazafiúi kötelesség. A modern fajmítosz ugyan a nemzeti hibákat is erényekké kiáltja ki és a nemzeti jelleg sérelmét látja azok mellőzésében, de a magyar „népi írók”, akik a magyar fajta védelmét leginkább szorgalmazzák napjainkban, nagy általánosságban még nem ragadtatták magukat ilyen szélsőséges eszmék kengyelfutóivá. Magyar józanságra vall az a kendőzetlen nyíltság, amellyel Ady, Tamási, Kodolányi, Bárdossy a magyar hibákat ostorozzák.

A hibákat legyőzni és a jótulajdonságokat valóban erényekké nemesíteni a tömegben nem, csak az egyéni meggyőződésben és felelősségben lehet. Minden magyarnak önmagában kell harcot vívnia a nemzeti hibák leküzdése és az erények diadalra vitelének érdekében. Csak amennyiben és akiben ez a harc sikerül: beszélhetünk *magyar jellemről*. A nemzeti jellegnek erkölcsi és tárgyi megtisztulását, betetőzését nevezzük nemzeti *jellemnek*, mely mindenkor a legnagyobb magyarok sajátja, önzetlen életüknek gyümölcse és koronája.

2. Magyar jellem — magyar kereszténység.

Minden nemzet végeredményben Isten műve és saját jellemének tökéletességében egy isteni gondolat megvalósítása a történelemben. A Mindenható azonban nemcsak életre hívta a népeket, hanem apostolait küldötte külön-külön mindegyikhez: Elmentvén, tanítsatok

³ Virrasztás, 327. lap.

⁴ Lásd legújabbban *Szentiványi*: Fény és árnyék c. szép összefoglalását. (Új Erdély, 1944. augusztusi szám. 115—118. lap.)

minden nemzetet... A nemzeti hivatás tehát nem merül ki saját öncélúságában, hanem magasabbra utal. Isten minden népet meghív Egyházába, hogy annak egyetemességét saját nemzeti jellegének színeivel betöltse és ékesítse. Ez a meghívás egyúttal feladat, melyet megvalósítani a nemzet legszentebb kötelessége. A jelen üdvrendben a nemzet is csak annyiban teljesíti hivatását s annyiban valósítja meg következőképp a róla szóló isteni gondolatot, amennyiben Krisztus titokzatos testének tagjává leszen.

A teológiai megfontolás egy másik oldalról is megvilágítja ezt a tényt. A jelen világregendben, az eredeti bűn következtében, a nemzeti hibákból kivetkőzni és a nemzeti erények megvalósításáig fölélni pusztán emberi — tehát nemzeti — erővel nem is lehetséges. A nemzet mint ilyen még természetes *nemzeti eszményéig* sem tud fölemelkedni önnön magára hagyatva; a nemzeti jellegnek *nemzeti jellemmé* való tisztulása és tökéletesítése nem lehetséges Krisztus kegyelme és segítségével nélkül.

A nemzetnek is szüksége van *megváltásra*. Csak úgy teljesítheti Isten-rendelte küldetését, csak akkor alakulhat ki a nemzeti jellem, ha megtalálja helyét és hivatását az Egyházban, ha saját életerejét a krisztusi életforrások áramába kapcsolja. Krisztus Urunk időrendben először saját népe megváltásán fáradozott, — *salvum faciet populum suum a peccatis eorum* — de Izrael népe elvetette Megváltóját. Amíg ennek a szörnyű bűnnek átka vérükön, addig mint nemzet (nem mint egyén) jellem nélkül, céltalanul bolyong ez a nép és az isteni elgondolás körén kívül vesztegel, be nem teljesített hivatásának rettenetes súlyával vállain.

Az a nemzet azonban, amely történeti folyásának legszentebb órájában meghallja az isteni hívást és ahhoz később sem lesz hűtelen, az a *megtalált hivatás* teljesítésében egy nagy cél megvalósításán, állandó megőrzésén és tökéletesítésén köteles dolgozni megállás és pihenés nélkül: *a megváltás kegyelme által a nemzet minél több tagjában kialakítani a nemzeti jellem erkölcsi valóságát és azt krisztusivá érelni úgy, ahogy épp népi alkatánál fogva egyedüli módon lehetséges és szükséges.*

Másszóval annyit jelent ez, hogy miként a Corpus Christi mysticum tagjai is különbözők, mégis mind Krisztus vonásait hordják magukban, Krisztus Lelke éltei őket, úgy a nemzeteknek is az Egyházban saját népi jellegük fenntartása mellett az egyetlen Krisztus örök eszményéhez kell hasonulniok. Meg kell találni azt a módot, ahogy a sajátosan „magyar erények” természetfölötti vérátömlesztéssel (*virtutes infusae*) kiteljesülhetnek és a „magyar lélek” tüze a Szentlélek tüzétől áthatva a legtökéletesebben fejezheti ki magyarul az evangéliumi életeszményt. „*Omnis gens secundum suam patriam in Ecclesia psallit Auctori*” — írja egy szentgalleni szerzetes a középkorban.⁵

A Szentírás a kinyilatkoztatás tanítását, nemcsak mint tant, hanem mint életet, gyakran *Isten útjának* nevezi, mégpedig többes számban, talán ezzel is jelezve, hogy mindenegyves léleknek, mindenegyves nemzetnek megvan az Egyházban a maga Isten-útja. Ezek az *utak* mind egytörvényűek, vagyis mind a titokzatos Krisztus-test szervezetében

⁵ *Rhabanus Maurus, De universo, XXII. 3. (PL. 111, 598.)*

lűktetnek, mind egyazon szívbe vezető erek és egyazon szív vércamráiból táplálják magukat. Valamennyi út a Krisztus-követés egyik vonulata. Mégis van az örök erkölcsi normák és hitigazságok keretén belül minden nemzeti jellegnek egyéni színe és értéke, melyet a kegyelem alapul szólít s nemcsak megszentel, hanem belőle gyúrja új szépségek korsóját. A Krisztus-követésnek ezt a sajátos magyar útját megtalálni már azért is nemzeti feladat, mert azt Isten akarja s mert a magyar ember teljes szívvel és lélekkel csak azon találhat Istenhez.

Félreértések elkerülése végett egy konkrét esetre hivatkozom. Több esztendő előtt Nagyszebenben a német legényegylet vezetőjét helyettesítettem. Egy külföldi lelkész épp akkor érkezett a városba és egy alkalommal a legényeknek is tartott előadást, melyben többek közt kijelentette, hogy őket csak egy német pap tudná megérteni és vezetni. Előadását azonban a legények *nem értették meg*, ellenben a fenti célzásra azt válaszolták, hogy bizony őket csak jobban megérti egy erdélyi pap, mégha nem is német, hanem magyar, mint messze külföldről érkezett fajtestvér. Ezek az egyszerű ifjak maguktól is rájöttek arra, hogy a nemzeti jelleg ápolása nem jelent fajgyűlöletet, s nem is von ellenséges válaszfalakat a külön nép fiai közé. A sajátos jelleg a Krisztus-testben nem ellentétet, hanem összefogást teremt, mint a különböző nemes szervek munkája az emberi szervezetben.

Elítélünk és bűnösnek tartunk minden olyan kísértést vagy kísérletet, amely „nemzeti vallás”-ról beszél és az egyetemes Egyház egységétől elszakadva a Sziklán kívül próbál magának vagy nemzetének utat készíteni Istenhez. Ilyen út nincs, nem is lehetséges. De igenis beszélhetünk ezer esztendőös multra hivatkozva *magyar kereszténységről*, ami annyit jelent, hogy Szent István óta a magyarság színe-java magáévá tette a kereszténység eszméit és szentjeiben a legtökéletesebb módon meg is valósította. A magyar kereszténység tehát annyit jelent, hogy a magyar nép zöme a titokzatos Krisztus-testben mindenkor igyekezett megharcolni legszentebb harcát: legyőzni a hibákat s bűnöket, kivirágoztatni a magyar erényeket és krisztusi erényekké avatni azokat. Ezt a nagy szintézist — a magyar és a krisztusi vonások összhangját — munkálni, erősíteni, ápolni s őrizni, ma is, ezután is, mindörökké legfőbb magyar és katolikus kötelesség.

3. Egyéni és nemzeti jelleg.

Minden nép egyénekből tevődik össze és egy nemzet történetének bármely pillanatában annyit ér, amennyi értéket fiai adnak neki. A nemzetnevelés is végeredményben az egyeseknek, a személyeknek a nevelését célozza; ami nem jelenti azt, hogy a nevelés művében csak a négy szemközti végzett tanításnak volna foganatja, mert hiszen az egyéni lelki ráhatáson kívül a környezetnek is fölmérhetetlen nevelői hatása van.⁶ A tömegpropaganda nemesebb eszközei is jelentős szerepet játszhatnak a népművelés és a nemzetnevelés arcvonalán. Az Egyház minden lelket külön és saját személyisége szerint értékeli, így kapcsol Krisztushoz; mégsem veti el a tömeghatás olyan eszközeit, amelyek a Krisztus-test közösségi érzését és áhítatát egészséges módon

⁶ Lásd bővebben: A vallásnevelés c. könyvünket.

fölkelthetik vagy fokozhatják. Valamely nemzettel való szoros egyesülését is ilyen alakban szokta kinyilvánítani. A magyarságnak a katolikus Egyházzal való évszázados szintézise gyönyörűen nyilatkozik meg Szent István ünnepén és a Szent István-napi körmeneten.

Ahogy az emberiség nagy családjában minden népnek sajátos arcú-lata, nemzeti jellege van, úgy a nemzet családi közösségében az egyén is személyes méltóságánál fogva *egyéni jelleggel* rendelkezik. Ezt az egyéni jelleget a nemzetitől élesen elhatárolni nem lehet, ezért oly nehéz általános képet adni az egyikről is, a másikról is. Az egyéni jelleg nagy vonásokban magába foglalja a nemzeti jelleget és azt finomítja, csiszolja egyéniségének arcává. Ezért találjuk meg minden igazi magyarban a nemzet lelki alkatának legsajátosabb tulajdonságait, de mindenkiben *egyéni módon*, amelyet éppen ezért általánosítani nemigen lehet. Az Árpádokban ugyanaz a magyar jelleg rügyezik, de minden szentben másképp tükröződik, egyéni szépségben. Ugyanez a jelleg megtalálható a Hunyadiak vagy Báthoryak sorában, Pázmány, Zrínyi, Pongrácz István jellemében. Széchenyi és Wesselényi különbözőkép fejezik ki a magyar érzést és Ady vagy Kodály magyar típusa sem azonos mindenben.

Az egyéni típust végeredményben a *személyiség* formálja. A személyiség pedig magában hord egy életelvet (principium vitae), a szabadakarattal tündöklő, gondolkodó és halhatatlan lelket, mely közvetlenül Isten kezéből kerül ki.⁷ Végeredményben tehát *minden ember egyéniségét maga az Isten határozza meg*. Személyesen alkotja az egyéni lelket és kiszabja számára a megfelelő *testet* és *hazát*, amelyben születnie, élnie és boldogulnia lehet. „Jöllehet tehát az emberi lélek mint szellem létezésében eo ipso egyed, és ennyiben jelleges, mégis lényegesen arra van szánva, hogy egy meghatározott testtel együtt alkosson egy egységes valót.”⁸ Továbbá ez a test-lélek-egység térben és időben, meghatározott nemzeti hazában, történetben és kultúrában tölti be hivatását. Ilyen értelemben metafizikai érvénye van a Szózatnak:

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar . . .
A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

A teológus mindenkor a *lélekteremtő* Isten szemszögéből nézi a nemzet, a faj, a test valóságát. Akkor nem a származási táblázat, az átöröklés törvényei, a testi alkat stb. az egyéniség elsőleges gyökere, hanem *Isten rendelése*. Személyiségünkhöz szabja lelkünket, lelkünkhöz a testet, annak pedig ő szabja meg a természet törvényei szerint fajiságát, nemzeti hovatartozását, sorsát, életútját. Az emberi személy Isten arcát viseli s mint ilyen nemcsak a testben, fajban, hazában él,

⁷ V. ö. A személyiség problémája. (Bölcséleti Közlemények, 1943.)

⁸ Schütz: A bölcsélet elemei, 516. „Azaz: annyira egyedi a lélek, hogy éppen ennek a testnek képességeit tudja legcélszerűbben kifejleszteni.” „A fordítottja is áll: ez a konkrét test az, amely leginkább megfelel, legjobb alanya, szubsztátuma ennek az egyedi léleknek.” Róth: Új szempontok a típuskutatásban, 12.

hanem fölötte áll minden anyagi megkötöttségnek, hisz minden egyedben a létezés legfőbb aktusa és összefogója a szellem, a személy. A test és lélek minden külső s belső adottságával mintegy anyag: ebből formálja a személyiség a jellemet.

De nemcsak megformálni tartozik a maga egyéni jellemét, hanem adottságaihoz mérten azt az *egyéni* jellemet kell megépítenie, mely *saját lelkének, testének, nemzetiségének istenszabta sajátságait fejezi ki legtökéletesebben.*

A jellemnevelés hősi munkálásában ezek szerint az egyéni és a nemzeti jelleg is fontos szerepet játszik. Ha nemzeti hovatartozásomat, sőt fajiságomat is a teremtő Isten rendelkezésére vezetem vissza, akkor tudom, hogy a magyar jellem vonásait is bele *kell* építenem egyéniségem dómjába. Ahogy a hazaáruló nem lehet becsületes, úgy a rossz hazafi sem lehet jellemes ember, sem jó keresztény. A kegyelem a természetre épít, a krisztusi jellem is a természetadta — vagyis Isten-adta — alapokra, az egyéni és népi jelleg arculata szerint. A magyar ember Krisztus-arca jellegzetesen magyar Krisztus-arc. A föltámadott Krisztus minden népben élni akar és élni képes. Ezt a valóságot fejezik ki művészi módon románkori műemlékeink és Jézus földi vándorlását elbeszélő népmeséink.⁹

Dr. Eröss Aliréd

A magyar pap népe szolgálatában.

(Cf. Jn. 13, 4—5.)

Akiben él a magyarság szeretete s akinek szíve öntudatosan dobog meg e szóra: „magyar”, az évek óta kiábrándult a felszínes és romantikus hazafiaskodásból. Valami csodás magyar világkép szemléletébe fúrta magát. A régi nagyhatalmi magyarság sorsát méri a jelen sivár-fakó emberéhez. Vizsgálja arcát, lelkét, erejét; felfedi a gyökérzet dús erezeit; megragadja mai kórságának okozóit. Elemez, boncol, kikapar évszázados szennyet; visszavisz az ősforráshoz, a magyarság azonosságához. Fanatikus apostolok raja indul új honszerzésre. Az új honszerzés pedig nem elsősorban a külső keretek és határok elfoglalása, hanem ősi lelkeségünk, jellemünk és vitális magyarságunk kikaparása a hamu alól. Keresik a nemzet éltető lelkét, mely létezésünk tartó elve, fennmaradásunk magyarázata, hivatásunk követelménye.

A magyar pap sem volna kora fia, ha e létfontosságú sorskérdésekből kimaradna. Tud róla. A kérdés inkább az: *becsüli-e a magyarságismeret törekvéseit?* Lelkiismerete alig mentheti ki érdeklődéshiányát a világpolgárság és nemzetköziség vádjai alól. De okossága sem erős oldala. Utakat ejt el, melyeken népe vezetésében egyedül helyesen igazodhatnék el. Sajátosságok felett néz el mereven, me-

⁹ „Ansi le Christ ressuscité, lorsqu'il se manifesta à ses amis, prend le visage de toutes les races, et chacun l'entend dans sa langue.” Lubac, Catholicisme. Les aspects sociaux du dogme, 229.

lyek kiművelve őserővé és tartós erkölccsé izmosodhatnak. Szajkómód hibákat ostorozhat, melyek magyarságismerettel könnyen lendítő súllyá és erénnyé változhatnak. — Nekünk a Nagymindenség e sarkát kell munkálnunk. Ezt a kis sarkot meg kell szentelnünk. A megszentelés értelmi és kegyelmi ténykedés. Ismerni kell a néprehatás sajátos lehetőségeit, a néplélek befogadó képességét, irányérzékét, fejlődési alkalmasságát, ösztönös viselkedését, visszahatását a kegyelmi életre. Nem kétséges, hogy mindezek feltételezik a nekünk adott nép összismeretét, faji hajlamainak, történelmi, hagyományi rezonanciájának ellesését, — éspedig nem kizárólagosan a most nyilatkozó magyar jelleg látószögéből, hanem a faji tehetségek ismeréséből és kifejlesztési lehetőségeiből. A magyar pap el akarja lesni vére szavát. Ezért népe lelkéhez kuporodik.

A magyarságkutatás minden természetes tehetségi síkon tud már országoshírű tudósokat és jeles eredményeket felmutatni. Magyar történetírásunk új, építő hagyományi szellemben változtatta meg a régi, csak felületes történelmi szemléletre beállított történetírást. Néprajzi, embertani, társadalomtudományi kutatásaink a régmúlt és jövő magyarjában látják az azonosságot, — a jelenben csak mintegy burokban: az alsóbb műveltségű köznépretegben ismerik el az összekötő erő-képességet. Hagyománykutatásunk a népkultúra, magyar nyelv, népköltészet, népének, népi tánc terén avatott mesterekkel rendelkezik, sőt élő nagyságokat termékenyített meg szelleme, akik, mint a legméltóbb népi költőink — már az önmagával azonosult magyarságnak új életáramai.

E kutatások érintették, — érinteniök kellett: *a magyar nép vallásos lelkiségét* is. Hiszen a szentistvánországi népnek minden egészséges hagyományere keresztényi telivérségről nyilatkozik. Elfogulatlan tudós kutatásban elsőleges helyet biztosít ilyenirányú nemzeti veretünknek. Magyarok vagyunk = keresztények, sajátos ízű, színű, kihatású kovásza Istennek. Egészen világos azonban az is, hogy kimerítő képet e részletkutatások nem adnak a magyar vallásos lelkiségről, hiszen ennek kutatása részben nem is célja a tudósnak, részben értékelő lelkisége is műveletlen ehhez, szeme sincs hozzá, hogy e vonásokat felfedezze, — nagyrészt pedig (lévén a protestantizmus vezető helyen a hagyományi kultúra kincseinek összegyűjtésében) előítéllettel fogad e téren dúsan felmerülő hagyománykincseket. Magyar kereszténységünk (és keresztyénségünk!) pedig, sajnos, még nem áll azon az eszményi magaslaton, hogy hitvalló tudatossággal szemelgetné a vallásos alapú jellegképeket, e helyett tudományos szárazsággal vagy felszínesen megemlített, középkori leértékelési síkon kezeli. Tiszteletreméltó kivételek persze akadnak itt-ott.

Ki tartsa felszínen a magyarságtudomány e területét? Ki éljen a magyar vallásos lelkiség eredményeivel, ki tartsa számon a dús-gazdag magyar lélek szárnycsapásait Isten felé, — kinek legyen joga ítéletet mondani e nép lelki értéke és örök szempontok szerint való igazodása körül? Nagyobb részben liberális vallásosságú kutatógárdánk? Vagy talán éppen itt van szerepe a mi örök dolgokat szomjúhozó és örök időkre építő Egyházunk papságának?

A magyar katolikus papságnak, Krisztus hivatott apostolutódai-

nak e földsarokban ki kell éreznie a mai korban is legszentebb hivatását. A teljesértékű, szentistváni népmagyarsághoz neki van legtöbb joga — s kötelessége. A magyarság örök arcát az Isten felé neki kell formálnia a tévedhetetlen mester kegyelmi fölényével. Isten nem azért hozta össze a magyar nemzetet Európa szívébe, nem azért látta el különleges, csak magával azonos vonásokkal, s a magyar papot nem azért küldötte pont ehhez a néphez, hogy faji, népi, helyzeti jelleges tulajdonságai fölött üres szemmel lehessen eltekintenie, s valahogyan úri kényelemmel csak azt legyezgetni benne, ami nagyjából minden emberben általános.

Földrészünk e dús, napfénytől megáldott, duzzadó őserőkkel még mindig organikusan összekötött, színes és gazdaglelkű népével érdeemes foglalkozunk. Isten elvárja tőlünk! Isten sokat vár tőlünk és általunk népüktől! *Nem a mai értéktudat* vidítja arcunkat, — bár az újabb irányban évek óta kifejtett tüzes tempó már fakóságunkat lényegesen megszínezte — a magyar nép szerelmesét a *jövő fűti!* Jövő, mely összenő az ősi törzssel, melynek vitális magára ébresztése vigaszos utakon jár, mely a jellemformálódások görcseit kibogozta, s erős kézzel hajlította vissza a törzset az erő és életelv egyenes vonalába. Hogy e visszahajlásban csodálatos tényező az ősi hit és Istentől adott egészséges örök-szomja a magyarnak, hogy egészen különleges adottsága és hivatása is van e népnek épp az örök dolgok látószögéből, irásunk során látni fogjuk. Hatalmas területet hagyott reánk a magyarságtudat, — ami tulajdonképp legfontosabb része a népek létezésének — hogy találkozzanak a kikerülhetetlen Krisztussal, az egy igaz Isten Fiával, akiben meghivattak az összes népek Isten örök dicsőítésére.

XI. Pius pápa 1925-ben fogadta az ifjúsági zarándoklat résztvevőit. „A Szentséges Atya az ő jóságos szeretetében nem tudta megvárni, míg szemtől-szembe látja magyarjait, hanem az ablakba állt és onnan nézett bennünket. Önmaga árulta el, mikor kis beszédet intézett hozzánk: Láttam, amint felvonultatok rendezett sorokban, mély áhitattal énekelve, és megdobbant főpapi szívem, mert úgy éreztem, hogy Szent István, Szent László népe, az *Egyház leghűségesebb népe vagytok ti!*” (Dr. Erdey Ferenc sorai: Sacerdotium Aeternum. 23. l.) Ilyen szívdobogó szent áhitattal szeretnénk hát beleállni a közös munkasorba, hogy megismerjük az Isten akarata szerinti örök magyarság legnemesebb arcát, mely pápai szíveket hozott tűzbe valaha. A magyar ember arcát, amellyel az Istenre néz! Így egyedül ő néz és ő nézhet fel a jó Istenre.

*

A vallásos lélek nem mindentől elválasztható, különleges képe a magyar embernek, hanem összarculatának legmagasztosabb kifejezése. A vallásos lélek az egész ember kegyelmi színcsodája, az összes természetes vonások szublimációja, természetfelettivé, örökké szépülése. Összhangzatok és színek kulcsa, értékelési alapja. Hogy ebben a magasztos légkörben játszani könnyedséggel tudjunk mozogni, itélni, irányítani, — előbb a természetes magyar lélek és karakter összképét, jellegsajátságait, történeti jellemfejlődéseit, hibáit, erényeit, fejlődési lehetőségeit kell ismernünk. Gratia supponit naturam. Itt azonban még

mást is mondhatunk! Épp a kegyelem fogja pótolni hiányainkat, fogja kibogozni jellemcsomóinkat, fogja elsimítani rögös magyar sorsunkat. Bízunk benne, hogy kegyelmi ojtogatással megújul földünk színe, s visszaüt nagy multunkhoz, a megszakadt magyar erővonálhoz.

Kiindulási nehézségek

Kutatásunk elején azonnal felsötétlik két nehézség. Igen sok buzgó papot e két gát akasztott meg abban, hogy valamit is higgyen az új magyarsági törekvésekben. Ezek miatt tartják „náj modi“-nak az egész irányzatot s fölöttes mosollyal írják az egészet a szájaskodás kontójára vagy a „hazafiaszkodó“ protestantizmus zászlajára, melynek szerintük üres hazafiság a vallása. (A tény ugyan elvitathatatlan, hogy protestánsok tartják kezükben a kutatás legtöbb útját, — de az építő célok és ismeretek legnagyobb zavarosságában.)

Első nehézség: Lehet-e ma egyáltalán szó fajmagyarról, önálló, minden mástól megkülönböztethető magyar egyéni és nemzeti jellegről? Nem nagyozolás-e szavalni a magyar Géniusz nemzetformáló sajátosságairól, amikor mindenki tudja, hogy száz színre kevert, átlényegült nép vagyunk?

Második nehézség: Nagy népekkel szemben, melyek úgysis mindenkor irányt szabnak egy-egy világrész életének, van-e értelme e maroknyi nép önállóskodásának, nemzeties elkülönülésének? Van-e értéke, értelme és hivatása az öntudatos, történelmi multjára és saját erőazonosságára építő magyarságnak? Nem volna-e jobb nagy, boldog kultúrnépek áramkörébe felszívódnia és így kiteljesülnie, legfeljebb nyelvi örökségünket őrizve? Vagy örök vértanúi sorsra kárhozható küzdjünk és vérezzünk „alacsonyrangú“ különbözőségünkért, pusztá létünkért? Bizony nagy kísértése ez a magyarságában megingott nyugatos magyarnak!

Feleljünk hát tanulmányok és Istentől kért kegyelmek alapján az alapvető nehézségekre.

Ami az első nehézséget illeti, igaz, hogy szintiszta fajiságú magyar embert nehéz ma kimutatni, aki ágazatát az Árpádok korából származtatná, de másrészt meg az is igaz, hogy a magyar bennszülöttség az ország számottevő területén mindig uralmi túlsúlyban volt a hozzákeveredett idegen elemekkel szemben. Jellegzetes sajátosságai átütöttek az újonnan jötteken, asszimilálta azokat. Hatalmas beolvasztó ereje van a magyar alaprétegnek. Győrffy István mondja, hogy e magyar beolvasztó kemence 100 év alatt magyar nyelvűvé tudta tenni a jóformán teljesen idegennyelvű fővárost. Maga a nép, melyre az új magyarságkutatás is alapoz: egyszerre igen kevés idegen elemet vett fel, — csak annyit, amennyit könnyen megemészthetett verete lényeges változása nélkül. A keveredés ugyanis érdekesen épp a nép tömegrétegeit kerülte el. Idegen telepítések ugyanis csak tömbben történtek, — itt a keveredés az ősmagyar réteggel legfeljebb a tömb határainál történt, de ez esetben is az uralkodó nagytömb javára. Másik keveredés a középosztály jussa. Sajnos, e réteg nem asszimilált elég vitálisan. Ma is tekintélyes részében gyökértelen. Viszont ennek az osztálynak igen kevés keveredési lehetősége volt a lenézett

jobbágyi néppel. Ha uralkodott is rajta és vezette is a „nadrágos“, szívétől-lelkétől mindig idegen volt. Másrészt meg alapvető népter-mészettani tanulmányok bizonyítják, hogy magasabb műveltségű vezetők réteg a néppel szemben mindig hátrányban van ráhatás szempontjából, ugyanis nem az alacsonyrendű nép fogja az urak nyelvét és sajátos módiségét átörökölni, hanem ez fog alkalmazkodni a nép nyelvéhez és megnyilatkozó adottságaihoz. Nagyszerű példák egész sora hozható fel az igazán szívvel-lélekkel megmagyarosodott falusi idegennyelvű vezető osztály életéből, akik az új, totális jellegű nemzeti irányzatok előtt, néha alig törve még nyelvünket: halálig hűséges magyarjai voltak e hazának. A magyarság ősi rétegeinek azonosságát tehát tömegesen és hirtelen sohasem változtatta meg a keveredés, bár az érintkezési góccokon meg volt erre a veszély. A józan és kissé merev ősréteg ösztönösen is tudta, mit tesz e téren. Az avarok, szlávok, kúnok megmagyarosodott tömegei szinte évtizedek alatt tűntek el önálló fajiságukkal e nagyerejű asszimiláns néprétegben, de a török és germán telepedés sem jelentett természetváltozást a magyarság néprétege számára. Sőt a sajátos honi levegő, magyar kultúra és életlehetőségi forma egészen idegennyelvű tömegekre is magyar *lelki bélyeget* nyomott, mely elől elzárkózni: fojtóan szűk életteret hagyott volna számára. A nemzetiségekkel keveredett magyar részek élete adta kutatóink ajkára e megállapítást: magyarnak lenni nem annyira vér, mint lélek dolga! Úgy látszik, hogy a szívét-lelkét megnyerő asszimilálásra különös és ősi ereje van a magyarságnak. Zrínyi esete szemléletes példa erre. A gráci kollégium anyakönyvébe Zrínyi Miklós és Péter, testvérek, egyformán írják be: „Comes a Zrin, Hungarus“, holott más horvát nemesek „nobilis Croata“-ként szerepelnek. Zrínyi Miklóst szíve a magyarsághoz kötötte, — s lett szenvedélyes hősünk, költőnk, nemzetnevelőnk, — míg ugyanaz a vér: Péter horvát maradt mindhalálig. Mint horvát költő a horvát nép dicsőítésére dolgozta át bátyja eposzát. (Sik nyomán.) A mi sajátos vitézi szellemünk fogta meg először az idejött idegen szívét, s mint Zrínyi írja, ezen az alapon közeledett jellegünk átadásához: „... szegény őszünk (a szigetvári hős) érette (a hazáért) meg is hala... Édes hazánknak, kinek eddig sok javát vettük, *mi sem lehetünk idegöni és háládatlan fiai.*“ Petőfi, aki még idegen nyelvet is hall otthonában: világirodalmi síkon is fajiságunkat képviselő költő lesz, a legigazabb lélek- és érzésformáló rétegtől: a nép szellemétől megtermékenyülve. Ha szlávok is némileg az a magaslobogás zsenijében, — minden értéke, élménye magyarságban szerzett, átélt színmagyarság. Prohászka nemzetmentő lelke nemde az évezredek magyarságnak szerelmi nyomait tükrözi, nem másodjelleggel, hanem átöröklött ősi magyar vitalizmussal.

Nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy hasonló ősi keveredés, talán még nagyobb arányban, mint a magyarság népi rétegeiben, minden más népnél is megvolt. A modern rasszkutatások bizonyítják, hogy minden nép annyira eltért őszalkati alapjaitól keveredés folytán, hogy csak mozaikszerű rasszösszetételek mutathatók ki bennük. (A rusz-prusz népszármazási elmélet egészen heterogén kifejlődési formái ismeretesek az orosz és porosz nép származtatása körül.) Nem kevésbé

járul hozzá az átütő erejű ősnép jellegi alakulásához a közös éghajlat, föld, táplálék, nap, szél hatása.

Mindezeket összevéve nagy előnyünkre állapíthatjuk meg, hogy kitűnő keverő medence a Kárpátok völgykatlana. Ezért tehát minden keveredés ellenére is él a magyarságban, legtisztábban a paraszti néprétegben: az ősi magyar népi vitalitás, melynek van minden más néptől sajátosan elütő jellege és erővonal-iránya. Ez a magyar erővonalirány: mint mágnes a szilánkot: magához igazította az összes hatáskörébe került életelemeket. Ha volt életszerű mozgás, ez csak az erővonal irányában történhetett. Más elemek színesíthették, módosíthatták járulékosan, lényegileg meg nem változtatták. A népi kutató a magyar alapréteg felfedésekor: szentistváni örökséget talál!

A második nehézségre, hogy van-e értelme pazarlómód vértanúi vért hullatni nemzeti különállásunkért, a magyarság hivatásértékének kutatásával fogunk érdemlegesen felelni az esztendei tanulmányok során. Itt feleletnek legyen elég annyi, hogy amíg a magyarság mint *magyarság óhajt létezni, addig elszánt harcot is kell vívnia nemzeti önállóságáért*. Önmagából kell élnie, szerves azonosságban történelmi gyökérzetével. Egyéb lehetőség nincsen, mert minden más élet csak üres vegetáció. Viszont európai kultúrnívót is kell tartania! Ezt Nyugattól származtatja. Azért kell szemefényeként őriznie faji önállóságát, gazdag módosító ősi jellegzetességét, mert minden civilizációs kultúra: egységesíteni, laposítani, szinteleníteni, ernyeszteni, nivellálni is akar, — s a civilizációs kultúra nem értékí látószögből dolgozik, hanem legtöbbször csak az önmaga felkeltette szeszélyt elégíti ki a természetes alapok rongálásával. Magyar prizma kell, a magyar fajiság józan szemüvege, mely Nyugat káoszcivilizációjából a magyarságot eredetien fejlesztő, építő kultúrhatásnak enged csak, — s ehhez tud új lelket, magyaros szint, értéket sajátmagából szervesen hozzáadni! Képzeljünk egy virágot. Belülről nő kifelé! Kap naphatást, külső éghajlati és talajbeli befolyást. De életelve működik, csak azt fogadja be, ami egységesen élteti, kifejleszti. A mi életünknek sem réteggkultúra kell, hanem Nyugat elvitathatatlan éghajlati hatása alatt kifejlesztett sajátosan belülről nőtt élet, mely Európának s a világnak is külön szint és gazdagságot jelent.

Egészen más oldalról érinti a kérdést a magyarság esetleges értékeinek kibontása, mellyel Európának és a világnak Istentől óhajtott szolgálatot is tehet. Arcunkba meleg véráram szökik, amikor a mélységben épp az örök igazságok látószögéből európai kiválóságot látunk földízűen józan és hűséges magyar népünkben. A media via horáciuszi aranyélet, a tökéletesség legmagasabb fokáig eljutó világszemlélet és objektív magatartás alkati alapjait Európában, úgylátszik, ez a keleti fajiságú nép tudja legszívósabban őrizni, mely faji jelleg szerint: ázsiai örökség. Beszéltünk már régebbi cikkünkben a magyarságról mint az Egyház zászlótartó népéről. Miért ne bogozhatnánk ki a jelen felületi hibahalmaz alól és összevissza tájékozódásból a nemzet élő lelkét, mellyel Istennek építő szándéka lehet. S szándéka van! Kelet és Nyugat, Észak és Dél ütközőpontjában mintha különös, gondviselészerű szerepe lehetne a magyarságnak. Nyugat, főként a germánység: hajlik az illogikus kódok felé. Valami ösztönös elégtel-

ség jellemzi a jelen felé, Goethétől Nietzscheig kifejezésre jut a germánosság sajátos kialakulatlanlansága, melyet Hölderlin így fogalmaz meg: „Wir sind nicht, — was wir suchen ist alles.“ A magyar földízü realizmus, ha egyszer átfogta a Legnagyobbat, Krisztus örökségét, világosabb, egészségesebb és megállapodottabb. Mi nem érthetünk meg soha egy Ernst Jünger-t, aki a Der Arbeiter c. munkájában az állam tökéletesen forgó, misztifikált kerekét, illetve gépezetét teszi az emberi vallásos áhítat középpontjába. — Mi van a szlávssággal? Józan ítélet tekintetében mértékre szorul ez a fajta is. A fellobogó, magastüzü szláv szenvedelmek és tettek mértéktartást kívánnak. A szlávsság nagytömegben igen befolyásolható. — A magyar szalmaláng, mely a hamis hazafiság székfoglalója óta ráköltött természete a magyarnak (erről, létezéséről, történeti kifejlődéséről s visszafejlesztéséről részletesen fogunk jövő tanulmányainkban tárgyalni), egészen más jellegű! A magyar egyedi típus! Nem áll tömegpszichózisok lenyűgöző hatása alatt. Lobogását pedig többnyire mély utóhang és életjavítás követi. Persze mindez *még nem eredmény, de alapképesség, mely alkatilag* megvan más népekkel szemben s könnyen kiművelhető, s Istentől elgondolt szerepe is lehet kifelé. Nem is a lecsépett, egykézű mai magyarság jogosít európai értékű vágyak színezgetésére, hanem a múlt és a jövő nagyhatalmi magyarságának ígérete!

Az esztendei vizsgálódás szempontjai

1. Legyen vizsgálódásunk minden túlzástól és hamarkodástól mentes. Történjék az igazi értéknevelés látószögéből. Az Istenből merítő papi szeretet varázspálcájával érintgessük a mi örökségünk hagyományi és élő kincseit. Élünk kutató magyar testvéreink minden eredményével, — de ne röstelkedjünk bátor hitvallásunkkal kiállani a szentistváni hagyatékok tisztázása körül. Ostort már sok nagy-magyar használt, sőt ez sajátosan megülte minden javító készségünket. Mi a szeretet napjával próbáljuk kicsalni a begubózott, elzordult érték-magyart. Vizsgálódásunk: építés. Talaj alatt: a hagyományi búvárkodással; talaj felett: a mi élő népünk ráépítésével saját alapzatára.

2. Annak a népnek legértékesebb tömegei, melyekre oly féltékeny a magyarságismeret: a mi kezünkben vannak. Papi hivatásunk sajátosan a néphez szól. Nemde meleg izgalomnak kellene bennünket elfognia, hogy a jobb magyarság minden reménye, melyért folyik a magyarmentők sokszor izléstelen harca: a miénk! Miénk lehet: olyan felnyíltan (gyónások kedves mélybeszélgetéseiben, mikor az öreg magyar beleveszi elkövetett bűneibe az „öreg bűnei“-t is és azután bevallja, hogy többre, mióta az esze rakáson van, nem emlékeznek . . .), mint senki másé. A néplélek nekünk kínálja fel magát. Bármely néplélekkutató elirigyelhetné helyzeti előnyünket. Kezünkben a népnemesítés lehetősége is. Ki nemesítheti vissza úgy a népet, mint Krisztus általunk? — De országos megnyilatkozásunk is hozzá fog járulni a magyarság értéktudatának kialakításához, amikor Lükő Gáborok képesek csaknem minden népi szimbolikánkban, énekünkben freudi erotikumszimbolumokat felfedezni. (Lükő Gábor: A magyar lélek formái. Bp., 1942.) A magyarság ismert és majd részletesen tárgyalandó szeméremérzetének kimutatásával tiltakoznunk kell ilyen irányú meg-

állapítások ellen. Helyi előfordulása lehetséges, — de legtöbbször így is belemagyarázás. (Trócsányi.)

3. Nemcsak jogos, de köteles munkánk is a néplélekkel való ilyen totális irányú foglalkozás. Sajátos panaszok hangzanak el a magyarépitők ajkairól, hogy az egyházak ma képtelenek szerepük betöltésére. Nem érik el céljukat, a tömegek megnyerését. Jobboldali protestáns körök mindkét egyházra kiterjeszkedve sarkallnak, hogy legyen kovászosabb a kereszténységünk népünk megnyerésére! Város-helyeken az élvezetvágy és munkásszervezetek a hitetlenségig viszik a néptömeget, falvakban pedig a keseredett tömeg szektákban keres másvilági orvoslást megoldatlan problémáira. A papság nagyjából a középosztályhoz köti magát, részint kegyúri viszonyaival függ is ettől az osztálytól, nem egyszer népének ellenlábasaként. Akad ugyan egy-egy Szabó Dezső, aki hangot csap az „idegen iramú katolicizmus”-ról, mely minden hatalmat kézben tart s ott áll „az ifjúság minden fülénél”, — azonban ez inkább a rosszindulat pennajátéka, mint objektív kritika. A tény az, hogy a tömeget nem fogjuk. Minden lehetősége ugyan már nincs is a kezünkben ennek, hiszen a szociális kérdések megoldásának húzódása, idegen propagandák ma már sokkal nagyobb számú papság és kiválóbb lelki és kulturális felkészültségű papság harcát kívánják teljes eredményhez, — mindazonáltal, ha a mai pap népi pappá szentelődik, s a hiányokat Isten kegyelme pótolja, még mindig csodás tömeghatás központja lehet. Persze ismernie kell népének lelkét. S erre hív fel ezévi munkaközösségünk.

4. A mi szavunk hiánya, hogy éretlen zsonglőrök szava uralkodik a népismeret nem egy éppen minket érintő területén. Közhelyek szállingának, melyek a külföldről importált magyarságképek. (Pusztai, szalmaláng, kultúrára alkalmatlan, fényűző.) Részben pedig a gátnélküli protestánskutatók édes gyermekei. (A magyar alkalmatlan az „irracionális” = katolikus vallásra; semmi érzéke a misztika iránt. Ezért magyar vallás tipikusan a racionális kálvinizmus... Csupán dekoratív érzéke tűri el a cicomás katolicizmust... stb.) Szent Margitok és kassai vértanúk vére tiltakozik az alaptalan vádak ellen. Igenis eszményiségig tud emelkedni bennünk a katolicizmus, csak ki kell művelni képességeinket. Sőt a néphit annyira nekünk ad igazat a vallás nagy és szép elképzeléseiben, hogy nem egyszer protestáns költő, ha igazán szépet és nagyot akar zengeni vallásos érzésről: nem a presbitériumot és a zsoltármondást említi, hanem a szentmisét! Bár komoly kutatások azt is megállapították, hogy igen kicsiny ismerete és hagyományi íze van épp a szentmisének népünknek. Oka, hogy a papság nem avatta bele szervesen népét a szentmise értésébe. Másrészt azonban közmondásjellegű népértékelésről is vannak ismereteink a mise körül, ilyen pl., hogy szívesen elkoptatok egy cipőtalpat a primiciás áldásért. — Örömmel üdvözljük az ösztönzéseket a liturgikus szentmisék bevezetésére. Bár lenne a szentmisébe való bekapcsolás közvetlensége az egyes helyek lelkiségi színvonalának fokmérője. — Ugyanígy: Szűz Mária, aki százszínű hagyományi szállal szövődik szívünkbe, — kissé mostoha helyen áll a népismeret eredményeiben. A mi kutatásunk: nevelés is, — mi gyökereztesseünk be a jövő számára ilyen éltető hagyományokat!

5. Fontos szempont lenne a néppel dolgozó pap számára, hogy az igazi magyarság értéktudatát itassa bele népébe. Ébressze ősi faji erejére. Semmi hatása sem lenne az idegen propagatív befolyásnak, ha tömegesen tisztában lennének magyarjaink: céljukkal, értékeikkel, — ha telítve lennének igazi nemes értelemben vett hazafisággal. Ne imponáljon a paraszti rétegnek: ami, mert városi, mert úri, — követni kell. Nagyon egyszerű bölcseséggel érti meg jólnevelt népünk, hogy tőből sarjad az egészséges virág. A modern százfelé kapkodás és szétesség úgysem alaptermészete a magyarnak. Szinte esküszzerűen vagy előimádkozásszerűen lehetne egy-egy Szent István-nap vagy egyéb nemzeti ünnep alkalmával magyar hűségünket megharsogtatni. „Esküszöm, — hogy Szent István örökéhez hű maradok, Istent mindenekfölött szeretem, a Nagyasszony kiváló szeretetében mindhalálig kitarok, földemet szorgalmasan megmunkálom... stb.”

6. A több szem többet lát — a több imádkozó pap több világságot kap elve alapján közös paptestvéri munkálkodásra van szükség, hogy kutatásunk objektív szempontból és hatás szempontjából is helytálló legyen. Milyen testvéries munka lenne, ha összeadnánk ismereteinket, a vidékek magyar katolikus lelkiségét. Akár tudományos apparátussal multat kutathatnánk (egy Rákóczi mély lelkének karakterológizálása, színcsoportosításai...), akár a jelen lelki alkatot színesítenénk, akár a magyar kereszténység arcát éleznénk, akár a szépirodalmat és színházakat, muzikát befolyásolnánk, akár külföldi képünket nemesítenénk, — végeredményben Isten előtt egyenesednénk. A magyarság örök arcát bontanánk nagy fénybe.

Adja Isten, hogy a magyar nép hasznával járjon tanulmányunk, melynek előretervezett tételei a következők: I. A magyarság erővonalának történeti megvilágítása. II. Magyarságismeret. (Jellegzetességek, sejtések, lelki síkon való értékelések.) III. Magyarságöntudat. (Mint eredménye az ismeretnek. A végső kibontakozás látószögéből.)

Zrínyi nemzetmentő lelkére hallgassunk! „Körmösen nyúljunk a magunk dolgához!... Ha csúfsága lettünk is a nemzeteknek... Mindazonáltal, ha kérded, kit kívánok és micsoda nemzetet akarok oltalmamra, azt mondom, a magyart kívánom... Azért, mert ez a legalkalmasabb, legerősebb, leggyorsabb és ha akarja, a legvitézesebb nemzet... **Csak jobbítsuk meg magunkat, szabjuk más rendbe dolgainkat, tegyük régi helyére és méltóságára militarem disciplinam... egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók.**”

Vass József

Az engesztelés sodrában.

Felfogni a kegyelmi áramokat és a hívek lelkébe kapcsolni, ez a pasztoráció lényege. Új idők új kegyelmeket hoznak; új mozgalmak új lendületet adnak a pasztorációs munkába.

Engesztelés! Hallottunk már gyakran róla, de nehezen és lassan fogtuk fel s híveink sem álltak be az engesztelés sodrába.

Fatima új levegőt hozott, új áramot és magával sodró kegyelmeket.

Elindul az engesztelés egy kis magyar faluban.

1. Májusi litánia dallamától hangos a templom. Pünkösdszerda. Utolsó májusi litánia. Telve a templom. Első engesztelési este.

Egy-két héttel előtte már szóltunk az engesztelésről; a templom előtt gyermekek árulják az engesztelő füzetet: „Segítő Szűz Mária-ájtatosság“. Elfogy az első ötven darab, az első száz darab s lassan ötszázias példánnyal dolgozunk.

Úrnapján fokozódik a lendület. — Újabb engesztelő napok: Jézus Szíve ünnepe, s templomunk búcsúnapja: Szent László ünnepe. A kilenced többi napjai a következő vasárnapok.

Változatosság gyanánt új lendületet hoz: „A nyáj a pásztorért“ imaórája. Engesztel a falu a papokért.

A gyóntatószékben megindulnak a vezeklő vállalkozások. Anyagi áldozatot is hoznak, hogy a szegények is kézhez kaphassák az imafüzeteket. Százötven darab forog már a kezeken „A nyáj a pásztorért“ könyvecskéből is.

2. A szerzetes nővérek kápolnájában is megindul csütörtök esténként az engesztelés az elit lelkek számára. Csendes kis kápolna halk félhomályában, az örökmécs fényénél bontakozik a szép, nemes és nagy tettekre vállalkozó engesztelő lélek.

3. Az engesztelés oltárára nagy áldozatok érkeznek. A szenvedő öregek, a gyötrődő, kínlódo betegek hozzák égő áldozatul önmagukat — engesztelés a falu bűneiért, népünk bűneiért, a világ bűneiért.

Most már érik a falu az engesztelésre.

4. Új források nyílnak a gyermekek bekapcsolásával. Nyári délutánonkint megtaláltam a falu gyermekeit az Érpártján, a Vásártéren, a Vasútsoron, a falu végén, az új telepen.

Libákat, kecskéket, teheneket legeltettek. Estéről-estére nőtt a gyermekesereg, jöttek a szülők is. A játék, dal, a mese után előkerült a Szentírás, az egyházi ének, a fatimai elbeszélés és rövid engesztelő fohászok formájában hull a mag a gyermeklelkekbe.

5. Ekkor érkeztek a faluba a behívók. Vitték az apát, a fiút, a testvért, a vőlegényt, a hitvest — sírt a falu.

Most készült el a lelkek talaja. Meghirdettük az újabb kilenc napot, engesztelő estéket a zárda udvarán. Megrázó erővel hatott az új ájtatosság: „Könyörögjünk édes magyar hazánkért.“ (A Szív kiadása.) — Harminchárom Miatyánk engesztelő imája.

Este nyolc órakor kezdődött fájdalmas rózsafüzérrel. Félkilenc-kor lelki olvasás a „Fatima nagy csodájá“-ból. Háromnegyed 9-kor szentbeszéd. Kilenc órakor Úrangyala és egyóras engesztelés. Befejezésül szállt a magyar Himnusz a Keleten küzdő katonáink felé.

Szinte állandóan 200 körül mozgott az engesztelők száma; augusztus első pénteke előtt éjszaka engeszteltünk: 11-től 12-ig.

6. Gyermekeink engesztelő oltárokat emelnek a faluvégi vályogkerítésekbe.

A Győzelmes Nagyasszony képét minden esti összejövetelre magammal viszem.

Igy érkezik el: Havi Boldogasszony napja. Boldog békeidőben tömegek indultak búcsút járni az Alföldi Segítő Szűzanyához, Sze-

gedre. Most is szól a harang, gyűlnek a hívek s közel 600-an elindulunk a falu határához a Mária-szoborhoz engesztelni.

Engesztelő Nagyasszonyunk, felajánljuk Neked engesztelési mozgalmunk gyümölcseit: híveink bőjtjét, ostorozó vezeklését s vezeklőöves engesztelését; a kitárt kezek fárasztó imáját. — Betegeink sok-sok felajánlott verejtékes percét és el nem sirt könnyeit. — Gyermekünk hősieis önmegtágadását s lendületes apostolkodását.

Győzelmes Nagyasszony! Világ Királynője! Légy ennyi engesztelés árán: Hazánk megmentője.

Csepella Andor

Gálffy László S. J.: *A legnagyobb örömhír*. Isten gyermekei vagyunk. — Budapest, 1944. Korda R. T. kiadása. 16°, 162 lap.

A jelen nehéz történelmi helyzetben igen jól esik ennek a könyvecskének már a címe is. Pedig az örömhír nemcsak jelszó, hanem a legmélyebb valóság is. Kereszténységünknek egyik legholdogitóbb hitigazságáról van szó benne, arról ugyanis, hogy a mennyei Atya a mi Atyánk és mi az ő gyermekei vagyunk. A szerző megelőzőleg *Istentől életünk* c. terjedelmes kötetében alapos teológiai felkészültséggel fejtegette ezt az igazságot. Minthogy azonban tudja, hogy a nagyobb és alaposabb művekkel szemben az olvasóközönség tartózkodó, azért az említett nagyobb könyvnek vezéreszméit rövidebb, könnyebb és közvetlenebb formában foglalta össze.

Valóban a mai időkhöz szabott könyvet nyertünk így. Bárcsak gondosan átemlélkedve megélnők az istengyermekség boldogító nagy igazságát. Mennyi vigasztalást tudnánk akkor árasztani a mai megtört szívekbe is!

Dr. Vanyó Tihamér: *Háború — idegek — lelki erő*. — Szalézi Művek, 1944. 16°, 48 l.

A szerző mélyenérző lelkét nagyon megérintette a milliók szenvedése. Tömegterjesztésre alkalmas füzettel sietett a szenvedők vigasztalására. A pszichológus, a teológus és a történész kitűnő felkészültségével kezeli témáját. A nehéz kérdéseket legmélyebb gyökereiben ragadja meg és onnan emeli őket a mi keresztény világnézetünk fényébe.

Külön, befejező részt szentel a „könyvészetnek”. A témájával kapcsolatos hazai és külföldi — főleg német — irodalomról tájékoztat. Ezt külön is megköszönjük neki.

Engesztelő szentóra hazánkért. — *Az elsőszombat megszentelése*. — Mindkettő a világ Királynője szeplőtelen Szívének engesztelésére. Szalézi Művek kiadása. 1944. 16°, 32 l., 32 l.

A fatimai Szent Szűz indításait szem előtt tartva készültek ezek a füzetek. Gyakorlatilag is nagyon jól bevált módszerben történt földolgozásuk.

Tömegterjesztésre igen alkalmasak.

De Paul Szent Vince: *Engeszteljünk*. — Erdélyi Missziós Könyvtár 6—9. szám. — Kiadja a Lazarista Misszióház, Kolozsvár, 1944. Nagy 8° 128 lap.

Az engesztelés komoly magyar mozgalmában jól esik visszanyúlni a testvér-szeretet nagy apostolához, De Paul Szent Vincéhez. Az ő mélységesen evangéliumi lelkülete és csodálatosan gyakorlati szelleme sok oldalról mutatkozik be az engeszteléssel kapcsolatban is. — Nekünk papoknak különösen is célszerű kezünkbe vennünk ezt a kincses füzetet.

Dr. Gálos László: *Krisztussal végig az éven*. Budapest, 1944. Korda R. T. kiadása. 8°, 374 lap.

A jól felkészült szerző sok meglátással, könnyed stílusban és gyakorlati érzékel vezet végig az egyházi éven. Nem kerüli el figyelmét még az aratás sem. Annak is szentel egy elmélkedést. Szerző könyvét elmélkedő lelki olvasmányoknak szánta. Erre a célra papoknak is, műveltebb híveknek is igen alkalmas.

Nagymányoky Gilbert O. F. M.: *A ferences missziók vérrel írt története*. Budapest, 1944. Ferences Missziók kiadása. Kis 8°, 240 lap.

A mai vérpárás időkben nagyon gyakorlati könyvvel ajándékozott meg bennünket a szerző. Ha elég erős a hitünk, hogy szemébe merjünk nézni a vértanúságnak, akkor ennek a lelkületnek támogatására igen vigasztaló, tanulságos és bátorító művet kaptunk kezünkbe.

Főnséges áttekintés ez egyben Szent Ferenc rendjének hősi és vértanúi szelleméről.

Szent Bonaventura: *Előljárók aranykönyve*. (De sex alis Seraphim.) Fordították a gyöngyösi ferences teológusok. Gyöngyös, 1944. 94 lap. („A Lelkiélet Ferences Mesterei” c. sorozat 8. sz.)

Szent Bonaventura nemcsak azért oktathat bennünket jogosan ma is, mert korában mintaszerű nevelő volt, hanem azért is, mert az itt előadott igazságok a legmélyebb emberi észelvek és keresztény hitelvek gyűjteménye. Bárcsak rendelkez-nénk Szent Bonaventura elmélyedő lelkületével, akkor az ő kitűnő kis művének igazságai bennünk is a szent előljáró eszményi életévé válnának.

FERENCES VILÁGMISSZIÓK. Beszámolók és elbeszélések. Szerkeszti Nagymányoky Gilbert O. F. M. Kiadja a Ferences Missziók Ügyvivősége. Budapest, 1944. 27—32. sz.

27. sz. *Tu Fu, a kínai kém*. Irta: P. Kiao Lin János O. F. M.

28. sz. *Vérbosszú*. Irta: P. Longrey István O. F. M.

29. sz. *Kína és a katolikus Egyház*. Irta: dr. Chao Tung-Sung.

30. sz. *A damaszkuszi vértüredő*. Irta: P. Diotallevi O. F. M.

31. sz. *Mondéla, a rabszolgalány*. Irta: P. Leontin O. F. M. Fordította: Lukács Pelbárt O. F. M.

32. sz. *Magyar Ferencesek Kína felé*. Egy misszionárius útinaplója. Irta: Károlyi Bernát O. F. M.

Kitűnő szolgálatot tesznek ezek a kis füzetek nemcsak a ferences misszióknak, hanem általában a katolikus Egyház missziós ügyének is. Mélységes katolikus, evangéliumi szellem járja át őket. A mellett kedvesek, vidámak, közvetlenek, szórakoztatók. Hivatások ébresztésére is igen alkalmasak.

Az ÚJ ÉLET-nek, a prohászka mozgalom folyóiratának július-augusztusi kettős száma érdekes és fontos problémákkal foglalkozik a katolikus világnézet, társadalom és tudomány köréből. A cikkek elvi jellegűknél fogva hasznos útmutatással szolgálnak a paptestvéreknek a mai bonyolult vallási, társadalmi és nemzeti kérdések közti eligazodásban. Pfeiffer kanonok a közösségi érzés katolikus motívumairól ír. Holik professzor a spiritizmusról mint tudományos és „vallási” rendszerről értekezik. Pásztor Lajos a katolikus történeti néprajz feladatairól nyilatkozik. Sinkó Ferenc a katolikus hősi eszmény és életszentség összetartozását vizsgálja Szent László alakjában, s fölveti a katolikus világnézeti könyvtár és katolikus szépirodalom problémáját. Bellér Béla és Körtvélyesi Ferenc a katolicizmus és ortodoxia nemzeti szerepéről közölnek tanulmányt. Saád Béla a keresztény életörömről ír. Angyal Endre a Dunántúl katolikus arcát mutatja meg Várkonyi Nándor könyvével kapcsolatban. Versek, könyvajánlások, könyvbírálatok és különvéleménynek nevezett glosszarovat egészítik ki az eleven és színvonalas lapot.

Az ÚJ ÉLET évi előfizetési díja 18.— P, félévi 9.— P.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Bp., II., Csalogány-u. 34/a.

Felelős szerkesztő és kiadó: Sinkó Ferenc.

Társzerkesztő: Bellér Béla.

„SIC LVCEAT
LVX VESTRA =
CORAM HOMI-
NIBVS, VT...GLO-
RIFICENT + PA-
TREM+VESTRVM!“
MATH.5./16/.

Főpásztori biztatás.

A szabadkai kispapi plenáris előkészítő megbeszélésén, Szegeden, június 24-én DR. HAMVAS ENDRE püspök úr mondott szentmisét a résztvevők számára, amellyel kapcsolatban atyai szavakat is intézett a papnövendékekhez. A szentbeszédből közöljük az alábbiakat:

Kedves Fiaim!

Különös örömmel szólok hozzátok. Mint volt spirituális, mindig szívembe zártam a növendékpapságot, és most fokozott örömmel látom, hogy a helyzet nehézségei közt is ennyi szeretettel tudatok összejönni a testvéri összefogás munkálására.

Ma, Keresztelő Szent János születése napján a Szentírás szavai nyomán elétek kívánom vázolni az Előhírnöknek azon vonásait, melyek a kispapság egységmozgalmát mindig Jézus Szíve tetszése szerint alakíthatják.

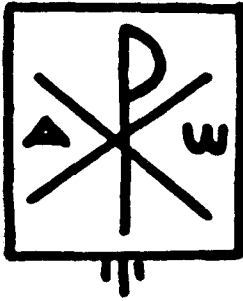
A prófétáknál nagyobb szent a p u s z t á b a ment s ott nyert kegyelmet térítő munkájához. Kemény önfegyelmével tiszteletet keltett, amikor már elkezdhette igehirdetését. Amint ő a pusztában készült Istentől kapott feladatára, úgy a kispapság is elkülönül, szinte elzárják a szeminárium falai, egy kis puszta ez, távol a világtól, ahol az Isten szava tisztábban ér a lelkekhez, s ahol a világ szellemétől véd a gondos szemináriumi nevelés. De a falak és a nevelés különösen akkor védik meg a világ romboló hatásától az újszövetség levitáit, ha ők maguk testvéri összefogással egymást segítve tevőlegesen is törekszenek a világ szellemével szembenálló, de a lelket örök üdvösségre vezető krisztusi szellemet elsajátítani, és e szerint egymást építve készülnek az Úr aratásába.

A Keresztelő másik követésreméltó jellemvonása a h ő s i e s sé g. „Mit mentetek ki a pusztába látni? Széltől ingatott nádat-e?”

(Lk. 7, 24.) — Kemény, férfias, egyenes és bátor jellem volt ő. Az igazságnak kérlelhetetlen hirdetője. Szemébe meri mondani bűneit a népnek, a farizeusoknak, az írástudóknak, a katonáknak, sőt Heródesnek is. Nem bánja, ha ezért börtön, lefejezés vár is rá. Mily könnyen megszabadulhatott volna kis megalkuvással vagy hízélgéssell! De példát adott nekünk a Mester igazságainak teljes és tökéletes megvallására akár életünk árán is. Ki emelje fel szavát a kor bűnei, tévedései ellen, ha nem az örök igazság letéteményese, az Egyház és annak szolgálója! Áldozatvállalásról tettetek tanúságot ti is, amikor összejöttetek ily időben, az ország minden részéből, az utazási és egyéb nehézségek ellenére. Ez az áldozatkész szellem, melynek csúcsán a hősiesség keresztje emelkedik, lesz záloga Urunk által kívánt szeretetegysegeteknek és teljesebb papi élteteknek.

Szentünk harmadik jellemzője az alázatosság. Erről az erényről tanúskodik készsége, amellyel elismeri és megvallja az Isten Bárányának méltóságát és nagy elsőbbségét, tanítványait pedig Jézus-hoz küldi. Ezt az alázatosságot ápoljátok ti is mostani összefogástokban. Régebben a kispapok összefogásáról hallva, a legtöbben azt gondolták volna, hogy az élelmezés feljavítását vagy más alantas, anyagi érdekeket tartanak szem előtt. De Ti Krisztus utolsó vacsorai szeretetparancsát akarjátok megvalósítani, hő óhaját, „ut unum sint”. S ez atyai szívünknek is legfőbb óhajta. Őrizzétek meg a lelkeket egyesítő önzetlen testvéri szeretetet, az előljáróitok iránti alázatos tiszteletet, támogassátok egymást a Krisztus felé vezető úton, hogy igazi szent magyar papok váljanak belőletek.

A ti összefogástok nagy értékét abban látom, hogy az Egyháznak eddig is meglévő hitbéli, hierarchikus és jogi egységét tudatosítjátok, átélitek és így magatokban gyümölcsözővé teszitek. Ezt kívánom Urunktól is munkátokra az Írás szavával: ut fructum plus afferatis!

"VT SINT VNVM, SICVT
ET NOS" IOANN. 17./11/.

EGYSÉG.

Mondogatás gyermekmódra — egyszer talán komolyan vesznek . . .

Ritkán sarjad egy vállalkozás annyira őszinte igényekből, mint a kispapegység felajánlása Szabadkán Jézus és a Szűzanya Szívének. — Éppen a tárgyalások napjai előtt jelent meg a Kispapegység évvégi száma, melyben az egyik cikkíró felveti a tervet: újítsuk meg Jézus szentséges Szívének tett két év előtti felajánlásunkat és egészítsük ki Szűz Mária szeplőtelen Szívéhez tett felajánlásunkkal. Ugyanebben a számban egy testvérünk névtelenül, de éppen azért annyi gyöngédséggel megírt cikkben ösztönöz minket a Szűzanya szeplőtelen Szívének teendő felajánlásra. — Majd meg a tárgyalások alatt egyik testvérünk, aki egyébként olyan csendes volt, feláll és egyszerű szavakkal javasolja a kispapegység felajánlását a Szűzanya szeplőtelen Szívének.

Hiszen lehetetlen is, hogy megfeledezzünk Jézus Szíve tisztelete közben a Szűzanya szeplőtelen Szívéről. E két Szív a Megtestesülés pillanata óta a lehető legközelebb van egymáshoz. Amint ugyanannak a vérnek meleg éltető árama járja át a két Szívet, az isteni élet, a kegyelem is ugyanúgy lüktet a két Szíven keresztül. Együtt dobog a két Szív lelkendező örömmel, amikor a Szűzanya „sietve” (Lk. 1, 39.) megy a hegyek közé, hogy Jézust vigye Keresztelő Szent Jánosnak, hogy megszentelje őt Vele.

A Szűzanya látogatása a nagy hivatásnak, vállalkozásnak szól. A kispapegység szent élet csirája szeretne lenni. Ismét csak lehetetlen, hogy a Szűzanya, minden Istenért való vállalkozás Nevelőanyja, Édesanyja ne jöjjön felénk is „sietve”, hogy megszenteljen, magához vonjon, szeplőtelen Szívére szorítson bennünket. Ha a kispapegység fejlődik, akkor az Ő melengető szemesugara, gyöngéd irányításai mellett történhetik csak a növekvés.

Már csirájában meg kell hogy szentelje vállalkozásunkat a Szűzanya, ezért történt a szabadkai felajánlás. Meleg hangulat, már vagy egy félórával tovább tartott az utolsó megbeszélés a kitűzött időnél. Sietünk át a kápolnába. Érseki Biztos úr celebrál. Szentségkítétel. Kevés a felajánló imaszöveg, hárman-négyen mondtuk egy-egy lapról. Egy lapról, egymásmellett szorongva, de annál lelkesebben a sok gonddal készült kettős felajánló szöveget. E szövegekből idézzük az alábbiakat:

Szentséges Szűz, / Jézus Anyja és a mi Anyánk! Hódolattal járulunk eléd / és bemutatjuk Neked kötelees tiszteletünket, dicséretünket. *Egységmozgalmunk Neked köszöni eredetét / és Tőled várja gyarapodását. / Csak a Te segítségével / valósíthatja meg célját.*

Ennélfogva Tied, Anyánk, teljes joggal / a mi egész mozgalmunk, / ezt a mai napon ünnepi hódolattal ki is jelentjük. *Mozgalmunkat felajánljuk szepplőtelen Szívednek, / magunkat engesztelésül Neked szenteljük.*

Szűz Mária, Világ Királynője, / papnövendékek Édesanyja, / fordítsd irgalmas szemedet a te fiaidra / és fogadd kegyesen áldozatunkat. Gyámolítsd hatalmas jobboldal, / jóságos Szűz, / a mi mozgalmunkat, / megkezdett munkáiban, / erősítsd szenvedéseiben, / védelmezd ellenségei ellen. Gyermeki hűségünk minden ragaszkodásával / kérünk, viseld gondunkat, / *nevelj bennünket szent Fiad Szívéhez méltó papokká.*

Szűz Mária, Főpapunk Édesanyja / és a mi Anyánk, / érezve méltatlanságunkat / bizalommal kérünk Téged, / Te mutasd be imánkat és felajánlásunkat / Jézus Szívének.

Ég és föld Királya, / Örök Főpap, Jézus Krisztus, / imádunk Téged! Te végtelen szeretetből irántunk pappá lettél / és minden bűnterhünket magadra vetted, / hogy azokat a keresztfán kiegyenlítsd / szepplőtelen életednek végtelen értékű áldozatával. Szentséges Szívednek megváltó terveihez / embereket választottál segítségül, / az újszövetség papjait, / hogy ők vigyenek közel Téged minden emberhez, / meggyőzzék őket az isteni szeretetről / és folytassák engesztelő áldozatodat.

Minket is kiválasztottál. Kifogyhatatlan gondoskodással nevelsz, / végtelen bizalommal küldesz a megváltás munkájába. Főpap Királyunk! hálásan köszönjük, / hogy ennyire szeretél, / hogy ennyire fölemeltél, / hogy ilyen bizalommal küldesz. — De bánattól és szomorúságtól török meg szívünk, / hogy talán csalódsz bennünk. Mi olyan gyarlók vagyunk / és olyan kishitűek. De bátorít főpapi Szívednek nagy szeretete. Ez a szeretet ösztönöz arra, / hogy legyőzzük magunkban a rosszat, / hogy ezáltal egyek legyünk Veled és egymással, / hogy összefogott erőnkkel Neked dolgozzunk, / hogy országod rajtunk fölépüljön / és győzelmesen álljon.

Fogadj el minket, / úgy amint vagyunk, / ird be mozgalmunkat Szívedbe / és légy feltétlen Ürrá rajtunk. Ez a mi visszavonhatatlan / egyéni és közös akarásunk.

Ettől fogva ne legyen más életcélunk, / mint főpapi Szíveddel és egymással összeforrva / akármilyen sorsban és akárhol / önzetlenül dolgozni / egymásért és híveidért. Az irántad érzett nagylelkű és áldozatos szeretet / adjon nekünk testi-lelki erőt, / élessze és szentelje meg lelki életünket, / gyujtsa lángra apostoli buzgóságunkat.

Az irántad érzett áldozatos szeretet / teremtsen meg kispaptestvéreinkkel azt a szeretetviszonyt, / mely mozgalmunk célja, / melyet oly nagyon kívánsz tőlünk. Nem a szavakban, / hanem a tettekben élő szeretetviszonyt. Ez a szeretet teremtsen meg bennünk / az általad rendelt előjárók iránt / a köteles tiszteletet, / fiúi engedelmisséget és szeretetet.

Ha megfeleledkeznék arról, / hogy egészen Szívedé vagyunk, / Te akkor se hagyj el minket. Használd fel a legerősebb eszközt is, / hogy visszatérjünk Hozzád. Ne engedd, / hogy bármelyikünk szegényfoltja legyen Egyházadnak. Jézusunk főpapi Szíve, / a Szeretet áldozata, / add meg nekünk a hősiesség szellemét, / hogy egész életünk, / minden mozgalmi munkánk / engesztelő áldozat legyen / népünkért, a világ üdvösségéért, / a Te dicsőségéért. Amen.

Talán nem is tudtuk, hogy milyen nagy dolgot művelünk a felajánlással. Akik ismerik a mozgalom fejlődését, azok beszélhetnének sokat arról, hogy milyen karizmatikus kegyelmek működtek egy-egy fordulaton. Eddig azt lehetne mondani, hogy ha akartuk, akkor se tudtuk elrontani ügyünket.

Nem azért mondogatjuk ezeket, mintha mindannyiunk szava valami kemény elszánás, akarás, új élet első bejelentése volna, hanem azért, hogy talán lesz az még komolyabb, zömökebb valami is...

Addig mondogatjuk, míg végre belénk kap a Láng, a Lélek tiszta lángja, és sok kispapi szívben megszületik a lendületes odaadás, önfelajánlás az Isten minden szándékára. Mi leszünk talán az Isten rohamvállalkozói, akik sorra pusztulnak el az Isten hadicéljai eléréseért, Jézus és Szűz Mária Szíve tiszteletéért, engesztelésére, az új magyar kultúráért, a Regnum Marianumért...

Nagy felajánlások nagy kegyelmek forrásai.

Májor Tibor Frigyes csanádi papnövendék

Mozaikdarabok

DR. IJJAS JÓZSEF pápai prelátus, érseki biztos, m. kir. kormányfőtanácsos úr
rekollektív elmélkedésének vázlata. (Bevezető félnap. 1944. VI. 24. d. e.)

Világégésben élünk. Háborúk, rémület, nemzet nemzet ellen támad, dögvész, éhség, földindulás, — mind előttünk kavarog. E körülmények között így szól számunkra a Szentírás: „de a választottakért megrövidítetnek ama napok”. (Mt. 24, 22.)

Összefüggés van tehát a választottak és a világtörténelem között. Ők a világtörténelem középpontjai. Szerepük van az Isten akaratának megváltoztatásában.

Választottak szerepelnek Ábrahám vállalkozásánál a veszendő városok megmentésére. (Cf. Gen. 18, 20—33.) Tömegeknek kell elpusztulniok, mert tíz igaz hiányzik! Ilyen fontos tehát a választottak száma: ez dönti el az igazság és irgalom mérlegét.

Ezek a választottak már hivatásunknál fogva is, elsősorban mi vagyunk. Választottságunk értéke: Isten értünk kegyelmez a népnek. Ábrahámnál tíz volt a döntő szám; hogy ma mennyi, nem tudjuk. De bizonyos, hogy e számot növelni kötelességem, nemcsak magamért, hanem az egész mai világ sorsáért felelős lévén.

Milliók ellensúlyát csak az én hatalmasra növekedett erkölcsi súlyom egyensúlyozhatja. Ha kevesebben vagyunk, akkor is elég súlyosaknak kell találtatnunk, mert jaj, ha miattunk pusztulnak el!

Mi akkor ez a nagy dolog, a választottság? Nézzünk három választottat az üdvtörténetből.

1. Ábrahám példája. (Gen. 22, 1. s köv.) Isten egyszülött fiát kéri tőle: nekünk is, ami a legkedvesebb, azt kell odaadni.

2. Jákob példája. (Gen. 46, 2. s köv.) Lemegy Egyiptomba. Nekem is egymagamban kell beállni hatalmas pogány kultúrába, abból kitermelni azt, ami képes lesz az isteni kultúra hordozására. Gyökeret verni egy romlott, rothadó, korhadó világban; ép, pompás virággá kinőni: sárból virágot, gyümölcsöt...

3. Mózes példája. (Ex. 3, 4. s köv.) Úgy megszervezni egy népet, hogy nyomorúságából, szolgaságából Isten tervének megvalósulásához vezessen: új területre, az Isten által neki szánt földre. Az ígélet földjére.

Hogyan becsüljük meg magunkat választott mivoltunkban? Egyházunk szavával felelünk erre: „*Clerici debent sanctiorem prae laicis vitam interiorem et exteriorem ducere eisque virtute et recte factis in exemplum excellere.*” (Cn. 124.)

DR. PINTÉR LÁSZLÓ érseki tanácsos, a Paulinum akkori igazgatója, jelenleg a bajai Szent Szív-plébánia plébánosa, volt kalocsai teol. tanár úrnak a megbeszéléseket megnyitó beszédéből.

„Valami óriási gépezet megindulását látjuk. El kell készülnünk arra, hogy a reverendának megszűnik a varázsa, az eszmék a szuronyok között is bejönnek, lerántják rólunk a reverendát, Krisztusért üldöznek minket: idejében tisztítsuk meg tehát magunkat, a papi nemzedéket!

A teljes papi létbizonytalanság áll előttünk. Ha elveszik iskoláinkat, vagyonunkat, nyomdáinkat, tudunk-e akkor is létfeltételeket teremteni magunknak?...

E feladatoknak, küzdelmeknek teljes erőtlenséggel nézünk elébe, talán azért, hogy így jobban hozzásimuljunk Krisztushoz. A szatanizmus órája idején csak a papi lelkület óvhat meg minket. Ennek a lelkületnek kialakításán fáradoztok kispapegységi munkáttal is.

A fenyegető jövő három kötelességet ró reánk: a felkészülést, a felkészítést és a helytállást.

Felkészülök a féltve óvott büntelenséggel, az élet feladatainak engesztelő szellemben való megoldásával, a sikertelenségek, meg nem értések láncolatának vállalásával. Készségesek vagyunk az Úr megbízatásait elfogadni. Gondolkozás nélkül indulunk egy emberként: adsum! Mózessel vállaljuk mi is a vezérséget. Mózeset emberi erőt meghaladó feladatra: egy elnyomott nép megszabadítására küldte az Úr...

Felkészítek az evangéliumi szellem sugárzásával. Úgy járjak, hogy ahol én megjelenek, ott mindenki érezze: itt Krisztus jár. Aki velem beszél, abban elemi vágyódás támad: Videre Jesum!

Helytálló egészen a sirig, ha a Gondviselés kívánja tőlem, ontom a véretem is, erre mindig készen legyek.

Az agg Simeon élete az Igazság megtalálásával befejeződik, az újszövetség papjának élete ezzel kezdődik: nekünk nemcsak meghalni kell az Igazság birtokában, hanem először egy életen át élni is Vele...“

Hogyan szeretném látni az egységet a szemináriumokban?

Ott voltam az egység fogamzásánál... Akkor úgy éreztem, hogy ennek a mozgalomnak én is lelkes munkása leszek... Nem így történt. Az eszme és a kivitel, a megoldás között oly nagy szakadékot láttam, hogy ez az önmagában annyira magasztos eszmének szolgálatától visszariasztott. Éppen ezért, bár kissé meglepett, de mégis örömmel teszek eleget

annak a kérésnek, hogy megírjam, hogyan szeretném látni az egységet a szemináriumokban, remélve azt, hogy munkámmal elősegíthetem annak a vajúdó eszmének most már szerencsés megszületését, melynek fogamzásánál jelen lehettem.

Azon kell kezdenem, hogy a hibát nem abban látom, mintha nem lenne elég

világosan kifejtve írásban az egység eszméje, magyarázgatva annak szép és mindenekben hasznos vonásait, célkitűzéseit; hanem inkább ezeknek az eszméknek nehéz, minden áldozatot megkövetelő és az aszketikus életet semmiképpen sem nélkülözhető munkával a *gyakorlatba való át nem vitelében*. Tagadhatatlan, hogy ezen a téren volt megindulás, de — sajnos, amint én láttam — csak pillanatnyi szalmaláng volt, az állandó, kitartó előmenetel elmaradt. Így láttam én — aki kívül álltam az eszme szolgálatán — és úgy gondolom, tárgyilagosabban szemléltem az eseményeket, mint az eszme közvetlen munkásai. Meg kell jegyezni, hogy a mozgalom ellensége sohasem voltam, csak távoli szemlélő-jévé lettem és nem titkolhatom, hogy *lélekben* én is az egységhez tartozónak vallottam magam. Így hát nem mint ellenség, hanem — bár egyelőre kívül álló — jóbarát szeretnék most már rámutatni nem az egység útjára (mert hiszen arra már azok, akik az egység útján járóknak vallották magukat, úgyszólván sokszor rámutattak), hanem arra a módra, ahogyan az egység útján járnunk kellene *mindnyájunknak* kéz a kézben, testvérszívvvel, szeretettel.

Mondanivalóm az lenne, hogy legyen az egység minden kispaptestvére egyformán. Jogokban és köteleességekben! Kell vezető — ez kétségtelen. Ez a kezdeményezőt vagy a szervezőt megilleti, de nem utódkinevezési joggal. A testvérek bizalma, szeretete emeljen ki egyet vezetőnek, aki nem diktátor, hanem csak primus inter pares. De ezt a bizalmat ne az előd erőszakolja ki előzetes, sokfajta megbizással a rokonszeny kapcsán, hanem önkéntes munkavállalás és munkamegosztás, tervek mindenkiel való bizalmas, őszinte közlése hozza össze a testvérszíveket! Így aztán nem alakulnak ki klikkek azon a címen, hogy fontos tárgyalnivalók miatt vannak a kevesek és mindig együtt, hanem az egység ügye mindenkié lesz, a munka megoszlik. Márpedig a közös munka, a közös ügy mindig

közelebb hozza egymáshoz az embereket. Ezért nem lehet eléggé hangoztatnom, hogy ne a vezető rokonszenve alapozza meg előzetes apró megbízásokkal kiterőszakolva az utód útját. Legtöbbször ez az erőszakos eljárás távolítja el vagy tartja távol az egyenlően vagy talán még nagyobb fokban vezetésre alkalmas egyéneket. Itt nem lehet hivatkozni arra, amit annyiszor hallottam, hogy jobb is, ha távol maradnak azok, akik egyéni sértődöttségükben nem akarják szolgálni az eszmét. Ez a mentegetőzés nagyon gyenge, mert hiszen nem szabad felednünk, hogy mindnyájan magunkkal hoztuk az emberi mivoltunkat is és nem tökéletes, hanem csak tökéletességre törekvő lelkek vagyunk. Tehát ne vegyük rossznéven, hogy nem tud az ember túltenni érzésein minden esetben, nem tudja legyőzni hiúságát vagy sokszor talán jogos önérzetét. Kétségtelenül szebb lenne alázatosan mindent eltűnni, szentek módjára szerényen meghúzódni, de hát egyelőre csak gyarló, törtető emberek vagyunk. — No és — Testvérek —

legyünk őszinték! Az egység ú. n. „befutott” emberei közül sokan nem hasonlóképpen cselekednének-e mellőztetés esetén? Egy derék, talpig kispap lelkületű „egységes testvér” őszintén beismerte ezt. Hát ha a kispapok egyrészétől hősies önlegyőzést kívánunk, akkor először mennyire magunknak kellene azt gyakorolnunk? Milyen megnyerő is lett volna a múltban legalább egyszer hallani, hogy ez vagy az a vezető Testvér visszavonult, mert belátta oda nem valóságát, rá nem termettségét és átadta olyannak az irányítást, aki alkalmasabb és talán éppen a mellőztetés miatt van távol a szép eszme szolgálatától. Mily szép is lett volna, — és higgyétek el — hogy egy ilyen eset minden kívülállót úgy vonzott volna az egység felé ellenállhatatlanul, amint a mágnes vonzza a vasat. Ha talán nyíltan nem is vallaná magát az egység hívének, de mihelyt az akadály eltűnik, odaáll ahhoz a csoporthoz, amelynél ilyen szép példát tapasztal és tettel, nem szép szóval, önző, öntetszelgő

célokat keresve hirdeti, szolgálja mindnyájunk szent ügyét. Higgyétek el, még nem találkoztam olyan testvérrel, aki ne tartotta volna szépnek, magasztosnak az egység eszméjét, gondolatát. Márpedig el lehet-e képzelni, — én legalábbis nem tudom — hogy egy kispap olyan gonosz legyen, hogy ne akarja azt, amit szépnek, jónak, hasznosnak ismer meg? Bátran merem állítani, hogy minden kispaplélek egységes, amint „*omnis anima naturaliter Christiana est!*” Nem lehet elválasztani a kispapot az egység gondolatától, mert az vágy formájában talán öntudatlanul is ott van szíve mélyén, ... de távol tartani egyelőre igen!

Említettem, hogy minden kispaplélek természeténél fogva az egység híve! Igen, Testvérek, ez így van! Nem is lehet másképen! Hiszen Krisztus maga imádkozott így: „Kértem az Atyát, hogy ők egyek legyenek, amint Te és én egyek vagyunk.” Ha vonatkozik ez különböző felekezetekre vagy a katolikus hívekre, mennyivel inkább áll az ő szolgálóra? És — sajnos — még mindig nincs meg közöttünk az egység, mert emberek vagyunk, mert még mindig önmagunkat keressük, mert még nem elég eleven a hitünk, erős a reményünk, lángoló a szeretetünk! Ez áll úgy a belül-, mint a kívülállókra. Belülállókra, mert még mindig csak az adminisztráció pontos elvégzése, az elvégzett munkáért való köszönet- és elismerésvárás a fontos; a kívülállókra: mert nem a közeledés, hanem a kritizálás szelleme a vezérük. Az előbbieknél azt tanácsolnám, fontolják meg az Úr Jézus szavait, aki a sürgő-forgó Mártához így szólt: „Mária a jobbik részt választotta!” Az utóbbiak pedig gyakran idézzék emlékezetükbe: „Könnyebb itélni, mint cselekedni.”

Nem az adminisztráció a fontos, hanem Mária szerepe. Több tettet, több szeretetet! Necsak a közös cél tartson minket össze, mint az alsóbb iskolák növendékeit, hanem törekedjünk kialakítani bizalmas baráti, szerető testvéri viszonyt, amely nem szűnik meg akkor sem, midőn megszűnünk kispapok lenni és ki-

kerülünk a lelkipásztori életbe. Mindenki mindenkivel krisztusi szeretetben éljen! Nem akarom ezzel azt mondani, hogy mindenki egyformán kedves számunkra, mert hiszen Krisztus is jobban szerette a többenél Szent Jánost és az Egyház nagy szentjei közül is sokan jobban szerették egy-egy embertársukat a többenél. Így nem róható fel bűnül, ha belül több szeretetet érzünk egyesek iránt, de ne éreztessük, hogy ez vagy az a testvérünk nem áll közel hozzánk! Ha aztán elérjük, hogy mindnyájan barátoknak, testvéreknek nevezhetjük és tartjuk is egymást, nem lesz nehéz valósággá váltani a szép eszmét, mert a barátok mit meg nem tesznek egymásért?

Míg ez egy-egy szemináriumban meg nem valósul, kár más szemináriumokkal testvéri, szorosabb kapcsolatot keresni, mert ha nem szeretjük azokat, akikkel együtt élünk, küzdünk, egymást ismerjük, hogyan szerethetjük azokat, kiket talán csak egyszer vagy egyszer sem láttunk életünkben? „Aki azt állítja, hogy Istent szereti, akit nem lát, felebarátját pedig, akit lát, gyűlöli, az hazug!” — mondja az Írás. Ez ide is vonatkozik! Nemde látás, beszélgetés útján szeretjük vagy gyűlöljük meg egymást, embertársunkat?!

Ezeket akartam mondani, Testvérek! Tettem ezt azért, mert hiszen szóból ért a magyar ember! Megmondtam, mi nem tetszett magamfajta társaimnak, és bár elég tökéletlenül és hézagosan, hogy miképpen szeretném látni az egységet a szemináriumokban. Őszintén szóltam, jó-akarattal, nem ellenséges lelkülettel! Remélem, Ti is szeretettel fogadjátok soraimat és Ti jöttök felénk, mi megyünk Felétek, aztán együtt lépünk az igazi egység útjára, most már örökre kéz a kézben, testvérszívvvel, szeretettel, hogy valóban megvalósuljon a szemináriumokban a zsoltár szava: „*Ecce, quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum!*” (Ps. 132, 1.)

Kovács József
alszerpap

Köszönjük.

Fiúi hódolattal köszönjük nagyméltóságú és főtisztelendő DR. HAMVAS ENDRE csanádi megyéspüspök úrnak kegyes engedélyét, hogy a szabadkai megbeszélések előkészítésére szemináriumában gyülekezhettünk. Hálánkat kifejezésre juttatjuk méltóságos és főtisztelendő SOPSICH JÁNOS pápai prelátus, prépost-kanonok, irodaigazgató úr iránt is, ki ügyünket jóindulattal támogatta. Mindkettőjük kitüntető fogadásáért és hozzánk intézett meleg, bátorító és jóindulatról biztosító szavaiért ezúton is köszönetet mondunk. Köszönjük végül a szeminárium ft. ELŐLJÁRÓSÁGÁNAK, hogy bennünket szeretettel fogadni szíveskedtek és munkánkat jóindulattal támogatták. Hasonlóképen köszönettel tartozunk

DR. IJJAS JÓZSEF pápai prelátus, m. kir. kormányfőtanácsos, érseki biztos úr óméltóságának, aki Szabadkán összejövetelünket pártfogolni szíveskedett és nekünk a Veni Sancte-t, Te Deum-ot és rekollekcionkat megtartani kegyes volt. Továbbá

nagyságos és főtisztelendő DR. PINTÉR LÁSZLÓ érseki tanácsos úr, a szabadkai Paulinum akkori igazgatójának, jelenleg a bajai Szent Szívplébánia plébánosának, aki a legnehezebb körülmények között is előzékenyen és számunkra oly kedvezően intézetét a megbeszélések számára rendelkezésünkre bocsátotta és irányító, bátorító szavaival azokba bekapcsolódott.

Főtisztelendő P. HUNYA DÁNIEL S. J. spirituális úrnak, nagyságos és főtisztelendő DR. PAPP ANTAL prefektus úrnak.

Köszönetet mondunk DR. MIHALOVICS ZSIGMOND protonotárius kanonok úr óméltóságának, az A. C. országos igazgatójának, aki 200.— P-vel, DR. MARCZELL MIHÁLY pápai prelátus, a Központi Szeminárium rektora, egyetemi nyilv. r. tanár úr óméltóságának, ki 200 P-vel, a PAPI LELKISÉGnek és a SZENT GELLÉRT-ÜNIONAK, kik 100—100 P-vel járultak hozzá kiadásainkhoz és így megbeszéléseink számára az anyagi lehetőséget megteremtették.

*

Kedves kötelességünknek teszünk eleget, mikor lapunk hasábjain is elbúcsúznak annak két éven át volt főszerkesztőjétől, PERJÉS ISTVÁN testvérünktől, ki elnyerve a pappászentelést, már az Úr szőlőjében működik. Köszönjük neki azt a sok fáradságot és valóban eredményes munkát, melyet ez alatt a két év alatt kifejtett. A jó Isten jutalmazza meg őt!

Búcsúznak egyben CSUTAK LÁSZLÓ újmiséstestvérünktől is, aki a kegyelmi munkakört vezette az elmúlt évben, FRAJNA MIHÁLY és KOVESI ISTVÁN újmiséstestvéreinktől, kik a bizottság tagjai voltak. Mindhármuknak köszönetünket fejezzük ki és Isten áldását kérjük munkájukra.

ZSIROS LÁSZLÓ és SZALAI JÁNOS kispaptestvérünknek, kik az idei évben munkakörük vezetésétől megváltak, szintén köszönjük önzetlen munkájukat!

„MIHI ENIM VIVERE
CHRISTVS EST”.EP.AD PHIL.1.

LELKISÉG.

Rovatvezető: Májor Tibor Frigyes.

BIZAKODVA.

Amikor az Úr Jézus kegyelméből egy új — s ki tagadja, hogy nehéz — munkaév előtt állunk, első szavam a *köszönet*. Köszönet a Szent Szívnek, hogy minket, méltatlan gyermekeit meghívott választottai közé s kiválasztott, hogy utolsó és leghőbb vágyának terjesztésében eszközei legyünk. Válaszunk erre nem lehet más: ígérjük, — s ezt elsősorban ígérnie kell a munkavezetőnek — hogy gyenge erőnkhez képest igyekezni fogunk megfelelni. Szabadjon külön köszönettel fordulnom a sokat fáradozó eddigi munkavezető felé, — s ezzel nemcsak kedves kötelességemnek akarok eleget tenni irányomban megnyilvánult bizalmáért, mellyel utódjának ajánlott, hanem úgy gondolom, mindannyiunk nevében is köszönettel tartozom neki, — hisz önzetlenül sokat fáradt az elmúlt évben. Ami engem illet: gyenge vagyok, de erős az Isten, ezért bizom Benne s Szent Pállal mondom: „Omnia possum in eo, qui me confortat...” A munkát pedig vállalom kegyelmes Püspök atyám jelszavával: „Non recuso laborem.”

A második szavam a *kérés*. Kéréssel fordulok mindannyiatokhoz, Testvérek. Az Úr Jézus kívánságát, hogy mindnyájan egyek legyünk, meg *kell* valósítanunk! Ezért azonban dolgoznunk, fáradoznunk kell, éspedig mindannyiunknak! Higgyük, hogy minden igaz, tiszta szándékkal végzett munka az egységért annak javára válik és megvalósulását előbbre viszi. Mindenekelőtt azonban az ima és az áldozat. Erre pedig már nincs szabály, előírás: tedd meg, Testvérem, azt, amit adorálás közben a Szent Szív neked sug, s akkor sokat, nagyon sokat, eleget tettél.

Nagy programadást már csak ezért se várjatok a kegyelmi munkakör vezetőjétől. És különben is, csak a megkezdett úton akarunk tovább haladni. A szeretet, mely a Szent Szívből felénk árad s minket egységbe fűz, lényegében változatlan s állandóan egyre ösztönöz mindannyiunkat: dolgozzunk egymásért, támogassuk egymást! A szeretet mindig találékony, s ez aranyozza meg az eszközöket is, melyek lehetnek igénytelenek, sőt néha nem is egészen szerencsések, de a célhoz mégis elvezetnek, ha a szeretet vezet bennünket mindenben. Ne tekintsük ezért egymagukban az eszközöket,

nézzünk mindig egyedül az eszmére, a célra: ha szeretettel közeledünk egymás felé s dolgozunk egymásért, a célt nem tévesztettük szem elől, s azzal, hogy *egymásért* dolgozunk, valósítjuk meg az *egységet* is.

Az Úr Jézus kegyelmében, segítségében bízva a ti megértő, támogató munkátokban is bízom. Ezzel a bizalommal fordulok felétek, kérek Tőletek még több munkát, imádságot, áldozathozatalt ebben az évben.

Újdonságok helyett szabadjon elmondanom azt, amit nekem is egy kispaptestvér mondott, mikor az egységről beszélgettünk: „A kispapegység akkor lesz igazán életképes és akkor valósul meg, ha komolyan vállaljuk és állhatatosan folytatjuk magunkban a *lelkiség* kialakítását és elmélyítését. Ehhez pedig az Úr Jézus kegyelmén kívül az *önnevelés segít*.” S valóban: egygyé akkor leszünk, ha a közös eszményt magunkban kialakítjuk. De egyek lehetünk már abban is, — s erre nagyonis szükségünk van, ha célhoz akarunk érni — hogy közösen állítjuk magunk elé az eszményt és egymást segítve menetelünk feléje.

Abban az erős hitben és reménységben indulunk el a megkezdett úton, — jóllehet még sötétebb fellegek ereszkednek életünk egére ezekben az időkben — hogy az Úr Jézus ad erőt és kitartást ebben a nehéz és bizonytalan évben is mindannyiunknak, hogy utolsó és egyben legfőbb akaratát előbbre vihessük. S hogy Ti, kedves Kispaptestvéreink, nagy, megértő, önzetlen, áldozatos munkakészséggel veszitek ki mindannyian részetekezt ebből a munkából.

Minden munkánkat az Úr Jézus szent Szívének és a Boldogságos Szűznek oltalmába ajánljuk.

Nyárádremete, 1944 augusztus.

Birtók Ferenc
kolozsvári papnövendék,
a kegyelmi munkakör vezetője

ÉLETFORRÁS.

Nagyvárad kispaptestvéreinknek az 1943/44-es tanévről kiadott beszámolójában, a Szent László Levitáiban (38. l.) olvassuk a következő sorokat, melyekben az 1943-as besnyői első országos kispapegységi megbeszélés utáni élményükről emlékeznek meg:

„Az iskolai év elején új lendülettel indult szemináriumi életünk. Boldogok voltunk, hogy kispapi szívünk ismét a testvéri szeretet tüzénél melegedhet. A keret ugyan réginek látszott. Ugyanazzal a jóságos mosollyal fogadtak tanáraink most is, mint más esztendőkből szoktak; általában ugyanazok tértek vissza, akik eddig is együtt voltak... Néhány új testvérünk érkezett ugyan Szatmárról, de így is csak huszonketten indultunk. Már az első nap ismerős lett minden név és minden arc. És mégis mindannyian éreztük, hogy láthatatlan sugárral szövődik egybe életünk. Tudtuk, hogy a kegyelem műve ez. Két kézzel kapaszkodtunk bele ebbe az égi adományba. Imádságos lélekkel kértük Istent, hogy egész éven át vezessen ezen a szeretetösvényen.

Kispapi szívünk csakhamar megérezte az életünket egybeszövő és sugaraival bearanyozó szeretet forrását. Nem mondta senki, de mégis élt bennünk a tudat, hogy ez a forrás a *Magyar Kispapegység*.

A múltban is sokat beszélünk már a kispapegység mozgalmáról. Latolgattuk fontosságát és mérlegettük lehetőségeinek határait. Most azonban világosabb a cél és tapasztalhatjuk bontakozó eredményeit. Nem tehetünk mást, mint teljes létszámmal, szívvel-lélekkel kívántunk belekapcsolódnunk a mozgalomba, melynek egyik élő sejtje a mi szemináriumunk is.”

Krisztusban való életközösségünk és egységünk.*

— XII. Pius pápának Krisztus misztikus Testéről szóló körlevele alapján —

Miként ismeretes, XII. Pius pápa Őszentsége 1943 június 29-én apostoli körlevelet bocsátott ki, melyben Jézus Krisztus misztikus Testéről és abban Krisztussal való kapcsolatunkról tanít. Hálájáról akar ezzel tanúságot tenni azért az egész világról feléje sugárzó szeretetért, melyben őt püspökké-szentelése huszonötödik évfordulóján hívei részesítették. Ebben a tényben ugyanis bizonyítva látja épp a keresztények közösségének csodálatos egységét, hisz a világ minden részéről, ahol csak Krisztusban gyermekei vannak, egységes akarattal és szeretettel gondoltak a közös Atyára, jöllehet ugyanakkor a gyilkos és tartós háború a népek testvéri közösségét sajnálatosan szétszaggatja.

„Reméljük, — mondja a Szentatya bevezetőjében — hogy e tanításunk és buzdításunk a jelen körülmények között bőségesebb gyümölcsöket hoz a hívők számára. Tudjuk ugyanis, hogy ha megbékélt és megnyugvó akarattal, mintegy Isten kezéből fogadjuk viharos korunknak azt a sok viszontagságát és szenvedését, mely szinte számtalan embert oly hevesen kínoz és gyötör, az természetes indítással irányítja figyelmüket a földi és mulékony dolgokról az égiekre és örökkévalókra, és heves vágyat, titokzatos szomjúságot ébreszt bennük a lelki dolgok után. A Szentlélek készítése folytán ösztönözve, mintegy hajtva érzik magukat arra, hogy szorgalmasabban keressék az Isten országát.”

„Arról a gazdagságról szándékozunk beszélni, amelyet Krisztus az Egyház ölébe helyezett. Ezt az Egyházat Krisztus tulajdon vérével szerezte, és tagjai töviskoszorús Fejjel dicsekszenek. Világos tanújele ez annak, hogy dicsőséges és kiváló dolgok csak a szenvedésből szülehetnek, és azért örülnünk kell, ha Krisztus szenvedéseiben résztvehetünk, hogy az ő dicsőségének megnyilatkozásában is megadva örvendezzünk.”

Bevezetőjét folytatva annak az óhajának ad kifejezést Krisztus Helytartója, hogy amit Jézus Krisztus titokzatos Testéről ki akar fejteni, nem lesz alkalmatlan és hiábavaló azok számára sem, akik a katolikus Egyház öletől el vannak választva. Különösen ma „kell megcsodálniok ezt a szeretet-szövetséget”, hisz „ha az Egyházra tekintenek, azt veszik észre, hogy abban mindenféle ember testvéri szövetségben egyesül Krisztussal”. Ezért reméli a pápa joggal, hogy „az isteni kegyelem sugallatára és ösztönzésére felébred bennük a vágy, hogy ebben az egységben és szeretetben ők is részesüljenek”.

A Szentatya bevallja, hogy leginkább lelkipásztori gondoskodása indítja őt arra, hogy most erről a tanról világosan és tüzetesebben tárgyaljon. Jól tudja, hogy ma nem kevesebben tanulmányozzák serényen azt. Visszavezeti ezt arra, hogy feléledt a szent liturgia iránt való érdeklődés, meghonosodott az eucharisztikus eledel gyakori vételének szokása és végül örvedetesen elterjedt Jézus szentséges Szívének buzgóbb tisztelete. Ugyanakkor azonban sajnálatos tévedések is harapódtak el e tannal kapcsolatban. Nem riaszthatnak azonban minket vissza a tévedések e tan tanulmányozásától, hisz „az Istentől kinyilatkoztatott titkok nem lehetnek végzetesek az

* Cikksorozat keretében közölni szándékozunk a Krisztus misztikus Testéről szóló pápai körlevél tartalmát. Amennyire kereteink engedik, szószerint idézzük a körlevelet, de a szükséges tartalmi kivonatokban is ragaszkodni kívánunk az eredeti szöveg kifejezéseéhez. Jó szívvel, tanulékony lélekkel olvasva nem kis lelki hasznot meríthetünk e pápai megnyilatkozásból. — Rovatvezető.

emberek számára, nem is kell a szántóföldben elrejtett kincs módjára terméketleneknek maradniok; hanem épp azért adta azokat Isten, hogy a jámborul szemlélőknek lelki hasznára váljanak”.

A körlevél gerince három részre oszlik. Az első rész kifejti és bizonyítja a tételt: Az Egyház Krisztus misztikus Teste. A második részben tárgyal a híveknek kapcsolatáról Krisztussal. A harmadik rész lelkipásztori buzdítást tartalmaz.

A Szentatyának mindenekelőtt az Apostol szavai jutnak eszébe, — amint maga mondja, rátérve a körlevél tárgyára — „amikor elhatalmasodott a bűn, még bőségesebb lett a kegyelem”. Ádám sajnálatos bukása után az egész emberi nem elvesztette az isteni természetben való részesedést is, de a testté lett Ige által az őszülők minden fia Isten egyszülött Fiának testvérévé vált és hatalmat kapott, hogy Isten gyermekévé legyen.

A kereszten függő Jézus Krisztus nemcsak az Örök Atya megsértett igazságosságának tett tehát eleget, — folytatja a pápa — „hanem nekünk vérrokonainak a kegyelmek mondhatatlan bőségét is kiérdemelte. Őnmaga közvetlenül is kioszthatta volna ezt a kegyelmet az emberi nemnek, de a látható Egyház által akarta ezt megtenni, hogy abban az emberek egyesüljenek és általa mindnyájan valamiképp közös munkát fejtsenek ki a megváltás isteni gyümölcseinek szétosztásában”.

Ezt az Egyházat — melyet az Isten Igéje fölhasznál arra, hogy megkezdett művét a századok folyamán tovább folytassa — mondjuk Jézus Krisztus titokzatos Testének. A körlevél első része ennek a meghatározásnak tagjait tárgyalja logikus sorrendben a továbbiak folyamán.

Mindenekelőtt tehát: az Egyház „test”. A Szentírás nem hagy eziránt kétséget. Sorra veszi ezután a körlevél azokat a jegyeket, melyek ebből a tényből szükségszerűen következnek: az egységet, osztatlanságot, láthatóságot. „De a test azt is megköveteli, — folytatja a Szentatya — hogy tagokból álljon, s ezek úgy kapcsolódjanak össze, hogy kölcsönösen egymás segítségére legyenek. És miként halandó testünkben, mikor valamelyik tag fáj, az összes tagok vele együtt szenvednek és az egészséges tagok a beteg tagnak segítséget nyújtanak, úgy az Egyházban is az egyes tagok nemcsak maguknak élnek, hanem a többieket is segítik és valamennyi egymással szemben segítő munkát fejt ki mind a kölcsönös vigasztalásban, mind az egész test bővebb kiépítésében.”

Megállapítja ezután a körlevél, hogy „amint a természetben a tagoknak nem akármilyen halmaza alkot testet, hanem szükséges, hogy az szervekkel legyen ellátva, azaz olyan tagokkal, amelyeknek különböző működésük van és alkalmas rendszert alkotnak: úgy az Egyház is főként azért mondható testnek, mert célszerűen elrendezett, megfelelően összeillesztett részekből áll és el van látva különböző, de kölcsönösen egymásnak megfelelő tagokkal”.

„Mindenesetre tartanunk kell, — szól a körlevél szövege, miután megállapította, hogy az Egyház testének ez az organikus szerkezete nem csupán a hierarchia fokozataiban merül ki, de nem is csak karizmatikusokból áll, miként az ellentétes vélemény tartja — hogy az első és legfőbb tagok azok, akik ebben a testben szent hatalommal vannak ellátva, mert az isteni Megváltó meghagyásából általuk állandósul Krisztus tanítói, királyi és papi hivatala. De mikor az egyházatyák e Testnek tisztségeit, fokozatait, hivatalait, állapotait, rendjeit és kötelességeit felsorolják, teljes joggal nemcsak azokat tartják szem előtt, akik az egyházi rend szentségét felvették...” A körlevél felsorolása szerint ide tartoznak azok, akik az evangéliumi tanácsokat köve-

tik, akár tevékeny életet élnek, akár a magány csendes életét vagy mindkettőt összekötik sajátos alkotmányuk szerint, továbbá akik a világban buzgólkodnak az isteni Megváltó országának terjesztésében.

„Ezek számára is megvan az a lehetőség, hogy Isten segítségével a szentség legmagasabb fokát elérjék.”

Ezután emlékezik meg a körlevél a szentségekről, mint megszentelődésünk éltető eszközeiről.

„Amint az emberi testnek megvannak a maga eszközei, melyek által gondoskodik életéről, egészségéről és önmagának, valamint az egyes testrészeknek növekedéséről, úgy végtelen szeretetében az ő titokzatos testéről is csodálatos módon gondoskodott az emberi nem Megváltója, mikor szentségekkel látta el azt. Mintegy a kegyelemnek szakadatlan fokozatai által, a bölcsőtől az utolsó lehelletig támogatják ezek az egyes tagokat és bőségesen ellátják az egész test szociális szükségleteit.”

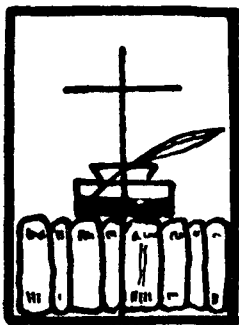
Itt tér rá a körlevél annak kifejtésére, kiket kell az Egyház tagjai közé számítanunk, majd megállapítja, hogy nem minden bűn, nem is minden súlyos bűn választja el természeténél fogva az embert az Egyház Testétől. Fölhív mindenkit, hogy irtózzék a bűntől, mely a Megváltó titokzatos tagjait beszennyezi, ugyanakkor int is azonban, hogy „nagy szeretettel karoljuk fel azt, aki bár sajnálatosan vétkezett, de megrögzöttségével nem tette magát méltatlanná a hívek közösségére. Lássuk benne tevékeny szeretettel Jézus Krisztus beteg tagját. Jobb ugyanis, mint a hippói püspök megjegyzi, az Egyház szervezetében meggyógyulni, mint annak testéről gyógyíthatatlan tag gyanánt levágnia”.

Isten akaratában megnyugodva jelentjük, hogy a magyar kispapság is letette véres áldozatát a haza oltárára. A szatmári püspöki palota óvóhelye a szeptember 16-i légítámadásnál telitalálatot kapott. Többfelől értesülünk, hogy a halottak közt vannak a szatmári kispaptestvérek is, akik ugyanott voltak. Lelkük már bizonyára érettünk könyörög az Atyánál. Részleteket később közlünk még.

LENGYEL FERENC esztergomi egyházmegyes diákonus, VI. é. központista testvérünk, Magyar Egyházirodalmi Iskolánknek erre a tanévre megválasztott elnöke szeptember 7-én Mátraházán meghalt. Temetése szeptember 9-én volt. Lelkéért mindnyájunk imája szálljon az őt még a felkészülésből elhívó Atyához.

SÓS JÓZSEF IV. éves veszprémi egyházmegyes központista testvérünk hosszas betegség alatt lélekben felkészülve, szeptember 27-én Szentpéterúr községben (Zala m.) elhunyt.

IMADKOZZUNK ÉRTÜKI

"DOCETE OMNES
GENTES" MATH. 28./19/.

ÖNKÉPZÉS.

Rovatvezető: Fr. Hölvényi Olaf

TANULÁSI TIPUSOK.

Nem filozófiai típusokat kívánok e néhány sorban rajzolni, hanem kispapi közösséget tartok szem előtt s innét szeretnék néhány jellegzetes tanulási formát kiválasztani, talán lehet valamit tanulni belőle.

Mielőtt a típusokat sorolnánk fel, nézzük a tanulással szemben tanúsított *alapbeállítottságot*. Vannak, akik szívesen tanulnak, mert belátják azt, hogy a lelki élet és az apostoli munka megalapozása csak a dogmatika és a morális pontos és alapos, szokásszerű ismerete lehet; az igazi hitélet csak a Szentírásra épülhet. Az ilyeneknek behozhatatlan előnyük a többiek felett, hogy szívesen tanulnak. Bármelyik alább felsorolandó típusba is tartoznak, lélekkel végzik a tanulás munkáját s talán még lelki életüket is a dogmatikus-morális elvek alapján próbálják építeni, ami a legegészségesebb papi lelki életet eredményezheti. — A másik csoport nincs megelégedve a szeminárium tanmenettel. A bölcséletet nyíltan fölöslegesnek tartja, a teológiai tárgyakat már így bírálni nem meri, viszont az előadást, a felvett anyagot s ezer más dolgot nem helyesel. Több helyet követel a *klasszikus teológiai tárgyak rovására* a gyakorlatias tárgyaknak, melyek „az igazi életet mutatják be”, — sajnos, az ő elképzelése szerint kevés teológiai vonatkozással. (Félreérti a dolgot! A gyakorlati tárgyakra szükség van, de nem a többi rovására.) Természetesen immel-ámmal végzi a tanulás munkáját és ez meglátszik rajta, bármennyire is igyekszik aszketikus szempontok, apostoli buzgóság s — nem utolsósorban — a fenyegető vizsgák indítására kedvetlenségét legyőzni.

Nézzük ezek után a tanulókat a *tanulás jellege* szerint. Nem használjuk az ismert vizuális, auditív, motorikus felosztást, mert ez csak a tanulás konkrét szabályainál ad különbséget, itt pedig általánosságban vizsgálódunk. Két csoportról beszélhetünk: akik csak befogadnak és akik komolyan, problematikusan mélyednek a tanulásba (magukat is hozzáadják a munkához).

Vannak, akik megtartják a középiskolában is gyakorolt elemista módszert: *magolnak*. Ők azok, akik szóról-szóra tudnak dolgokat, de mást nem lehet tőlük kérdezni, mint a jegyzetet vagy könyvet. Az ilyen tudás természetesen hamar elrepül, tehát minél hamarabb igyekezzünk ki e típusból. Időnkint azonban — ha átgondolással párosítjuk — hasznos lehet. Főleg az első latin nyelvű tárgyak kezdeti tanulására gondolok itt. Ha valamelyik

tanárunk megköveteli a szó szerinti tanulást, csak akkor „vágjuk be” a szavakat, amikor az anyag gondolatmenetét már teljesen magunkévá tettük.

Akik *értelmesen tanulnak*, azok szépen beosztják az anyagot, azt igyekeznek megérteni, majd ismétlésekkel magukévá tenni. Az ilyen kispap két úton járhat el: vagy kisebb vagy nagyobb egységekben összefoglalja az anyagot, vázlatot készít magának — ezt a jegyzetben aláhúzza, esetleg külön leírja — s e vázlatot tanulja meg. Feleléskor aztán ezt építi ki. Ha nagyobb egységeket képes összefogni, előnyösebb; ha kisebbet, akkor e részeket külön egybe kell építeni, hogy legyen áttekintése az egész anyagról. — Jó tanulási módszer, melyet csaknem mindenki képes lenne elsajátítani. Vizsgára szinte az egyetlen lehetséges tanulási mód, mert csak ennek alapján lehet mind a részleteket, mind az egyetemes áttekintést megkapni. Veszélye, hogy aránylag könnyen felejt el az ember, amit így tanult meg, különösen, ha apró részletekre tagolta s az ismétlések közt kevés idő telt el.

Vannak végül, akik *gondolkodva tanulnak*. Az anyaggal foglalkoznak, abban tartalmi problémákat találnak, — az előző csoport problémája csak az, mit mond pontosan a könyv, illetve jegyzet — e problémákat bogozgatják, igyekeznek a tankönyvön kívül egyéb forrásokat is szerezni tudásukhoz. Az eredmény ebből az, hogy bizonyos habitust szereznek az illető tárgyhoz. Talán pozitív tudásuk nem sokkal több, mint az előző típusokhoz tartozóké, de ha valami kérdés merül fel, hozzá tudnak nyúlni, tudják, hol kereshetnek megoldást, adalékokat, ismerik némileg az irodalmat. Gondolkodásuk bár legtöbbször reprodukív, — ez kispapoknál természetes — eléggé önálló. Az ilyen tudás tartós, beivódik az emberbe. Hibája, hogy vizsgára csak olyan tanárnál elég, akinél apró kérdések vannak, problémákat kell megoldani. Más tanárnál vizsgára az előző módszerrel kell az anyagot megtanulni. Az élet szempontjából azonban a legjobbnak mondható a többiek előtt.

Nagy általánosságban néztük a típusokat s inkább az alapbeállítottságot vizsgáltuk a legszembevetőbb hibákkal és előnyökkel. Gyakorlati utasítás a tanuláshoz — mivel az igen sokféle a természeti jellemadottságok szerint — e sorok keretében nem fér el.

Fr. Füz Balázs S. O. Cist.
Budapest

A tanulás problémája.

... Még a kispap-megbeszélések alkalmával történt Szabadkán...

Arról beszéltünk, hogy mivel foglalkoznak a kispapok különösképpen tanulmányaikon kívül, illetőleg azok keretén belül. Az egyének hajlamainak megfelelő „szakfoglalkozásra”, önképzésre gondolunk. Akkor hozzászólások formájában arra a tényre mutattak rá, hogy papi hivatásunk világi vagy szerzetesi területének megfelelően változik az önképzés anyaga és feldolgozási módja. Most mint „utó-hozzászólást” hadd fűzzünk néhány gondolatot e tárgyhoz:

Igazán a vakáció tanítja meg a kispapot tanulni. Amint ugyanis, első évben a szemináriumba lépünk, a papi eszmény elérésének módja tanulás terén is homályosan áll előttünk. Itt még többnyire azon „módszerrel” fogunk neki a munkának, amellyel a középiskolai tanulmányokat abbahagyjuk. Azt azonban még a jeles tanuló is megérzi, hogy itt valami nem megy rendben. Lelki és szellemi tudásvágya nem elégszik meg a puszta ismerettel és a „jövő papi életre” már most megkezdett *silva rerum* készítésével. Gyakorlatit kívánunk mindannyian. Igen ám, de hogyan? „*Philosophia est scientia*.”

rerum...” — tanuljuk és közben forr bennünk a vágy, miképpen lesz ebből az édes Jézusnak, nekünk és a lelkeknek hasznuk?! Többnyire az első hely, ahol erre választ kapunk: a kápolna. Az esti pontfában nem egyszer találkozzunk filozófiai, biblikus, dogmatikai, morális, egyháztörténelmi, egyházzajogi és más egyéb tanulmányaink anyagából való tárggyal (sőt mindenkor ezek egyikéből-másikából áll elmélkedésünk anyaga!), amely mindezeket a lelki élet javára akarja felhasználni. Így kapjuk gyakorlati irányban az első komoly indítást. A legfontosabbat adja nekünk a Főpap lelkiatyánk által: *mindent a lélek javára felhasználni!*

... És jön az első vakáció. Az emberek „Dicsértessék...”-kel köszöntenek bennünket, papoknak kijáró tisztelettel (vagy gyűlölettel) tekintenek reánk; megkívánják, hogy képességünkhöz mérten törődjünk velük. Joggal kívánják ezt tőlünk; különösen ma, midőn kevés a pap. Maga Krisztus is elismerte és méltányolta az emberek ezirányú kívánságát, midőn „Magához híván a tizenkettőt, kezdé őket páronként küldeni... mondá nekik: ... prédikálják, hogy tartsanak bűnbánatot...” (Mk. 6, 7—13.) „Hatalmat ada nekik a tisztátalan lelkek felett, hogy kiűzzék azokat és meggyógyítsanak minden betegséget és minden nyavalyát...” Ezenfelül „rendelete az Úr más hetvenkettőt is” ugyanezen célból. (Lk. 10, 1. sk.) Az Úr Jézus így iktatta be hároméves szemináriumi kiképzésébe a gyakorlati oktatást. Most mindazt, amit eddig a Mestertől elsajátítottak, az Ő utasításai alapján aprópénzre válthatták. Nekünk is az év végén a szemináriumban kapott gyakorlati útbaigazítás alapján „kell” ismereteinket az emberekkel közölnünk, lelkileg meggyógyítva vagy a gyógyítás útja felé terelve őket. Templomban ugyan nem prédikálhatunk (erre nincs is szükség), de néhány szót szólhatunk a déli aratási pihenő alatt, a falusi Hangya-boltban, a jegyzőségen, az utcán, ugyancsak városban a villamostól a múzeumig mindenütt. A tanulás kérdése itt oldódik meg. Itt jövünk tisztába azzal, mivel kell foglalkoznunk, különösen ha a lelkeken és a „testeken” (mert bizony azokon is kell!) segíteni akarunk. Tehát: *kiválasztás!* Az Isten és a felebaráti szeretetből született papi hivatás itt nógat minket a tanulásra, a gyakorlati ismeretszerzésre. Az anyag kiválasztása mellett arra is sürget, hogy szakítsunk időt magunknak annak „lelki” módon való elsajátítására és továbbadására. Ekkor tisztul meg a másik kérdés a tanulással kapcsolatban; *a kettős tanulási mód:*

a) — Melyik volt felebarátja?

— Aki irgalmasságot cselekedett vele.

— Menj, és te is hasonlóképen cselekedjél. (Lk. 9, 36. sk.)

Lehetőleg a legelvontabb kérdést is úgy fogom meg, hogy azt lelki, szellemi vagy egyben fizikai cselekedetté is tehessem.

b) Midőn a sakktablán lépünk egyet, a lépés után azonnal világosan látjuk a helyzetet, míg odalépés előtt sokkal nehezebb azt elgondolni, a lépés következményeit átlátni. Sokszor bizony vissza is szeretnénk lépni, de már késő. Ez történik — a felszentelt papok szavai alapján — azon papok nagyrészével is, akik kispap-korukban nem tanulták meg, miképpen kell Krisztust tanításukkal, életükkel az emberek közé vinni. Pedig az élet „szigorú piesztus”-sal játszik! Itt nem lehet visszalépni! Kispapkorban a melléfogásokat még könnyen elnézik az emberek. Súlyuk sem akkora, hiszen „nem felszentelt pap tette és jószándékkal tette” — mondják még a kevésbbé jóakarátú hívek is. Tehát: *docendo discimus.*

Mennyit tanultam akkor, midőn a hívekkel való beszélgetés folytán „rájöttem”, hogy a Szentírás az „élet Métere”. Hogy az első, amiben hinnünk kell, az, hogy „intellectus noster aptus est ad cognoscendam veritatem”. Nemcsak a biblikumnak, a filozófiának, hanem a teológia minden ágának

megvan az étellel való szerves kapcsolata, melyet már tanuláskor kell megkeresnünk és megtalálnunk...

*

Úgy érzem, mintha még mindig a szabadkai kispap-megbeszélésen lennék és ott lenne hazánk minden papnövendéke, minden kispaptestvérem. A megbeszélés vezetője most megszólal.

— Köszönjük a hozzászólást. Szólj most te, kedves testvér, itt az első sorban...

Baránszky Tibor
kassai IV. é. t.

AZ ÖNKÉPZŐKÖRÖK PROBLÉMÁI

Ilyenkor év elején mindig előtérbe nyomul az önképzőkör kérdése. Fölmerül a probléma: vannak-e fogható eredményei, érezhető-e tanítói és nevelő szerepe az egyesek és a közösség életében? Szoktak az önképzőkör válságáról és reformjáról beszélni. Mi is belekapcsolódunk ezeknek a kérdéseknek az áramába, s egy-két alapvető szempontot nyújtunk az önképzőköri élet irányításához. Mondanivalónkat három gondolatkörbe csoportosítjuk: először az önképzőköri program szerepéről, azután az ügyvezetés kérdéséről, végül az önképzőkörök egymáshoz való viszonyáról szólnunk.

1. A program szerepe.

Egy-egy önképzőköri év eredményét legtöbbször már maga a kitűzött program eldönti. Ezt a tényt későn szokták a felelős önképzőköri vezetők felismerni. Ha a rendelkezésükre álló adatokból (folyóiratok, levélbeli beszámoló) rekonstruáljuk a különböző teológiai önképzőkörök programját, azt találjuk, hogy legtöbbször már ezen a ponton csatát veszített az önképzés ügye. Vagy helytelen volt a célkitűzés vagy legalábbis nem követte azt a megvalósulás. Olyan fontos dologban, mint az önképzőköri év munkaterve, nem elegendő az elnöknek vagy a vezetőségnek egy csak általában megadott irányjelzése. A programnak erőink teljes felmérésén kell alapulnia. Azt az egész közösségnek kell kidolgoznia. Nem elég a jelszóba foglalás, hanem konkrét terv kell, amelyben nemcsak a gyűlések számát, de az előadandó művek tárgykörét is körvonalazzuk. Mindez persze nem akadályozhatja a később felmerülő témák beszövezését. A programadáskor tisztában kell lennünk azzal, kitől milyen intenzitású munkát várhatunk. A program megvalósulásának pedig első feltétele, hogy ezeknek a műveknek elkészítéséhez szükséges forrásmunkákat maga az önképzőkör biztosítsa, s egyszersmind a szakirányításról is gondoskodik.

A program körüli hibáknak legklasszikusabb esete, mikor eltérünk hivatásunk és tanulmányaink körétől. Aki végiglapozza a teológiai értesítőket, csak elvétve talál bennük teológiai és aszketikus vonatkozású cikkeket. Ez a tapasztalat legalábbis azt bizonyítja, hogy az önképzőköri vezetőség még az önképzés legtermészetesebb, mert legkézenfekvőbb szervét sem állította be a teológia szolgálatába.

Egy helyesen kidolgozott önképzőköri programnak távlatokkal kell dolgoznia. E távlatok legelseje: a szellemi nívónak az egész kispapi közösség előtt való méltó képviselése.

2. Az ügyvezetés kérdése.

Az ügyvezetés tekintetében föltétlenül ajánljuk a decentralizációt, ami gyakorlatilag a szakosztályok megszervezését jelenti. Ezeknek a szakosztályoknak a számát és minőségét a szükség határozza meg. Mindenesetre

helyes, ha a teológiát elkülönítjük bennük a profán tudományoktól. Ugyeljünk arra is, hogy a szakosztályok egyike a közösségi összetartozást ápolja, s mint ilyen a testvérek névnapjának méltó megünneplését szolgálja.

Ebben a decentralizációs rendszerben a gyűlések anyagát a szakosztályvezetők készítik elő. Ők referálnak arról az erre a célra rendezendő választmányi gyűléseken. Maguk a szakosztályi gyűlések jó, ha csupán módszertani megbeszélésekben, műbírálókatban, szövegelemző magyarázatokban telnek el az arra illetékesek és az érdeklődők jelenlétében. Ezzel egyrészt mentesítjük az önképzőkör összhallgatóságát az öt kevésbé érdeklő témától, másrészt a rendes gyűléseken majd válogatott, kritikát álló anyagot tárunk eléje.

Az önképzőköri munka egyensúlyát már az arra alkalmas szakosztályvezetők kiválasztásával is biztosíthatjuk. Ők ugyanis ex officio fognak gondoskodni, hogy a szakjukba vágó témákat is képviseljék a gyűléseken. Nem következhetnek be így olyan eltolódások, hogy valamely önképzőkör vagy egyházirodlalmi iskola egész évben szavalóversenyek rendezésében élje ki magát.

Kerülni kell az ügyvezetésben épp a decentralizációs törekvések egyik veszélyét: a túltengő adminisztrációt. Ha a tisztségeknek a megosztása nem jelenti egyben a munka megosztódását is, akkor célját tévesztette az igyekvésünk.

3. Az önképzőkörök egymáshoz való viszonya.

Az egyes önképzőkörök közötti kapcsolat eredményes fölvétele némelyek előtt talán utópiának tetszik. Valójában azonban tettünk már ebben az irányban sikeres lépéseket. Legalábbis ilyennek kell elkönyvelnem azt a tényt, hogy összeírták valamennyi magyarországi kispap tehetségének és kutatásainak sajátos irányát, hogy így megtermékenyíthessék egymás munkáját az azonos tárgykörben dolgozó testvérek. Kár, hogy ez az említett lista csupán a legtagabb kutatási kör feltüntetésére vonatkozik. Hathatós eredményt csak sokkal konkrétebb megjelöléssel érhetnénk el.

A mondott szellemi munkaközösséget azzal is előmozdíthatjuk, ha ebben a folyóiratban több alkalommal foglalkozunk az önképzőkörökkel és azok problémáival. A teológiai és aszketikus cikkek kultiválásában is a Kispap-egység legyen a kezdeményező. Itt kell ismertetnünk például az egyes aszketikus iskolákat. Általában olyan szellemi nívót kell teremtenünk, hogy lelki szükségletévé váljék a kispapságnak a Kispapegység olvasása.

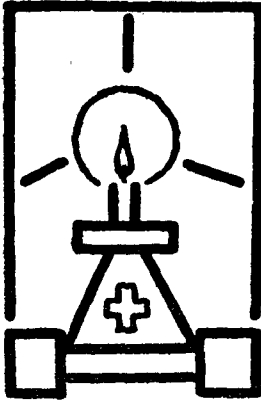
Az egyes önképzőkörök közötti viszonyt erősítőnk azzal is, ha arra érdemes kiadványok számára odakölcsonózná a Kispapegység ekkép megnövekedett tekintélyét.

Az a közös világnézet és azok a közös hadállások, amelyekben Krisztusért küzdünk, az egységnek még számtalan lehetőségét kínálják. Az új Európában csak ezzel az egységgé kristályosodott szellemi fölényünkkel hódíthatunk. Vezérgondolatok kellene, amelyek mindannyiunkat eltöltenek, egységes föllépés kell a keresztény igazság mellett... Ime, így nő az önképzőkörök problémája egyetemes keresztény problémává.

Szombathely.

Dobolyi Ors O. F. M.
teológus

Előtted áll-e az örök evangéliumi elv? „Non veni ministrari, sed ministrare.” Egy hajszálon függ, vajjon szerencsésen indul-e a pap vagy szerencsétlenül. Egy „i” és „e” betűn fordul meg minden. A pap ne úr akarjon lenni, hanem szolgá!

"ET LVX IN TENEBRIS LVCET" IOANN. 1./5/.

APOSTOLI ÉLET.

Rovatvezető: Brodarics János.

Az apostoli élet eszménye felé.

Egészen tömören lényegében így fogalmazhatjuk meg tárgyunkat: *milyennek látjuk jövődő tevékeny papi életünket és hogyan készülünk rá?*

Az élet állandóan fejlődik, változik, alakul. Ez az élet vitalitása. A formák kicserélődnek, a stílust felváltják, az ütem meggyorsul. Mindennek megfelelően az emberek viszonya egymáshoz is bizonyos módosulásokat szenved. Ma a szervezkedés, összefogás korát éljük. Az utóbbi 80 év alatt az egyesületek, szervezetek tömege látott napvilágot. Valójában mindegyiknek közös célja az *embert* segíteni problémáinak megoldásában, igen sokszor vallási és világnézeti síkon is.

Joggal állíthatjuk, hogy az Egyház szintén észrevette és felkarolta az emberiség e törekvését. *Örök céljai szolgálatába állította hamarosan az egyesületek légióját.* Ma talán már kissé túlzott is ez a jelenség. De ezek felülvizsgálását hagyjuk az időre. Jelenlegi feladatunk az: vizsgáljuk meg azokat a kérdéseket, melyek felmerülhetnek a fiatal teológusban mindezek láttára. Milyen módon illeszthetem be egyesületek — KALOT, KALÁSZ, KIOE, Credo stb., — Actio Catholica vezetését, cserkész- és leventetáborok parancsnokságát, sportkörök elnökségét, kirándulások rendezését papi életem vérkeringésébe? Hogyan készüljek tanulmányi éveim alatt, hogy eredményesen folytathassam idősebb paptestvéreim gyönyörűen megkezdett munkáját?

A kérdések felvetődésekor rögtön a veszélyekre siklik tekintetünk. Vajon nem jelenti ez az agilis, szervező, mindenütt megtalálható külső élet belső életünk elsorvasztását? Hirtelen az Úr Jézus szavaira gondolok, melyeket a jámboréletű ciszterci apácának, Nagy Szent Gertrudnak mondott: *„az egész harminchárom esztendőm, mikor a földön érted fáradoztam, nem volt más, mint követség a te eljegyzésedért”.* Mit jelentenek ezek a szavak számunkra? — Az *isteni Jegyes* már megjárta követségét, fájdalmas kereszthalálával eredményesen be is fejezte küldetését, most rajtunk: gyöngé, törékeny, esendő, sőt bűnös földi jegyeseken a sor: válaszolunk-e a felhívásra, elfogadjuk-e a megtisztelő frigyét? Hiszen azért élünk, azért kaptuk az Úristentől ezt a pár évtizedet. Be kell bizonyítanunk szeretetünket. Szóbeli válasz mitsem számít. Mint Jézus a kérést, nekünk is életünkkel kell meg-

adni a feleletet. *Igen, Atyám!* — mondjuk s megemlékezünk Krisztus szavairól: „Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött, hogy elvégezzem az ő művét.” (Jn. 4, 34.) Tehát engedelmességünk az első szilárd pont, melyre fejtegetésünk során először rátapintunk. *Nem keressük, csupán elfogadjuk* és engedelmesen teljesítjük az Istentől ránkbizott munkát. Csak így számíthatunk segítő kegyelmére. Így nem kell félnünk, hogy feladatok hajhászói, az élet szerepjátsszói maradunk, hanem Isten segítségével be is fejezzük kötelességeinket. Isten ismeri erőnket: szent bölcsesége eldönti, mikor és mennyit kapjunk.

Távolról sem állítjuk azonban az eddig mondottakkal, hogy minden előkészület felesleges. Cserkészcsapatot senki sem tud máról-holnapra rendesen elvezetni, kinek sejtelve sincs a Mozgalom belső lényegéről. Az Actio Catholica vezetésében sem tud tevékeny szerepet vállalni az, aki nem ismeri e szervezkedés eszközeit. Az okos szűzek kis korszóikban tartalékolnak olajat: nekünk is legalább az alapismeretekkel kell tisztában lennünk *várható* jövő feladatainkat illetően. Ez már a második kérdés területére tartozik: mikor és hogyan kezdjük el ezt a tájékozódást? Itt bukkanunk a második veszélyre, s ebbe különösen a buzgóbbak, a lelkesebbek eshetnek: vaktában, nyakló nélkül kezdik ismereteiket gyűjteni, az íróasztalon egyre több lesz az ilyen irányú könyv, s talán csak a vizsgák alkalmával veszik észre, hogy helytelenül használták fel idejüket. Most a hibázás fellelésénél is csak felületen mozgunk: sokkal nagyobb a tévedés abból a szemszögből, hogy lelkivezetőnk megkérdezése és esetleges irányítása nélkül kezdtük meg a munkát. De még mindezt megelőzőleg be kell mennünk a kápolnába, letérdelnünk az Úr Jézus elé s buzgó imával kérni, hogy segítsen, vezessen külön munkánkban is. Szeretnénk nagyon kiemelni a következő mondatot: *az első évek egyetlen teendője csupán az imádság a teológián kívül!* Csak azután vegyük kézbe az Actio Catholica évfolyamait átböngészés végett. Csak azután tanulmányozzuk át a szónoklás helyes szabályait oktató könyveket. *Sokkal lelkibb, természetletibb lesz minden külső cselekedetünk, ha évek során át végzett könyörgések esőjével áztatott talajból fakadnak gyümölcsök.*

Imádsággal kezdett, lelkivezetőnk által meghatározott előkészületeink nyomán eredményünk biztos: kis korszóink olaja egyre szebben gyarapodik. De ez csak egyik fele előkészületünknek. Gyakori megfontolás tárgyává kell tennünk ezenfelül *jövendő apostoli életünk lélektani alapjait*. Röviden és magyarul: *elmélkedjünk sokat az engedelmességről, az alázatosságról, a szenvedésről, az áldozathozás módjairól, az önzetlenségről, azaz: az apostoli élet leglényegesebb feltételeiről.*

A mondottakból már nyilvánvaló, hogy bármilyen külső munkánkat a legszorosabban papi ténykedésnek fogjuk fell. Azaz: *a bennünk élő Isten és papi lelkünk között állandóan áramló szeretetnek kivirágzása minden cselekedetünk.* Csak így hordozzák magukon a szentség jegyeit. Isten dicsőségét így szolgálhatjuk a legtökéletesebben! Így elkerülhetjük, hogy bármikor is az emberek elismerése lenne cselekedeteink motivuma. Akkor eszembe sem jut még legtökéletesebb hátsó gondolatként sem a *quis est hic et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua* önmagamra alkalmazása, hanem a Zsoltáros egyetlen, örökszép és szeplőtelen gondolatával nyújtom át Istenemnek újabb adományomat: „*tu es Deus, qui facis mirabilia*”: *Te vagy az egyetlen csodálatraméltó, teremtő Nagyság!*”

Ez már áldozat. Ez a földi természet megtörése és felfokozása természetfeletti szépséggé! Ezt csak alázatos lélek teheti. Csak ha már ezt a fokot is megértettük, gondolhatunk az utolsóóra, mint ilyenre: munkánk fontosságára. Külső látszatra a mi munkánk egyedül az, mely Istenhez vezet a lelkeket. Lelkünk mélyén azonban élénken kell élni a tudatnak, hogy *az Isten országáért vívott harcban nekünk csak a közkatona szerepe jutott.* A zászlótartó

és a tisztek csapata nem a mi sorainkból kerülnek ki, mint azt Nagy Szent Teréz egyik munkájában kiváló bölcseséggel fejtegeti. Tudjuk-e vállalni a közkatona szerepét? *Hálásak tudunk-e lenni az Úristennek a kisebb hivatásért?! Tudjuk-e névtelenül és ismeretlenül (ó, az ujságok akár mindennap közölhetik nevünket) védelmezni a zászló becsületét? Sebeket kapunk, de a végén mégis győzedelmeskedünk a sokszoros túlerővel szemben, s elpihenve adjuk át a kardot: „Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.”*

Szentek, apostolok akarunk lenni! Egy Eszményünk van, Akit ha megvalósítunk, elérjük az Atya tökéletességét és akkor nekünk is megadatik a hatalom, csak nagy legyen a hitünk: mondjuk a némának: szólalj meg és beszél; a vaknak sárral kenjük be szemét, lemossa és lát; kiáltjuk az elszáradt kezűnek: nyujtsd ki kezedet és megmozdítja; a halottnak: kelj fel és feltámad; parancsoljuk a szeleknek: csendesedjete, és minden békés és csendes lesz. Az Istent hívjuk a földre és szétszjtjuk: öröm és boldogság lesz az emberek között s mi is megcsendesedve pihenhetünk meg: *Jöjj el, Uram Jézus!*

Zirc.

Fr. Urbán Gusztáv S. O. Cist.

Apostolkodás a szünidőben.

„Ut omnes unum sint...“

A Megváltó kétezer éves szavainak beváltására sürget a természet. A rózsza, tulipán, szekfű, a fűszál igénytelen virága mind egy abban, hogy: — virágok. Az oroszlán és a hangya, a kígyó és a giliszta, a sas és az ökör szem egyek: — állatok. Az európaiat a négertől, a lappot a hindutól, a tűzföldit a mongoltól alig jelentős faji jegyek választják el. Nagy egységeket hirdetnek ezek. De ez nem elég!

Miben rejlik a Krisztust követők egysége?

*

Aranysárga kalásztenger ömlik el a föld pereméig érő kék égharang alatt. Mint aranyba foglalt drágakövek csillognak az aratásban a férfiak fehér ingei, az asszonyok és leányok színes ruhái.

— Emberek, szól a harang — veti el a szót János. — Híjjátok át a Földiéket, jöjjenek; dicsérjük együtt a Boldogságost. Isten megáld bizonyly, hiszen pap is imád velünk!

— Sok az még nekem, Jani bátyám — szólal meg alázatosan az egyik „legény”. Hiszen még csak kispap vagyok.

— De azért mégis pap, — kötekedik az öreg — csakhogy még kicsi. Közben megjönnek Földiék. Az aratók a templomtorony felé fordulnak, leborulnak. A „legényruhába” öltözött kispapnak csak tonzúrája árulja el, hogy nem civil. Azaz dehogy is csak a tonzúrája!... Keresztet vet, imádkozni kezd, tiszta hangja felfrissíti a fülledt levegőt.

— Az Úr anyyala köszönté Szűz Máriát...

*

— Tisztelendő úr kérem, Szeged mennyi?

— 70—322.

— Köszönöm.

Irodában vagyunk. Lázás ütemű munka. A megfelelő anyagrészt feldolgozása időre megy; percek sem késhet. Az egyik asztalnál (és ki tudja még hány irodában!) papnövendék ül. Bár még csak kezdő, serényen végzi tennivalóját. A hivatalnokok örömmel veszik jelenlétét. Lopva figyelik, hogy

viselkedik a pap — mert ők is papot látnak már a kispapban — az irodában... az életben... Ő hivatott irodai életével bizonyítani, hogy a papok beszéde nem papolás! Krisztus igazi szolgája valóra váltja Urának szavait: „Úgy világoskodjék a ti világosságtok, hogy lássák jócselekedeteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki az égben van...”

Tízórai idő alatt legtöbbször világnézeti viták folynak. Azaz hogy csak először viták. Később egyre inkább — bár alázatos szívvvel — tanítássá válik a vita. A hívek belátják, hogy a vitához tudásra van szükség, az pedig csak tanulásból születik. Gyakran pedig az a vége, hogy a felvilágosító beszélgetés nyomán, az ismeretelsajátítás révén önként oldódik meg a vitatott tétel.

A falon függő feszületről jutalmazó tekintettel néz le kispapjára a Megfeszített, midőn fél 3-kor a közös rózsafüzérre mennek a hivatal tagjai.

*

Hirtelen megszólaltak a szirénák. A legtöbben észveszesztem menekültek az óvóhelyre. A rohanó tömegeből mint fegyelmet, nyugalmat, Isten iránti bizalmat parancsoló felkiáltójel világít ki a kékreverendás kispap alakja. Ő is igyekszik, csak nem rohan. Amint néhány ember észreveszi, önkénytelenül csökkentik az iramot.

Az óvóhelyen vegyes a kép. Itt egy csoport aggódó félelemmel eltelve beszél a sötét jövőre fenyegető lehetőségeiről. Az óvóhely másik részében egy társaság viszont sértő jókedvvel hangoskodik. Öregasszonyok méltatlankodnak, hogy a vasárnapi ebéd nem készül el idejére. Két gyermek az óvóhely falán függő Jézus-képpel beszélget. Mindkettő 4—5 év körüli. Szomszédok. Édesatyjuk a harctéren.

— Jézuskám! Neked adom a vonatomat, csak hozd vissza apukát. — Imádkozik a kis Gáborka.

— Én meg a babámat, ha az én apumat is hazahozod — tetézi meg Magdus. Pedig nagyon nagy fájdalommal gondol arra, ha az édes Jézus elfogadná a babát... De: apu többet ér!

A kispap először hozzájuk fordul. Megmagyarázza, hogy a gyermekek Barátja leginkább szívüket kéri. Hamarosan ismét a Krisztus képe elé mennek:

— Édes Jézuska! Még szívünket is Neked adjuk...

Nem tart sokáig és minden ember figyelme a gyermekeken és papnövendéken. Érzik, hogy várnak valamit; de mit?! Vasárnap van, délelőtt háromnegyed 11. Ő már hallgatott szentmisét, de ki tudja, hányan nem. Hiszen már 10 óra előtt kezdődött a riadó. Jól tudja, templomban tilos prédikálnia (jól is van így!), de itt a pincében?!... Rátekint az Úrra. Imádságos, alázatos könyörgéssel mondja el lélekben, hogy a remegőket erősíteni, a lelkiismeretüket elaltatókat felrázni, az óvóhelyen tartózkodókat szorosan egybe kellene kapcsolni a jó Istennel... Néhány pillanat után döntött. Érezte, tudta ugyan, hogy maga méltatlan még erre is, de: — a szemináriumban kapott „parancsot” nem szegi meg ezzel, viszont segíteni kell és... a Krisztus a falról biztatóan tekint reá. Felüti a Szunyogh Misszalét:

— Dicsértessék a Jézus Krisztus!...

— Mindörökké! Amen.

— A pünkösdi utáni... vasárnapra rendelt szent evangéliumot...

Néhány szót fűz hozzá. Nem szónoki remekmű: több annál — őszinte lélekhez szólás.

*

Ki tudja hány ily apró vakációs történetet róhatnánk egymás alá kispaptestvéreink életéből... És hány olyan lelki történet sorakozhatnék még e megírhatók után, melyet meg sem tudna ember írni! Pedig még a legelrejtettebb lelki történés is apostolkodásnak számít, mert ez adja a kispap apostoli életének légkörét, ízét, zamatát: — lényegét.

Igen; a mi egységünk a Krisztust követők, az Úr leendő katonáinak egysége a Szeretet-Istenben rejlik. A Vele és egymással összefűző szálak az Iránta való szeretet gyümölcsei. A szünidőben ezek az apostolkodás cselekedetei.

M. A. M.

Tudom . . .

*Tudom, hogy lesznek, akik megdobálnak,
s szitkos ajakkal leköpdösnek engem,
tudom, hogy lesznek, akik kigúnyolnak,
míg nekik a Megváltó-dalt zengem.*

*Tudom, hogy sokszor foltozott lesz ruhám,
s ételem a két szemem könnye,
tudom, hogy gyakran szenvedés lesz párnám,
takaróm meg tövisekkel tömve.*

*Mégis mosollyal tűrök én majd mindent,
összeszedem a rám hullott követ,
s szétszotom nekik vérző papi szívem,
még akkor is, ha gúnykacaj követ.*

*Nekem a kövek égi kincsek lesznek,
nekik a szívem mindennapi kenyér,
és hogy így atyja lehetek népemnek,
ez a tudat minden kincset megér.*

*Ezért ha dobálnak s köpdösnek engem,
s ha véres is lesz egyszer a végem,
arcomról mosoly integet feljűk,
e mártírnep boldog lesz majd nékem.*

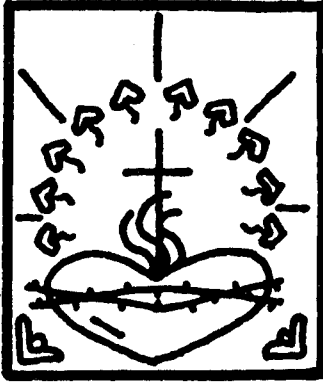
*Tudom, hogy lesznek, akik megdobálnak,
s szitkos ajakkal leköpdösnek engem,
de akkor is, mindig, amíg csak élek,
népemnek a Megváltó-dalt zengem!*

Fr. Kollányi Fűlöp O. F. M.

Szombathely.

*„Évek óta kitárt kézzel imádkozol, mert így imádkoznak a Mózesek.
Nos, vigyázz, mert ha lehanyatlik két karod, akkor a csatád elveszett.”*

*A hívek legnagyobb része így szokta mondani: „Szép a papi pálya, de nehéz!” Nos, ebben a megállapításban egy kis hiba van. Rossz a szörend!
Aki velűnk érez, az ezt vallja: „Nehéz a papi pálya, de szép!”*

"QVAM BONVM...
HABITARE FRATRES
IN VNVM" PS. CXXXII. 4.

ÉLETÜNK.

KISPAPEGYSÉGI MEGBESZÉLÉSEK SZABADKÁN.

Őszintén szólva kissé szorongó érzéssel, némi kicsinyhitűséggel indultam neki szabadkai utamnak. A visszarettentő érzések egymásután vetődtek fel lelkemben. Vajjon hogyan érek oda? Érdemes lesz-e? Osszejövünk-e oly szép számmal, mint a múlt nyáron Máriabesnyőn? Lesz-e lelkesedés, megértés, lesz-e kölcsönös segítség, egyszóval meglesz-e mindaz, amiért megyünk, amit várunk: ut omnes unum sint. Igen! Meg kell lennie! Ma különösen meg kell lennie. S mentem boldogan, mert éreztem, hogy az ország különböző részéből szintén boldog örömmel jönnek a testvérek, s mindannyian egyet várunk, egyet óhajtunk a megbeszélésekből, a találkozásból: hogy mindinkább közelebb érezzük magunkat egymáshoz.

Amikor Szabadkán, az ismeretlen nagyvárosban a Paulinum küszöbét átléptem, s három ismerős testvér fogadott, úgy éreztem, nem jöttem hiába. Már ekkor, a kezdet kezdetén vakon hittem abban, meglesz a célja, értelme idejövetelemnek. S jött a többi, már látott vagy még nem látott testvér, de mindannyi ismerősként. Ha számban nem is voltunk annyian, mint Máriabesnyőn, de ez a 28-as létszám is beszédes szám volt, amikor különösen nehéz a közlekedés. Szabadkától messze esik Győr, Esztergom, Szatmár, Pannonhalma, Zirc, Kassa, Veszprém stb. városok, sőt még Tata is, s a jó öreg kapucinus testvéreink a többi testvér mellett mégis itt simogatták már eléggé kiserkent szakállukat. Milyen szép is volt! Különböző szemináriumok, szerzetesrendek, más-más talárok, s mégis tudni azt, hogy a lélek egyet akar, egyet vár, óhajt: az egységet.

Megbeszéléseinket rekollekcióval kezdtük, mert úgy éreztük, hogy nem egy egyesület vagyunk, amely tárgyalásai, megbeszélései előtt pár másodperc alatt elmondja a Magyar Hiszekegy-et, s meg is van a kezdés. Főtisztelendő Hunya páter és dr. Papp Antal prefektus úr, mozgalmunk lelkes irányítói akadályoztatásuk miatt még erre az időpontra nem érkeztek meg, helyettük Békési atya jött le addig Szegedről. Ijjas prelátus úr

őméltósága mondotta a bevezető beszédet e szentséges litániával egybekapcsolt rekollekción. Belőle mozaikdarabokat másutt olvashatunk. Délután a megbeszélési teremben dr. Pintér László érseki tanácsos úr köszöntötte az összegyűlt „ifjú levitákat”, s örömét fejezte ki, hogy ő lehet a házigazda. Majd megkezdődtek a megbeszélések. Ezidőre már Hunya atya és Papp prefektus úr is megérkeztek. Legelőször is a munkakörök vezetőinek beszámolóját hallgattuk meg múltévi munkásságukról, s tervüket, elgondolásukat, amelyeket a plenáris elé tártak, megvitattuk. Ezek végeztével a jövőévi munkatervet, tennivalókat beszéltek meg, s megválasztotta a plenáris a jövőévi munkavezetőket. Legnehezebb kérdés volt, s a legtöbb megfontolást kívánta kispapegységi lapunk szerkesztésével kapcsolatban felmerült problémák megoldása. Ha a komoly megfontolások ellenére avatatlan kezébe került volna a szerkesztés, szerény lapunk olvasótáborra ne rója fel bűnül a plenárisnak, hanem annak, aki ismerve elégtelen erejét, e nehéz feladatot mégis vállalni merte. Általában a megbeszélések tartama alatt az értékes hozzászólások, vitatkozások oly változatossá és élénkké tették az előadásokat, hogy az érdeklődést állandóan fenntartották és a figyelmet lekötötték. Mindenegyedű előadássorozatot vagy megbeszélést Hunya atya vagy pedig Papp prefektus úr szavai zártak le, amelyek tapasztalattal, bő látókörrrel átitatott szavak voltak.

Utolsóelőtti nap egy kedves kötelességünknek tettünk eleget, amikor vendéglátó házigazdánkat, dr. Pintér László érseki tanácsos urat névünnepe alkalmából megtiszteltük. Aznap kapta meg kinevezését a bajai Jézus Szíve-plébániához plébánosnak, s igen megköszönte ígért imáinkat, amelyekre mint mondotta, úgy érzi, nagy szüksége lesz új hivatalában. E helyen is legyen szabad ismételtlen megköszönnünk azt a kedvességet, azt az igazi vendéglátó szeretetet, amelyben minket otlétünk alatt e nehéz viszonyok ellenére is oly kitűnően ellátott, s a szép intézetet, amely igazgatása alatt állott, rendelkezésünkre bocsátotta.

Zsúfolt napirendünk miatt a tervezett egynapos kirándulásunkat nem tarthattuk meg, de azért az utolsó napon ebéd után villamoson kiszaladtunk pár órára. Szokatlan látvány lehetett, — legalábbis a bámuló arcokról erre következtettünk — hogy a különböző reverendás „papok” kezükben aktatáskákkal igyekeznek a jó meleg nyári délután Palicsfürdőre, hogy a legtöbbjük által nem is látott tóban felfrissítsék magukat. Azonban a kis fürdőző vendégek, a palicsi gyermekek néztek a legnagyobbat, amikor a szakállas tisztelendő bácsikat (a két mindenütt hűségesen kitarító kapucinust) lubickolni látták a tóban.

Az együtt töltött négy nap, amelyek tagadhatatlan szép és kedves napok voltak, igen hamar elmúlt. Azt hiszem, hogy nem túlzok, nem nagy-képűsködöm, amikor azt mondom, hogy kispapi viszonylatban igen értékes megvalósítást, a testvéri összetartozás beszédes kinyilvánítását takarta ez a pár nap. Rövid volt, de a belőle kifutó szálak hosszúira nyúlnak, s ha nem is láthatóan, de láthatatlanul egybefonják szeretetben a kispapszíveket. Ezt éreztem, amikor a huszonnyolc kispap igazi testvéri köszöntéssel elbúcsúzott egymástól Szabadkán, s hiszem, hogy nemcsak ez a huszonnyolc forrott össze testvéri szeretetben, hanem minden magyar kispap, aki talán nem lehetett ott, de a szíve egy ütemet ver a miénkkel.

Schuster Lajos
veszprémi teológus

DOLGOZTUNK, NEM HENYÉLTÜNK...

Ma, amikor fokozottabb, gyorsabb iramú munkát kíván a magyar haza mindenkitől, olyan nagyon természetes, hogy nekünk kispapoknak is ki kell vennünk részünket ebből a munkából. Ha kötelező munkaszolgálatra nem is hívtak bennünket, épp ezért éreztük, hogy többet kell tennünk, mintha parancsszóra tennénk.

Ez a nyári életünkbe való kis bepillantás nem felsorolása akar lenni annak a munkának, amelyet a magyar kispapság végzett a nyár folyamán. Ez lehetetlen is volna, hisz a legtöbbről csak azok tudnának felvilágosítást adni, akik közvetlenül érezték ennek a munkának segítő erejét, hasznát. Nem is fontos, hogy tudjuk mind. Mi nem öntömjénezni akarunk. Mi nem a társadalom elismerését akarjuk. Amit tettünk, hazafiúi kötelességérzetből tettük, tehát szegyenék magunkat, ha tömjénezést kapnánk ezért. Mindössze pár sorban szeretnénk csak beszámolni nyári elfoglaltságunkról, nem a kívüllagnak, hanem a magunk számára, hogy Istennek hálát adva együtt örülhessünk a végzett munkának, s biztatás legyen a jövőre. Beszélnek ez alábbi sorok, s letagadhatatlanul mutatják, hogy dolgoztunk, nem henyéltünk.

A szegedi katonák így írnak:

...Egyik társunknak július közepén ferences noviciátusba történt távozása után harmincketten maradtunk. Egy görögkeleti papnövendék kivételével katolikusok. Nemzetiség szerint: magyarok, németek, ruszinok, románok és egy horvát, — az ifjú teológusok mellett 10 felszentelt pap — világi papokon és kispapokon kívül cisztercita, ferences, pálos, szalézi és két jezsuita filozófus igyekezett megadni a hazának, ami a hazáé.

És pedig jókedvvel. Ez volt a tanfolyam főjellemzője. Pedig ez elég nagy erényszámba ment, ha meggondoljuk, hogy meglehetősen komoly gyalogsági kiképzést kaptunk.

A másik értékes vonás a nagy megértés. A tanfolyam egyetlen görögkeleti résztvevőjén kívül mindannyian katolikusok voltunk. A változatosság kedvéért a görög szertartást is képviselte néhány görög katolikus testvérünk. Elsimultak itt mindazok a kényes kérdések, amelyek feszítő ékként vetik szét a magyar haza különböző nyelvű lakóit. Tapintatunk, megértésünk nem elvfeleladás, de a helyes szentistváni politika gyakorlása, bizonyítják egyik magyarul alig beszélő társunk szavai: „Nem is hittem volna, hogy a magyarok ilyen úriemberek.”

Előjáróink részéről mind egyházi, mind katonai téren a legnagyobb jóindulatot élveztük. Ezt tapasztaltuk mindig, annak ellenére, hogy a tanfolyamot nagyon komolyan fogták fel. Szabadidő, kimenők, könnyítések nem voltak túl bőven programunkban. Egy tanulmányi kirándulást tettünk Szabadkára és Palicsfürdőre. S azonkívül kaptunk egy három és félnapos szabadságot, amit majdnem kivétel nélkül mindannyiunk vidéken töltött.

Megható, de annál szívesebben vállalt munkánk volt egy sebesültszállító vonat fogadása: többszáz honvédtestvérünket támogattuk, illetve szállítottuk hordályakon a vonattól a gépkocsikig.

Július folyamán együtt volt velünk 12 délvidéki orvos is, akik most részesültek katonai kiképzésben.

A miskolciak is adtak életjelt magukról.

Az 1944. évi Miskolcon tartott tart. táb. lelk. tanfolyam tagjai az ország legkülönbözőbb részéről jöttek. Egyházmegyei illetőségük szerint voltak: egriek, esztergomiak, kassaiak, rozsnyóiak, váciak, székesfehérváriak, nagyváradiaiak stb. Volt néhány görög szertartású is. Szerzeteseink gyöngyösi ferencesek, szaléziak, szerviták, baziliták voltak. Osslétszám 42 volt. Mezőcsáton történt felszerelésünk után visszajöttünk Miskolcra, — írja egyik karp. lelk. úr — ahol a VII. híradós zlj. kassárnyájában kaptunk meglehetősen szűkös elhelyezést.

Napirendünk: 5-kor ébresztő. Elmélkedés, mise a büntető intézet kápolnájában. Reggeli után 4 óra elmélet, illetőleg az egész hétre elosztva 4 (azelőtt 7) óra kiképzés és 2 óra játék. Ez utóbbi szombaton, s csak ezen van kivonulás a délelőtti folyamán. — 12—2-ig ebéd és pihenő, 2—5-ig elméleti órák, 5-kor néhány perces

fegyelmező gyakorlat és parancskihirdetés, majd vacsora. Este (inkább csak írás szerint) minden másnap 2 óra ismétlés (ill. laktanyapasztoráció) vagy kimenő. Takaró 9 órakor.

Nagyjából ez volna a megszokott napirend, amit kellemes túsók, ú. n. „tanulmányutak” tesznek változatosabbá. Voltunk 2 napig Egerben is, s látogatást tettünk az Érsek úrnál.

Felszerelésünk tiszta új zsávyoly — derékszíj és fegyver nélkül. Étkezésünk katonás: — csajkából.

A felszentelt testvérek járnak ki hétközben is misézni a környező ütegállásokba. Bajtársi látogatást tettünk egy alkalommal a helybeli vöröskeresztes kórházban is.

Vajjon a „pécsi vitézi hangok” mit mesélnek?

...A katona olyan teremtmény, amely nem fér a bőrébe. Ezért gyakran ruccanunk ki a szűk szemináriumból (ez ugyanis a kaszárnyánk) tágabb helyekre, a Mecsekre vagy a város végére, de gyakorlatozni. Útközben nóta. Hogy a logika se panaszkodjék, a rettentő melegben meggyőződéssel énekeljük: „Erdő, mező ázik, Szegény honvéd fázik...” Útközben persze sok a repülő. Ha véletlenül gépmadar mégsem jönne, akkor csinálunk mi helyette. De fontos, hogy van és mindig van! Majd kiérünk a gyakorlótérre, életünk küzdőterére. Harcászattant tanulunk. Kint már állnak a gépfegyverek, a kézigránatok és a negyvenhármas mintájú puskák. Minket várnak, elvégre ráérnek. Öröm az arcokon! Na, most lövünk! No-no, testvér, várj csak türelemmel! Körbe állítanak bennünket és néha felmutatnak egy-egy vasdarabot: az alkatrészeket...

A honvéd nemcsak a külvilág előtt, hanem a magánéletben is tetszetős. A civil ember például még sohasem tapasztalta, hogy milyen élvezetes a szalmazsák-tömés egy jól elzárt folyosón, amikor olyan nagy por van, hogy az ember a saját szalmazsákját sem látja, és a fejevére helyett talán bajtársának bakancsát tömi ki. A jelszó itt is: keményen.

No, de nem kell mindjárt elkeseredni! Van azért öröm is! Kell-e annál nagyobb öröm, mint amikor 35 éves embereket látunk közöttünk megfiatalodni. Jó nézni, hogy mennyire el tudják felejteni öregségüket, amidőn velünk együtt dalolnak, vagy a tábornoknál táncolnak. Rektor atyánk nem egyszer csodálta meg a honvédek kedélyét, de fegyelmét is. Többször mondta: „Istenem, de jó lett volna nekünk is katonának lennünk!...”

Kolozsvárott az erdélyi kispapok szolgálták a hazát. Nyolc „nagy” pap is volt ugyan közöttük, de ők is vidám lélekkel vegyültek az ifjúság közé, s az Özekek völgyében ők is rejtőztek a repülőök előtt, amelyeket csak a főhadnagy úr látott.

A *debreceni* kiképzésen, ahol 26 kispaptársunk élte víg katonaeletét, ügylátszik, a kimenők beszűntetése miatt megfagyott a nyári melegben is a jókedv. Csak szoboszlói menetgyakorlatokról érkezett rövid hír, ahol légitámadásban is volt részük.

Szombathelyen a túlságosan fiatalok mellett, amint hallottuk, az öreg katonák is fiatalos fűrgeséggel csinálták a feküdj — fel vezényszavakra a gyakorlatokat, s örültek annak, hogy ismét gyermekmódra játszhatnak a porban.

Budapesten és Székesfehérvárott is volt karp. lelkészi kiképzés. A Ludovika Akadémiában 100 körül volt a létszám, ennek nyolcvan százaléka katolikus. A kápolnában az elmélkedés alatt naponkint felváltva volt magyar és román nyelvű görög szertartású szentmise, az elmélkedés után latin szertartású kismise népe-énekekkel. A protestánsok Sárospatakra, a katolikusok Egerbe mentek hosszabb kihelyezésre a tanfolyam alatt. Napirendjüket a légiriadók tették változatosabbá.

Amíg nagyon sok testvérünk a haza frontján teljesítette nemzetvédelmi kötelességét, addig a másik rész, akiket a haza nem vagy még nem szólított kötelesség- teljesítésre, szintén munkálkodtak. Néhányan az ima fegyverével tartották a frontot, és Mózesként kitértek karjukat, hogy a csata, amely kint a világban dúl, vesztett csata ne legyen. Ki ne értékelné a harmincnapos lelkigyakorlatokat, s ki merné azt állítani, hogy nem kíván komoly testi és lelki erőt?

A *harmincnapos közös lelkigyakorlat* szervezésére már az elmúlt tanév folyamán levelezéssel készültek többen az ország különböző szemináriumából. Így jött össze Nagyorosziban is és Pécelen is egy-egy csoport a nyáron, hogy Szent Ignác

szellemében harminc napon át multját, jelenét és jövőjét Isten színe előtt átélkedje. Nógrád megyében, Nagyoroszipban a jelentkező negyven papnövendék közül az utazási nehézségek, munkaszolgálat és egyéb váratlan elfoglaltság miatt csak tizenkettő tudott elejétől végig résztvenni a lelkigyakorlaton, de voltak napok, amikor 25-en is ültek a lombsátor alatt a grófi parkban hallgatva a pontokat. Virágos, csendes nagy kertben találhatott mindenki csendes zugot elméikédéseikhez.

A három szünnap elsején Drégely várához látogattak el, a másodikon Drégely-palánk templomát s az Ipolyt nézték meg, a harmadikon a község hadigondozott családjainál a mezei munkában segédkeztek a résztvevők. A lelkigyakorlat vezetője P. Köhler budapesti lazarista házfőnök volt. A lelkigyakorlattal kapcsolatban az A. C. munkájával, az A. C. Bajtársi Szolgálatának működésével, a szegények és betegek gondozásával is részletesen megismertette a jelenlevőket. Pár napon a község művelt vezető férfiai is bekapcsolódtak a lelkigyakorlatba. A lelkigyakorlat anyagi szervezését több kispappal egy buzgó világi, Bosnyák János végezte. A lelkigyakorlatban imákkal és anyagiakkal, pénzben és természetben sok világi hitvalló, sok szerzetes közösség, s nem kis mértékben Nagyoroszi község is hozzájárult.

Balatonberényben a mai nehéz időkben is több ízben megtartott KALOT-táborok szintén komoly munkáról és felkészültségről beszélnek.

A KALOT a legnagyobb nehézségek ellenére ebben az évben is megrendezte több helyen kispapok számára a speciális mozgalmi tanfolyamokat. A legnagyobb örömmel tapasztalta a vezetőség a kispapság érdeklődését, a résztvevők viszont a törhetetlen fanatizmust, amely a KALOT programjából és előadóiából kiáradt. A tanfolyamok a következő helyeken voltak: Balatonberényben június második felében a veszprémi szeminárium összes növendéke, ugyanitt kapott kiképzést a győri szeminárium összes növendéke, és augusztus első felében az ország kilenc teológiájáról jöttek össze a mozgalmi eligazításra. Pannonhalmán július elején rendezték meg a bencések a változatos műsorú tanfolyamot. Ezt is és a győri és veszprémi szemináriumok tanfolyamát is maguk a főtisztelendő előjáróságok kezdeményezték. A vegyes társaságú balatonberényi tanfolyamnak külön érdekessége volt az, hogy a résztvevők kívánságára beszámoltak az idei szabadkai kispapegységi megbeszélések eredményeiről és a mozgalom jövő terveiről is. Augusztus végén a jezsuiták vettek részt Szegeden egyhetes tanfolyamon, amelyre Kalocsáról és Kassáról is jöttek résztvevők. Tervbevétték még Zircen a ciszterciek számára a mozgalom célkitűzéseinek feltárását egyhetes kurzus keretében, és minden előkészületet megtettek, hogy az előjáróság meghívását valóra váltsák. Egy-egy tanfolyam létszáma 40—50 volt.

Az erdélyi szórványmissziókban július 1-től 31-ig hét jezsuita teológus és hét páter dolgozott. Dr. Dávid László mint az erdélyi szórványközpont vezetője szervezte meg a missziókat. Kolozsvárott értékes megbeszélések és tájékoztatások előzték meg a munka megkezdését. Szükség is volt erre, mert az erdélyi katolikus szórványoknak egészen sajátos nehézségei és problémái vannak. Az egynapos kolozsvári előkészítés után kettesével mentek ki a falvakba. Nagyilva, Kápolnokmonostor, Bélbor, Székpatak, Szászlekenca, Magyaroköblös és Váralmás volt működésük színhelye. Páterek inkább a felnőttekkel foglalkoztak, családokat látogattak, s naponkint szentbeszédet tartottak. A teológusok meg inkább a gyerekeket vették gondjaikba, az idősebbeket elsődőzásra készítették elő, a kisebbeket pedig a hit elemeire oktatták. Egyes helyeken a nagy paphiány miatt hallatlan a lelki ínség, a felnőttek sem tudják a hit legszükségesebb elemeit. — Az egyhónapos munka általában mindenhol szép eredményeket hozott, ami persze nem jelent teljes orvoslást, hanem legfeljebb csak néhány csepp esőt a nagy szárazságban.

Sőt még az Országos Magyar Katolikus Főiskolai Diákszövetség keretében működő *Önkéntes Ifjúsági Mentőcsapat* tagjai között is szerepeltek kispapok. A mentőcsapatban együtt dolgozik egyetemista, gimnazista, tanonc, és a légitámadásoknál segédkeznek az életmentésnél és romeltakarításnál. Azt hiszem, mindnyájan gondoljuk, hogy milyen jó hatással lehet a szerencsétlen bombakárosultakra, valahányszor reverendás embert is látnak a segélycsapatban. A mellett, hogy az irgalmasság cselekedeteit gyakorolják e testvéreink, még komoly nemzetvédelmi munkát is végeznek.

E felsorolásunk csak mély bepillantás volt nyári életünkbe. Nem volt teljes

és nem is lehetett az. Számos dolog van, amit sorokba nem lehetne tömöríteni, de amely a nyár folyamán mind megvalósult. Az egri, váci munkaszolgálatról sem szóltunk, pedig mind szép és nemes teljesítmény volt. Hogy Magyarország különböző városaiban és falvaiban otthon vakációzó testvérek is kivették részüket a munkából, ez egészen biztos. Talán csak az illető testvér városának vagy falvának népe tudná megmondani vagy talán az sem, mert csendben, láthatatlanul történtek. Fontos az, hogy Valaki számontartja, jutalmazza, ha a külvilág talán valamelyikünk munkájáról tudomást sem vett. S ez nekünk elég!

T A R T A L O M:

Nagy idők, nagy emberek (1)
A modern karakterológia tudományos és világnézeti jelentősége.
— Zemplén György (3)
Test, lélek, jellem. — Somogyi József (22)
Karakterológia és élet. — Hunya Dániel (30)
Jellem és kegyelem. — Eröss Alfréd (45)

Lelki élet:

A mennyei Atya lelki életünkben. — Gálffy László (55)
Gyermeki lelkület. — P. Severinus (59)
Onismeret és önvalósítás. — Hunya Dániel (62)

Jópásztori szellem:

Új gondok, új feladatok. — Kiss Szaléz (78)
Izlés, illem, lelkeség. — Haliczky Z. Béla (86)

Onképzés:

Emberismeret. — Vanyó Tihamér (91)
A temperamentumok. — Hunya Dániel (97)

Egység:

Papi életformák. — Kerkai György (119)

Confiteor:

Karakterológiai élmények a multból. — Ernő atya (132)
Ellentétek között. — P. Severinus (137)

Liturgia:

A liturgia jellemalakító vonásai. — Pálffy Aurél (141)
Non videri, sed esse! — Schnattner Szigfrid (147)

Szerzetespap:

Szerzetesi lelkület. — Halász Pius (150)

Magyar népünk papja:

Magyar jellem. — Eröss Alfréd (166)
A magyar pap népe szolgálatában. — Vass József (171)
Az engesztelés sodrában. — Csepella Andor (179)

Kispapegység.

Beküldött könyvek (118, 131, 140, 181, 182)

SPIRITUALITAS SACERDOTALIS.

S U M M A R I U M:

Decursu anni huius scholaris tractamus *de caractere*.
Fasciculus iste agit de caractere naturali et christiano in genere.

Articuli fundamentales:

Magna tempora, magni homines (1)
Momentum scientificum et practicum characterologiae modernae (3)
Corpus, anima, character (22)
Characterologia et vita (30)
Character et gratia (45)

Vita spiritualis:

Pater coelestis in vita nostra spirituali (55)
Spiritus filiorum (59)
Cognitio sui et formatio sui (62)

Spiritus boni pastoris:

Curae novae, agenda nova (78)
Gustus, decentia, spiritualitas (86)

Studium:

Cognitio hominum (91)
Temperamenta (97)

Unitas:

Formae diversae vitae sacerdotalis (119)

Confiteor:

Reminiscentiae characterologicae (132)
Inter adversa (137)

Liturgia:

Proprietates characterogeneticae in Liturgia (141)
Non videri, sed esse! (147)

Sacerdos regularis:

Spiritus genuinus religiosorum (150)

Sacerdos populi Hungarici:

Character Hungaricus (166)
Sacerdos Hungarus in servitio populi sui (171)
Expiationes (179)

Unio levitarum.

Libri in redactionem missi (118, 131, 140, 181, 182)

PAPI ÉBERSÉG.

Országunk és népünk nehéz helyzetében valódi papi kincs: megtalálni saját papi lelkünk egyensúlya és a hívek lelkének egyensúlya számára az alkalmas eszközt.

Ez az alkalmas eszköz: *az egészen komolyan vett engesztelés.*

Hogy mik a személyi teendők saját papi életünkben és a hívek felé való munkánkban, azt biztosan eltalálja a maradéktalan lelki beállítottságú pap.

Ne vonakodjunk cselekedni!

*

A szenvedések keresztútján menetelő lelkek számára vigasztalásul adta ki a Papi Lelkéség Kozáky István piarista: *A kereszt fényében* c. könyvét. Aki Krisztus keresztútjának mélységeit meg akarja érteni, nyúljon e könyv után. Értékes összeállítása, sajátos beállítása és gazdag tartalma mellett még keresztúti énekeket is közöl, amelyeknek dallamát a könyv írója szerzette. Keresztúti képek is diszítik a könyvet.

Mínthogy kiadásában a hívek lelkével szemben való jótékony-ságot tartottuk szem előtt, szegények számára szívesen küldünk ingyers példányt is. Egyébként ára csak 5.— P.

